ఆధునిక భారతీయ రాజనీతి తత్వవిచారం

ఎం.ఏ – రాజనీతి శాస్త్రం

సెమిస్టర్ - III - పేపర్ – IV

<u>*డైరెక్టర్*</u>

డా. నాగరాజు బట్టు

ఎంబిఎ, యంహెచ్ఆర్ఎమ్, ఎల్ఎల్ఎమ్, ఎం.ఎ. (సై), ఎం.ఎ. (సో), ఎం.ఇడి., ఎం.ఫిల్., పిహెచ్.డి.

దూరవిద్యా కేంద్రం

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, నాగార్జున నగర్ – 522 510.

ఫోన్ నెం.: 0863-2346208, 0863-2346222,

0863-2346259 (స్టడీ మెటీరియల్)

వెబ్‌సైట్ : www.anucde.info,

ఇమెయిల్ : anucdedirector@gmail.com

M.A. Political Science - Modern Indian Political Thought

First Edition : 2023

No. of Copies :

© Acharya Nagarjuna University

This book is exclusively prepared for the use of students of **M.A. Political Science,** Centre for Distance Education, Acharya Nagarjuna University and this book is mean for limited circulation only

Published by :

Dr. Nagaraju Battu
Director
Centre for Distance Education
Acharya Nagarjuna University
Nagarjuna Nagar-522510

Printed at :

ముందుమాట

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం 1976లో స్థాపించినది మొదలు నేటి వరకు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తూ వివిధ కోర్సులు, పరిశోధనలు అందిస్తూ 2016 నాటికి NAAC చే గ్రేడ్ 'A' ను సంపాదించుకొని దేశంలోనే ఒక ప్రముఖ విశ్వవిద్యాలయంగా గుర్తింపు సాధించుకొన్నదని తెలియజేయడానికి సంతోషిస్తున్నాను. ప్రస్తుతం గుంటూరు, ప్రకాశం జిల్లాలోని 447 అనుబంధ కళాశాలల విద్యార్థులకు డిప్లమో, డిగ్రీ, పీజి స్థాయి విద్యాబోధనను ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం అందిస్తోంది.

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం ఉన్నత విద్యను అందరికీ అందించాలన్న లక్ష్యంతో 2003-04లో దూరవిద్యా కేంద్రాన్ని స్థాపించింది. పూర్తిస్థాయిలో కళాశాలకు వెళ్ళి విద్యనభ్యసించలేని వారికి, వ్యయభరితమైన ఫీజులు చెల్లించలేని వారికి, ఉన్నత విద్య చదవాలన్న కోరిక ఉన్న గృహిణులకు ఈ దూర విద్యాకేంద్రం ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది. ఇప్పటికే డిగ్రీ స్థాయిలో బి.ఏ., బి.కాం., బి.ఎస్సి., పీజీ స్థాయిలో ఎం.ఏ., ఎం.కాం., ఎం.ఎస్సి., ఎం.సి.ఏ., ఎల్.ఎల్.ఎం., ఎం.బి.ఏ., కోర్సులను ప్రారంభించిన విశ్వవిద్యాలయం గత సంవత్సరం కొత్తగా జీవన నైపుణ్యాలు అనే సర్టిఫికేట్ కోర్సును కూడా ప్రారంభించింది.

ఈ దూర విద్యా విధానం ద్వారా విద్యనభ్యసించే విద్యార్థుల కొరకు రూపొందించే పాఠ్యాంశాలు సులభంగాను, సరళంగాను విద్యార్థి తనంతట తానుగా అర్థం చేసుకునేలా ఉండాలనే ఉద్దేశ్యంతో విశేష బోధనానుభవం కలిగి రచనా వ్యాసంగంలో అనుభవం గల అధ్యాపకులతో పాఠ్యాంశాలను వ్రాయించడం జరిగింది. వీరు ఎంతో నేర్పుతో, నైపుణ్యంతో నిర్ణీత సమయంలో పాఠ్యాంశాలను తయారుచేశారు. ఈ పాఠ్యాంశాలపై విద్యార్థినీ, విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు నిష్ణాతులైనవారు ఇచ్చే సలహాలు, సూచనలు, సహృదయంతో స్వీకరించబడతాయి. నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలు గ్రహించి ముమ్ముందు మరింత నిర్దిష్టంగా అర్థమయ్యే రీతిలో ప్రచురణ చేయగలం. ఈ పాఠ్యాంశాల అవగాహన కోసం, అభివృద్ధి కోసం సంశయాల నివృత్తి కోసం వారాంతపు తరగతులు, కాంటాక్టు క్లాసులు ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

దూరవిద్యా కేంద్రం ద్వారా విజ్ఞాన సముపార్జన చేస్తున్న విద్యార్థులు, ఉన్నత విద్యార్హతలు సంపాదించి జీవనయాత్ర సుగమం చేసుకోవడమే కాక చక్కటి ఉద్యోగావకాశాలు పొంది, ఉద్యోగాలలో ఉన్నత స్థాయికి చేరాలని, తద్వార దేశ పురోగతికి దోహదపడాలని కోరుకుంటున్నాను. రాబోయే సంవత్సరాలలో దూరవిద్యాకేంద్రం మరిన్ని కొత్త కోర్సులతో దిన దినాభివృద్ధి చెంది ప్రజలందరికీ అందుబాటులో ఉండాలని అకాంక్షిస్తున్నాను. ఈ ఆశయ సాధనకు సహకరిస్తున్న, సహకరించిన దూర విద్యాకేంద్రం డైరెక్టర్లకు, సంపాదకులకు, రచయితలకు, అకడమిక్ కోఆర్డినేటర్లకు, అకడమిక్ కౌన్సిలర్లకు మరియు అధ్యాపకేతర సిబ్బందికి నా అభినందనలు.

ప్రొఫెసర్. పి.రాజశేఖర్

ఉపకులపతి

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం

M.A. POLITICAL SCIENCE
III - SEMESTER - PAPER-IV
304PO21 : MODERN INDIAN POLITICAL THOUGHT
SYLLABUS

UNIT-I

Foundations of Modern Indian Political Thought

1. Rammohan Roy
2 Dayananda Saraswati
3. Bala Gangadhara Tilak

UNIT-II

Gandhian Thought

1. Non- Violence and Satyagraha
2. Relationship between Means and Ends.
3. Concept of State and Goverment.

UNIT-III

Socialist and Humanist Thought

1. Ram Manohar Lohia
2. Jawaharlal Nehru
3. M.N. Roy

UNIT-IV

Problem of Minorities and Backward Social Groups

1. M.A. Jinnah
2. Dr. BR Ambedkar

General Readings:

1. Sankar Ghose, Modem Indian Political Thought
2. O.P. Goyal; Studies in Modern Indian Political Thought
3. G.N. Sarma and Moin Shakir, Politics and Society: Ram Mohan Roy to Nehru
4. V.P. Varma, Modern Indian Political Thought

Recommended Readings:

1. A. Appadorai, Indian Political Thinking in the 20th Century from Naoroji to Nehru
2. O.P. Goyal, Contemporary Indian Political Thought
3. AM. Zaidi, Encylopaedia of Indian National Congress (Students should refer relevant sections in different Volumes)
4. Bipin Chandra, Nationalism and Colonialism in Modern India
5. AR Desai, Social Backward of Indian Nationalism
6. Thomas Pantham and Deutsch, Modern Political Thought in India
7. K.P. Karunakaran, Democracy in India

విషయసూచిక

1. రాజా రామమోహన్ రాయ్	1.1 - 1.12
2. స్వామి దయానద సరస్వతి (1824 - 1883)	2.1 - 2.14
3. బాలగంగాధర తిలక్	3.1 - 3.10
4. మహాత్మాగాంధీ (అహింస మరియు సత్యాగ్రహం)	4.1 - 4.23
5. మహాత్మాగాంధీ (ఆధునిక భారతీయ రాజకీ ఆలోచన)	5.1 - 5.11
6. మహాత్మాగాంధీ రాజ్యం మరియు ప్రభుత్వ భావనలు	6.1 - 6.15
7. డా॥ రామ్‌మనోహర్ లోహియా	7.1 - 7.11
8. జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ	8.1 - 8.21
9. యం.యన్.రాయ్	9.1 - 9.10
10. మహ్మదాలీ జిన్నా	10.1 - 10.12
11 డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్	11.1 - 11.14

పాఠం - 1
రాజా రామమోహన్ రాయ్

1.0 లక్ష్యం :-

రాజా రామ్మోహన్ రాయ్ లత్మీయ సభ అనే సంస్థ ద్వారా బాల్య వివాహాలకు, కుల వివక్ష నిర్మూలనకు వ్యతిరేకంగా ద్యమాలను నిర్వహించే వాడు. దేశ ప్రజల పరిస్థితి బాగు కోసం ఆయన చేసిన కృషి గూర్చి పత్రికా స్వేచ్ఛను పునరుద్ధరించడంలో ఆయన కృషి గూర్చి, ఆయన ప్రతిపాదించిన సార్వజనీన సిద్ధాంతాన్ని గూర్చి, ఆయన స్థాపించిన బ్రహ్మ సమాజాన్ని, వాటి సిద్ధాంతాల్ని వార్చి తెలుసుకోవటం ఈ పాఠం యొక్క లక్ష్యం.

విషయసూచిక :-

1.0. లక్ష్యం.

1.1 పరిచయం

1.2 రాజా రామమోహన్ రాయ్

1.3 విద్యాభ్యాసం

1.4 ఆత్మీయ

1.5 యూనిటేరియన్ సంఘము

1.6. సంఘ సంస్కరణలు

1.7. వార్తా పత్రికల స్వేచ్ఛ, అభివృద్ధి

1.8. మానవతావాదము మరియు విశ్వమానవ మతము

1.9. బ్రహ్మసభ బ్రహ్మ సమాజం

1.10. బ్రహ్మ సమాజ సిద్ధాంతము

1.11 రాజకీయ భావాలు

1.12 సారాంశము

1.13 మాదిరి ప్రశ్నలు

1.14 ఆధార గ్రంధాలు

1.1 పరిచయం :-

ఆధునిక భారతదేశ చరిత్రలో ఆంధకార యుగంగా చెప్పదగిన కాలం అది. ప్రాచీన సామాజిక, రాజకీయ వ్యవస్థ పూర్తిగా విచ్ఛిన్నం అయ్యాయి. ఈ విధంగా విచ్ఛిన్నమైన సమాజాన్ని పునరుద్ధరించేందుకు

అప్పటికి ఇంకా ప్రయత్నాలు ప్రారంభం కాలేదు. అనేక మూఢాచారాలు, సంకుచిత సాంప్రదాయాలు సమాజ అభివృద్ధికి తీవ్రమైన ప్రతిబంధకాలుగా రూపొందాయి. ఈ క్లిష్ట తరుణంలో రాజా రామమోహన్ రాయ్ రంగ ప్రవేశం చేశాడు. రామ్మోహన్ రాయ్ ప్రవేశం నాటికి దేశంలో ముస్లింల పాలన అంతిమ దశలోఉంది.

భారతదేశంలో వాణిజ్యం సాగించేందుకు వచ్చిన బ్రిటీష్ వర్తకులు క్రమంగా పరిపాలకులుగా పరిణమిస్తున్నారు. అప్పటికి పదిహేను సంవత్సరాలముందే అంటే, 1757లో స్థాపి యుద్ధం బెంగాలు భవిష్యత్తును నిర్ణయించింది. ఆ అల్లకల్లోల పరిస్థితులలోనే కొన్ని నూతన ధోరణులు క్రమంగా రూపుదిద్దుకొంటున్నాయి.

బ్రిటన్ పాశ్చాత్య ప్రపంచానికి ప్రతినిధిగా భారతదేశానికి వచ్చింది. బ్రిటీష్ వారు కేవలం వర్తకం కోసమే రాలేదు. వారు దేశాన్ని నిద్రావస్థ నుంచి మేల్కొలిపి, జాగృతం చేసేందుకు భారతీయ జీవనంలో ఒక నూతన ప్రవంతిని ఉత్సాహాన్ని నింపేందుకు చరిత్ర నియమించిన ప్రతినిధిలా దేశంలో అడుగు పెట్టారు.

భారతదేశంలో ముస్లింలు ప్రవేశించాక, జ్ఞాన సంపన్నులైన మహా పురుషులెందరో అవతరించారు. వారు హిందూ తాత్విక ఎ ప్రపంచానికి ఇస్లాము మధ్య చక్కని సయోధ్యను ఏర్పరచినారు. ఈ మహా ప్రయత్నములో కబీర్, గురునాక్ వంటి మార్గదర్శకులెందరో పాల్గొన్నారు. అయితే విడివిడిగా ఉన్న మౌళిక భావాలను భౌతికమైన బంధం ద్వారా సమైక్యపరచటం వల్ల వారికి సాధ్యపడలేదు. సంయోగ పద్ధతుల ద్వారా ఈ సమైక్యత సాధ్యం అవుతుంది. పాశ్చాత్య ప్రపంచంతో ఈ సమైక్యతను సాధించడమే ఆ కాలం ప్రధాన లక్ష్యం, చరిత్రలోని ఆ నిర్ణీత సమయంలో భారతదేశపు భవిష్యత్తును నిర్ణయించే అవకాశం రామమోహన్ రాయ్ లభించింది.

1.2 రాజా రామమోహన రాయ్ జననం:-

1772 మే నెల 22వ తేదీన రామమోహన రాయ్ బెంగాలులోని రాధా నగర్లో ఒక సనాతన బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. రాధా నగర్ ఆ రోజుల్లో భారతీయ సంస్కృతికి కేంద్రంగా ప్రసిద్ధి చెందింది. రామమోహన్ రాయ్ కుటుంబ సభ్యులు చాలా కాలంపాటు ముర్షీదాబాదు ముస్లిం పాలకుల దగ్గర ఉద్యోగం చేశారు. రామ్మోహనాయ్ తండ్రి సనాతన హిందువు, తల్లి సౌశీల్యవంతురాలు. ఈ దంపతుల సంతానం రామమోహన్, జగ్మోహన్ అనే ఇద్దరు కుమారులు, ఒక కుమార్తె,

1.3 విద్యాభ్యాసం :-

రామమోహన్ ప్రాథమిక విద్యను గ్రామంలోని పాఠశాలలో నేర్చుకొన్నాడు. ఈయన ఒక మౌల్వీ దగ్గర పాఠశిక భాష కూడ నేర్చుకున్నాడు. అలా గ్రామంలో కొన్నాళ్ళు విద్యాభ్యాసం చేసిన రామమోహన్ రాయ్ను ఆయన తండ్రి పాట్నాకు పంపించాడు. ఆ రోజుల్లో పాట్నా ఇస్లా విద్యకు కేంద్రంగా ఉండెడిది. రామమోహన్ అరబ్బీ, పారశీక భాషలు నేర్చుకొన్నాడు. ఖురాన్ని, ఇస్లామ్ వేదాంతాన్ని క్షుణంగా అధ్యయనం

చేశాడు. అరబ్బీ అనువాదాల రూపంలో లభ్యమయినంత మేరకు యూక్లిడ్, అరిస్టాటిల్ రచనలను అధ్యయనం చేశాడు. ఖురాన్లోని ప్రజాస్వామ్య భోదనలు ఆయన పై ఎంతో ప్రభావాన్ని కనపరచాయి. అదే విధంగా అరబ్బీ) ఆలోచనా స్రవంతిలో గోచరించే తార్కిక ధోరణి ప్రభావం కూడా ఆయన పై ప్రభావం చూపాయి. పారశీక వేదాంతాలైన సూఫీల నిగూరమైన కవితా తాత్విక విశేషాలు కూడా రామమ్మోహన్ని ఎక్కువగా ప్రభావితం చేశాయనుటలో సందేహం లేదు. రామమోహన్ ఉపనిషత్తుల పాఠాన్ని గ్రహించి తన పదహారవ యేట బెంగాలీ భాషలో విగ్రహారాధన మొదలైన మూఢ విశ్వాసాల గురించి ఒక గ్రంథాన్ని రచించాడు. కొన్ని కుటుంబ పరిస్థితుల కారణంగా టిబెట్లో కొంత కాలాన్ని గడిపాడు. ఆ సమయంలోనే బౌద్ధమతంలోకి ప్రవేశించిన విగ్రహారాధన సాంప్రదాయాన్ని విమర్శించి, టిబెట్ లోని లామా మత గురువుల అసంతృప్తికి గురి అయ్యాడు. ఆ తరువాత రామ్ టిబెట్ నుంచి వారణాసి చేరుకొన్నాడు. అక్కడ ఆయన అనేక సంవత్సరముల పాటు వేద విద్యను అభ్యసించాడు.

అటు పిమ్మట రామమోహన్ రాయ్ ఈస్టిండియా కంపెనీ పాలనలో రెవెన్యూ శాఖలో ఉద్యోగం చేస్తూనే తుహఫత్ – ఉల్ ముహహ్ హిదన్' (ఏకేశ్వరోపాసకులకు ఒక కానుక) అనే గ్రంథాన్ని పారశీక భాషలో వ్రాసి, దానికి అరబ్బీ భాషలో ఒక పీఠిక వ్రాశాడు. ప్రపంచ మత సంప్రదాయాలన్నింటిలో పొడచూపిన విగ్రహారాధన ఛాయలన్నింటినీ అరబ్బీ, పారశీక భాషల్లో వెలువడిన ఈ చిన్న ప్రచురణలో ఆయన బహిరంగంగా ఖండించాడు. ఈ కాలంలోనే ఆయనకు హరిహరానందస్వామి అనే గొప్ప పండితునితో పరిచయం లభించింది. ఆయన సహాయంతో రామమోహన్ రాయ్ తాంత్రిక సిద్ధాంత సాహిత్యాన్ని క్షుణ్ణంగా చదివాడు. రాయ్ రంగాపూర్ అనే గ్రామంలో నివసించే కాలంలో ఆ గ్రామం ముఖ్యంగా అన్ని మతముల వారికి కూడలిగా ఉండెడిది. ముస్లింలు, జైనులు వర్తకం చేసుకోవడానికి అక్కడకు వచ్చేవారు. రాయ్ జైనుతో కలిసి కల్ప సూత్రాన్ని తదితర జైన మత గ్రంథాలను శ్రద్ధగా చదివాడు. రంగాపూరులో ఉన్నప్పుడు రామమోహన్ రాయ్ ఇంగ్లండ్, యూరప్ రాజకీయ పరిస్థితుల గురించి ఆసిక్త కనబరచేవాడు. ఇతను ఇంగ్లండ్ నుంచి తెప్పించే పత్రికలను వార్తా పత్రికలను ఆసక్తితో చదివేవాడు. అలా రాయ్ ఇరవై రెండవ యేటనే భాషలో పరిజ్ఞానాన్ని పెంపొందించుకున్నాడు. రామమోహన్ రాయ్ అప్పట్లో యూరప్లో వ్యాప్తిలో వున్న రాణీకయ ఉదారవాద ప్రభావం పట్ల ఆకర్షింపబడ్డాడని తెలుస్తుంది.

అటుపిమ్మట 1814లో డిగ్రీ దొరగారు ఈస్టిండియా కంపెనీ ఉద్యోగం వదిలి భారతదేశం నుంచి ఇంగ్లండు వెళ్ళి పోవటంతో రామమోహన్ రాయ్ కూడ తాను అన్నేళ్ళుగా ఈస్ట్ ఇండియా కంపెనీలో చేస్తున్న ఉద్యోగం మానేసి కలకత్తాలో స్థిర నివాసం ఏర్పరచుకున్నాడు.

ఈ కాలంలోనే రామమోహన్ రాయ్ దృష్టి శతాబ్దాల తరబడి వస్తున్న సాంఘిక ఆచారాలు, మూఢ విశ్వాసాలు, అలవాట్లు మొదలైన వాటిలో గోచరించిన భారతదేశపు వాస్తవాలను వెలికి తీసి, వాటిని ప్రపంచపు వజీవ ఆలోచనా విధానాలకు, నూతన కాలానికి తగినట్లుగా మలచాలన్న తన జీవిత కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించడానికి ఆయన అప్పటికి పూర్తిగా సంసిద్ధుడయ్యాడు. తూర్పు ఇండియా వర్తక సంఘ ఉ

ద్యోగం నుండి విరమించగానే శ్రద్ధగా గ్రంథపఠన సాగించడానికి తీరిక, అవకాశం లభించాయి. అంతేకాకుండా ఇతని దృష్టి దేశ ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న తీవ్రమైన సమస్యల వైపు తిరిగింది. 1814 ఇంగ్లండు నుంచి తిరిగి వచ్చిన రామమోహన్ రాయ్ కలకత్తాలో స్థిర నివాసం ఏర్పరచుకొని సామాజిక, మత సంస్కరణ ఉద్యమాలలో పాల్గొన్నాడు. ఆ రోజుల్లో బెంగాలు సెరాంపూరు క్రైస్తవ మిషనరీలకు కేంద్రంగా వుండేది. ఈ మిషనరీ సంస్థలలో పేరు గాంచిన రెవరెండ్ విలియంకేరి వంటి వారికి బెంగాలు ఋణపడి వుంది. కలకత్తాలో రామోమోహన్ రాయ్కు పెరాంపరు క్రైస్తవ మిషనరీలతో పరిచయం ఏర్పడింది. ఈ కాలంలోనే క్రైస్తవ మినరీలు ప్రజలను మత మార్పిడికి ప్రయత్నించడం వల్ల సెరంపూరు మిషనరీ సంస్థలు ప్రజలలో మత విభేదాలు సృష్టించారన్న భావన వుండెడిది. అదీకాక ఈ మిషనరీ సంస్థలు హిందూ మతానికి వ్యతిరేకంగా ప్రచారం చేసేటప్పుడు ప్రదర్శించే పక్షపాత ధోరణీ, హిందూ మతమును గూర్చి అవగాహన లేకపోవడమే వ్యక్తమయ్యేవి. ఈ నేపథ్యంలోనే రామమోహన్ రాయ్ క్రైస్తవుల బైబిలు అధ్యయనం చేసి గ్రీకు, లాటిన్, హిబ్రూ భాషలను నేర్చుకొని జీసెస్ క్రైస్ట్ బోధనలను మెచ్చుకున్నాడు. అయితే బైబిల్లోని హర వాదాన్ని అతి తేలికైన అద్భుతాలను తిరస్కరించాడు. క్రైస్తవ మతానికి హిందూ మతం ఏ మాత్రము తీసిపోదని వాదించాడు.

రామమోహన్ రాయ్చు నడుపబడే పత్రికలు 'బ్రహ్మన్ సెబరి' అనే బెంగాలీ పత్రికలోను, 'బ్రహ్మానికల్ మాగజైన్' అనే ఆంగ్ల పత్రికలలో హిందూ ఏకేశ్వరోపాసనా విధానాన్ని, వేదాంతాన్ని సమర్థిస్తూ సెరాంపూరు మిషనరీల వ్యతిరేకతను ప్రతిఘటించసాగాడు. అంతే కాకుండా క్రైస్తవుల త్రికరణ సిద్ధాంతాన్ని (trinitarisim) తీవ్రంగా విమర్శించాడు. రామమోహన్ రాయ్ ఈ సంస్థలతో చర్చలను 1820 నుంచి 1823 మధ్య కాలం వరకు కొనసాగించాడు. 1820లో రామమోహన్ రాయ్ "ఏసు బోధనలు శాంతికీ, సంతోషానికీ మార్గదర్శి" (The percepts of Jesus, the guide to peace and hapiness) అనే చిన్న పుస్తకం ప్రచురించాడు. అందులో క్రొత్త నిబంధన (New Testment) గ్రంథంలోని సిద్ధాంత భాగాన్ని, హేతుబద్ధంగాని అభిప్రాయాలను విమర్శించాడు. రెవరెండ్ డిమోకర్ ష్మీట్ అనే క్రైస్తవ మత గురువు రామ్మోహనన్ను 'విగ్రహారాధకుడు' అనీ, సత్యకార్యకలాపాలకు కీడు చేసే వాడని విమర్శించాడు. రామ్మోహన్ మ్మిట్కు సమాధానం చెప్పే తీరులో "క్రీస్తు బోధనలు" గ్రంథాన్ని సమర్థిస్తూ క్రైస్తవ ప్రజలకు విన్నపం (An appeal to Chnstian Public) ప్రచురించాడు. 'ది ఫ్రెండ్ ఆఫ్ ఇండియా' డాక్టరు జాషువా మార్ష్మన్ ఇందుకు వ్యతిరేకంగా వ్రాశాడు. రామమోహన్ క్రైస్తవ ప్రజలకు రెండువ విన్నపం (Second Appeal to the Christian Public) లో దానికి సమాధానమిచ్చాడు.

అది 1821లో ప్రచురించబడింది. 1823లో రామమోహన్ క్రైస్తవ ప్రజలకు తుది విన్నపం" (Final Appeal to the Chinstian Public) వెలువడింది. సిరాంపూరు మిషనరీ సంస్థల పత్రికలు వేదాంతాన్ని, హిందూ ఏకేశ్వర విధానాన్ని విమర్శించటం వల్ల రామ్మోహన్ ఆ విమర్శలను ప్రతిఘటిస్తూనే 1823లో 'బ్రహ్మానకల్ మాగజైన్ తన వాదనలను ప్రచురించవలసి వచ్చింది.

1.4 ఆత్మీయసభ:-

1815లో రామ్మోహన్ రాయ్ ఆత్మీయ సభ అనే సంస్థను నెలకొల్పాడు. ఈ సంస్థ ద్వారా బాల్య వివాహాలకు వ్యతిరేకంగా. కుల వివక్ష వంటి సాంఘిక దురాచాల నిర్మూలనకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమాలను నిర్వహించేవాడు. ఈ సంస్థ ద్వారా మతపరమైన చర్చలను నిర్వహించాడు. అంతేగాక మత సమైక్యతను ప్రచారము చేయడం ఆత్మీయ సభ లక్ష్యాలు. కలకత్తా నగరమందు స్థిర నివాసమేర్పరుచుకొన్న తరువాత రామ్మోహన్ రాయ్ అనేక గ్రంథములను రచించాడు. 1815లో వేదాంత సూత్రమును బెంగాలీ భాషలోకి అనువదించాడు. 1816లో వేదాంతసారమును బెంగాలీ భాషలోకి, వేదాంతాన్ని ఆంగ్ల భాషలోకి అనువదించాడు. అదే సంవత్సరములో ఆయన ఈశ, కేనోపనిషత్తులను బెంగాలీ, ఆంగ్ల భాషలోకి, 1817లో కారిన్యో, మాండూక్యోపనిషత్తులను వంగ బిబిభాషలోకి అనువదించాడు.

వేదాంతాన్ని ఉపనిషత్తులను బెంగాలీ, ఆంగ్ల భాషలోకి అనువదించడానికి జరిగిన తొలి ప్రయత్నాలు అనే. 1823లో రామ్మోహన్ రాయ్ ఒక సిద్ధాంత గ్రంథాన్ని రచించాడు. "హిందూ స్త్రీల హక్కుల పై దురాక్రమణ" (The Encrachment on the nights of the Hindu Fernates) అనే గ్రంథములో ఆయన హిందూ స్త్రీలకు తమ తండ్రుల, భర్తల ఆస్తులలో హక్కు ఉండాలని కోరాడు. 1827లో ఆయన మృత్యుంజయుడు వ్రాసిన 'వజ్రసూచి' అనే సంస్కృత గ్రంథాన్ని ఆవిష్కరించి ప్రచురించాడు. కుల, వర్ణ వివక్షతలకు వ్యతిరేకంగా వ్రాసిన గ్రంథం ఇది.

1.5 యూనిటేరియన్ సంఘము (ఏకేశ్వరోపాసకుల సంఘము) :-

రామమోహన్ రాయ్ 1821లో యూనిటేరియన్ సంఘాన్ని స్థాపించాడు. ఈ సంఘానికి ఇతను మార్గదర్శిగా వుండి ఆర్థిక సహాయం కూడా చేశాడు. దేశ ప్రజల పరిస్థితి అన్ని విధాల మెరుగుపడాలన్నదే ఈ సంఘం వారి ఆశయం. ఈ సంఘం "సూత్రావళిలోని ఆశయాలను, ధ్యేయాలను అతడే రచించాడు. ఈ సంఘం ఆశయాలను గురించి, ధ్యేయాల గురించి రామ్మోహన్ రాయ్ ఈ విధంగా పేర్కొన్నాడు. "ఏవేని విద్య వల్ల కలిగే లాభాలను వ్యాపింపజేస్తాయో, ఏవి బుద్ధి స్థాయిని పెంపొందిస్తాయో, ఏఏ నైతిక సిద్ధాంతాలను పరిశుభ్రపరుస్తాయో, ఏవి విశ్వాసాత్మకమైన దాతృత్వాన్ని, ప్రయోగాత్మకమైన దయను పెంపొందిస్తాయో, అవన్నీ వీటి నిర్మాణ పరిధికి చెందినవిగా పరిగణించబడతాయి. ఈ దేశంలోని ఆసంఖ్యాకులైన ప్రజల బాహ్య స్థితిని మెరుగుపరచడం, ఉపయోగపడే కళలను ప్రోత్సహించడం, ప్రజలలో ఎడతెరగక పరిశ్రమించే అలవాట్లలను పెంపొందించి వారి సాంఘిక, కుటుంబ సాఖ్యాలను పెంపొందించడం ఇవే తన ప్రధాన ధ్యేయాలని ఈ సంఘం భావిస్తున్నది."

1.6 సంఘ సంస్కరణలు :-

ఆ కాలంలో బెంగాల్ సమాజంలో ఆధ్యాత్మికారాధన అంతరించి మత ముసుగులో అనేక మూఢ విశ్వాసాలు ప్రభలాయి. అద్వితీయుడగు ఏకేశ్వరుని ఆరాధనకు బదులు ప్రజలు అనేక విగ్రహములను

పూజించటం జరుగుచుండెడిది. ప్రజలు జగన్నార రథ చక్రముల క్రిందపడి మోక్షం కొరకు ప్రాణములను ఆర్పించడం జరుగుచుండెడిది. బెంగాలులో ఈ కాలంలోనే జంతుబలులు. మధ్యపానం, వ్యభిచారం విస్తృతంగా వ్యాప్తి చెందాయి. ఈ సమయంలోనే ఆంగ్ల విద్యా వ్యాప్తి ప్రారంభ దశలో నాస్తిక వాదుల సంఖ్యం ఎక్కువైంది. సామాన్య జనులలో అందులోను ముఖ్యంగా స్త్రీలలో అధిక శాతం విద్యకు దూరమయ్యారు. సాంఘిక జీవనము వర్ణించేందుకు వీలు కాని ఘోర దురాచారములకు లోనైంది. సమాజంలో బ్రాహ్మణుల ఆధిక్యత పెరిగింది. ఆ రోజులలో వర్ణాంతర వివాహాలు, సహ పంక్తి భోజనాలు పాపాలుగా పెరగణించబడ్డాయి. అంతే కాకుండా నిన్ను జాతుల ప్రజలు విద్యావకాశాలు లేక తమ కుల వృత్తులకు పూర్తిగా పరిమితం కావలిసిన దుస్థితి ఏర్పడింది.

ఆ కాలంలో జీవించిన స్త్రీలు అనుభవించిన కష్టాలు ఊహాతీతం, పురాతన కాలం నుంచి బెంగాలులోని బ్రాహ్మణులలో 'కులీనులు' అనే శాఖ వుంది. వారిలో బహుభార్యాతత్వము ప్రబలంగా ఉంది. ఈ శాఖ బ్రాహ్మణులకు ఆస్థికి సంబంధించిన వంశ పారం పర్యపు హక్కు ఉండటం చేత ఇతర బ్రాహ్మణులు వారికి తమ పుత్రికలను ఇచ్చి వివాహము చేయడం గౌరప్రతంగా భావించేవారు. బహు భార్యాతత్వ సంప్రదాయం వాడుకలో వుండుటచే అనేక మంది వివాహిత బ్రాహ్మణ స్త్రీలు వాస్తవానికి కన్యలుగానే జీవించేవారు. ఆ కాలంలో భర్త చనిపోయిన వితంతు స్త్రీల పరిస్థితులు అతి దారుణంగా ఉండేవి. వితంతువులు జీవితాంతం వైదవ్యం అనుభవించటమో లేదా భర్త శవంతో కాలిపోవటమో జరిగేది. ఈ బహు : భార్యా పద్ధతి వల్ల సంభవించే దుష్ట పరిణామాలన్నింటినీ అనుభవించేది స్త్రీలే. ఆ కాలం నాటి వితంతువులు నిక్రృష్ణ పరిస్థితులు సంఘసంస్కరణాభిలాషియైన రామమోహన్ రాయ్ దృష్టిని ఆకర్షించాయి. 1815 1828 మధ్య కాలంలో కేవలం కలకత్తాలోనే దాదాపు ఐదువేల మంది వితంతువులు సతీ సహగమనం వల్ల మరణించారు.

ఈ నేపధ్యంలో రామమోహన్ రాయ్ ఈ సాంఘిక దురాచారాన్ని నిర్మూలించేందుకు తన వంతు కృషిని ప్రారంభించాడు. శాసన సమ్మతమగు హక్కుల కొరకు, స్త్రీల విద్య కొరకును, బాల్య వివాహాల నిర్మూలన కొరకు, సతీ సహగమను దురాచార నిర్మూలన కొరకు తన శక్తినంతయును ధారపోసెను. 1811లో రామ్మోహన్ రాయ్ సోదరుడు మరణించాడు. ఆయన వదిన సతీ సహగమనముకు పాల్పడింది. ఈ దుస్సంఘటన రామ్మోహన రాయిని కలచి వేసింది. ఫలితంగా సతీ సహగమనాన్ని నిర్మూలించేందుకు కృషి చేయటం ప్రారంభించాడు. క్రమంగా మత సంస్కరణలతో పాటు, సతీ సహగమన దురాచార నిర్మూలన రామ్మోహన్ రాయ్ ఉద్యమంలో ఒక భాగమైంది. 1789లోనే బ్రిటీషు ప్రభుత్వము ఈ సాంఘిక దురాచారమును నిర్మూలించేందుకు ప్రయత్నించింది. మోరియా రాజు కొంత వరకు ఈ దురాచారాన్ని నిర్మూలించగలిగాడు. 1815 17 మధ్య కాలంలో బ్రిటీష్ ప్రభుత్వము సతీ సహగమన నిర్మూలనానికి కొన్ని చట్టాలను రూపొందించి అమలు పరిచింది. అయినప్పటికి 1815 మధ్య 18 మంది వితంతువులు సతీ సహగమనం చేశారు. వీరిలో 1,528 మంది కలకత్తా వివాసులు, కాలంలో 2,365 మంది వితంతువులు సతీ సహగమనం చేశారు. వీరిలో 1,528 మంది కలకత్తా నివాసులు.

ఈ దుస్సంఘటనలు సంభవించినప్పటికి బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం అమలుపరిచిన సతీసహగమన నిషేద చట్టాలకు వ్యతిరేకంగా కొందరు హిందూమత నాయకులు ఆందోళన ప్రారంభించారు. ఈ ఆందోళన సమయంలో రామమోహన్ రాయ్ సతీసహగమనం. పై తన అభిప్రాయాలను ప్రకటిస్తూ అనేక రచనలు చేశాడు. అయినప్పటికి ఈ ఆందోళన కొనసాగింది. ఇతను సతీ సహగమనాన్ని నిర్మూలించేందుకు ఒక సంఘాన్ని స్థాపించాడు. ఈ సంఘం సతీ సహగమన నిర్మూలన చట్టాలను ఖచ్చితంగా అమలుపరచేందుకు.. కృషి చేశాయి. ఈ సమయంలోనే భారతదేశానికి గవర్నర్ జనరల్ గా వచ్చిన విలియం బెంటిక్ 1829లో సంపూర్ణ సతీ సహగమన నిషేదానికి ఒక సమగ్రమయిన చట్టాన్ని ప్రవేశపెట్టాడు.

1.7 వార్తా పత్రికల స్వేచ్ఛ, అభివృద్ధి :-

సాంఘిక, విద్యా, ఆర్థిక, రాజకీయ మత సంస్కరణల వల్ల ప్రజలలో ఏర్పడిన చైతన్యానికి ఆభివృద్ధిపరచేందుకై ఉదాహరవాద ధోరణి కల పత్రికల సాయం అవసరమని రామ్మోహన్ రాయ్ గుర్తించాడు. ఈ గుర్తింపే బెంగాలులో ముఖ్యంగా కలకత్తాలో వార్తా పత్రికలు అభివృద్ధి చెందడానికి దోహదం చేసింది. 1816లో బెంగాలులో 'బంగళా గెజిట్' వార్తా పత్రిక ప్రచురణ ప్రారంభం అయింది. ఈ పత్రికకు రామ్మోహన్ రాయ్ ప్రారంభించిన ఆత్మీయ సభ సంఘ సభ్యులు సారధ్యం వహించారు. 1817లో సెరాంపూర్ క్రైస్తవమత సంఘం వారు సమాచారణ దర్పణ్ అనే వారపత్రికు ప్రారంభించారు. దీంతోపాటు, 'ది ఫ్రెండ్ ఆఫ్ 'ఇండియా' అనే ఆంగ్ల పత్రికను కూడ ప్రచురించారు. 1818లో జేమ్స్ సిల్క్ బకింహామ్ అనే ఆంగ్లేయుడు 'ది కలకత్తా జర్నల్' అనే మరో వారపత్రికను ప్రచురించడం ప్రారంభించాడు. వీటితోపాటు 1820లో తారా చంద్ దత్త, భబానీ చరణ్ బందోపాధ్యాయ సారధ్యంలో 'సంబంధ కౌముది' అనే బెంగాలీ వార పత్రిక ప్రచురణ ప్రారంభం అయ్యింది. ఈ పత్రికా సంపాదకత్వాన్ని రామ్మోహన్ రాయ్ చేపట్టాడు. రామ్మోహన్ రాయ్ సంపాదకత్వం వహించిన 'సంబంధ కొమురి' దేశీయ భాషలలో వెలువడిన పత్రికలలో మొదటిది. 1829లో డాక్టర్ ఆర్. ఎమ్. మార్టిన్చే ప్రారంభించబడిన బెంగాల్ హెరాల్ట్ నిర్వాహకులలో రామ్మోహన్ ఒకరు. ఈ విధంగా ప్రారంభమయిన పలు పత్రికలు రామ్మోహన్ రాయ్ ప్రారంభించిన సంఘ సంస్కరణోద్యములో కీలక పాత్ర వహించాయి.

1818 తరువాత వచ్చిన గవర్నర్ జనరల్ లు భారతదేశంలో వార్తా పత్రికల అభివృద్ధిని అరికట్టేందుకు కొన్ని చర్యలు చేపట్టారు. భారతదేశంలో వార్తా పత్రికలు తమ స్వేచ్ఛను దుర్వినియోగం పరుస్తున్నాయని గవర్నర్ జనరల్ కౌన్సిల్ సభ్యులు ఆరోపించారు. ఈ సభ్యులు పత్రికా స్వేచ్ఛను పూర్తిగా రద్దు చేయాలని వాదించారు. దీని ఫలితంగా అమలులోకి వచ్చిన ప్రభుత్వ నియమాల వల్ల 1823లో రామ్మోహన్ 'మీరట్ ఉల్ అల్బార్' ప్రచురణను నిలిపివేశాడు. 1823లో ఆడమ్ పత్రికా స్వేచ్ఛను నిరోధించే ఒక చట్టాన్ని ప్రవేశపెట్టాడు, ఈ చట్టానికి అనుగుణంగా యజమానులు, సంపాదకులు ప్రభుత్వం నుంచి తప్పనిసరిగా అనుమతి పొందవలసిన అవసరం ఏర్పడింది. ఈ నియమాలకు వ్యతిరేకంగా రామ్మోహన్‌రాయ్ అతని అనుచరులు సుప్రీం కోర్టుకు, ఇంగ్లండు రాజుకు (King In Council) వినతి పత్రాన్ని సమర్పించారు.

సుప్రీం కోర్టు ఈ వినతి పత్రాన్ని తిరస్కరించింది. 1835లో రామ్మోహన్ రాయ్ మరణానంతరం పత్రికా స్వేచ్ఛను పునరుద్దరించడంలో రాయ్ కృషి ఫలితమే.

3.8. మానవతావాదము మరియు విశ్వ మానవమతము (Humanism and Universalism) :-

రామ్మోహన్ రాయ్ తన జీవిత కాలంలో భారతదేశానికే కాక విశ్వమానవాళికి ఉపయోగపడే విధంగా సర్వమత పాఠాన్ని సంగ్రహించి సమన్వయపరుస్తూ ఒక పార్వజనీన సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించేందుకు కృషి చేసాడు. ఈ సిద్ధాంతములోని కీలక అంశాలు ఈ క్రిందివి.

1. సత్యాసత్య విచక్షణ చేయడంలో ప్రేమ స్వరూపం పాత్రను గుర్తించేందుకు అవసరమయిన శక్తి అందరి మానవులలో వుంది. వరము మంగళ స్వరూపుడు, అనంతుడు, అద్వితీయుడు అయిన సర్వాంతర్యామి అయిన పరమేశ్వరుని ఎ అంతరంగంలో ఉపాసించాలి.

2. కేవలం సంఘ పరిత్యాగులు సన్యాసులే కాక, బ్రహ్మ నిష్టాపరులు, గృహస్థులు కూడా బ్రహ్మ జ్ఞానాన్ని సముపార్జించుకొనే అధికారం బ్రహ్మ నిష్టాపరులయిన గృహస్థులకు కూడ వుంది.

3. కేవలం ఈశ్వరుడు ఒక దేశానికి, ఒక జాతికి, ఒక కాలానికి పరిమితం కాదు.

సర్వమానవాళికి భగవంతుడు జ్ఞానాన్ని ప్రసాదిస్తాడు. అన్ని మతాలు ప్రబోధించే సత్యము ఒక్కటే. భిన్న దేశాలకు చెందిన ప్రజల మధ్య అనేక విషయాలలో వ్యత్యాసాలు వున్నప్పటికి మత విషయంలో అన్నీ మతాలకు చెందిన ప్రజలు ఏకాభిప్రాయాన్ని కలిగి వుంటారు. మౌలికంగా మతాలన్నీ ఒక్కటే అయినా, వాటి ప్రభావములో మాత్రమే భిన్నత్వవుంది. అందుచేత బుద్ధిమంతులయిన మానవులు మత జ్ఞానాన్ని ఈశ్వర భక్తిని కలిగి వున్నప్పుడు వారి మధ్య సంఘర్షణకు చోటు లేదు. అందుచేత సర్వజనులు ఈశ్వరుని తండ్రిగా భావించి పరస్పరం మైత్రితో విశ్వమానవ కుటుంబంగా జీవించటం అవసరం. ఇటువంటి మహోన్నతమైన ఆదర్శాలను ప్రబోధించిన రామ్మోహన రాయ్ జీవితం భావాలు అత్యున్నతమయినవి. వివిధ మతాల మధ్య వ్యత్యాసాలను గుర్తించగలిగే జ్ఞానాన్ని కలిగిన తొలి మేధావి రామమోహన్ రాయ్ అని 'మానియర్ విలియమ్స్' ప్రపంపించాడు. రామ్మోహన్ విశ్వమత ఆన్వేషకుడు. హిందూమతం, ఇస్లాం, బౌద్ధమతం, క్రైస్తవమతం మొదలైన అన్ని మతాలను తులనాత్మకంగా పరిశీలించి, వాటి ప్రాథమిక సూత్రాలలోని ఐక్యతను గుర్తించిన మొట్ట మొదటి వ్యక్తి రామ్మోహన్ రాయ్.

ఆయన ప్రపంచ మతాలను సంఘటిత పరిచే దృష్టితోకాక, వాటిని సమన్వయం చేసే దృష్టితో వివిధ సంతాలను పరిశీలించాడు. ప్రొఫెసర్ "మోవియర్ విలియమ్స్" అభిప్రాయం ప్రకారం మతాల

తులనాత్మక పరిశీలన రామమ్మోహన్ రాయ్ మార్గదర్శి. మాక్స్ ముల్లర్ రామ్మోహన్ రాయ్ ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య మతాల మధ్య సమన్వయాన్ని, విశ్వజనీయ ఐక్యతను పెంపొందించడానికి సంస్కరణలు అవసరమని రామమోహన్ భావించాడు. ఇతని ఆలోచనల్లోను, కార్యకలాపాల లోను అంతర్లీనంగా వున్న ఈ సూత్రాన్ని పరిశీలించిన బ్రజేంద్ర సీల్ రామ్మోహన్ని ఆధునిక గారతదేశానికి తండ్రి వంటివాడుగా పరిగణించవలసిన వ్యక్తి అని ఉద్ఘాటించాడు. హిందూ, బౌద్ధ, క్రైస్తవ, మహ్మదీయ మతాలు ప్రాక్పశ్చిమ నాగరికతలు, భూత, భవిషత్ వర్తమాన కాలాలు, హేతువాద విశ్వాసాలు, రాజకీయాలు, సాంఘిక వ్యవస్థ. ధార్మికత మొదలైన సమస్త విషయాలలో నిగూఢంగా ఉన్న సామరస్యమే ఈ సమస్త లోకానికి శాంతి ప్రదాత కళ్యాణ సందేశం ఆవి రామ్మోన్ రాయ్ ఉద్ఘాటించాడు.

1.9 బ్రహ్మ సభ - బ్రహ్మ సమాజం :-

హిందూమతంలో ఏర్పడిన చాంధన భావాలు క్రతువులను తొలగించి ఏకేశ్వరోపాసన, నిర్మల భక్తి విధానం ప్రవేశ పెట్టటానికి బ్రహ్మ సమాజం ప్రయత్నించింది. సామాజిక, మత రంగంలో అవసరమైన సంస్కరణలను తీసుకురావటానికి వాటిని ప్రచారం చేయటానికి నిర్మల పూజా విధానం, ఏకేశ్వరోపాసనా అమలుపరచటానికి రామ్మోహన్ రాయ్ బ్రహ్మ సమాజాన్ని స్థాపించారు. ఈ బ్రహ్మ సమాజం యొక్క కార్య కలాపాలు బెంగాలులోని ఉన్నత విద్యావంతులైన వర్గాల వారిని ఆకర్షించింది. దేశ చరిత్రలో రామ్మోహన్ కు శాశ్వత స్థానాన్ని కల్పించింది. బ్రహ్మ సమాజ స్థాపన, బ్రహ్మ సమాజ స్థాపనకు పూర్వము ఏకేశ్వరోపాసకుల సంఘం తన కార్యకలాపాలను నిర్వహిస్తూ వుండేది. ఈ ఉద్యమ సాధనకు ప్రథకం ప్రయత్నంగా 1816లో ఆత్మీయ సభను స్థాపించారు. ఈ సంస్థ ఏకేశ్వరోపాసకుల విధానాన్ని వ్యాప్తి చేయటంలో విఫలమైంది. అందుచేత రామ్మోహన్ శిష్యులయినటువంటి ద్వారకావార్ ఠాగూర్, ప్రసన్నకుమార్ ఠాగూర్, కాశీనాధ్ రాయ్, రామచంద్ర విద్యావశిష్ మొదలైన వారు తమ ఆస్తులను బ్రహ్మ సమాజానికి విరాళ రూపంలో ఇవ్వటంతో 1828లో ఈ బ్రహ్మ సభ ఆవిర్భవించింది. రామ్మోహన్ శిష్యులలో ఒకడయిన తారాచంద్ చక్రవర్తి ఈ బ్రహ్మ సభకు మొదటి కార్యదర్శిగా నియమింపబడ్డాడు.

బ్రహ్మసభ పూర్వాచార పరాయణులు, ఛాందసులు అయిన కొందరు హిందువుల ఆగ్రహానికి లోనయింది. కాని ఆ సమయంలో రామ్మోహన్ రాయ్ సతీ సహగమన దురాచార నిషేధ ఉద్యమంలో పూర్తిగా నిమగ్నమై ఉండటం వల్ల హిందువుల ఆగ్రహానికి అంతులేకుండా పోయింది. రామ్మోహన్ రాయ్ స్థాపించిన బ్రహ్మ సభకు వ్యతిరేకంగా కొందరు సనాతన హిందువులు 'ధర్మ సభ' అనే సంస్థను స్థాపించారు. భవానీ చరణ బెనర్జీ ధర్మ సభకు అధ్యక్షునిగా, రాధాకాంతదేవ్ కార్యదర్శిగా ఎన్నుకోబడ్డారు. 1830 జనవరిలో బ్రహ్మ సభ తన సొంత భవనానికి తరలింది. ధర్మసభ నాయకులు సమాచార చంద్రిక అనే వార్తా పత్రిక ద్వారా రామ్మోహన్చే ప్రారంభించిన మత సంస్కరణలను తీవ్రంగా విమర్శించారు. బ్రహ్మ సమాజం సభ్యులు ధర్మసభ చేసిన విమర్శలన 'సంబంధ కౌముది' అనే పత్రిక ద్వారా ఖండించారు.

1.10 బ్రహ్మ సమాజ సిద్ధాంతము :-

రామ్మోహన్ రాయ్ 1830 జనవరిలో బ్రహ్మ సమాజం సభ్యులు అనుసరించవలసిన మార్గదర్శక సూత్రాలు (Trust deed)ను రూపొందించాడు. ఈ సూత్రాల ప్రకారం బ్రహ్మ సమాజం తన సభ్యులు సమావేశమయ్యేందుకు తగిన ఏర్పాట్లను చేయవలసి వుంటుంది. ఈ సమావేశములలో సభ్యులు పాటించవలసిన నియమాలను ధర్మ శాసనంలో పొందుపరచారు. ఈ నియమాల ప్రకారము సభ్యులు తమ దైవారాధనలో దేవుని ప్రతిరూపం, విగ్రహం, శిల్పం, ఉత్కీర్ణ చిత్రం, భావ చిత్రం ఏ ఇతర రూపం కానీ అంగీకరించదు. అంతేకాక దేవుని ఆరాధించటంలో పొగడ్తలకు తావుండరాదు. దేవునికి నైవేధ్యాన్ని నివేదించడం నిషిద్ధం. బ్రహ్మ సమాజ సభ్యులు మత ప్రయోజనాలకు గాని, తమ ఆహారానికి గాని జీవ హింస చేయరాదు. బ్రహ్మ సమాజ సభ్యులు. తమ ఆరాధన సమయంలో చేసే ఉపదేశాలలో సంకీర్తనలలోను మరే ఇతర కార్యకలాపాలలో పరమత దూషణకు విమర్శలకు పాల్పడరాదు. బ్రహ్మ సమాజ సభ్యులు ధర్మము. నీతి, నిర్మల పూజా విధానం, ఏకేశ్వరోపాసన అమలుపరచటానికి, సర్వమత సౌభ్రాతృత్వాన్ని పెంపొందింప చేసే ప్రయత్నాలను, ఉపదేశాలను, ప్రార్థనలను మాత్రమే చేయవలసి వుంటుంది. పదహారవ శతాబ్దంలో ప్రచారం అయిన భక్తి ఉద్యమం తెచ్చిన విప్లవంలో బ్రహ్మ సమాజం ధ్యేయాలు సాదృశ్యమైనాయి. నితిత్రుడు, ఆగమ్యగోచరుడు, నిర్వికల్పుడు, విశ్వకర్త, విశ్వ రక్షకుడు అయిన ఈశ్వరుని పూజించి ధ్యానించటం బ్రహ్మ సమాజం ప్రధాన ఆశయాలుగా పేర్కొవటం జరిగింది.

ఈ విధంగా తన కార్యకలాపాలను, ఈశ్వరాధనను నిర్వర్తించినప్పుడే బ్రహ్మ సమాజం పట్ల ప్రజలలో భక్తి భావం, గౌరవము ఏర్పడతాయి. ధర్మ శాసనంలోని పొందుపరచిన వివిధ అంశాలను పరిశీలిస్తే రామ్మోహన్ రాయ్ బ్రహ్మ సమాజాన్ని ఒక ప్రత్యేక మతానికి సంబంధించిన సంస్థగా రూపొందించలేదని అర్థమవుతుంది. రామ్మోహన్ తనను విశ్వమత మానవునిగా చాటుకున్నాడు. “తన మరణానంతరం తనను హిందువులు, ముస్లిమ్లు, క్రైస్తవులు ఎవరికి వారే తమ మతానికి చెందిన వ్యక్తిగా పరిగణించాలని పేర్కొన్నాడు. అయితే తాను ఏ మతానికి చెందనివాడని విశ్వమత భక్తుడునీ రామ్మోహన్ రాయ్ ఉద్ఘాటించారు. అన్ని మతాలకు చెందిన విశ్వజనీనయమైన సమాన కేంద్రంగా వుండాలన్న విశాల దృష్టితోనే రామ్మోహన్ రాయ్ బ్రహ్మ సభను స్థాపించాడు. అయితే రామ్మోహన్ రాయ్ మరణానంతరము బ్రహ్మ సమాజం తమ పవిత్రతను, ఉత్కృష్టతమ కోల్పోయి కేవలం సమావేశ కేంద్రంగా ‘ మాత్రమే మిగిలిపోయింది.

1.11 రాజకీయ భావాలు :-

రామ్మోహన్ రాయ్ తన జీవితంలో ఎక్కువ సమయాన్ని, శక్తిని చాలా వరకు సాంఘిక, మత సంస్కరణలకే వినియోగించాడు. ఇతను రాజకీయాంశాలను కూడా క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసి తన వంతు కృషి చేశాడు. స్వాతంత్ర్యం అనే భావనను వ్యక్తి ప్రవృత్తికీ, సామాజిక ప్రవృత్తికీ అనువర్తించిన విధంగా రాజకీయ రంగానికి కూడా దానిని వర్తింప చేయాలన్నది రామ్మోహన్ యొక్క అభిమతం. రాజకీయాభిప్రాయాల్లో బెంథామ్ శిష్యులైన రామ్మోహన్ రాయ్ బ్రిటీష్ వారి రాజకీయాందోళన పద్ధతులను జాగ్రత్తగా గమనించి

తమకు జరిగిన అన్యాయాలను సవరించుకోవడానికి అవలంభించిన రాజకీయోద్యమ విధానాన్ని ఏర్పరచుకున్నాడు. 1828లో ముందుగా పత్రికా స్వాతంత్ర్యాన్ని గురించిన శాసనాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ ఉద్యమించాడు. సమకాలీన భారతదేశ పరిస్థితి స్వయం విరుద్దంగా ఉందని రామ్మోహన్ అభిప్రాయపడ్డాడు. ఇతని ఉద్దేశంలో తన దేశానికి మాత్రమే కాకుండా ప్రపంచ దేశాలన్నింటికీ స్వాతంత్ర్యం అవసరమని ఆయన భావించాడు. అయితే భారతీయ సమాజంలోని బలహీనతలు, అందులోని సాంఘిక దురాచారాల ప్రతిబంధక అంశాలు ఆయనను విశేషంగా ఆకర్షించాయి. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వ పాలకుల శక్తి సామర్థ్యాలు రామ్మోహన్ ప్రగాఢంగా విశ్వసించాడు. ఔదార్యం అభ్యుదయ భావం, సంస్కారంగల బ్రిటీషు పాలనలో భారతదేశం నైతికంగా ప్రజాసేవ పరంగా ఉన్నత స్థితిని చేరుకొని స్వాతంత్ర్యానికి యోగ్యత సంపాదించుకోవాలని ఆయన ఆశించాడు. రామ్మోహన్ రాయ్ ప్రతిపాదించిన రాజకీయ సంస్కరణలన్నీ ఈ ఉద్దేశాలన్నింటినీ నెరవేర్చటానికీ, తక్షణం దేశానికి స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వవలసిందని ఆయన కోరలేదు. పౌర స్వేచ్ఛలో వ్యక్తిగత హక్కులు సురక్షితం కావాలి. వ్యక్తి జీవితం, ఆస్థి, అభిప్రాయ ప్రకటనా స్వేచ్ఛ, మత స్వాతంత్ర్యము ప్రజలకు లభ్యం కావాలని భావించాడు.

1.12 సారాంశము:-

తన జీవితంలోని చివరి మూడు సంవత్సరాలు రామ్మోహన్ రాయ్ యూరప్ లో ఎక్కువ కాలం గడిపాడు. తాను చేపట్టిన మత రాజకీయ కార్యక్రమాల్ని అక్కడ నిర్వహించాడు. ఆయన 1833లో బ్రిస్టల్ నగరంలో మరణించాడు. రామ్మోహన్ రాయ్ ఆధునిక భారత నిర్మాతగా చేసిన సేవలు మరవలేనివి. సామాజిక, రాజకీయ, మత, ఆధ్యాత్మిక, విద్యా రంగాల్లో ఆయన ఉద్యమాల మంచి జాతీయోద్యమం స్ఫూర్తి పొందింది. ఇంగ్లండులోని వివిధ సంస్థలు ఆయన ప్రాముఖ్యాన్ని గుర్తించి గొప్ప భారతీయ వాయుకుడిగా ఆయనను గౌరవించాయి. రామ్మోహన్ రాయ్ ప్రజలకు నిర్వహించిన సాంఘిక, మత సంస్కరణోద్యమానికి ఫలితంగ బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ఆయనకు “రాజా”యను బిరుదును ప్రసాదించింది.

1.13 మాదిరి ప్రశ్నలు:-

1. సతీ సహగమనమనగానేమి? రామమోహనుడు సతీ నిషేధము గూర్చి చేసిన సేవలను గూర్చి వివరింపుము
2. రాజా రామ్మోహన్ రాయ్ పత్రికా స్వాతంత్ర్య ప్రియుడుగా చేసిన సేవలను గూర్చి వివరింపుము.
3. రామమోహన్ని బ్రహ్మ సమాజ (బ్రహ్మ సభ) స్థాపన ధ్యేయములను గురించి చర్చించుము. మతమును గురించి రామమోహన్ రాయ్ ధృక్పధమును నిశితంగా పరిశీలింపుము.

1.14 ఆధార గ్రంథాలు:-

1. చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహ వంతులు – మహాపురుషుల జీవితములు (lives of Great mens%) ప్రథమ భాగము“ (వంగ దేశము), కొండపల్లి వెంకయ్య అండ్ సన్స్, శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి, 1948.

2. ఆకురాతి చలమయ్య – రాజా రామమోహన రాయల చరిత్రము, శ్రీ విద్యజ్జన మనోరం ముద్రాక్షరశాల, 1935 (ద్వితీయ ముద్రణ).

3. శ్రీ.కె. రామశాస్త్రి, బి.ఏ., బి.ఇ.డి (తారకం) – రాజర్షి శ్రీ రాజా రామమోహనరాయల వారి జీవిత చరిత్ర, రౌతుల డిపో, ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషర్స్, రాజమండ్రి, 1946 (సవరణ ప్రతి).

4. శ్రీ జమునానాగ్ – ఆంగ్లమూలం, తెలుగు అనువాదం శ్రీ. కె. తారకం భారతదేశపు మహా మనిషి మేటి సంస్కర్త రాజారామమోహన్ రాయ్, యం. శేషా చలం అండ్ కో, మచిలీపట్టణం, మద్రాసు, సికింద్రాబాద్, ద్విశత జయంతి సంవత్సర (1972-73) మహోత్సవ ప్రత్యేక ప్రచురణ.

సామ్యేంద్రనాథ్ ఠాకూర్ (మూలం) – అనువాదం – కె. రామలక్ష్మి, భారతీయ సాహితీ నిర్మాతలు. రాజారామమోహన్ రాయ్, సాహిత్య అకాడమి, న్యూఢిల్లీ 1977, ప్రథమ ముద్రణ.

6. V. Vema. – Modem Indian Political Thought.

7. Sankar Ghose – Modem Indian Political Thought.

8. D.R. Bali – Modem Indian Thought.

పాఠం - 2

స్వామి దయానంద సరస్వతి (1824 - 1883)

2.0 లక్ష్యం :

భారతీయ రాజకీయ సామాజిక తత్వ విచారములో స్వామి దయానంద సరస్వతికి అత్యంత విశిష్ట ప్రాధాన్యమున్నది. వ్యక్తి ధోరణిపైన, సామాజిక దృక్పథం పైన, రాజ్యము ప్రసరించే ప్రభావాన్ని గురించి, అవగాహన చేసుకొన్న మరుక్షణం నుంచే తాత్విక చింతనగల మేధావులలో సంఘసంస్కర్తలలో, రాజనీతిజ్ఞులలో సామాజిక వ్యవస్థ గురించి జిజ్ఞాన వివిధ రీతులలో ప్రస్ఫుటమవుతుంది. సమకాలీన సమస్యలకు విభిన్న పరిష్కార మార్గాలను కనిపెట్టడం జరిగింది. భారతదేశంలో సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవన ఉద్యమంలో దయానందుడు నిర్వహించిన పాత్ర, అతని తాత్విక చింతనకు గల పునాదులను, అతని సామాజిక చింతవను, రాజకీయ చింతనను, విద్య, మతభావాలను, దయానందుడు స్థాపించిన ఆర్యసమాజాన్ని మరియు అతని విశిష్టతను గురించి వివరించడం ఈ పాఠం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యము.

విషయసూచిక :

2.1 పరిచయం

2.2. దయానంద రాజకీయ చింతనకు తాత్విక పువాదులు

2.3. దయానందుని సామాజిక తత్వము

2.4. దయానందుని రాజకీయ తత్వ విచారణ

2.5. దయానందుడు - ఆర్యసమాజం

2.6. మతంపై దయానందుని భావనలు

2.7. విద్యను గురించి దయానందుని అభిప్రాయాలు

2.8. సంఘసంస్కర్త దయానంద సరస్వతి

2.9. దయానందుని విశిష్టత

2.10 సారాంశం

2.11 మాదిరి ప్రశ్నలు

2.12 చదువదగిన గ్రంథాలు.

భారతదేశం అతిపురాతన నాగరికతకు, సంస్కృతికి పుట్టినిల్లు. మహాసామ్రాజ్యాలు ఇక్కడ పుట్టినవి. ప్రపంచమునకు వెలుగు చూపిన హిందూ, బౌద్ధ మతాలకు పుట్టినిల్లు, ప్రపంచం గర్వించదగిన గొప్ప సాహిత్యాన్ని సృష్టించింది. భాషలు, కళలు, శిల్పం, కట్టడాలు, నాట్యం, సంగీతం, చిత్రలేఖనం లాంటి సర్వకళలు పరాకాష్ట వందినవి కానీ 16వ శతాబ్దంలో ప్రారంభం నుండి భారతదేశ పతనం ప్రారంభమయింది. 16, 17వ శతాబ్దాలలో ఐరోపాలో జాతీయవాదం పెరిగింది. ప్రపంచ వ్యాపారం, వస్తు ఉత్పత్తి గణనీయంగా పెరిగింది. పారిశ్రామిక విప్లవం వీరి ఆధిపత్యాన్ని చాటి చెప్పింది. పాశ్చాత్య దేశాల సైనిక రాజకీయ శక్తి ప్రపంచం మొత్తం మీద ఆధిక్యతను సాధించాయి. 18, 19వ శతాబ్దాలలో భారతదేశం క్రమేణా బ్రిటీమవారి పాదాక్రాంతమయింది. ఆర్థికంగా క్షీణించినది సామాజిక పెరుగుదల ఆగిపోయింది. రాజకీయంగా దాసోహమైనది.

కానీ 19వ శతాబ్ది మధ్య కాలం నుండి భారతీయ ఆత్మ, మేధస్సు చైతన్యం కావడం ప్రారంభం అయ్యింది దీనికి కారణం పాశ్చాత్య విద్య, పాశ్చత్య విద్య ప్రసాదించిన మేధావికాసాన్ని మత, సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ సమస్యలకు అన్వయించినారు.

భారతదేశంలో మేధా పునరుజ్జీవనము ఆధునిక భారత జాతీయవాదానికి దారితీసింది. ఐరోపా పునరుజ్జీవనము ఐరోపాలో జాతీయవాదానికి పునాదులు వేసినట్లే మన దేశంలో కూడా జరిగింది. వివిధ మత నాయకుల బోధనలు దీనికి తోడ్పడినవి. భారతీయులతో మేలొంచిన మనో చైతన్యం ముందు దాని తత్వచింతన, మతం సంస్కృతులతో ప్రారంభమయినది. రాజకీయ చైతన్యం వీటి తార్కిక ఫలితంగా సంభవించిందే బొకాసియో బోధించిన మానవ జీవిత ప్రాధాన్యత, మానవుని అర్థవంతమైన జీవితం ఎరాస్మస్ బోధించిన మానవత్వం, చైతన్యవంతమైన మానవజీవితం, ఐరోపాకు పునర్జన్మ ప్రసాదించినట్లే. భారతీయ పునరుజ్జీవనం కూడా ప్రస్తుత జీవితాన్ని ఉపనిషత్తులు, వేదాలు, పురాణ ప్రాతిపదికన పునర్ నిర్మించాలని భావించారు.

భారతదేశములో సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవన ఉద్యమంలో స్వామిదయానంద సరస్వతి ఒక ప్రధానశక్తి ఇతడు చిత్త వృత్తిరీత్యా అన్యాయానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడిన స్వతస్సిద్ధయోధుడు 'ప్రపంచం అంధవిశ్వాస అజ్ఞాన శృంఖలాలచే బంధింపబడి ఉంది. నేను ఆ శృంఖలాలను ఛేదించటానికి, బానిసలకు స్వేచ్ఛ కలిగించడానికి వచ్చినాను" అని ఒక సందర్భంలో దయానంద సరస్వతి చెప్పటం జరిగింది. మత సంబంధమైన అంతరాత్మ విషయంలో శైవమతస్థుడైన తన తండ్రి విధించిన నిరంకుశ సాంప్రదాయిక ఆదేశాలను శిరసావహించటానికి తిరస్కరించిన గొప్ప తిరుగుబాటుదారుడు స్వామి దయానంద. హిందూ సనాతన నాయకులు పెట్టిన ప్రలోభాలకు గానీ, ప్రదర్శించిన ఆగ్రహానికి గానీ ఆయన లొంగిపోలేదు. ఆ రోజుల్లో బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదం భారతదేశంలో తన విజయపతాకం ఎగురవేసినప్పటికీ, క్రైస్తవ మతంలోని లోపాలను ఖండించడానికి ఆయన వెనుకాడలేదు. పరిపూర్ణ సత్యాన్వేషణలో వ్యక్తి పవిత్రకు, ఔన్నత్యానికి ఆయన దీక్షబూనటం జరిగింది. ఇతడు గొప్ప నైతిక ఆదర్శవాది. ఆయన ఒక సన్యాసి. పవిత్రమూర్తి, సత్యం కోసం ధైర్యంగా పోరాడే వీరోచిత పురుషుడు. ఇతడు స్థాపించిన ఆర్యసమాజంలో "మనమెప్పుడూ సత్యాన్ని

అంగీకరించడానికి, అసత్యాన్ని పరిత్యజించడానికి సిద్ధంగా వుండవలె" అని దయానంద సరస్వతి ఉద్ఘోదించాడు.

దయానంద సరస్వతి యొక్క వ్యక్తిత్వం చాలా వరకు వైదిక ఆదర్శవాదం ప్రభావానికి గురైంది. సాంఘిక విద్యావిషయక, మతసంబంధమైన బహుముఖ కార్యకలాపాల మీద తన దృష్టిని నిలిపాడు. తరగని శక్తిసామర్థ్యాలతో ఆయన దాదాపు 40 సం?లపాటు తన జీవితంలో ప్రధానమైన ఈ కృషికి అంకితమైనాడు. ఈ విధంగా ఆయన హిందూ సమాజ పునరుద్ధరణ, దేశ పునరుద్ధరణకూ కంకణం కట్టుకొని శ్రద్ధాసక్తులతో తన అసాధారణ వాక్పటిమతో అసామాన్యమైన ఓర్పుతో తన ధ్యేయాన్ని చేరుకోడానికి నిరంతరం నిర్విరామ కృషి చేసినాడు. దైవభక్తిలో పవిత్రతనూ, శీలవంపదనూ ప్రదర్శించి తద్వారా ఆర్జించిన పౌర సృజనాత్మక శక్తిసంపదము జాతి ఉద్ధరణకు ఆయన వినియోగించినాడు. ఆయన ఒక యోగి మరణం ఆసన్నమయిన సమయంలో కూడా తన జీవిత కాలమంతా అంతర్గత విజయాలను సాధించడంలోనే నిమగ్నమై ఉన్నట్లు తోస్తుంది.

2.2 దయానంద రాజకీయ చింతవకు తాత్విక పునాదులు :

ఉన్నత స్థాయికి చెందిన సాహసోపేత ప్రవక్తా సంఘసంస్కర్త మాత్రమేకాక దయానంద ఒక మార్మికవాది కూడా అసంప్రజ్ఞాత సమాధి అనే అత్యున్నత దశలో మానవుని అహం అనుభవాతీత అంతర్వర్తనను చేరుకోగలదని ఆయన విశ్వసించినాడు. కాంట్, స్పెన్సర్ అజ్ఞానవాదానికి భిన్నంగా ఆయన పవిత్ర జీవనం ద్వారా చేరుకోగల పరిపూర్ణదైవ విశ్వాసాన్ని ప్రభోదించినాడు. అత్యున్నత వాస్తవికత అతిభౌతిక జ్ఞానాతీతంలో లేదని అతిశయ దృష్టిలోనే కనుక్కోవడానికి సాధ్యపడుతుందని. అన్నాడు. కాబట్టి దయానంద యోగాభ్యాసానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యం యిచ్చివాడు. రాజీపడని ఏక దైవారాధకుడు అతి భౌతికశాస్త్ర నిరపేక్షతకూ, దైవశాస్త్ర దేవునికి మధ్య వ్యత్యాసం వున్నదనే అద్వైత వేదాంత సిద్ధాంతాన్ని దయానంద తోసిపుచ్చినాడు..

దయానంద విశ్వసించిన దేవునికి వేదాంత బ్రహ్మ ఈశ్వరులిద్దరికీ కలిసి వున్న పారమూ విధేయ సంబంధ నిశ్చయాలు వున్నాయి. దయానందుని అభిప్రాయంలో భగవంతుడు గుణరహితుడూ, లక్షణ రహితుడూ అయిన నిర్గుణ బ్రహ్మకాలు ఉదాత్త లక్షణాలు, ఉత్తమ గుణాలు అన్నీ ఆయనలో మూర్తీభవించినాయి. కాబట్టి వైతిక జీవితాన్ని చేరుకోవడానికి గల మార్గాలలో విలక్షణాలను, గుణాలను గురించి ఆలోచించడమనేది ఒకటి.

దయానంద ఉద్దేశంలో మూడు రకాలైన శాశ్వత పదార్థాలున్నాయి. భగవంతుడు, ఆత్మలు, ప్రకృతి ఈ మూడు శాశ్వత ఆధ్యాత్మిక పదార్థాలు స్వతంత్ర శాశ్వత ప్రకృతిలో సాంఖ్యులు వలెనే, ఆయన తన విశ్వాసాన్ని వ్యక్తం చేసినాడు. ఈ విధంగా విశ్వశాస్త్ర వాదనలో కూడా ఆయనకు నమ్మకం వుంది. దాని ప్రాతిపదిక మీద దైవవాదాన్ని సమర్థించినాడు. ప్రాపంచిక దృగ్గోచర అంతర్గత ప్రయోజనత. దైవవాద సిద్ధాంతము నిరూపిస్తుంది. ఏకైక విశ్వ సృష్టితార్కిక మేథస్సు, నైతిక భావాలను, వివరించలేదన్న కారణాన,

తృప్తికరంగా లేదన్న భావనను ఆయన తిరస్కరించినాడు. ఆత్మబ్రహ్మలో పూర్తిగా అంతర్లీనమై వుందనిగాని లేదా బ్రహ్మనుంచి దానిని కేవలం పాక్షికంగా మాత్రమే వేరు చేయవచ్చునని చెప్పే వేదాంత సిద్ధాంతాలను దయానంద తోసిపుచ్చివాడు.

దయానంద పరిపూర్ణ వైదికవాద ప్రవక్త. నాలుగు వేద సంహితుల దర్శన స్వభావాన్ని ప్రకటించి వైతిక సూత్రాలకు. అనుగుణంగా జీవిత సమస్యలను పరిష్కరించవలెనని ఆయన కోరినాడు. వేదాలు శాశ్వత, పవిత్ర పరిపూర్ణ విజ్ఞానాన్ని మానవ జాతికి అనాది నుంచీ ప్రసాదిస్తున్నాయని ఆయన అన్నాడు. ప్రాచీన వైదిక విజ్ఞతా పూర్వక నియామవళిలో సాక్షాత్తూ భగవంతుని సుభాషితాలే ఉన్నాయని, కాబట్టి వేదాలలో తనకు అచంచల విశ్వాసం వుందని ఆయన వివరించినాడు.

4.3 దయానందుని సామాజిక తత్వము:

ఒక వ్యక్తి వర్ణము అతని మనస్తత్వానికీ, సహజ లక్షణాలకూ, దైనందిన కార్యకలాపాలకు సంబంధించినదని దయానందుని భావము. విప్లవాత్మకంగా కనిపించే దయానందుని ఈ సామాజిక భావన మహాత్మాగాంధీ ప్రశంసను చూసిగామైడ జన్మగా సంక్రమించే ఆధిక్యతా భావనకు ఇది ఒక పెద్ద గొడ్డలిపెట్టు. స్వతసిద్ధంగా దయానందుడు వైదిక వర్ణాశ్రమ ధర్మానికి మద్దతుదారే అయినప్పటికీ, భారతదేశంలో ఆచరణలో వున్న కుల వ్యవస్థలో కావవచ్చి అసమానతలనూ, అక్రమాలనూ, అన్యాయాలను ఆయన నిశితంగా విమర్శించినాడు. ఒక వ్యక్తి వర్గానికి ప్రాతిపదిక జన్మ మాత్రమేనన్న సిద్ధాంతంతో అంతర్గతమై తున్న అరిష్టాలను ఆయన తీవ్రంగా ఖండించాడు. వర్ణానికి ఆయన ఒక ప్రజాస్వామ్య సూత్ర ప్రాతిపదికను రూపొందించినాడు.

మనస్తత్వరీత్యా, వృత్తిరీత్యా ఏర్పడిన చతుర్వర్ణ వ్యవస్థ అనేక సామాజిక సంఘర్షణలకు అత్యుత్తమ పరిష్కారమని ఆయన అభిప్రాయపడినాడు. ఏ పని చేయడానికి ఒక వ్యక్తికి ఆసక్తి, శక్తి ఉంటుందో దానికి సంబంధించిన వర్ణానికి మాత్రమే చెంది వుండవలెనని ఆయన స్పష్టం చేసినాడు.

ఆయితే ఆధునిక భారతదేశంలో సామాజిక స్తరిత సూత్రంగా వర్ణసిద్ధాంత విలువను సందేహించే వారు లేకపోలేదు. ఎందుకంటే శతాబ్దాల చారిత్రక సంప్రదాయ వాదంతో అది కట్టుబడి వుంది. కాబట్టి ఆచరణలో నాలుగు వర్ణాలు నాలుగు కులాలుగా దిగజారడాన్ని నిరోధించటం కష్టం.

స్వీయాభివృద్ధికి ప్రతి మానవునికి తనకు నచ్చిన, తనకు వీలైన మార్గాన్ని అనుసరించడానికి పూర్తి స్వేచ్ఛ వున్నదని దయానంద ప్రకటించినాడు. సుదీర్ఘ నిద్రావస్థలో వున్న భారతాత్మను మేలుకొలిపే ప్రక్రియలో ప్రముఖపాత్ర నిర్వహించినవాడు. దయానంద సరస్వతి. ఆయన బహుముఖ వ్యక్తిత్వం మానవునిలోని వివిధ శక్తి సామర్థ్యాల తేజోమయ పరిపూర్ణతకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చే ప్రాచీన ఆదర్శాన్ని జ్ఞప్తికి తెస్తుంది. ప్రాచీన గ్రీకులు మేధాసంబంధమైన, సౌందర్య సంబంధమైన, క్రీడా సంబంధమైన ఔన్నత్యానికి ప్రాధాన్యం ఇవ్వగా ప్రాచీన భారతీయులు శక్తిని, దేశభక్తిని కాంక్షించినారు. ప్రాచీన వైదిక ఆత్మ పునరుద్ధరణకు దయానందుడు నిర్విరామంగా కృషి చేశాడు. సమకాలీన భారత సామాజిక, మత సంబంధమైన వ్యవస్థ

నిర్మాణం బలహీనంగా వున్నయవల్ల దాని స్థానంలో శక్తివంతమైన పవిత్రవంతమైన వైదిక సంస్కృతి ఆత్మను పునరుద్దరించడానికి ఆయన కంకణం పెట్టుకొన్నాడు.

పూర్ణానంద సరస్వతి ఆదేశాలకు అనుగుణంగా దయానందుడు మధుర వెళ్ళి పురాతన శాస్త్రాలను అధ్యయనం చేయివారంభించారు. అక్కడ ఆయన విరజానందుని తన గురువుగా స్వీకరించి ఈ అధ్యయనాన్ని కొనసాగించాడు. నిరజానందుడు హేతువాది, ఆచరణాత్మకవాది. దయానందుడు కూడా తన గురువునే అనుసరించి ప్రాచీన శాస్త్రాలకు నూతనమైన వివరణను యిచ్చి హిందూమతాన్ని హేతుబద్ధమైనదిగాను, శాస్త్రీయబద్ధమైనదిగాను మార్చి ప్రయత్నించాడు. తన గురువు ఆదేశాలకు అనుగుణంగా దయానందుడు హిందూమత సూత్రాలను ప్రచారం చేసి, వేదాల పవిత్రతను గురించి భోధించేందుకు ప్రమాణం చేసి, తన జీవితాన్ని అందుకు అంకితం చేశాడు.

4.4 దయానందుని రాజకీయ తత్వ విచారము :

దయానందుని రాజకీయ తత్వ విచారములో, మనుస్మృతి వేదాలలోని భావాల సంశ్లేషణ గోచరిస్తుంది. ధర్మానికి అనుగుణమైన రాజరిక భావనను ఆయన మనుస్మృతి నుంచి స్వీకరించినాడు. మంత్రుల సహాయ, సహకారాలతోనూ ధర్మబద్ధునిగాను పరిపాలించే విజేత అయిన రాజన గురించి మనువు సిద్ధాంతీకరించాడు. వేదాలలో శాసనసభను గురించి రాజు ఎన్నికలను గురించి ప్రస్తావనలు కనబడతాయి. దయానందుడు ఎన్నిక సూత్రాన్ని గట్టిగా బలపరిచినాడు. రాజును ఆయన శాసనససభాధ్యక్షునిగా పరిగణించినాడు. ఆయన అభిప్రాయంలో శాసనసభా సభ్యులలో అత్యంత వివేకవంతుడూ, విజ్ఞానవంతుడూ అయిన వ్యక్తిని రాజుగానో, అధ్యక్షునిగానో ఎన్నుకోవలసి వుంటుంది.

శాస్త్రీయ, ఆతిభౌతిక విజ్ఞానాలకు వేదాలను మూలాధారాలుగా దయానందుడు అంగీకరించినాడు. రాజకీయ అధికారం అంటే క్షాత్రం ఆధ్యాత్మికాధికాధారం అంటే బ్రహ్మ నుంచి మద్దతును పొందవలసి వుంటుందనడం వైదిక సంస్కృతి ప్రధాన భావాలలో ఒకటి. కాబట్టి దయానందుడు నైతిక పునరుజ్జీవనానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యం ఇచ్చినాడు. నైతికాంశాలతో సంబంధం శ్రీని రాజకీయ విషయాలను ఆయన గర్హించివాడు. ఆధ్యాత్మిక నాయకుల మార్గదర్శకత్వం క్రింద మాత్రమే రాజకీయ పాలకులు వ్యవహరించవలెనని ఆయన గట్టిగా వాదించినాడు. మానవాళి శ్రేయస్సుతో నిమిత్తం లేని రాజకీయాలను ఆయన తిరస్కరించినాడు.

దయానందుడు ప్రజాస్వామ్యవాది, ప్రజాస్వామ్య భావనపట్ల ఆయనకు గల అనురక్తి రెండు విధాల నిరూపితమైనది.

1.ఆయన స్థాపించిన ఆర్య సమాజ వ్యవస్థానిర్మాణం ఎన్నికపైన ఆధారపడింది. క్రింది స్థాయి నుంచి పై స్థాయి వరకు కార్యవర్గ సభ్యులందరూ ఎన్నికైనవారే హిందూ మత వ్యవస్థలో ఎన్నిక సూత్రాన్ని ప్రవేశపెట్టడం నిజంగా ఒక విప్లవాత్మక చర్చ. హిందూ బ్రాహ్మణుల అధికారం సాంప్రదాయక భావ వృత్తుల మీద ఆధారపడింది. అయితే సామాజిక మత సంస్థ అయిన ఆర్యసమాజంలో, అధికారం అనేది ఎన్నికకు సంబంధించిన ప్రకారము.

2. తాను రూపొందించిన ఆదర్శ రాజకీయ వ్యవస్థలో చట్టబద్ధమైన ప్రభుత్వాంగాలు, గుర్తించిన అనేక సంస్థలలో ప్రజాస్వామ్య ఎన్నిక పత్రాన్ని ప్రవేశపెట్టడాన్ని దయానందుడు సమర్థించినాడు. ధర్మార్య సభ, విద్యార్యసభ, రాజర్యసభ అనే మూడు సంస్థల నిర్మాణాలను, వాటి విద్యుక్త ధర్మాలను ఆయన నిర్వచించినాడు. ఈ సంస్థలు నిరోధ సమతుల్యభావనను అనుసరించవలసి వుంటుంది. దయానందుని మాటల్లో చెప్పాలంటే... ఏ ఒక్క వ్యక్తికి నిరపేక్షాధికారాన్ని ఇవ్వకూడదు. శాసనసభాధ్యక్షుడైన రాజు శాసనసభా పరస్పరం ఆధారపడి వుండి తీరవలె, ఈ రెండు ప్రభుత్వ అంగాలు ప్రజల నియంత్రణ క్రింది వుండవలె, ప్రజలు శాసనసభా పాలనకు లోబడి వుండవలె. ప్రజలు పతితులూ, అన్యాయ వర్తనలూ అయినప్పుడు వారు పూర్తిగా నాశనమవుతారు. కాబట్టి ఒక జాతి అత్యంత విద్యావంతులైన నాకనే విద్యాసభ సభ్యులుగా ఎన్నుకోవలె. అత్యంత భక్తిప్రపూరితులైన వ్యక్తులనే మత సభ సభ్యులుగా ఎన్నుకోవలెనని సరస్వతి చెప్పటం జరిగింది.

బాహ్యయంత్రాంగం ఒక్కొక్కప్పుడు రాజరికమైనప్పటికి రాజకీయ వ్యవస్థ సారాంశం మాత్రం ప్రజాస్వామిక ఆదర్శవాదంపై ఉండాలని దయానందుడు అభిలషించినాడు. గ్రామం ప్రమాణంగా ఒక విశాల కామన్వెల్తును నిర్మించాలని నందుడు గట్టిగా వాదించినాడు. గ్రామీణ రాజకీయ ఆర్థిక వ్యవస్థల క్షీణదశ పట్ల దయానందుడు విచారం వెలిబుచ్చినాడు. స్మృతి ప్రాతిపదికపైన పరిపాలనా యంత్రాంగం గ్రామాలకు అవినాభావ సంబంధం వుండి తీరాలనే భావనకు ఆయన మద్దతునిచ్చినాడు. 'సత్యార్థ ప్రకాశికలో ఆయన ఈ విధంగా వ్రాసినాడు రెండు, మూడు, అయిదు, ఒక వంద గ్రామాల మధ్య ఒక పరిపాలనా కార్యాలయం వుండవలె. ఒక గ్రామానికి అధిపతిగా ఒక అధికారిని, పదిగ్రామాలకు అధిపతిగా రెండో అధికారిని, ఇరవై గ్రామాలకు అధిపతిగా మూడో అధికారిని, ఒక గ్రామానికి అధిపతిగా నాలుగో అధికారిని అటువంటి ఒక ఎము గ్రామాలపైన ఐదో అధికారిని నియమించవలసి వుంటుంది. ఒక గ్రామ ప్రభువు పది గ్రామాల ప్రభువు ఇరవై గ్రామాల ప్రదుపుకు తన నివేధిక సమర్పించవలె. ఇరవై గ్రామాల ప్రభువు అటువంటి విషయాలన్నింటిని గురించి ప్రతిరోజూ వంద ప్రభువుకు తెలియజేయవలె. వంద గ్రామాల ప్రభువు వెయ్యి గ్రామాల ప్రభువుకు తెలియజేయవలె. ప్రతి పదివేల గ్రామాలపైనా ఇద్దరు అధ్యక్షోద్యోగులను నియమించవలె. వారిలో ఒకరు సభకు అధ్యక్షత వహించగా, రెండవవారు దేశమంతా పర్యటించి, న్యాయమూర్తులందరి తదితర ఉద్యోగులందరి పనిని, వ్యవహార సరళిని జాగ్రత్తగా తనిఖీచేయవలసి వుంటుంది.

దయానందుడు జాతీయ దేశభక్తిని ప్రభోదించినాడు. అయితే తన జీవితకాలంతోనే ఆయన అరాచకవాది అయినాడు. తుని అధికారాన్నే తప్ప భూలోకంలో మరే ఇతర అధికారాన్ని అంగీకరించడానికి ఆయన సిద్ధపడలేదు. కాని రాజ్యవివాశాపాన్ని పాత ఆయన ఎన్నడూ కోరలేదు. బలప్రయోగం లేని రాజకీయ వ్యవస్థను గురించి కూడా ఆయన యోచించలేదు. అయితే సేవ్యాసిగా స్వీయ వ్యక్తిగత జీవితంలో ఆయన భగవంతుడినే సర్వాధికారిగా పరిగణించాడు. దైవ శాసనాలను శిరసావహించటం, రాజ శాసనాలను శిరసావహించటం ఈ రెండింటి మధ్య ఎంపిక చేసుకోవలసి వచ్చినపుడు దైవశాసనాలనే తాను

శిరసావహిస్తానని దయానందుడు నిర్ద్వంద్వంగా ప్రకటించినాడు. ఎందుకంటే భగవంతునికి పార్వత్రిక పార్వభౌమాధికారం వుందని దయానందుడు భావించినాడు. కాబట్టి దేవుని పట్ల తనకు గల విధేయతను ఆయన అసందిగ్ధంగా వెల్లడించినాడు. ఆయన మాటల్లో చెప్పాలంటే రాజులకు రాజైన విశ్వప్రభువుకు మనమంతా లోబడినవారమని అందరూ అర్థం చేసుకోవలె. ఆయన నిజమైన రాజు, మనమంతా ఆయనకు విధేయులమైన సేవకులం.

ఆధునిక భారతదేశంలో అక్షరాల వైదిక మత పునరుద్ధరణ జరిగి తీరాలని విశ్వసించినవాడు దయానంద సరస్వతి. కాని ఆయన దృష్టి కేవలం దేశ భౌగోళిక పరిధికి మాత్రమే పరిమితం కాలేదు. ఆర్యావర్తంలోనే పుట్టిపెరిగినప్పటికీ, ఆయన యావత్ మానవళి విమోచనకే కంకణం కట్టుకొన్నాడు.

ఏ వ్యక్తి ధ్యానంలో బంధితుడై మగ్గ కూడదని ఆయన అన్నాడు. దయానందుని బోధనలతో మానవకారుణ్యపూరిత విశ్వజనీనవాద పోకడలు వున్నాయనడానికి ఆయన వ్రాసిన ఈ క్రింది మాటలే ప్రత్యక్ష తార్కాణాలు "మానవాళి శారీరక, ఆధ్యాత్మిక, సామాజిక స్థితిని మెరుగు పరచడం ద్వారా యావత్ ప్రపంచానికి మంచి చేయడమే సమాజం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యం"

ఆర్య సమాజంతోపాటు దయానందుడు 'పెరోపకారిణి సభ" అనే పేరుతో ఒక దాన ధర్మ సంస్థను నెలకొల్పినాడు. ఇరవైముగ్గురు ధర్మకర్తల కమిటీ దానిని నిర్వహించింది. అది మూడు రకాలైన విధులను నిర్వర్తించింది. 1. వేదాలలోన. వేదాంగాలలోనూ వున్న విజ్ఞానాన్ని వ్యాపింపజేయడం, 2 మత ప్రచారకులను పంపి ప్రపంచంలో అన్ని ప్రాంతాలలో వైదిక ధర్మాన్ని బోధించడం కోసం, సత్యాన్ని అనుసరించాలని, అసత్యాన్ని పరిత్యజించాలని, ప్రచారం చేయడం కోసం మత ప్రచార సంస్థలను నెలకొల్పడం, 3. అనాథలకు, పేదలకు రక్షణనిచ్చి వారికి నిజమైన విద్యను బోధించడం భారత సమాజంలోని పీడిత, పతిత జనోద్ధరణ విముక్తి ఆవశ్యకతను దయానందుడు గుర్తించినాడు. అయితే అదే సమయంలో వేదాలపై పవిత్ర విశ్వాసాన్ని ప్రపంచంలో వ్యాపింపచేయడానికి కూడా ఆయన దీక్ష పూనినాడు. అంతేగాక విశ్వమానవ వాదంలో ప్రపంచజాతుల రాజకీయ సమాఖ్య భావనను గురించిన యోచన లేదు. యావత్ ప్రపంచమూ వేదాల బోధలను అనుసరించే శుభక్షణం ఆసన్నం కావాలని ఒక మత ప్రచారకుడిగా, మత ప్రవక్తగా ఆయన కలలు కన్నాడు.

2.5 దయావందుడు - ఆర్యసమాజం :

దయానంద సరస్వతి ఆర్య సమాజమును 1828న స్థాపించడం జరిగింది. దీనికి ఎంతగానో కృషి చేసిన మహనీయుడు ఈయన స్థాపించిన ఆర్యసమాజం భారతదేశానికి లాలాలజపతిరాయ్, శ్రద్ధానందుని లాంటి గొప్ప నాయకులనిచ్చి నిరాశ నిస్పృహలతో వున్న భారతీయులను తమ జాతీయ సంస్కృతి, వారసత్వం పట్ల భారతీయులు గౌరవపడేటట్లు చేసింది. ఈ సమాజం జాతీయతా స్వభావంలోనికి ప్రాచీన ఆర్యవంశాన్ని ప్రవేశపెట్టే నూతన ఆధ్యాత్మిక జాతీయతను ప్రవేశపెట్టింది. తరువాత సంవత్సరాలలో ఈ ఆధ్యాత్మిక జాతీయత రాజకీయ ప్రగతి నాదానికి దోహదం చేసింది.

ఆర్యసమాజ, బ్రహ్మసమాజాలు పందొమ్మిదవ శతాబ్దంలో సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనాన్ని ప్రారంభించి భారతదేశం జాతీయోద్యమాన్ని గాఢంగా ప్రభావితం చేశాయి. ఆర్యసమాజం భారతదేశపు విశిష్ట సంస్కృతిని పునరుద్ధరించడానికి, హిందూ మత సంస్కరణకు ప్రయత్నించింది. ఈ ఆర్యసమాజం తన దృక్పథం విషయంలో జాతీయతము, సనాతనత్వాన్ని కలిగి వుండేది. దేశానికి మాతృదేశం రూపంలో గూఢమైన రూపాన్ని కల్పించడంతో తీవ్రవాద జాతీయతకు దోహదం చేసింది. ఈ విధంగా ఆర్యసమాణం తీవ్రవాదుల ఆవిర్భావానికి కారణంగా చెప్పవచ్చును.

మతపరమైన, సాంఘిక సంస్కరణల రంగంలో హిందూ మత సంస్కరణోద్యమానికి కారణభూతమైన స్వామి దయానంద సరస్వతి స్థాపించిన ఆర్యసమాజం శక్తివంతమైన సంస్థగా రూపొంది వైదిక పవిత్రతము తిరిగి సంతరించుకోవాలని సూచించింది. వయానందుని ఆర్యసమాజం మొత్తం హిందూమత నిర్మాణాన్ని కుదిపివేసి, హిందూమతంలో నూతనోత్తేజాన్ని ప్రవేశపెట్టింది. హిందువులు తమకు తాము విధించుకున్న ఒంటరితనాన్ని, సోమరితనాన్ని, ఆనారోగ్యపరమైన మూడవమ్మకాలను, హానికరమైన సామాజిక, మత దురభిప్రాయాలను విడనాడేటట్లు చేసి ఆర్యసమాజం హిందువులలో మాతన జాగృతిని కలుగచేసింది. ఆర్యసమాజం హిందూమతంలోని గూఢమైన శక్తి వుందని, దానిని పరిగా వినియోగించుకొంటే భవిష్యత్తు ఆశాజనకంగా వుంటుందని హిందువులు భావించేటట్లు చేసింది.

ఆర్యసమాజోద్యమం ప్రారంభించిన హిందూ పునరుద్ధరణ బాలగంగాధర తిలక్, అరవిందాష్ లాలాలజపతిరాయ్, బిపిన్ చంద్రపాల్ ఎంటి రాజకీయ నాయకులను అధికంగా ప్రభావితం చేసింది. వీరందరు హిందూమత పునరుద్ధరణోద్యమం చెల్ల ప్రత్యక్షంగా ప్రభావితులైన వీరందరూ ఉన్నత విద్యాభ్యాసం చేసి ఆంగ్ల, సంస్కృతి, సాహిత్యం వల్ల ప్రభావితులైనప్పటికీ, భారతీయ సాంప్రదాయక సంస్కృతి, నాగరికతల నుండి అధికోత్సాహాన్ని పొందారు. ఈ నాయకులందరూ పాశ్చాత్య ప్రపంచం విజ్ఞాన శాస్త్రం, సాంకేతిక రంగాల్లో సాధించిన ప్రగతి పురస్కరించుకొని భారతీయ ప్రజల దృక్పథంలో మార్పు తీసుకొని రావటం అవసరమని భావించారు.

పందొమ్మిదో శతాబ్దపు హిందూ సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనం మతపరమైన ఉద్యమంగానే సాంఘిక, రాజకీయ రంగాల్లో సంచలనాత్మకమైన మార్పులకు కారణంగా కూడా పరిణమించింది. మత, సాంఘిక రంగాల్లోని నూతన శోధనాత్మకతత రాజకీయ రంగంలోకి కూడా ప్రవేశించి అలాంటి భావాల సృష్టికి దోహదం చేసింది. ఆర్యసమాజ బోధన వల్ల భారతీయు తమ మతం, గొప్ప సంస్కృతి, నాగరికత పట్ల గౌరవాన్ని పెంపొందించుకోవాలనే విధంగా ప్రభావితులయ్యారు. భారతీయులు, భారతీయ సంప్రదాయాలు, మతం, సంస్కృతి పట్ల భక్తి ప్రవృత్తులను పెంపొందించుకొని, భారతీయునిగా జన్మించడం గర్వకారణమని భావించడంతో, మాతన చైతన్యవంతమైన జాతీయత వల్ల ప్రభావితులయ్యారు. ఈనాడు కూడా దయానందుదు ప్రారంభించిన ఆర్యసమాజోద్యమం భారతదేశపు సామాజిక, మత జీవవంలో ప్రముఖపాత్రను నిర్వహిస్తోంది.

4.6 మతంపై దయానందుని భావనలు :

వేదాల సారాంశంపై రూపొందించిన మతాన్ని గురించి దయానందునికి ప్రగతిశీలమైన, హేతుబద్ధమైన భావన ఉంది. హిందూమతం పేరిట నాటి హిందూ సమాజం అనుసరించబడుతున్న మతం వేదకాలం నాటి మతంకంటే భిన్నంగా వుండడం ఆయనకు చాలా బాధ కలిగింది. హిందూమతం పేరిట, వేదప్రామాణికంగాని చాలా మూఢనమ్మకాలు, ఆచారాలు, సాంప్రదాయాలు అనుసరింపబడుతుండేవి. వీటి అన్నింటినీ ఆయన నిరసించాడు. ఆయన మతసారమైన సత్యపథాన్ని అనుసరించడానికి మానవులకు సామర్థ్యం వుందని, కాని వారు స్వార్థం, అహం, దురాశలవల్ల ఆ మార్గాన్ని అనుసరించలేక పోతున్నారని ఆయన భావించాడు. మానవాళిచే సత్యంగా అంగీకరింపబడి, మత సూత్రాలుగా ఆమోదింపబడిన శాశ్వత, విశ్వవ్యాప్తి సూత్రాలను అనుసరించాలని ఆయన చెప్పాడు. మానవుల మధ్య న్యాయమైన వర్తన, సత్యాన్ని జీవితానికి సంబంధించిన ప్రాథమిక మాత్రంగా అంగీకరించడం, అసత్యాన్ని తిరస్కరించడం, మతానికి చెందిన మూడు ప్రాథమిక సూత్రాలని దయానందుడు పరిగణించాడు. దయానందునికి మతం, సత్యం, న్యాయం, ఋజువర్తన, స్వాతంత్ర్యం, సమానార్థకాలుగా భావించాడు.

దయానందుడు విగ్రహారాధనకు వ్యతిరేకి. అలాగే వేదవిరుద్ధమైన క్రతువులను కూడా ఆయన విలపించాడు. విగ్రహారాధన హిందువులను విభిన్న వర్గాలుగా విభజించి, వారి ఐక్యతను భగ్నం చేసిందని ఆయన భావించాడు. అవివేకం వల్ల దేవాలయ నిర్మాణాలు : దానికి సంబంధించిన క్రతువుల నిర్వహణకు కోట్లాది రూపాయలు ఖర్చు చేయడంతో పేదరికం, సోమరితనం పెరిగింది. ఆర్థిక, రాజకీయ, సామాజిక, మత రంగాల్లో భారతదేశంలో క్షీణదశకు చేరుకోవడం వల్లనే విగ్రహారాధన ప్రబలిందని యాన అభిప్రాయపడ్డాడు.

8.7 విద్యము గురించి దయానందుని భావనలు :

ఆంగ్లవిద్యాభ్యాసం చేసి, పాశ్చాత్య జీవన విధానాన్ని అనుకరించి, తన సంస్కృతి, మతాలు బ్రిటీషు వారి మతం సంస్కృతి కంటే తక్కువగా భావించిన విద్యావంతులైన భారతీయులపట్ల దయానందుడు అసంతృప్తిని వ్యక్తం చేసాడు. మెకాలే ఆశించినట్లుగానే భారతీయులు ఆంగ్ల విద్యాభ్యాసం చేయటం వల్ల రక్తమాంసాదులు, రంగుపరంగా భారతీయులై, అభిరుచి, అభిప్రాయాలు, మాటలు, వివేకం విషయంలో ఆంగ్లేయుల స్వభావం గల భారతీయులు ఉత్పన్నమయ్యారు. ఈ విధంగా భారతీయులు ఆంగ్ల విద్యాభ్యాసం వల్ల వక్రగతిని అనుసరించడం వల్ల దయానందుడు తీవ్రంగా ప్రతిస్పందించాడు. అందువల్ల "ఆయన వైదిక విలువల ప్రాతిపదికపై భారతీయ సాంప్రదాయాలు, సంస్కృతి మూలాధారాలుగా వున్న విద్యావిధానం అవసరమని ఆయన సూచించాడు. వ్యక్తిత్వ సమగ్రాభివృద్ధి కేంద్రంగా వుండే బ్రహ్మచర్యాన్ని పాటించే ఆర్య విద్యాలయాలను అధిక సంఖ్యలో స్థాపిస్తే భారతదేశపు పురాతన వైభవాన్ని పునరుద్ధరించటానికి వీలౌతుందని దయానందుడు అభిప్రాయపడ్డాడు. ప్రతి పౌరునికి విద్యనభ్యసించే హక్కు వుండదని, ప్రభుత్వమే అందరికి ఉచిత విద్యాబోధన సౌకర్యాలు కల్పించాలని దయానందుడు తన అభిప్రాయాన్ని వ్యక్తం చేశాడు. పాఠశాలకు

తమ పిల్లలను పంపించకపోతే అలాంటి తల్లిదండ్రులను ప్రభుత్వం శిక్షించాలని ఆయన సూచించాడు. విద్యార్థుల ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞానాభివృద్ధికి అనుకూలమైన వాతావరణాన్ని కల్పించిన ప్రాచీన కాలపు గురుకుల వ్యవస్థను పునరుద్ధరించాలని ఆయన అన్నాడు. ఇలాంటి పాఠశాలలో ధనిక, పేద విద్యార్థులను ఒకే విధంగా ఆదరించాలని ఆయన సూచించాడు. ఉపాధ్యాయునికి విద్యార్థులకు మధ్య సన్నిహిత సంబంధం వుండాలని, అలా కాని పక్షంలో నిజమైన విద్యాబోధన, సముపార్జన సాధ్యం కాదని ఆయన చెప్పాడు.

2.8 సంఘ సంస్కర్త దయానంద సరస్వతి :

దయానందుడు హిందూ సమాజ విభజనకు, అనైక్యతకు కారణమైన కఠిన కుల వ్యవస్థను చూచి చాలా బాధపడ్డాడు. ఇతోధికమౌతున్న కులాలు, ఉపకులాల మధ్య వైషమ్యాలు నెలకొనడంతో సాంఘిక వ్యవస్థ చాలా బలహీనపడింది. ఇది వర్ణ వ్యవస్థకు వ్యతిరేకంగా పరిణమించింది. ద్విజులు వారి హోదాను కోల్పోయారు. కర్మకాండను నిర్వహించే బ్రాహ్మణమతం హిందూ సమాజం, మతం క్షీణతకు ప్రతీకగా మారిపోయింది. హిందూ సమాజంలోని ఈ బలహీనతల వల్ల, అధిక సంఖ్యాక హిందువులు ఇస్లాం, క్రైస్తవ మతంలోకి మారిపోయారు. వేదాలను సరిగా అధ్యయనం చేయుట జరగలేదు. పురాణాలు వేదాల స్థానాన్ని ఆక్రమించాయి. మూడనమ్మకాలతో కూడిన కర్మకాండకు, వేదాలకంటే పురాణాల ఆధిక్యతకు బ్రాహ్మణ పురోహితులు కారణమని ఆయన భావించాడు. సమాజంలోని దురాచారాలను నిర్మూలించకుండా సమాజాన్ని పునర్నిర్మించడం సాధ్యం కాదని ఆయన విశ్వసించడం వల్ల మౌలిక వైదిక సంస్కృతిని పునరుద్ధరించేందుకు ఆయన అనేక సాంఘిక సంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టాలని అనుకొన్నాడు. హిందూమతం బలహీనంగాను, అనైక్యంగాను ఉన్నంతవరకు యితర మతాల నుండి విమర్శలను ఎదుర్కొనవలసిన స్థితిలో వుంటుందని ఆయన అభిప్రాయపడ్డాడు. అందువలన ఆయన కులవ్యవస్థ, బ్రాహ్మణాధిక్యత, కర్మకాండ, యింకా సామాజిక దురాచారాల పట్ల నిర్విరామమైన పోరాటాన్ని ప్రారంభించాడు.

దయానందుడు. అంటరానితనాన్ని తీవ్రంగా వ్యతిరేకించి సమాజంలోని దళితవర్గాలు, తక్కువ కులాల ఉద్ధరణకు కృషి చేశాడు. ఒక వ్యక్తి వర్ణం, అతని శిలం, మంచిపనులు, అతని సంస్కారాన్ని బట్టి నిర్ణయింపబడతాయని రుజువుచేయడానికి ఆయన వేదాలను ఉట్టంకించాడు. సత్యసంధత, ఆత్మత్యాగం, దైవానికి సంబంధించిన పరిజ్ఞానం, వేదాలకు సంబంధించిన పరిజ్ఞానం, శూద్రుడు కూడా ఉన్నత వర్ణంలో చేరేందుకు ఉపకరిస్తాయి. అదే విధంగా చెడువర్తన, చెడుపనులు, స్వార్ధము, అసత్యపూరితంగా ఉండటం వలన ఉన్నత వర్గానికి చెందిన వ్యక్తి కూడా సాంఘిక వ్యవస్థలోని తక్కువ వర్ణానికి దిగజారిపోయాడు. మంచి చెడు అని రెండు వర్గాల ప్రజలే వున్నారని దయానందుడు చెప్పాడు. వారు ఆర్యులు, దస్యులు స్వామిదయానంద. అభిప్రాయం ప్రకారం ఆర్య శబ్దం తాతిపరమైంది కాదు ఆ పదం ఒక వర్గ ప్రజల వీరోచిత గుణం, ధైర్యం, సౌమ్యత, సాంస్కృతికోపతిని సూచిస్తుంది.

2.9 దయానందుని విశిష్ఠత :

భౌతిక ప్రపంచ స్వతంత్ర వాస్తవికతను గురించి తత్వవేత్తగా దయానంద సరస్వతి వెలిబుచ్చిన

అభిప్రాయాలకు జాతీయ ప్రాధాన్యం వుంది. సంఘుసంస్కరణ, పునరావాసాలను గురించి దయానందుడు రూపొందించిన ప్రణాళిక కార్యక్రమం.. ఆధునిక భారత రాజకీయ ప్రగతికి నాందీ వాచకాలు వైదిక సందేశాన్ని స్వీకరించడానికి, వైదిక అధ్యయనాలలో పాల్గొనడానికి అస్పృశ్యులతో సహా ప్రపంచంలోని ప్రజలందరికీ సమానహక్కులు వున్నాయనే ఆయన సందేశంతో అపార జాతీయ పరమార్థం వుంది. ప్రముఖ ఆధునిక భారత నిర్మాతలలో దయానంద సరస్వతి విశిష్ట స్థానాన్ని ఆక్రమించినాడు. హిందువులలో ఆయన ఒక నూతన విశ్వాసాన్ని, చొరవను, నైతిక సామాజిక బాధ్యతా భావాన్ని, ఆత్మవిశ్వాసాన్ని కలిగించినాడు. అనేక దశాబ్దాల విదేశీ ఆదిపత్యం మూలంగా హిందువులు తమ ఆత్మవిశ్వాసాన్ని, సామాజిక ఆదర్శవాదాన్ని పోగొట్టుకుంటూ వున్న సమయంలో ప్రాచీన వైదిన విజ్ఞాన విశిష్టతను దయానందుడు ధైర్యంగా చాటి చెప్పినాడు. వైదిక, సంస్కృత విజ్ఞానాన్ని ఆ సమయంలో ఆయన గట్టిగా ప్రచారం చేయడం వల్ల హిందువులు తమ ఆత్మగౌరవాన్ని ప్రదర్శించుకోగలిగినారు. తమ జీవితాలను కొత్త తరహాలో వారు తీర్చిదిద్దుకోగలిగారు. ఉత్తరప్రదేశ్లో ఆయన ప్రభావం కూడా పరిగణనీయమైనదే. ఆయన నిర్యాణానంతరం ఆయన జీవిత లక్ష్యసాధనకు ఆర్యసమాజంలోని ఆయన అనుచరులు దీక్షపూనినారు.

దయానందుడు పరోక్షంగా స్వతంత్ర రాజకీయ జీవిత పునాదులకు కూడా సంసిద్ధం చేసినాడు. శిల నిర్మాణానికి, నైతిక విద్యకు, పవిత్రతకు ఆయన ఎంతో విలువ ఇచ్చినాడు. ఉత్తర హిందుస్థానమంతటా దయానందుని వ్యక్తిత్వం, శీలం సామాన్య ప్రజల జీవితాలపై వారి ఆలోచనా సరళిపై చెరగని ముద్రలు వేసినాయి.

దయానంద సరస్వతి వైదిక స్వరాజ్య వైభవాలను ప్రస్తుతించి ప్రబోధించినాడు. దేశ స్వాతంత్ర్యాన్ని ఆయన గాఢంగానే అభిలషించినాడు. ఇతడు హిందూ సమాజ తక్షణ సామాజిక రాజకీయ ప్రయోజనాల పరిరక్షణతో సంబంధం గల వ్యక్తి మాత్రమే కాక ప్రపంచంలో వైదిక సిద్ధాంతాల వ్యాప్తికి కంకణం కట్టుకొన్న వైదిక విశ్వజనీన వాది కూడా.

దయానందుడు నైతిక, వైజ్ఞానిక స్వాతంత్ర పునాదులకు వేసినాడు కేంద్ర కామన్ వెల్తుతో గ్రామాలకు అవినాభావ సంబంధం వుందని ప్రస్తావించడం ద్వారా ఆయన ప్రభుత్వ సిద్ధాంతానికి దోహదం చేసినాడు. వైదిక స్వరాజ్య భావనను ఆయన పునరుద్ధరించినాడు. అయితే రాజీపడని ఆయన వైదిక మతం ఆధునిక మనస్సుకు ఆమోదకరం కాకపోవచ్చు. ఆయన గొప్ప దేశభక్తుడు, కానీ తన "సత్యార్థ ప్రకాశికలో" ఆయన వేదాలలోని సమస్మృతిలోని, మహాభారతంలోని రాజకీయ ఆదర్శాలను సంపూర్ణమని, పరిపూర్ణమని భావించడం ద్వారా ప్రాచీన హిందూ రాజనీతి శాస్త్రపరిధిని అతిశయోక్తిగా చిత్రించివాడు. ప్రాశ్చ పాశ్చాత్య విజ్ఞానాల రెండింటి పునాదులపైన సమగ్ర రాజకీయ తత్వవ్యవస్థను స్థాపించవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా వుండగా, తన మితిమీరిన వైదిక మతాభిమానంతో దయానందుడు పాశ్యాత్య సామాజిక రాజకీయ తత్వవేత్తల రచనలోని సత్యాలను కనుక్కోలేకపోయాడు.

ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతానికి ఆచరణకు దయానందుడు మూడు విధాలుగా దోహదం చేయటం జరిగింది. 1. %స్త్ర% సామాజిక తత్వవేత్తగా జన్మస్థానంలో గుణమూ, కర్మస్వభావాల సమ్మిళితమైన

ప్రతిభను జీవితంలో ఒక వ్యక్తి స్థానానికి ప్రాతిపదికగా ఆయన భావించినాడు. 2 ప్రతినిధుల ఎన్నిక అనే ప్రజాస్వామిక సూత్రంపైన ఆర్యసమాల వ్యవస్థ నిర్మాణాన్ని ఆయన నెలకొల్పినాడు. 3. తన ఆదర్శ రాజకీయ వ్యవస్థ కోసం కూడా ఆయన ఎన్నిక అనే ప్రజాస్వామి సూత్రాన్ని అంగీకరించినాడు. కాబట్టి సాంకేతికముగా పరిశీలిస్తే దయానందుడు రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞుడు కాకపోయినప్పటికీ, భారత రాజకీయ తత్వ చరిత్రలో ఆయనకు సముచిత స్థానం ఇవ్వవలసి వుంటుంది. స్వామి దయానంద కేవలం ఒక శక్తివంతమైన వైదిక పునరుద్ధరణోద్యమాన్ని, సంఘసంస్కరణనూ, ప్రారంభించడంలో చొరవ తీసుకోవడమే గాక, ఆయన స్థాపించిన ఆర్యసమాజం. భారత రాజకీయోద్యమానికి అసంఖ్యాక నాయకులనూ, అనుచరులనూ ప్రసాదించింది. దైవశాస్త్ర సామాజిక విషయాలలో కూడా ఆయవ హేతువాదాన్ని, స్వేచ్ఛను ప్రసాదించినాడు. మత విషయాలలో అంధ విశ్వాసానికి గాక హేతువాదానికి మాత్రమే. ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలని ఆయన ప్రకటించడం గొప్ప విశేషం.

సమకాలీన ప్రజల మూఢనమ్మకాలను పటాపంచలు చేయడానికి కంకణం కట్టుకొన్న ధీరునిగా నాయకునిగా, దయానందుని ప్రజా జీవితం పరిగణనీయమైనది. విగ్రహారాధన విషయంలో ఆయన జీవితాంతము రాజీపడనే లేదు. విగ్రహారాధనను ఆయన వైదిక మతానికి విరుద్ధమైనదానిగా పరిగణించాడు.

సాంప్రదాయక వాదులైన పండితులతో ఆయన పోరాడిన తీరు వైదిక మతాన్ని గురించి ఆయనకు గల అపార వాక్పటిమను విదితంచేసింది. సాంప్రదాయక భారతదేశంలో, సాంప్రదాయక సామాజిక మతాభిప్రాయాలకు ధైర్యంగా ఎదురు తిరగడం ద్వారా దయానందుని వ్యక్తిత్వ ఘనత, సందేశ విశిష్టత క్రమ క్రమంగా ప్రజాబాహుళ్యానికి ఆమోదకరాలు అయినాయి. జాతీయ మనస్తత్వాన్ని ఆయన ఎంతవరకు అవగతం చేసుకున్నాడో తెలుసుకోవడానికి ఇది ఒక మంచి ఉదాహరణ. ఆయన మేధాశక్తిని ప్రజానురంజకత్వంతో చక్కగా మేళవించినాడు.

దయానందుడికి ఒక శక్తివంతమైన సామాజిక మతనాయకుడు కావడానికి అవసరమైన అనేక లక్షణాలు వున్నాయి. ఆయనకు ఒక క్రీడాకారునికి వుండే బ్రహ్మాండమైన శారీరక సౌష్ఠవం వుంది. తన శారీరక శక్తిని, బలాన్ని ప్రదర్శించడం ద్వారా. ఆయన అనేక పర్యాయాలు సామాన్య ప్రజల ప్రశంసలను దూరగొన్నాడు. అయితే ఇహలోక సుఖాలను పరిత్యజించిన సన్యాసిగా కూడా ఆయన ప్రజాభిమానాన్ని చూరగొన్నాడు. దయానందుని జీవితం విజయవంతమైన నాయకుడు ప్రజలకు కార్యాచరణ సందేహాన్ని, ఆశాభావాన్ని కలిగించాయవడంలో సందేహం లేదు. ఈ విధంగా దయానందునికి భారత రాజకీయ తత్వ విచారంలో, సంస్కృతిలో దేశ ప్రజలలో ఆయనకు అతి ప్రముఖ స్థానముంది.

2.10 సారాంశం :

భారతదేశంలో సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవన ఉద్యమంలో స్వామి దయానంద సరస్వతి ఒక ప్రధాన శక్తి, ఇతడు చిత్తవృత్తి రీత్యా అన్యాయానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడిన స్వతస్సిద్ధయోధుడు "ప్రపంచం అంధ విశ్వాస అజ్ఞాన శృంఖలాలచే బంధింపబడి వుంది. నేను ఆ శృంఖలాలను ఛేధించడానికి, బానిసలకు

స్వేచ్ఛ కలిగించడానికి వచ్చినామ" అని ఒక సందర్భంలో దయానంద సరస్వతి చెప్పటం జరిగింది. మత సంబంధమైన అంతరాత్మ విషయంలో శైవ మతస్థుడైన తన తండ్రి విధించిన నిరంకుశ సాంప్రదాయిక ఆదేశాలను శిరసావహించటానికి తిరస్కరించిన గొప్ప తిరుగుబాటుదారుడు స్వామి దయానంద. హిందూ సనాతన నాయకులు పెట్టిన ప్రలోభాలకు గాని, ప్రదర్శించిన ఆగ్రహానికి గాని ఆయన లొంగిపోలేదు. ఆ రోజుల్లో బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదం భారతదేశంలో తన విజయపతాకం ఎగురవేసినప్పటికీ, క్రైస్తవమతంలోని లోపాలను ఖండించడానికి ఆయన వెనుకడలేదు. పరిపూర్ణ సత్యాన్వేషణలో వ్యక్తి పవిత్రతకూ, ఔన్నత్యానికి ఆయన దీక్షబూనటం జరిగింది. ఇతడు గొప్ప నైతిక వెనుకాడలేదు. ఆదర్శవాది. ఆయన ఒక సన్యాసి, పవిత్రమూర్తి, సత్యం కోసం ధైర్యంగా పోరాడే వీరోచిత పురుషుడు. ఇతడు స్థాపించిన ఆర్యసమాజంలో "మనమెప్పుడూ సత్యాన్ని అంగీకరించడానికి, అసత్యాన్ని పరిత్యజించడానికి సిద్ధంగా వుండవలె" అని దయానంద పరస్వతి ఉద్బోధించాడు.

దయానంద సరస్వతి యొక్క వ్యక్తిత్వం చాలా వరకు వైదిక ఆదర్శవాదం ప్రభావానికి గురైంది. సాంఘిక విద్యావిషయక, మత సంబంధమైన బహుముఖ కార్యకలాపాల మీద తన దృష్టిని నిలిపాడు. తరగని శక్తి సామర్థ్యాలతో ఆయన దాదాపు 40 పం?ల పాటు తన జీవితంలో ప్రధానమైన ఈ కృషికి అంకితమైనాడు. ఈ విధంగా ఆయన హిందూ సమాజ పునరుద్ధరణకు, దేశ పునరుద్ధరణకు కంకణం కట్టుకొని శ్రద్ధాసక్తులతో తన అసాధారణ వాక్పటిమతో అసామాన్యమైన ఓర్పుతో తన ధ్యేయాన్ని చేరుకోవడానికి నిర్మిరామ కృషి చేసినాడు. దైవభక్తిలో పవిత్రతనూ, శీలసంపదను ప్రదర్శించి తద్వారా ఆర్జించిన అపార శక్తిసంపజాతి ఉద్ధరణకు ఆయన వినియోగించినాడు. ఆయన ఒక యోగి మరణం ఆసన్నమయిన సమయంలో కూడా తన జీవిత కాలమంతా అంతర్గత విజయాలను సాధించడంలోనే నిమగ్నమై వున్నట్లు తోస్తుంది.

సమకాలీన ప్రజల మూఢనమ్మకాలను పటాపంచలు చేయడానికి కంకణం కట్టుకొన్న ధీరునిగా, నాయకునిగా దయానందుని ప్రజా జీవితం పరిగణనీయమైంది. విగ్రహారాధన విషయంలో ఆయన జీవితాంతము రాజీనపడనే లేదు. విగ్రహారాధనను ఆయన వైదిక మతానికి విరుద్ధమైనదానిగా పరిగణించినాడు. సాంప్రదాయకవాదులైన పండితులతో ఆయన పోరాడిన తీరు వైదిక మతాన్ని గురించి ఆయనకు గల అపార వాక్పటిమను విదితం చేసింది. సాంప్రదాయక భారతదేశంలో, సాంప్రదాయక, సామాజిక మతాభిప్రాయాలకు ధైర్యంగా ఎదురు తిరగడం ద్వారా దయానందుని వ్యక్తిత్వ ఘనత, సందేశ విశిష్టత క్రమ క్రమంగా ప్రజాబాహుళ్యానికి ఆమోదకరాలు అయినాయి. జాతీయ మనస్తత్వాన్ని ఆయన ఎంతవరకు అవగతం చేసుకున్నాడో తెలుసుకోవడానికి ఇది ఒక మంచి ఉదాహరణ. ఆయన మేధాశక్తిని ప్రజారంజకత్వంతో చక్కగా మేళవించివాడు.

దయానందుడికి ఒక శక్తివంతమైన సామాజిక మతనాయకుడూ కావడానికి అవసరమైన అనేక లక్షణాలు వున్నాయి. ఆయనకు ఒక క్రీడాకారునికి వుండే బ్రహ్మాండమైన శారీరక సౌష్టవం వుంది. తన

శారీరక శక్తిని, బలాన్ని ప్రదర్శించడం ద్వారా ఆయన అనేక పర్యాయాలు సామాన్య ప్రజల ప్రశంసలను చూరగొన్నాడు. అయితే ఇహలోక సుఖాలను పరిత్యజించిన సన్యాసిగా కూడా ఆయన ప్రజాభిమానాన్ని చూరగొన్నాడు. దయానందుని జీవితం విజయవంతమైన నాయకుడు ప్రజలకు కార్యాచరణ సందేహాన్ని, ఆశాభావాన్ని కలిగించాయనడంలో సందేహం లేదు. ఈ విధంగా దయానందునికి భారత రాజకీయ తత్వ విచారంలో, సంస్కృతిలో దేశ ప్రజలలో ఆయనకు అతి ప్రముఖ స్థానం వుంది.

2.11 మాదిరి ప్రశ్నలు :

ఈ క్రింది వానికి వ్యాసరూపంలో జవాబులు వ్రాయండి.

1. దయానందుని సామాజిక, రాజకీయ భావనలను పరిశీలించుము.
2. స్వామి దయానంద సరస్వతి తాత్విక చింతనకు గల పునాదులను వివరించండి.
3. భారత రాజనీతి తత్వ విచారణలో దయానంద సరస్వతి యొక్క స్థానాన్ని వివరించండి.

లఘు ప్రశ్నలు

1. ఆర్య సమాజం
2. మతం పై దయానందుని భావాలు
3. విద్యపై దయానందుని అభిప్రాయం.

2.12. చదువదగిన గ్రంథాలు :

1. ఏ.ఆర్. పటేల్ : రివైలిస్టు దయానంద సరస్వతి
2. వి.పి.వర్మ : మోడరన్ ఇండియన్ పొలిటికల్ థాట్
3. జె.పి. సుధ : మెయిన్ కరెంట్సు ఆఫ్ సోషల్ అండ్ పొలిటికల్ థాట్ ఇన్ మోడరన్ ఇండియా.
4. వి.పి. వర్మ : బుద్ధ ఆండ్ దయానంద

– డాక్టర్ కె. రామచంద్రమూర్తి

పాఠం - 3

బాలగంగాధర తిలక్

3.0. లక్ష్యం :

తిలక్ స్వాతంత్ర్యం ప్రతీ భారతీయుని జన్మ హక్కు అని వాదించాడు. స్వరాజ్ పై తిలక్ భావనలు, ఆయన ఉదారవా విశిష్టతను, రాజనీతి విచార ప్రభావాన్ని గూర్చి తెలుసుకోవటం ఈ పాఠం యొక్క లక్ష్యం.

పాఠ్యాంశ విషయసూచిక:-

3.0. లక్ష్యం

3.1. పరిచయం

3.2. సంగ్రహ జీవిత విశేషాలు

3.3. తిలక్ ఉదారవాదం

3.4 స్వరాజ్ పై తిలక్ భావాలు

3.5 తిలక్ రాజనీతి తత్వ విచారం

3.6 సామాజిక మార్పు సంస్కరణల పై తిలక్ అభిప్రాయాలు

3.7 సారాంశము

3.8 మాదిరి ప్రశ్నలు

3.9. ఆధార గ్రంథాలు

3.1. పరిచయం:-

భారతదేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో దాదాబాయి నౌరోజీ, గాంధీ, నెహ్రూల జీవితం వలె భాలగంగాధర జీవితం కూడా అతి ప్రధానమైనది. స్వరాజ్య సాధనకుడా ప్రముఖులు చేసిన అవిరళ కృషి చూపిన త్యాగనిరతి అనన్య సామాన్యమైనది, నిరూపమానమైనది. స్వతంత్ర భావోద్దీపితమైన నవ సమాజ నిర్మాణానికి వారు చూపిన సాహసం అపూర్వమైంది. వీరి దేశభక్తి పశ్చిమ దేశాలలో వ్యాప్తిలో ఉన్న జాతీయ భావం వంటిది కాదు. సామ్రాజ్యవాదాన్ని ప్రభోదించేది కాదు. అది భారత జాతీయ జీవితానికి ప్రాణం వంటిది. భారతీయ సంస్కృతికి బంధురమైంది.

19వ శతాబ్దంలో భారత జాతీయోద్యమంలోని నాయకుల సిద్ధాంతాలు దృక్పదాలు రెండు విభిన్న ధోరణులను వ్యక్తం చేసాయి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యంలో అంతర్భాగంగా కొనసాగుతూ స్వపరిపాలనను ధ్యేయంగా చేసుకోవాలనీ, సామాజిక, ఆర్థిక రంగాల్లో పాలకుల సహాయంతో అభివృద్ధి సాధించాలని వాదించేవారు మితవాదులుగా ప్రసిద్ధికెక్కారు. స్వాతంత్ర్యానికి ఇంకా భారతీయులు మానసికంగా భౌతికంగా

సంసిద్ధులు కాలేదు. కాబట్టి బ్రిటీషు వారి విజ్ఞతాయుత పాలలో ముందు ఆధిక్యతను సంపాదించి తదుపరి స్వాతంత్ర్యం కోసం ఉద్యమించాలని గోఖలే గట్టిగా అభిప్రాయపడ్డాడు. అభివృద్ధిని సాధించి అయితే దీనికి వ్యతిరేకంగా సంపూర్ణ స్వరాజ్యం సాధించిన తర్వాతనే అన్ని రంగాలలో అభివృద్ధి సాధ్యమవుతుందని సంస్కరణల కోసం పరాయి వారి సహాయం అవసరం లేదని పాశ్చాత్య భావాలు. సంస్కృతి భారత సమాజానికి సహాయకారి కాజాలదని అందువల్ల జాతీయోద్యమం మూలాలు భారతీయ సాహసత్వం, వారసత్వం, వైభవం పునరుద్ధరణ పై ఆధారపడాలనీ దానికి గామ జాతీయ విద్యా విధానం రూపొందాలని తిలక్, లాలాలజపతి రాయ్, అరబింద ఘోష్ బిపిన్ చంద్రపాల్ తదితరులు వాదించారు. లాల్ బాల్ పాల్ త్రయం భారత జాతీయోద్యమంలో అతివాద ధోరణులను వ్యాపింప జేసింది. ఈ అతివాద ధోరణులు చివరికి మితవాద అతివాద సంఘర్షణల మధ్య అఖిల భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ సంస్థ 1907 మారత్ సమావేశంలో చీలిక ద్వారా వ్యక్తమయింది. ప్రత్యక్ష ఆందోళనా రాజకీయాలకు బాలగంగాధర తిలక్ పునాదులు వేసారు.

7.2 సంగ్రహ జీవిత విశేషాలు:-

తిలక్ రత్నగిరిలో 1856లో జూలై నెల 13వ తేదీన ఒక మధ్య తరగతికి చెందిన చిత్పావన బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. చిత్పావన బ్రహ్మణులు మహారాష్ట్రలో చాచిత్రకంగా ప్రసిద్ధి చెందినవారు. ఈ శాఖీయులలోనే మహారాష్ట్ర సామ్రాజ్యానికి పారధ్యం వహించిన పిష్వాలు జన్మించారు. తిలక్ అసలు పేరు కేశవ్. కాని అతనిని చినప్పటి మంచి బలవంత్, బాల్ అని పిలచేవారు. ఆ పేరే అతనికి స్థిరముగా నిలిచి పోయింది. తిలక్ బాల్యం నుండి చురుకుగా ఉండేవాడు. మొండితనం, ధైర్యం ఇతని సహజ లక్షణాలు. బాల్యంలో విద్యార్థి జీవితంలో తిలక్ ఆసాధారణ ప్రజ్ఞను ప్రదర్శించాడు. గణితం, వ్యాకరణం, సంస్కృత భాషలలో మంచి ప్రావీణ్యం సంపాదించాడు. తిలక్ 1872లో బొంబాయి విశ్వ విద్యాలయంలో మెట్రిక్షన్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడై బొంబాయిలో ఎల్ఫిన్షన్ కళాశాలలోను, తరువాత పునాలో ఉన్న దక్కన్ కళాశాలలోను విద్యాభ్యాసం చేసి 1876లో గణిత శాస్త్రంలో ప్రథమ శ్రేణిలో పట్టభద్రుడయ్యాడు. తిలక్ తరువాత న్యాయశాస్త్రం అధ్యయనం చేసి భారతీయ న్యాయ పండితుల వ్యాఖ్యాన సంహితలను, పాశ్చాత్య సహాయంతో చదవటం కాక, మను, యజ్ఞ వాల్క్య, నారదస్మృతుల మూలగ్రంథాలను పఠించాడు. క్షుణ్ణంగా న్యాయ శాస్త్ర విషయాలను అధ్యయనం చేసి 1879లో న్యాయశాస్త్ర పట్టభద్రుడైనాడు.

తిలక్, బిప్లంకర్, అగార్కర్ అనే మిత్రులతో కలిసి 1880లో నవీన ఆంగ్ల పాఠశాల (New English School)ను స్థాపించాడు. తరువాత ఈ సంస్థలోనే అధ్యాపకునిగా చేరి దక్కన్ విద్యాసంస్థలో సభ్యత్వం తీసుకొన్నాడు. దక్కన్ విద్యా సంస్థ సభ్యులు ఉదాత్త త్యాగ నిరతితో కట్టుబడి ఉండేవారు. 1885లో వీరి కృషి ఫలితంగా ఫెర్గుసన్ కళాశాల పూనాలో ప్రారంభం అయ్యింది. “ఉధార విద్యను స్వదేశీ పరం చేయటం” లక్ష్యంగా తిలక్, ఆయన అనుయాయులు విద్యారంగం అభివృద్ధి చేయటానికి ఆహర్నిశలు కృషి చేశారు.

3.3 తిలక్ ఉదారవాదం :-

బాలగంగాధర్ తిలక్ 20వ శతాబ్దం రెండవ భాగంలో స్వాతంత్రోద్యమంలో కీలక పాత్ర వహించాడు. తిలక్ గొప్ప ఉదారవాది. తిలక్ ఉదారవాదం ప్రత్యేకమైంది. విశిష్టమైంది. తిలక్ ఉదారవాదం ఇతర ఉ దారవాద నాయకుల ఉదారవారానికి పూర్తిగా భిన్నమైంది. ఇదే విధంగా తిలక్ ఉదారవాదానికి పాశ్చాత్య ఉదారవాదుల ఉదారవాదానికి మధ్య కూడ తీవ్రమయిన భిన్నత్వం ఉంది. పాశ్చాత్య ఉదారవాదుల మాదిరి తిలక్ రాజకీయాల నుంచి మతాన్ని వేరుపరచలేదు. వాస్తవానికి తిలక్ మరాఠా రాజకీయ, మత సాంప్రదాయాలను పునరుద్దరించేందుకు ప్రయత్నించాడు. ఆయన దేశంలోని నిరక్ష్యరాస్యులు, ఇంగ్లీషు అభ్యసించి మేధావులకు వ్యతిరేకంగా ధార్మిక, అర్థ మేత (quasi religion) సాంప్రదాయాలను ఉపయోగించాడు.

దీనికి అనుగుణంగానే 1893 నుంచి తిలక్ గణేష్ ఉత్సవాలను నిర్వహించాలని ప్రోత్సహించాడు. గోవధ నిషేధ సంఘాలను ఏర్పరచినాడు. గణేష్ ఉత్సవాలు ప్రాచుర్యాన్ని పొందాక తిలక్ సుప్రసిద్ధ మహారాష్ట్ర నాయకుడైన శివాజీ ఉత్సవాలను నిర్వహించడం ప్రారంభించాడు. ఈ దిన పత్రికలలో తిలక్ ప్రజలలో జాతీయ భావాలను, దేశభక్తిని, దేశభక్తిని ప్రజ్వరిల్ల చేసే శక్తివంతమైన వ్యాసాలను ప్రచురించాడు. తిలక్ రచనలను పరిశీలిస్తే ఆయనను ఒక యదార్ధ వాదిగా గుర్తించవచ్చును. ఆయన భగవద్గీత మంచి పనికి, హింసాత్మక చర్యలు రెండింటికి ప్రేరణను కలిపించటమే కాక వాటిని సమర్థిస్తుందని గుర్తించాడు. ఒక సందర్భంలో తిలక్ వ్యక్తి తన సామర్థ్యానికి అనుగుణంగా తిరుగుబాటు చేయటమా? పూర్తిగా లొంగిపోవడమా? అనే రెండిటి మధ్య ఏదో ఒక దానిని ఎంపిక చేసుకోవాలని ఉద్ఘాటించాడు. అయితే ఈ రెండు చర్యలలో స్వధర్మం కీలకమైందని గుర్తించాల్సి ఉంటుంది. బెంగాల్ విభజనకు వ్యతిరేకంగా నిర్వహింపబడిన ఆందోళనలో తిలక్ స్వల్పమైన సంస్కరణ వల్ల ఎలాంటి ఉపయోగం లేదని గుర్తించాడు. ప్రస్తుతం 'అమలులో వ్యవస్థ దాదాపు భగ్నమైందనీ, అందుచేత దాన్ని పూర్తిగా తొలగించాలని వాదించాడు. తిలక్ స్వాతంత్ర్యం ప్రతీ భారతీయుని జన్మ హక్కు' అని బలంగా వాదించాడు. విలక్ దృష్టిలో స్వరాజ్యం ఒక నైతిక అవసరం. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం స్వరాజ్యం ఒక హక్కు మాత్రమే కాదు ఒక ధర్మం కూడా స్వరాజ్యం అంటే స్వయం నియంత్రణ, అంతర్గత ఆధ్యాత్మిక స్వేచ్ఛ. అయితే రాజకీయపరమైన స్వేచ్ఛ ఉన్నప్పుడు ఆధ్యాత్మిక స్వేచ్ఛ పాధ్యమవుతుందని తిలక్ పేర్కొన్నాడు.

వాస్తవానికి తిలక్ ఒక ఉదారవాదిగా తన రాజకీయ జీవితాన్ని ప్రారంభించాడు. తిలక్ ఉదారవాదిగా ఉన్న దశలో ఆయన ప్రభుత్వాన్ని బలహీనపరచటానికి ప్రయత్నించలేదు. అయితే ఆయన బ్రిటీషు ప్రభుత్వానికి రష్యా లేదా ఇతర శత్రు దేశాన్నించి రక్షణ కల్పించాల్సిన అవసరాన్ని నొక్కి చెప్పాడు. దానికి తిలక్ భారతీయులందరూ ప్రభుత్వాన్ని బలపరచాలని ఉద్బోదించాడు. అయితే ఆయన ఆశయం నెరవేరలేదు. ఈ విషయాన్ని వివరిస్తూ తిలక్ గత 12 సంవత్సరాలుగా భారతదేశ ప్రజలు తమ ఇబ్బందులను తొలగించాలని ప్రభుత్వాన్ని ప్రాదేయపడినప్పటికీ ప్రభుత్వం చలించలేదని పేర్కొన్నాడు. అయినప్పటికీ తిలక్ రాజ్యాంగ బద్ధమైన పద్ధతులను పాటించాలని వాదించాడే తప్ప ప్రతిఘటనకు పూనుకోమని ప్రజలను కోరలేదు. అయితే 20వ శతాబ్దం మొదటి దశాబ్దంలో తిలక్ దృక్పధం పూర్తిగా మారింది. దీనికి

అనుగుణంగానే తిలక్ భారతదేశ రాజకీయ భవిష్యత్తు . నిస్తేజంగా అణిగి ఉండటం లేదనీ, ధృడచిత్తం (Self Assertion)లో ఉందనీ, అందుచేత బానిసలుగా ఉదాశీనులుగా ఉండక ప్రత్యక్ష చర్యకు పూనుకోవాలని ప్రజలకు ఉద్భోదించాడు.

రాజకీయ హక్కులను పొందాటనికి పోరాటాన్ని సాగించాలని ఆయన వాదించా ఉదార వాదులు ఈ హక్కులను ప్రభుత్వాన్ని ప్రాదేయపడటం ద్వారా సాధించవచ్చును అని భావిస్తున్నారు. కాని వాస్తవంలో వాటిని తీవ్రమైన ఒత్తిడి ద్వారా మాత్రమే పొందవచ్చునని తిలక్ గాఢంగా అభిప్రాయపడ్డాడు.

3.3. స్వరాజ్ పై తిలక్ భావాలు :-

1895 నుంచి తిలక్ స్వరాజ్ అవసరం గురించి ప్రభోదించడం ప్రారంభించాడు. తిలక్ సామాజిక సంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టాలంటే స్వాతంత్ర్యం అవసరమని ఉద్ఘాటించాడు. జాతీయ సమైక్యతకు, జాతి ఆత్మ గౌరవానికి స్వాతంత్రమే ఆశాశ్వత పునాది అని తిలక్ అభిప్రాయం. సామాజిక, రాజకీయ స్వాతంత్ర్యానికి, పురోభివృద్ధికి నైత అభివృద్ధికి స్వరాజ్ ఆవశ్యక పరిస్థితి అనేది శివాజీ ప్రభోదించినట్లు ఆయన దేశ ప్రజలకు గుర్తు చేశాడు. తిలక్ ప్రతిపాదించిన స్వరాజ్ భావన ఆయన వ్యక్తిగత, రాజకీయ, సామాజిక సాత్వికతలో పెనవేసుకొంది. తిలక్ స్వరాజ్ భావనను ఒక ఆదరణాత్మకత ధృక్పధంతో ప్రతిపాదించాడు. తిలక్ స్వరాజ్ భావం మహారాష్ట్ర చరిత్రలో నిగూఢంగా ఉంది. తిలక్ తన కాలం నాటి రాజకీయ పరిస్థితులకు భారతీయ సంస్కృతిలో దేవునికి కల అత్యున్నత స్థానం కోణం నుంచి పరిశీలించాడు. బెంగాల్ విభజన ఫలితంగా ఉత్పన్నమైన పరిస్థితిని, సమర్థవంతమైన రాజకీయ కార్యక్రమాన్ని చేపట్టవలసిన అవసరాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకునే తిలక్ జాతీయ నాయకులతో కలిసి ఆయన కార్యచరణ పథకాన్ని ప్రతిపాదించాడు. తిలక్ రాజకీయాల మంచి మతాన్ని వేరు పరచడం సాధ్యం కారని ధృడంగా విశ్వసించాడు. అందుచేత ఆయన హిందూమత ధర్మాలని ప్రజలలో వ్యాపింప చేయటాన్ని జాతీయ ఉద్యమం కీలక దృక్కోణంగా పరిగణించాడు. ఇదే అభిప్రాయాన్ని గాంధీ కూడ వ్యక్తపరచాడు. స్వపరిపాలన (self nule) ఒక నైతిక ఆవశ్యకత. స్వపరిపాలవ సాధించడం ఆత్మ గౌరవం కల హిందువుల ధర్మం అని తిలక్ ఉద్ఘాటించాడు. కేవలం రాజకీయ చర్య మాత్రమే ఈ జాతి ధర్మాన్ని సాధించవచ్చునని తిలక్ అభిప్రాయం. భారతదేశం తన గమ్యాన్ని చేరేందుకే భారతీయులను చైతన్యవంతులను చేయటం ప్రథమ కర్తవ్యం అని తిలక్ వాదించాడు. దీంతోపాటు ప్రజలు ధైర్యాన్ని, త్యాగ శీలతను అలవర్చుకోవాలని తిలక్ కోరాడు. తిలక్ ఇతర జాతీయ వాదులతో కలిసి దేశం ముందు నాలుగు అంశాల కార్యచరణ పథకాన్ని ఉంచాడు. అవి. బహిష్కరణ, స్వదేశీ, జాతీయ విద్య, స్వరాజ్, తిలక్ కార్యాచరణ పథకం ద్వారా బ్రిటీషు ప్రభుత్వాన్ని తీవ్రమైన ఒత్తిడికి గురి చేయవచ్చునని ఆయన పేర్కొన్నాడు. వాస్తవానికి ఆయన ఈ పరకాన్ని బ్రిటీషు ప్రభుత్వం తలపెట్టిన బెంగాల్ విభజనను అడ్డుకునేందుకు ప్రతిపాదించాడు.

తిలక్ ప్రతిపాదించిన బహిష్కరణ బ్రిటన్‌లో తయారయిన ఉత్పత్తి అయిన వస్తువుల బహిష్కరణతో ప్రారంభమై క్రమంగా 3జకీయ రంగానికి వ్యాపించింది. ఇదే విధంగా బెంగాల్ మంచి మొత్తం భారతదేశానికి

ప్రాకింది. ఒక అఖిల భారత రాజకీయ ఆయుధంగా బహిష్కరణ తిలక్ ప్రతిపాదించిన మొట్టమొదటి సూత్రం, బహిష్కరణ సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమాన్ని ఆదిగమించింది.

తిలక్ స్వదేశానికి మొదట్లో ఒక ఆర్థికపరమైన బహిష్కరణకు ప్రతి ఆర్థిక చర్యగా ప్రారంభించాడు. తిలక్ అభిప్రాయం ప్రకారం స్వదేశీ అంటే స్వయంపాలన (self rule). అయితే స్వదేశీ ఉద్యమం క్రమంగా ఒక రాజకీయ ఉద్యమంగా రూపాంతరు ఎ చెందింది. స్వదేశీ భావన స్వయంపోషకత్వం, స్వయం సేవ వంటి ఉదాత్త భావాలను అన్ని రంగాలకు అన్వయిస్తుంది. తిలక్ ప్రారంభించిన స్వదేశీ ఉద్యమం క్రమంగా జాతీయ పువర్ వికాస ఉద్యమంగా రూపుదిద్దుకొంది. స్వదేశీ రాజకీయ, ఆర్థిక, ఆధ్యాత్మిక సాధనం.

తిలక్ నాలుగు అంశాల కార్యాచరణలో ఒక అంశమైన జాతీయ విద్య ఆయన ఇంగ్లీషు భాషకు వ్యతిరేకంగా ప్రభోదించిన సూత్రం. తిలక్ అభిప్రాయం ప్రకారం మెకాలే ప్రవేశపెట్టిన ఇంగ్లీషు జాతి ఆరోగ్యానికి, అభ్యున్నతికి ప్రమాద భరితం. ఇంగ్లీషు నేర్చుకోవటం వల్ల భారతీయ యువత తమ కుంటుబాలకే కాక భారతీయ విలువలకు దూరమవుతారు. ప్రభుత్వం ప్రవేశ పెట్టిన పాశ్చాత్య విద్యాబోధన వలన తమ దేశ చరిత్రకు మధ్య ఉన్న బంధాన్ని తెంచటమే కాక వారివి నామ మాత్రం భారతీయులుగా మార్చివేస్తుంది. అందుచేత తిలక్ పాశ్చాత్య విద్యను పూర్తిగా తిరస్కరించాడు. ఆయన దేశమంతటా దేశీయ విద్య పాఠశాలను స్థాపించాలని ఉద్ఘాటించాడు. జాతీయ విద్య వల్ల మాత్రమే వారిలో స్వయం సేవ. స్వయం పోషకత్వం వంటి ఉన్నత విలువలు పెంపొందుతాయనీ, ప్రభుత్వం స్థాపించిన విద్యా సంస్థల ద్వారా ఈ విలువలు పెంపొందాయని ఆయన పేర్కొన్నారు.

స్వరాజ్ తిలక్ ఇతర జాతీయ నాయకులు ప్రారంబించిన జాతీయ ఉద్యమానికి ఊపిరి. అంతేకాక ఇది నైతిక ఆవశ్యకత. అందుకే ఆయన స్వరాజ్ భారతీయుల జన్మహక్కు అని ఎలుగెత్తి చాటాడు. తిలక్ స్వరాజ్ను ఉద్యోగ బృందపాలన కాక ప్రజలపాలని అని నిర్వచించాడు. అందుచేత తిలక్ ఆయన అనుచరులు ప్రభుత్వం సాంఘిక సంస్కరణలను ప్రవేశపెట్టి, అమలుపరచాలని వాదించారు. ప్రజలు సమర్థించని, పాటించని సాంఘిక సంస్కరణలు ఆర్థరహితం అప్రజాస్వామికమని కూడ తిలక్ వాదించాడు. ఇదే ఉద్దేశంతో తిలక్ 1916లో అనిబిసెంట్, తిలక్లు హొంమ్ రూల్ లీగును ప్రారంభించారు.

తిలక్ తన స్వరాజ్ కార్యక్రమంలో భాగంగా సమాఖ్య రాజకీయ వ్యవస్థను ప్రతిపాదించాడు. ఈ సందర్భంలో ఆయన అమెరికా సమాఖ్య నమూనాను ప్రవేశ పెట్టాలని సూచించాడు. తిలక్ బహిరంగంగా బ్రిటన్ సార్వభౌమాధికారాన్ని వ్యతిరేకించినప్పటికీ అంతరంగంలో స్వరాజ్ అంటూ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమనే భావన దాగి ఉంది. ఆయన ఒక సందర్భంలో అసంపూర్ణమై లేనే లేదు. అని పేర్కొనడం ఆయన అసలు ఉద్దేశాన్ని వ్యక్తపరుస్తున్నది. స్వరాజ్ ద్వారానే సంపూర్ణ మార్పు సాధ్యమవుతుందని అనేది అదే భారతీయుల అంతిమ లక్ష్యమని కూడ తిలక్ ఒక సందర్భములో ప్రకటించాడు. ఇంకో సందర్భములో ఆయన స్వరాజ్ భారతీయ ధర్మం ఇదే భారతీయుల లక్ష్యం అని కూడా సూచించాడు. ఈ లక్ష్యాన్ని సాధించటానికి ఆయన ఒక కార్యాచరణ పథకాన్ని ప్రకటించాడు.

తిలక్ స్వరాజ్ సాదనకు ప్రతిపాదించిన కార్యాచరణ పథకం పూర్తిగా శాంతి యుతమైంది.

ఆయస్వరాజ్ శాంతియుతమైన టూకిన ప్రతిఘటన (Passive Ressistance) ద్వారా మాత్రమే సాధించాలని వాంఛించాడు. అయితే ఇక్కడ గమనించవలసిన అంశం ఏమిటంటే విదేశీ విమర్శకుల అభిప్రాయంలో తిలక్ ఒక విప్లవవాది. అయితే వాస్తవం కాదు. ఆయన శివాలీ చేపట్టిన చర్యలను సమర్ధించినప్పటికీ, ఒక నైతిక వాదిగా తిలక్ ప్రజల ఆకాంక్షలూ పరిశుద్ధమైనవిగా ఉండునని నొక్కి చెప్పడం ద్వారా.. తన గారి కాముకత్వాన్ని ప్రదర్శించాడు. అయితే దేశభక్తితో శివాజీ, అర్జునుడు చేపట్టిన హింసాపూరిత చర్యలను ఖండించలేదు. ఇదే సందర్భంలో తిలక్ హింసాపూరిత రాజకీయాలను తీవ్రంగా గర్హించాడు. అంతేకాక ఆయన రాజకీయ లక్ష్య సాధనకు హింసాత్మక సర్యలకు పూనుకోకుండా ఏనాడు ఉద్బోదించలేదు. ఒక ఆచరణాత్మక వాదిగా తిలక్, మాకియవెల్లి పంథాలో ఈ బలప్రయోగాన్ని సమర్ధించలేదు. ఆయన కేవలం ప్రజాస్వామ్య పద్ధతులకు, శాంతియుత ప్రతిఘటనను మాత్రమే బోధించాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం శాంతియుతంగా ప్రజలు చేపట్టే చర్యలు విప్లవాన్ని సాధించగల శక్తి ఎంతమైనవని ఆయన వాదించాడు. ఆయన ప్రతిపాదించిన హిష్కరణ, ఆహింసకు మార్గ దర్శకాలు అయ్యాయి. ఏమైనప్పటికీ తిలక్ రాజకీయ తాత్విక హింపకు చోటులేదు. ఆయన హింస పూర్తిగా అర్ధరహితమైందనీ, వృథా అని పేర్కొన్నాడు. ఆయన బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి అపారమైన సైనిక ఆయుధ బలాన్ని ప్రభుత్వం చర్యలను చట్టబద్ధం. రాజ్యాంగబద్ధమైన చర్యల ద్వారా మాత్రమే ఎదుర్కోవాలని, ఏలాంటి హింసాత్మక చర్యలకు పూసుకోరాదని ఆయన భారతీయులకు ఉద్బోదించాడు. ఈ విధంగా తిలక్ దేశ స్వాతంత్ర్య సముపార్జనకు కేవలం రాజ్యాంగబద్ధమైన, ప్రజాస్వామ్యబద్ధమైన మార్గాన్ని భారతదేశం ముందుంచాడు. అంతేకాక ఆయన ప్రజలు సమైక్యంగా పోరాటం సాగించవలసిన ఆవశ్యకతను కూడా నొక్కివక్కాణించాడు. మొత్తం మీద తిలక్ రాజకీయ లక్ష్య సాధనకు ఒక ఆచరణాత్మకమైన పథకాన్ని రచించాడు.

తిలక్ ప్రతిపాదించిన పథకంలో సమాజంలోని అన్ని వర్గాల ప్రజలకు విదేశీ దోపిడీ మంచి పరిరక్షించి వారి ఆర్థికాభివృద్ధిని సాధించటం ఒక కీలకాంశం. తిలక్ కారల్ మార్క్స్ ప్రతిపాదించిన చారిత్రక భౌతికవాదాన్ని లేదా మిగులు విలువ సిద్ధాంతాలను బలపరచలేదు. ఆయన రైతులు, కార్మికులు, వృత్తికారులు హక్కుల కొరకు పోరాడినప్పటికీ, భారతీయ పెట్టుబడిదారుల హక్కులను స్మరించలేదు. తిలక్ సమాజాన్ని ఆర్థిక, సామాజిక వర్గాలుగా విభజించటాన్ని సమర్ధించలేదు. అంతేగాక ఆయన వ్యవసాయ రంగం, భూస్వామ్య విధానాన్ని ఖండించాడు. ఆయన స్వరాజ్ పారనకు దేశంలోని వర్గాలను సమీకరించవలిసి ఉంటుందని నొక్కి చెప్పాడు. ఆయన గ్రామీణ ప్రాంతాలలో నివసించే కూలీలు ఇతర గ్రామీణులు అనుభవిస్తున్న అంతులేని దారిద్ర్య స్థితి పట్ల వ్యవ చెందారు. వారి పేదరిక నిర్మూలనకు తిలక్, రాజకీయ, ఆర్థిక బహిష్కరణను ప్రతిపాదించాడు.

తిలక్ భారతదేశ ఆర్థిక ప్రగతి సాధనకు వ్యవసాయాభివృద్ధి లేదా వ్యవసాయదారుల అభివృద్ధి ఒక్కటే సాధ్యమని భావించలేదు. ఆయన గ్రామీణాభివృద్ధితో సమానంగా పారిశ్రామికాభివృద్ధిని సాధించాలని ఉద్ఘాటించాడు.

తిలక్ ప్రతిపాదించిన స్వరాజ్ పథకాన్ని మత, సాంస్కృతిక పునాదులతో పాటు, ఆర్థిక పునాదులు

కూడ ఉన్నట్లు గుర్తించవచ్చును.

3.5. తిలక్ రాజనీతి తత్వ విచారం :-

తిలక్ రాజనీతి తత్వ విచారం మూలాలు భారతీయ సాంప్రదాయం, వర్తమాన పాశ్చాత్య రాజనీతి, న్యాయశాస్త్ర తత్వ సంక్షిప్తమై ఉన్నాయి. తిలక్ సంస్కృతం, ఆంగ్ల విద్యా సాంప్రదాయాల్లో సమానంగా ప్రకాశం ఉండుట ఒక కారణం. రాలతోపాటు తిలక్ రాజనీతి తత్వ విచారం పై మహాభారతం ప్రగాఢమైన ప్రభావాన్ని కలిగివుంది. ఆయన తన ఆహింసా సిద్ధాంతాన్ని మహాభారతం పునాదుల మీద నిర్మించాడు. తిలక్ రాజకీయాల్లో నిరపేక్ష ఆహింపకు చోటు లేదని వాదించాడు. తిలక్ చేసిన ఈ భగవద్గీతసమర్థిస్తున్నది. తిలక్ సమర్థించిన సక్రమమైన ఆహింపకు భగవద్గీత ఆమోదం ఉంది. శివాజీ ఆస్టల్ ఖాన కీయ కారణాల వల హత్య చేయటాన్ని తిలక్ భగవద్గీత బోధనల ఆధారంగా సమర్థించటం అందరికీ తెలిసిన విషయం.

తిలక్ రాజకీయంగా ఆదర్శవాదాన్ని ప్రతిపాదించలేదు. ప్లాట ప్రతిపాదించిన ఆదర్శ భావనను సమర్థించలేదు. రాజకీయంగా పరిశుద్ధమైన సమాజాన్ని చిత్రించలేదు. ప్లాటో, అరిస్టాటిల్లా ఆదర్శ రాజ్యం ఏవిధంగా ఉండాలో వివరించలేదు. అంతేకాక బోసాంకో, హెగెల్ పంథాలో సైద్ధాంతిక పరంగా అత్యుత్తమ రాజ్యాన్ని సృష్టించలేదు. తిలక్ తన జీవితాంతం భారతదేశాన్ని రాజకీయం ఏ విధంగా అభివృద్ధిపరచాలనే లక్ష్యం మీదనే తవ దృష్టిని కేంద్రీకరించాడు. అందుచేత ఆయన రాజకీయ భావాలు పూర్తిగా ఆచరణాత్మకమైనవి. అయితే తిలక్ మాకియవెలి, హబ్స్ వంటి ఆచరణాత్మక వారి కాదు. ఆయన పరిపూర్ణమైన రాజకీయ ఆచరణాత్మక వారి కాదు. ఆయన రాజనీతి తత్వ విచారంలో సాంప్రదాయ భారతీయ రాజనీతి తత్వ విచారం ఆధునిక పాశ్చాత్య ప్రాజస్వామ్య జాతీయ సైద్ధాంతిక భావ జాలంలు విడదీయలేని విధంగా పెనవేసుకున్నాయి.

తిలక్ ఆది భౌతికవాదం ఆయన రాజకీయ భావజాలం వల్ల గాఢంగా ప్రభావితం అయ్యింది. ఆయన వేదాల్లోని నిక్షిప్తమైన ఆధ్యాత్మిక లవర్చాడు. ఆయన ప్రతిపాదించిన సహజ హక్కుల రాజకీయ భావన భారతీయ వేదాంతంలో కీలకమైన ఏకాత్మ (non-dualism) భావనకు ప్రతిరూపం. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం పరమాత్మ అత్యున్నత వాస్తవం, మానవులందరూ ఈ నిరపేక్ష ఆత్మ అంపాలుమాత్రమే. అందుచేత మానవులందరికీ సమానమైన స్వతంత్ర్యమైన ఆధ్యాత్మిక శక్తి వుంటుంది. తన అతి భౌతికవాదానికి అనుగుణంగానే తిలక్ స్వాతంత్ర్యాన్ని ఒక దైవాంశ సంభూతమైన అంశంగా భావించాడు. స్వాతంత్ర్యం అంతం లేని సూత్రం, స్వాతంత్రంగా వ్యక్తి ఆత్మ వంటిది. స్వాతంత్రాన్ని దేవున్నుంచి వేరుపరచటం సాధ్యం కాదు. అది ఆయనతో పూర్తిగా ఆధ్యాత్మికం చెందిన అంశం. తన అభిప్రాయాలకు అనుగుణంగానే తిలక్ స్వాతంత్రం రహితంగా భారతీయ ప్రజలకు నైతిక, ఆధ్యాత్మిక జీవితం అసాధ్యమని ఉద్ఘాటించాడు. సామ్రాజ్య వాదం జాతి ఆత్మను పూర్తిగా విచ్ఛిన్నం చేస్తుంది. అందుచేత తిలక్ బ్రిటీషు సామ్రాజ్య వాదానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడాలని భారతీయులకు పిలుపునిచ్చాడు. ఈ విధంగా తిలక్ దేశ స్వాతంత్ర్య సాధనకు చేపట్టిన పోరాటానికి బలమైన ఆర్థిక పునాదులు ఉన్నాయి.

తిలక్ జాతీయ వాదం పాశ్చాత్య రాజనీతి సిద్ధాంతాల పై కూడ ఆధారపడి ఉంది. ఆయన జె.యస్. మిల్ ప్రతిపాదించిన జాతీయవాదాన్ని, ఉడ్రోవిల్సన్ ప్రతిపాదించిన స్వయ నిర్ణీత వాదాన్ని (%ంవశ్రీట-ఎవ్‌వతీఎఱఅఞ్ఱశీఅ%) బలపర్చాడు. ఈ రెండు వాదాలను భారతదేశానికి వర్తింపజేయాలని ఆయన వాదించాడు. ఈ విధంగా తిలక్ జాతీయవాదం భారతీయ వేదాలు ప్రతిపాదించిన ఆత్మ అత్యున్నత స్వాతంత్ర్యం అనే వాదం మిల్, బర్క్ ఎల్సన్ మొదలైన పాశ్చాత్య రాజనీతి తత్వవేత్తలు ప్రతిపాదించిన జాతీయవాదం స్వయం నిర్ధారిత వాదాల సమ్మేళనం." ఈ సమ్మేళనమే తిలక్ ప్రతిపాదించిన స్వరాజ్ భావనలో ప్రతిబింబిస్తున్నది.

తిలక్ తన ఆధ్యాత్మిక ధృక్పదానికి అనుగుణంగా స్వరాజ్యం ఒక హక్కు మాత్రమే కాదు, ఒక ధర్మం అని కూడ పేర్కొన్నాడు. ఆయన స్వరాజ్యంకు రాజకీయ అర్థంతో పాటు, నైతిక, ఆధ్యాత్మిక ఆర్థాలను కూడ ప్రతిపాదించాడు. ఆయన పేర్కొనట్లు రాజకీయంగా స్వరాజ్యం అంటే హెూమెరూల్, నైతికంగా స్వరాజ్యం అంటే వ్యక్తి తన స్వధర్మాన్ని నిర్వర్తించేందుకు అవసరమైన పరిపూర్ణమైన ఆత్మ నిగ్రహాన్ని సాధించడం అని అర్థం. స్వరాజ్యం అంతర్గత ఆధ్యాత్మిక స్వేచ్ఛను సాధించేందుకు తోడ్పడటం చేత దానికి ఆధ్యాత్మిక ప్రాధాన్యత ఉందని తిలక్ వాదించాడు.

3.6 సామాజిక మార్పు సంస్కరణల పై తిలక్ అభిప్రాయాలు :-

తిలక్ ఆధ్యాత్మిక రాజకీయ ధృక్పధం సామాజిక మార్పులపై ఆయన అభిప్రాయాలను గాఢంగా ప్రభావితం చేస్తుంది. తిలక్ సామాజిక మార్పు పై తన అభిప్రాయాలను తన రచనల ద్వారా వెల్లడించాడు. తిలక్ సాంఘిక సంస్కరణలను వ్యతిరేకించినప్పటికీ పరిపూర్ణ సామాజిక విప్లవాన్ని తిరస్కరించాడు. ఆయన విప్లవ స్థానంలో ప్రగతిశీలక విద్యా విధానం చైతన్యం ద్వారా సాధించే ఆంగికమైన, పరిణాత్మకమైన స్వరాజ్య జనితమైన సామాజిక మార్పును ఆహ్వానించాడు. తిలక్ పై నుంచి విధించే చట్టబద్దంగా సాధించే సామాజిక మార్పు యాంత్రికమైందిగా పరిగణించాడు. ఆయన పరిమాణాత్మకంగా ఒక సమాజం సంతరించుకున్న పొందికను విచ్ఛిన్నం కావటాన్ని ఆయన తీవ్రంగా పరిగణించాడు. విభిన్న పరస్పరం సంఘర్షణలు కలిగిన సామాజిక సిద్ధాంతాలను గోధించడం ప్రజలను గందరగోళ పరచటాన్ని తిలక్ అంగీకరించలేదు. సిద్ధాంతాల ద్వారా సామాజిక వ్యవస్థలో ఆచరణాత్మకం కాని సూత్రాలను పెంపొందింప చేయటాన్ని కూడ తిలక్ ఖండించాడు. ఆయన క్రమబద్దంగా, అంచెలంచెల పద్ధతిలో ప్రగతిశీలక సామాజిక మార్పును ప్రవేశ పెట్టాలని నొక్కి చెప్పాడు. తిలక్ హిందూమత విలువల పట్ల గౌరవం ఉన్న నాయకుల ప్రేరణ ద్వారా మాత్రమే సామాజిక మార్పును సాధించాలని ఉద్ఘాటించాడు. ఆయన సామాజిక మార్పును శాంతియుతంగా సంభావించాలనీ, ఈ మార్పును సాధించటంలో భారతదేశం పాశ్చాత్య దేశాలను గుడ్డిగా అనుకరించరాదని వాదించాడు.

తిలక్ రాజకీయ ప్రగతిని సాధించటానికి సామాజిక సంస్కరణలను ప్రవేశ పెట్టటం అత్యంత ఆవశ్యకమని

తిలక్ పేర్కొన్నాడు. తిలక్ బ్రిటీషు ప్రభుత్వం నుంచి రాజకీయ హక్కుల సాధనకు సమాజాన్ని సంస్కరించడం అవసరమనే వాదాన్ని తిరస్కరించాడు. అందుచేత తిలక్ రాజకీయ హక్కులను సాధించడం భారతదేశానికి అత్యంత ప్రధానమైన అంశమనీ నొక్కి చెప్పాడు. రాజకీయ హక్కులను సాధించిన తర్వాతే భారతదేశం సాంఘిక సంస్కరణలకు పూనుకోవాలని తిలక్ సూచించాడు. అయితే తిలక్ రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం ఆ సాధనకు పోరాడుతూనే మరో ప్రక్క సమాజంలో అణగారిన వర్గాల వికాసానికి కూడ కృషిని చేపట్టాలని తిలక్ ఉద్బోధించాడు. అందుచేత తిలక్ సాంప్రదాయ వాదిగా లేదా ఛాందని వాదిగా పరిగణించటం సరికాదు. తిలక్ రాజకీయ ప్రగతికి అత్యంత ప్రాధాన్యతను కనబరచడం వాస్తవమే అయినప్పటికీ తిలక్ ఆయన రాజకీయ ప్రగతి పట్ల ఆసక్తిని కనబరుస్తూనే మరో పక్క భారతదేశాన్ని సామాజికంగా పటిష్టవంతమైన దేశంగా అభివృద్ధి పరచడం పై కూడ తగిన ఆసక్తిని కనబరచాడు.

సామాజిక సంస్కరణల పట్ల తిలక్ దృక్పధంలో మరో కీలకాంశం ఏమిటంటే సామాజిక, మతపరమైన అంశాలలో ప్రభుత్వ ఉద్యోగి బృందం జోక్యాన్ని పూర్తిగా తిరస్కరించింది. అంతేకాక తిలక్, ఉద్యోగ బృందం అధికారం పరిధిని విస్తృతం కావటాన్ని కూడ వ్యతిరేకించాడు. బ్రిటీషు ఉద్యోగులు, న్యాయాధికారులు, విధాన నిర్ణేతలకు హిందూ మతానికి, భారతీయ సంస్కృతికి భిన్నమైన విలువలను కలిగి ఉండటం చేత సామాజిక సంస్కరణ ప్రక్రియలో వారికి భాగస్వామ్యం ఉండరాదని తిలక్ బలంగా వాదించాడు. అందుచేత అప్పటికే స్వయం ప్రతిపత్తిని కలిగి ఉన్న ఉద్యోగ బృందం ప్రభావానికి దూరంగా ఉన్న భారత సామాజిక వ్యవస్థ వ్యవహారాలలో ప్రభుత్వ ఉద్యోగుల ప్రమేయాన్ని తిలక్ నిర్విద్వంగా తిరస్కరించాడు. ఇటువంటి ప్రయత్నాలు స్వరాజ్యం నైతిక, మేధోపరమైన పునాదుల బలహీనపరుస్తాయని తిలక్ అభిప్రాయపడ్డాడు. దీనికి భిన్నంగా తిలక్ భారతీయులకు రాజకీయ, పరిపాలనా, వ్యవస్థీకరణ రంగాలలో తగినంత అనుభవం ఉంది. అందుచేత భారతదేశంలో సామాజిక సంస్కరణ ప్రక్రియలో భారతీయులకి పాత్ర ఉండాలే తప్ప, ప్రభుత్వ ఉద్యోగులకు ప్రమేయం ఉండటంలో ఎలాంటి హేతుబద్ధత లేదని తిలక్ వివరించాడు. ఈ విధంగా ప్రభుత్వ ఉద్యోగుల ద్వారా సాధింపబడే సామాజిక సంస్కరణలకు తిలక్ తీవ్రంగా గర్హించాడు.

తిలక్ తన కాలంలో కల సాంఘిక సంస్కరణ కర్తల ధృక్పధాన్ని వ్యతిరేకించాడు. ఆయన అభిప్రాయం సంస్కరణ కర్తలు పాశ్చాత్య విద్యను అభ్యసించటం వల్ల పాశ్చాత్య సామాజిక ధృక్పధాన్ని కలిగి ఉన్నారు. వారికి హిందూమత ధర్మాలు, సాంప్రదాయాలు, విలువల పట్ల నిరసన భావం ఉంది. తిలక్ మారుతున్న పరిస్థితులకు అనుగుణంగా ధర్మశాస్త్రాల వ్యాఖ్యానంలో ఘోర మార్పు సంభవించవచ్చును. నూతన సామాజిక చట్టాలను రూపొందించవలసి రావచ్చును. అయితే అధిక సంఖ్యాక ప్రజలు మత ధర్మాలకు కట్టుబడి ఉన్నంత కాలం వారి మతపరమైన అభిప్రాయాలను, ఉద్రేకాలను కించపరచటం సరికాదు. భారతదేశంలో సామాజిక సరస్కరణ కర్తలు ఋషులు కూడా అయితే స్వలాభాపేక్ష కలిగిన ఆధునిక సంస్కరణకర్తలకు భారతీయ మత ధర్మాలను, ప్రమాణాల పై నిర్ణయాలను చేసే అర్హత లేదని తిలక్ నొక్కి చెప్పాడు. వారికి సాంఘిక సంస్కరణల పట్ల పాశ్చాత్య అర్థంలో లౌకిక దృక్చరం ఉంది. ఈ విధంగా తిలక్ సామాజిక మార్పును, సంస్కరణలను సమర్థించినప్పటికీ ఈ సంస్కరణలకు పాశ్చాత్య విలువలము కలిగిన పరిజ్ఞానం

సామాజిక సంస్కరణ కర్తలుకాక, హిందూమత విలువలు, ప్రమాణాల పట్ల గౌరవం ఉన్న వ్యక్తులు మాత్రమే చేపట్టాలని వాదించాడు. ఈ విధంగా సామాజిక సంస్కరణల పట్ల "దృక్పధం రాజకీయాలు, సంస్కృతి పట్ల ఆయన భావాలకు అనుగుణంగా ఉంది.

3.7 సారాంశము :-

బాలగంగాధర్ తిలక్ రాజనీతి, తత్వ విచారంలోని అనేక అంశాలను ఈ పాఠంలో సమగ్రంగా చర్చిచటం జరిగింది. ఈ చర్చ ఫలితంగా తిలక్, రాజకీయ భావాలు ఆయన కాలంలో ఉధృతంగా కొనసాగుతున్న జాతీయోద్యమంతో ముడిపడి ఉన్నాయి. ఈ వాస్తవానికి అనుగుణంగానే ఆయన రాజనీతి తత్వ విచారం అన్ని అంశాలలో జాతీయ వాదం ప్రతిబింబిస్తున్నది. ఆయన ప్రతిపాదించిన స్వరాజ్, స్వధర్మ, జాతీయ విద్య, స్వదేశీ మొదలైన భావనలలో జాతీయవాదం అంతర్లీనంగా ప్రవహిస్తున్నది. ప్రధానంగా తిలక్ రాజకీయాలకు భారతీయ సంస్కృతిని, మత ధర్మములను, ఆధ్యాత్మిక వారసత్వానికి ప్రాతిపదికగా ఆయన జాతీయవాదం బహిర్గతమవుతున్నది. రాజకీయాలను, ఆధ్యాత్మికతలను అనుసందానించటం, రాజకీయాలకు ఆచరణాత్మకంగా అమలుపరచటం, భారతదేశ సామాజిక నైతిక, ఆధ్యాత్మిక వారసత్వానికి అనుగుణమైన రాజకీయ ప్రణాళికను ప్రతిపాదించటం భారతీయ రాజనీతి తత్వ విచారంలో తిలక్కు అతి విశిష్టమైన శాశ్వతమైన స్థానాన్ని కల్పించాయి.

3.8 మాదిరి ప్రశ్నలు :-

1. భారత రాజనీతి విచారములో తిలక్ స్థానమును అంచనా వేయుము.
2. స్వరాజ్ పై తిలక్ భావాలను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలింపుము.
3. బాలగంగాధర తిలక్ యొక్క ఉదార వాద సిద్ధాంతాన్ని నిశితంగా పరిశీలింపుము.

3.9. ఆధార గ్రంథాలు :-

1. Varma, V.P.	:	Modem Indian Political Thought
2. Sankar Ghose	:	Modem Indian Political Thought
3. Bali, D.R.	:	Modem Indian Thought
4. Vishnoo Bhagavan	:	Indian Political Thinkers

పాఠం - 4

అహింస మరియు సత్యాగ్రహం

4.0. లక్ష్యం :

మహాత్మాగాంధీ – 1 పాఠం యొక్క లక్ష్యం గాంధీ భావాలకు, సిద్ధాంతానికి గల ప్రాతిపదికలను వివరించడం, గాంధీతత్వానికి 'కీలకమైన 'సత్యం', 'ఆహింస' అనే భావనలను గాంధీ అర్థం చేసికొన్న క్రమాన్ని వివరించడం మరియు వాటి ఆచరణను అనగా –సత్యం, అహింసలను వ్యక్తిగత జీవితంలోను, భారత జాతీయ ఉద్యమంలో జరిపిన అనేక పోరాటాలలో గాంధీ ఎలా అన్వయం చేశాడో వివరిస్తూ ఆయా సందర్భాలలో మార్గాలకు, లక్ష్యాలకు మధ్య ఎట్టి సంబంధం వుండాలని బోధించాడో కూడా వివరించడం. అంతేగాక మహాత్మాగాంధీ - II పాఠం లక్ష్యం రాజ్యం, ప్రభుత్వం, ఆస్తి, ధర్మకర్తృత్వం, మతము, మతసామరస్యం, వర్ణవ్యవస్థ మరియు సామాజిక అసమానతలు అనే అంశాల పై గాంధీ భావనలు వివరించడం, మరియు గాంధీ ఆదర్శమైన స్వరాజ్యం' అందులోని ముఖ్య భాగమైన వికేంద్రీకరణను వివరించడంతో పాటు స్త్రీలు, యుద్ధం మరియు కార్మిక సంఘ ఉద్యమం పై గాంధీ దృక్పథాన్ని వివరించడం.

పాఠ్యాంశ విషయసూచిక:-

4.0. లక్ష్యం

4.1. ఉపోద్ఘాతం

4.2 గాంధీతత్వానికి ఆధారాలు

4.3 ఆహింప మరియు సత్యాగ్రహం మార్గాలకు లక్ష్యాలకు మధ్య సంబంధం

4.4 రాజ్యం మరియు ప్రభుత్వం భావనలు

4.5 ఆస్తి హక్కు మరియు ధర్మకర్తృత్వ సూత్రం

4.6 మతము మరియు మతసామరస్యం

4.7 వర్ణవ్యవస్థ మరియు సామాజిక అసమానతలు

4.8 స్వరాజ్య ఆదర్శం 10.9 వికేంద్రీకరణ

4.10 స్త్రీలు, యుద్ధం మరియు కార్మిక సంఘ ఉద్యమాల పై దృక్పరం

4.11 సారాంశము

4.12. మాదిరి ప్రశ్నలు

4.13 ఆధార గ్రంధాలు

4.1 ఉపోద్ఘాతం :-

20వ శతాబ్దంలో భారతదేశం వలస పాలనలో కొనసాగుతున్నప్పుడు దేశ రాజకీయాలను తన సిద్ధాంతంతోను, ఆచరణతోను గాఢంగా ప్రభావితం చేసిన గాంధీని ఆచరణాత్మక, క్రియాశీలక తత్వవేత్తగా

ప్రపంచం గుర్తించింది. ఆ గుర్తింపును అతని పేరుతో క్రిసిపోయిన మహాత్మా (మహా ం ఆత్మ) అనే పదాన్ని బట్టి అంచనా వేయవచ్చు. అతని సిద్ధాంతానికి, కార్యాచరణకు ప్రాతిపదిక ఆత్మ – దైవం లేక సత్యం నందు విశ్వాసంతో, నిత్యమైన దైవాన్ని నిరంతరం భావించడం వల్ల 'యత్ భావం తత్ భవతి' మాత్రం ప్రకారం తన ఆత్మశక్తిని తాను గ్రహించిన దాన్ని వినియోగించే క్రమంలో దాని లక్షణమైన ప్రేమను పరోపకారంగా జాతిని నిర్మించడం, మహాత్ముడు జాతిని బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదం నుంచి విముక్తి చేయడానికి పోరాడటం అనే రూపాల్లో ప్రకటించాడు. తత్ఫలితంగా జాతిపిత అయ్యాడు. సత్యంలోని భాగమైన ఆహింస (((ప్రేమ)పట్ల, నిరంతర దైవస్మరణ పట్ల గాంధీకి వున్న విబద్ధతే " ఒక హింసాత్మక ఘటనలను నిలువరింప చేయడమే గాక, అతను హత్యకు గురైనపుడు కూడా రామ నామాన్ని జపించేట్లు చేసింది.

గాంధీ కుటుంబ ప్రేమను, జాతి ప్రేమను, విశ్వమానవ ప్రేమను ఒకే స్థాయిలో చూపాడు. నేడు వ్యక్తి ఆలోచనలు మొదలుకొని, కుటుంబ వ్యవస్థ. రాష్ట్రము, దేశము, ప్రపంచంలో మానవ సంబంధాలలో, రాజ్యాల సంబంధాలలో హింస నానాటికీ పెరుగుతున్న సందర్భంలో గాంధీ తత్వాన్ని తెలిసికోవడం అనేది మానవ జాతి మనుగడను పరిరక్షించడానికి, నైతికంగా మనం చేయడానికి గాంధీ భావాలన్నీ మౌలికంగా మతాలలోనిదే అయినా నేడు ప్రపంచంలో ఘర్షణ (ఆర్థిక ప్రయోజనాలతో పో మతవాదం వల్ల జరుగుతున్నా గాంధీ తత్వం వల్ల ఇబ్బంది ఏమీ ఉండదు. ఎందుకంటే గాంధీ ఉపయోగితా వాదాన్ని అలాగే మ ధికార రాజ్య వ్యవస్థను ప్రోత్సహించలేదు. ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో జాతీయత, స్వరాజ్యం, స్వావలంబన, వికేంద్రీకరణ భావనల విశ్వమానవ ఎ ప్రేమకు ఆటంకం కాని పరిధిలో నేటి సమస్యలకు పరిష్కారం వెదకడం అవసరం.

4.2. గాంధీ తత్వానికి ఆధారాలు :-

గాంధీ వ్యక్తిత్వాన్ని తీవ్రంగా ప్రభావితం చేసినవారు ముఖ్యంగా ముగ్గురు. ఆధ్యాత్మిక వేత్త రాయిచంద్ బాయి, టాల్ స్టాయి, మరియు రస్కిన్, వీరే కాక ఎమర్సన్, థోరూలు కూడా వున్నారు.

ఆలౌకిక, అనంత సత్యం యొక్క ఉనికిని గూర్చి మొదటిగా తల్లి ద్వారా గాంధీకి సంక్రమించిన విశ్వాసమే అతని భావాలకు, ఆలోచనలకు, కార్యాచరణకు ప్రధానమైన ఆధారం అని చెప్పవచ్చు. ఇంద్రియ జగత్తుకూ, అలౌకిక సత్యానికి మధ్య కార్యాకారణ సంబంధాన్ని విశ్వసించాడు. నిరంతర చలనంతో కూడిన జగత్తుకు ఆవల సృష్టి, స్మృతిలయాలకు ఆధారమై, నిశ్చలంగా వున్న పర బ్రహ్మమే సత్యం అని గ్రహించాడు. కనుకనే మరణం మధ్య జీవాన్ని, ఆసత్యం మధ్య సత్యాన్ని, చీకటిలో వెలుగును చూడగలవని నమ్మాడు. సత్యం అనేదే మోక్షం రూపంలో అతని జీవిత గమ్యం కూడా. పత్యానికి చిత్ (విత్ అంటే చైతన్యం / జ్ఞానం / ప్రేమ) మరియు ఆనందం అనే లక్షణాలున్నాయనే వైదిక విశ్వాసాన్ని కూడా గాంధీ గ్రహించాడు. ఈ అలౌకిక సత్యంలో ప్రేమ వుంటుంది. క విషయ సంబంధమైన (భౌతికమైన) స్వార్థపూరిత ప్రేమ ద్వార గాక, విస్వార్థమైన (అహింస) విశ్వప్రేమ (చరాచరాలను ప్రేమించటం) ద్వారానే సత్యంను చేరవచ్చునవి గాంధీ నమ్మాడు. అందుకే నిస్వార్థ లేక పవిత్ర లేక నైతిక జీవనమే సత్యాన్వేషికి అన్నాడు. గాంధీ. అట్టి జీవితానికి మనో శారీరక నిగ్రహం. త్యాగం అవసరం.

గాంధీ తండ్రి కరమ్ చంద్ పెద్దగా చదువుకున్నవాడు కాకపోయినా లోకజ్ఞానం కలవాడు. పెక్కు ఆస్థానాలలో పనిచేసినా ఆత్మగౌరవం కోల్పోకుండా గౌరవంగా బ్రతకగల్గిన ధైర్యవంతుడు. తండ్రి లక్షణాల

ప్రభావం గాంధీ పై వుంది.

జైనుల ద్వారా ఆహింసా సూత్రాన్ని గాంధీ గ్రహించాడు. ఆహార విహారాదుల్లో ఏ జీవికి హాని కల్గించరాదనే దృష్టి వల్ల శాఖాహార నియమం ఏర్పడింది. సత్యానికి అనేక పార్శ్వాలున్నందున ఏ ఒక్కరూ సంపూర్ణ సత్యాన్ని గ్రహించలేకపోవచ్చు అనే జైన పరమతాల విశ్వాసాల పట్ల వహనాన్ని, గౌరవాన్ని బోధిస్తుంది. జైనులు నియమాలకే కాక వాటి ఆచరణకూ ప్రాధావ్యతనిచ్చారు. కణాల్లో ద్వేషాన్ని వివర్జిస్తూ ఆధర్మాన్ని ప్రతిఘటించడం అనేది మరో ముఖ్య సూత్రం. దీన్నించే గాంధీ సత్యాగ్రహ భావనను గ్రహించాడు. అలాగే ఉపవాసం ద్వారా శరీరాన్ని శోషింపచేసి మనసును, ఆత్మను శుద్ధి చేసికోవాలనే నియమం మంచి నిరాహార దీక్ష స్వీకరించాడు. అయితే అనేక సందర్భాలలో గాంధీజీ చేపట్టిన నిరాహార దీక్షలు తన పరిశుభ్రత కోసమే గాక ప్రజల సామాజిక ఎ రాజకీయ చైతన్యాన్ని పెంచడానికి కూడా ఉపయోగపడ్డాయి. కొన్ని సందర్భాలలో ఆమరణ నిరాహార దీక్ష చేపట్టాడు. నశ్వరానైన శరీరాన్ని ఒక ధార్మిక సమస్య పై తనకు తానై (శరీర) త్యాగానికి గాంధీని సిద్దపడేలా చేయడంలో 'భగవద్గీత' పాత్ర గాంధీ విద్యాభ్యాస నిమిత్తం లండన్ వెళ్ళేందుకు తల్లిని అంగీకరింప చేయడానికి ఒక శ్రమని సమక్షంలో 'మధ్యం, మాంసం, 'మగువలను ముట్టనని ప్రతిజ్ఞ చేశాడు.

బాల్యంలోనే పుస్తక పఠనం ద్వారా శ్రవణుని పితృ భక్తి, హరిశ్చంద్రువ పత్య వ్రతం గాంధీని ఆకర్షించాయి. తల్లిదండ్రుల యెడం గల భక్తి కోసం సర్వమూ త్యజించాలన్న నిశ్చయం గాంధీకి తర్వాత కల్గింది. అయితే రోగియైన తండ్రికి శ్రవణుని వలె సేవ చేయాలనుకొన్నా గాని తండ్రి మరణ సమయంలో భోగవాంచతో పడకగదిలో ఉన్నందుకు పశ్చాత్తాపడ్డాడు. విషయ వాంఛల పట్ల వైరాగ్యం వుంటేనే త్యాగం సాధ్యమని గ్రహించాడు. తులసీదాసు రామచరిత మానసంను ఉన్నత గ్రంథంగా భావించాడు.

దివ్యజ్ఞాన సమాజం ద్వారా హిందూ గ్రంథాలు పరిచయం అయి ఆసక్తి కల్గింది. తత్వజ్ఞానంలో భగవద్గీత అసమానమైనదిగా భావించాడు. అందులో ముఖ్యంగా భౌతిక విషయాలను ధ్యానించే మనిషికి వాటి యందు ఆకర్షణ కలిగి, కోరిక కలిగి, తర్వా కోపము కల్గును. మరియు కోపము వలన అవివేకము, అవివేకము వలన మతి భ్రమ కల్గి దాని వల్ల బుద్ధి నశించునవి. బుద్ధి నసించినచో సర్వమూ నశించుననే విషయాలు గాంధీ మనస్సులో బాగా నాటుకొన్నాయి. గీతలోని కర్మ యోగ ప్రాధాన్యాన్ని గ్రహించాడు. సత్యాగ్రహ ఉద్యమంలో ఆశించిన ఫలితం రాక నిరుత్సాహం కల్గితే దాన్ని అధిగమించాడనికి కర్మ యోగాన్ని అనాసక్తి యోగంగా (నిష్కామ కర్మగా) చేస్తే ఫలితం ఆశించడం వల్ల కలిగే దుఃఖం పోతుందని గ్రహించాడు. కర్మయోగం అనేది చేస్తే పనిలో దీక్షను, నైపుణ్యాన్ని పెంచుతుంది. అలా పని చేసి ఫలితాన్ని దైవానికి వదిలితే దైవమే మన పనికి తగ్గ ఫలితాన్నిస్తుందనే భావన కూడా గీత నుంచే స్వీకరించాడు. అలాగే మఖ దుఃఖాలు మొదలగు ద్వంద్వాల ప్రభావానికి లోనుగాకుండా ఉండే స్థితి ప్రజ్ఞమ) కూడా గీత బోధిస్తుంది. గీతాబోధ ఆచరణకై గాంధీ తవ జీవిత ప్రయత్నం చేశానన్నాడు. ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యం కోసం భారతీయ ముని సంప్రదాయంలోని బ్రహ్మచర్యాన్ని 40వ ఏట స్వీకరించి జీవితాంతం ఆ వ్రతాన్ని పాటించాడు,

గాంధీ న్యూటెస్టామెంట్ ని సెర్మన్ ఆన్ ది మౌంట్ను గీతకు పాటిగా గుర్తించాడు. అందులో ముఖ్యంగా 'ఎవరు ఎట్లు చేయుదురో వారు అట్టి ఫలమనుభవింతురు. కాని అన్యాయముతో అన్యాయమును పారద్రోల

లేరు. ఎవరిని నీ కుడి చెంప మీద కొడితే నీవు నీ ఎడమ చెంప కూడా వాని జేసి త్రిప్పు' అనే వాక్యాలు గాంధీని బాగా ఆకర్షించాయి.

లండన్లో చేసిన గ్రంధపఠనం యొక్క ప్రభావం గాంధీ పై చాలా ఉంది. ముఖ్యంగా కార్లైలో వ్రాసిన 'వీరులు వీరపూజ అనే గ్రంధం వల్ల ఉన్నతాదర్శాలు. స్వార్థ త్యాగం, దేశ సేవ లాంటి భావాలు కల్గాయి. అలానే ఎడ్విన్ ఆర్నాల్డ్ గ్రంథాలైన %బాఅస్త్రష్ట్ శీట% ' %బాంఞు%' నుంచి బుద్ధుని జీవితంలోని సమానత్వం, శాంతి, అహింప భావలను. %బాశీఅస్త్ర జవశ్రీవర్ఞుశ్రీ% అనే భగవద్గీతానువాదంలో అనేక విషయాలు గ్రహించాడు.

గాంధీ పై రష్యన్ తత్వవేత్త టాల్ స్టాయ్ రచనల ఉత్తరాల ప్రభావం చాలా ఉంది. చివర్లో టాల్ స్టాయ్ సంపదను త్యజించి క్రైస్తవ మత సూత్రానుసారం శరీర శ్రమతో సాధారణ జీవితం గడపటం వల్ల 'సిద్ధాంతాలను ఆచరణలో పెట్టి విబద్ధతన గాంధీ గ్రహించాడు. టాల్ స్టాయ్ గ్రంథమైన The Kingdom of God is with in You మంచి మత భావాల కన్నా నైతిక జీవనం ముఖ్యం అని తెలిసికొన్నాడు. యుద్ధంలో తప్పనిసరిగా చేరాలనే నాటి జార్ ఉత్తర్వును ఆది అహింసకు వ్యతిరేకం అనే వాదంతో టాల్ స్టాయ్ రిక్కరించాడు. అలా ఆధర్మాన్ని ధిక్కరించడానికి అందరికీ నైతిక హక్కు వున్నదని గాంధీ గ్రహించాడు. అలాగే టాలెయి మాత్రీకరణ అయిన సొంత ఆస్తి వ్యవస్థ సర్వ ఆవర్థాలకు మూలం అనేది కూడా గాంధీకి బాగా నచ్చింది. ఈ ప్రభావంతోనే కుటుంబ భవిష్యత్ క్షేమం కోసం కట్టే ఇన్సూరెన్స్ ఆపేశాడు. మరియు వృత్తి ద్వారా ఆస్తి సంపాదించాలనే ఉద్దేశ్యాన్ని త్యజించాడు. కుటుంబం అనేదాన్ని విస్తృత ఆర్థంలో (సర్వమానవాళిని తన కుటుంబంగా) చూడాలంటాడు గాంధీ.

ఆరోగ్య మరియు అహింపా ధర్మ దృష్టితో సాఖాహారాన్ని సమర్థించడమే గాక తక్కువ ఖర్చుతో జీవించడం వల్ల, ఉదాహరణకు కారులో ప్రయాణం బదులు కాలినడక వల్ల ఆరోగ్యాభివృద్ధి. శరీర ధృడత్వత కలిగిందని గాంధీ అన్నాడు. అలాగే మానవ జన్మ దుర్లభం గనుక ఈ జీవితాన్ని గడపడం అనే విషయంలో సమయాన్ని కూడా జాగ్రత్తగా ఖర్చుపెడ్తూ సర్వినియోగం చేసికోడు. - క్రమంగా అంతరంగ, బహిరంగ జీవితాల మధ్య సమన్వయం కుదిరి జీవితం సత్యమయం అయి తృప్తి పొందేవాడు.

ఆహార నియమాలు, ఉపవాసాలు, నిరాహారాలను తాను ప్రారంభించిన చాల్‌స్టాయ్ ఆశ్రమంలోనూ ప్రవేశపెట్టాడు. గీతలో చెప్పినట్లుగా నిరాహారికి శబ్దాది విషయములు వత్తిడి తగ్గును. ఇంద్రియ విగ్రహానికి ఉ పవాసాలు పనికి వస్తాయి. ఉపాధ్యాయులు తాము చేసిన పనులే పిల్లలకు నేర్పాలని, తాము చేయని పనులు పిల్లల చేత చేయించ కూడదనే (ఈ ఆశ్రమంలో నియమాన్ని పాటింపచేశాడు. ఆత్మశిక్షణ విద్యాభ్యాసంలో ఒక భాగమని ఇక్కడ గ్రహించాడు. ఆత్మశిక్షణ అంటే శీల నిర్మాణం మరియు ఈశ్వర సాక్షాత్కారం పొందడమని అన్నాడు. శరీరానికి ఉన్నట్లుగానే బుద్ధికి, ఆత్మకు వ్యాయామం అవసరం. అయితే ఉపాధ్యాయుని నడత, శీలం వల్లనే విద్యార్థులకు ఆత్మశిక్షణ అలవడుతుంది. అంటే ఇక్కడ ఉపాధ్యాయుని ఆచరణ ప్రధానం. అంతేగాక విద్యార్థులను భౌతికంగా శిక్షించరాదని గాంధీ అన్నాడు.

రస్కిన్ వ్రాసిన Unto This Last అనే గ్రంథం గాంధీ పై తీవ్ర ప్రభావం చూపింది. పారిశ్రామిక నాగరికత కొందర్ని ధనికులుగా మార్చి అత్యధికులను శ్రామికులుగా చేసి వారిని ఆర్థికంగా, నైతికంగా, సాంఘికంగా ఆరోగతికి నెట్టిందని రస్కిన్ అన్నాడు. రస్కిన్ పుస్తకంలోని పలు విషయాలను ఆచరణలో పెట్టాలనే నిర్ణయాన్ని

అది చదివిన మరుసటి రోజే తీసుకొన్నాడు. తక్షణమే తనలో మార్పు తెచ్చిన ఈ పుస్తకాన్ని పర్వోదయం' పేర గుజరాతీ భాషలోకి అనువదించాడు. తవలోని భావాలకు ప్రతిబింబం అందులో చూశాడు. ఆ పుస్తక సారాంశంగా

గాంధీ గ్రహించిన సర్వోదయ భావాలు:

1. అందరి మంచి యందే తన మంచి యవ్వది..
2. అన్ని వృత్తుల విలువ జీవనోపా హక్కు అందరికీ సమానమే.
3. నిరాడంబరంగా వుంటూ కష్టపడి పని చేసి రైతు జీవనమే విజమైన జీవనం.

మొదటి దానిలోనే మిగతా రెండూ కలిసి వుంటాయి. నిరాండంబర జీవితం అలవర్చుకొనే క్రమంలో భాగంగా ఇంటి ప్రేమలు, వంట పని, బట్టలు ఉతకడం వంటివి తామే చేసి కోవడం వల్ల స్వతంత్రతో పాటు ఆత్మ విశ్వాసం పెరగడం, డబ్బు ఆపొలవడం జరుగుతుంది. పై ఆదర్శాలు సాధించేందుకు గాంధీ దక్షిణాఫ్రికాలో ఫినిక్సు ఆశ్రమం 1904లో స్థాపించాడు. ఈ ఆశ్రమంలో పనులను వీలయిన మేరకు యంత్రాలతో గాక చేతులతో చేశారు. అందరూ తమ పని (పారిశుద్ధ్యంతో సహా) తాము చేసికొంటూ ఇతరులకు సేవ చేయాలి. శారీరక శ్రమతో కూడిన వృత్తి చేయకుండా కేవలం మేధోపర వృత్తి ద్వారా వ్యక్తి వికాసం జరగదని నమ్మాడు. సర్వ ప్రజానీకం సుఖంగా జీవించాలంటే గతంలో వున్న అట్టి సమాజాన్ని పునర్నిర్మించాలి. అదే గ్రామాణ వ్యవస్థ. వ్యవసాయాభివృద్ధి, గ్రామీణ పరిశ్రమల పునర్నిర్మాణం ఇందులో ప్రధానం. ఈ భావనను హింద్ స్వరాజ్' అనే గ్రంధంలో విస్తరించాడు. దాని ఉన్నత స్థితికీ రాజరాజ్యం అనే పేరు పెట్టాడు.

గాంధీ ఆలోచనా విధానాన్ని అమెరికన్ తత్వవేత్తలైన ఎమర్సన్, థోరూలు కూడా ప్రభావితం చేసాడు. హేతువుకు అతీతమైన అంతర్వాణి ప్రతి వ్యక్తిలోనూ వుంటుంది. దీన్ని ధ్యానం ద్వారా వికసింపచేయాలి. దైవాంశ అయిన అంతర్వాణిని బట్టి నడవడమే. ఉత్తమ జీవితం అని ఎమర్సన్ అంటాడు. పైగా నాటి సామాజిక రుగ్మతలైన బానిసత్వాన్ని, పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ వల్ల వచ్చిన పేరం కష్టాలను నిరసించాడు. ఈ భావాల మంచి కూడా పాశ్చాత్య నాగరికత హింపాపూరితం అని గాంధీ గ్రహించాడు. కాలాన్ని, దూరాన్ని నాసనం చెయ్యడం అనేది దాని హింస లక్షణం.

థోరూ కూడా పెరిగే సంపద పేదరికాన్ని పెంచుతున్నందున ధనార్ధన పావహేతువన్నాడు. బ్రిటన్ భారతదేశాన్ని దోపిడీ చేయడాన్ని విమర్శించాడు. భౌతికావసరాలను సాధ్యమైనంత తగ్గించుకొని బహు క్లుప్తంగా, సరళంగా జీవించడం సత్యాగ్రహంలో ఒక మాత్రం ఆశ్రమ జీవితంలోనూ ఇదే వుంటుంది. ఈ విషయంలో రోరూ నుంచి కూడా స్ఫూర్తిని గాంధీ పొందాడు. తనకు అన్యాయమని తోచిన ఏ చట్టానైనా ధిక్కరించే హక్కు ప్రతి వ్యక్తికీ ఉన్నదన్నాడు. శాసనోల్లంఘన (Civil Disobedience), మాటను మొదటిసారిగా వాడిన వాడు లోరూ. అంతర్వాణి ప్రబోధంతో చిత్తశుద్ధితో చట్టాన్ని ధిక్కరించే ఒక వ్యక్తి చర్య చిత్తశుద్ధి లేని వంద మంది కార్యాచరణ కన్నా విలువైనది అని థోరూ భావన. ఇట్టి థోరూ భావన నుంచే వ్యక్తిగత సత్యాగ్రహ భావనను గాంధీ గ్రహించాడు. ఇదే గాక సహాయ నిరాకరణ, సాత్విక నిరోధం, శాసనోల్లంఘన అనే భావాలను కూడా గ్రహించాడు.

పై ప్రభానాల ఫలితంగా రూపొందించిన గాంధీ వ్యక్తిత్వంలోంచి వెలువడిన గాంధీ భావాలు, కార్యాచరణ నుంచి గాంధీ: సంబంధించిన 'అలౌకిక, లౌకిక జ్ఞాన పద్ధతి' అనేది గమవార్హమైనది. పైన పేర్కొన్న ప్రభావాల ఫలితంగా గాంధీ అంతిమ సత్యం దిశగా తన దైనందిన జీవితాన్ని వీలయి వంతగా మలుచుకోగలిగినా దానిని (అంతిమ సత్యాన్ని) తాను ఒక యోగ పద్ధతిలో ఒక గురువు ద్వారా దర్శించేందుకు తగిన కృషి చేయలేదని పేర్కొన్నాడు. గాంధీ పై రాయ్ చందో భాయి ప్రభావం చాలా ఆంగీకరించినప్పటికీ ఆయనను ఆధ్యాత్మిక గురువుగా గాంధీ స్వీకరించలేదు. ఒక గురువు కోసం ఆయన చేసిన పరిమిత ప్రయత్నం సఫలం కాలేదు. అంతిమ సత్యాన్ని చేరడానికి చేసిన కృషిలో భాగంగా అంతర్వాణి సహాయం పొందడం జరిగింది. ఆధ్యాత్మిక సత్యాన్ని స్వయంగా దర్శించి తెలుసుకొనే యోగ పద్ధతి పై గాంధీకి ఒక గురువు, కృషి లేనందున స్పష్టత లేదు. లౌకిక సత్యాన్ని లేదా జ్ఞానాన్ని గ్రహించడానికి ఇంద్రియానుభవం ఆధారం అవి నమ్మాడు. అయితే గాంధీ ఇంద్రియ జ్ఞానంతోపాటు తిరిగి నిర్ణయాలు ఎ చేయడానికి తన అంతర్వాణి పై ఆధారపడ్డాడు.

గాంధీ అనుసరించిన ఈ పద్ధతి కూడా అతని దైవ విశ్వాసంతో సంబంధించినదే. తన విశ్వాసానికి ఎంత అనుగుణంగా తాను జీవించగలిగితే అంతగా తాను దైవం వైపు ప్రయాణిస్తానని గాంధీ నమ్మాడు. తన జీవిత ధ్యేయం ఈశ్వర సాక్షాత్కరమని ప్రతి జీవినీ దైవ స్వరూపంగా చూసి, సేవించినపుడే తనకు దైవ దర్శనం అవుతుందని నమ్మాడు. అట్టి అభిలాష గల మనిషి జీవన ప్రవంతికి దూరంగా ఉండలేడు. అందువల్ల సత్యారాధనయే గాంధీని రాజనీతిలోకి దింపింది. ఆత్మశుద్ధి లేనిదే ప్రణి జీవిలో సమైక్యత ఏర్పడదు. మరియు ఆహింస, ధర్మపాలన సాధ్యపడదు. కనుక జీవన రంగంలో ప్రతి భాగమూ పరిశుద్ధంగా ఉండటం అవసరం అని, అన్ని జీవన రంగాల్లో సత్య వ్రతం సాధ్యం అని అంటాడు గాంధీ. సర్వవ్యాప్తుడైన భగవంతుడు వ్యక్తి నిజాయితీ నిబద్ధత స్థాయిని బట్టి సత్యాన్ని (అంతిమ సత్యం, దానిలో భాగమైన వ్యావహారిక సత్యం, కర్తవ్యంలను) తెలియజేసేది కూడా అంతర్వాణి అయిన సత్యమే. తనకు ఒక్కో విషయం పై ఒక్కో సందర్భంలో ఒక్కో రకమైన అభిప్రాయమూ, దానికి తగిన కార్యాచరణా వుండటం అనేది అసంబద్ధమైన విషయంగా కాక ఆయా సందర్భాలలో ఆయా విషయాలను సత్యం లేక ధర్మం అని తన మనసు దృఢంగా భావించడం వల్లేనంటాడు గాంధీ. తాను చేసిన చిన్న, పెద్ద పనులన్నీ అంతర్యామి (insider) ప్రేరణ వల్లే జరిగాయన్నాడు. 1895 నుంచి తామ చేసిన పనులన్నీ ఆత్మదర్శనం కోసమే. ఈశ్వర సాక్షాత్కారం కోసమే, మోక్షం కోసమే అన్నాడు గాంధీ. ఒక విషయం పై తన చివరి (Latest) అభిప్రాయమే వీలయిన ఖచ్చితమైనదిగా భావిస్తానని అంటాడు. అంతేగాక సత్యనిష్ట గల వారు నియమాల మీదనే ఆధారపడి పని చేయకూడదు. తమ భావాన్ని మాత్రమే అంటిపెట్టుకొని వుండకూడదు ఎ అందు దోషం వుండవచ్చునని గ్రహించాలన్నాడు గాంధీ.

బ్రిటీష్ వాళ్ళు మాంపాహారులైనందువల్ల శక్తివంతులై మనల్ని పరిపాలిస్తున్నారనే స్నేహితుని అభిప్రాయం ఆధారంగా భారతీయులందరూ మాంసాహారులై, వీరులై తెల్లవాళ్ళను జయించవచ్చుననే విశ్వాసం గాంధీకి బాల్యంలో కల్గింది. తల్లి దండ్రులకు తెలియకుండా రహస్యంగా తాను మాంసం అవడం దేశ స్వాతంత్ర్యం కొరకే గనుక సత్యవధానికి వ్యతిరేకం కాదని నమ్మాడు. అయితే ఇది (ఆకలి లేదని అబద్ధం చెప్పడమూ మరియు శాఖాహార నియమోల్లంఘనల ద్వారా) తల్లి దండ్రులను మోసగించడమే గనుక మాంసభక్షణ వాయిదావేసి భవిష్యత్లో బహిరంగంగానే తినాలని గాంధీ నిర్ణయించాడు. చాలా కాలం తర్వాత – రాజకీయ రంగంలో

అవసరమైన శక్తి ఆధ్యాత్మిక ప్రయోగాల (సత్యం) నుంచి వచ్చిందని ప్రకటించాడు. అలా శక్తికి ఆధారం భౌతిక పదార్థంగాక, ఆత్మ అని తన అభిప్రాయాలను, నమ్మాకాలను మార్చుకొన్నాడు.

సత్యమే అన్నింటిలోనూ గొప్పదని, అందు పలు విషయాలు (జ్ఞానం, (ప్రేమ) వుంటాయని. ఈ జగత్తులో సత్యం తప్ప మరోటి ఏమీ లేదని గాంధీ నమ్మాడు. అంటే ప్రపంచాన్ని భ్రమగా కొట్టివేయక సత్య స్వరూపంగానే చూశాడు. సత్యశోధనకు సంబంధించిన పాదనలు ఎంత సరళమైనవో అంత కఠినమైనవి కూడా. సత్యాన్వేషి అహంకారం విడిచి దూళికణం కన్నా చిన్నగా వుండాలి. అలావుండి, భౌతిక విషయాలలో తాధాత్మ్యం చెందకుండా వుంటే సత్యం లీలగా గోచరిస్తుందన్నాడు గాంధీ.

ఆస్తికులు తమలో గల భగవంతుణ్ణి సజ్వలలోనూ చూడగలిగి వారితో నిర్లిప్తంగా వుండాలి. రాగ ద్వేషాలను దూరంగా వుంటే శక్తి వికసిస్తుందని గాంధీ అన్నాడు. జగత్తూ సత్యమే (సత్యంలో భాగమే) కనుక చరచరాలను ముఖ్యంగా మనుషులందరినీ ప్రేమించడం అనేది సత్యాన్ని ప్రేమించడంలో భాగమే. పిరికివాడు అందరినీ ప్రేమించలేడు. కనుక త్యాగబుద్ధి ద్వారా ధైర్యాన్ని అలవర్చుకోవాలి. గీతోపదేశం ద్వారా అర్జునుడు పొందింది ధైర్యమే. అయితే నిత్యజీవితంలో భయాన్ని పోగొట్టేందుకు రామనామస్మరణ ఉత్తమమని చిన్నవాడే గ్రహించాడు. భయపడినపుడే అన్ని జాతుల వారు దైవస్మరణ (దక్షిణాఫ్రికాకు ప్రయాణంలో ఓడ తుఫానులో ఎక్కిన సందర్భంలో) చేశారని, తర్వాత తిరిగి మాయలోపడ్డారని గాంధీ అన్నాడు. అయితే అలా అవకాశవాదంగా కాక, సత్యంతో కూడిన నీతి మీద ఆధారపడ్డ ఈ ప్రపంచంలో జీవితాన్ని అనుక్షణం సత్యం వైపే నడపాలని భావించాడు.

భగవద్గీతలో మనిషి ఎలా సత్యదూరుడవుతాడో చెప్పే శ్లోకం – విషయలోలత్వం వల్ల మనిషి సర్వమూ కోల్పోతాడు. గాంధీని పరోక్షంగా సత్య శోధనకు కట్టుబడేట్లు చేసింది. అంటే సదసద్వివేకంతో (శుద్ధబుద్ధి ద్వారా) సత్యాన్ని చేరాలని గ్రహించాడు. అలాగే కామాది గుణాలను శుద్ధి చేయుటకు హృదయపూర్వక ఉపాసన ఉత్తమ సాధన అని గ్రహించాడు.

ఒక ఏడాది దేశమంతటా పర్యటించి ప్రజాసమస్యలను గూర్చి స్వయంగా తెలిసికొని యోచించి తగు నిర్ణయం తీసికోమని – గోఖలే గాంధీకి సలహా ఇచ్చాడు. గాంధీ' తన జ్ఞానానికి ఆధారంగా ఈ అనుభవాత్మక పద్ధతి (empirieal study)ని కూడా అంగీకరించాడు. ప్రజాసేవ ద్వారా ఈశ్వర సాక్షాత్కారం పొందాలనుకొన్నాడు గాంధీ. మూడో తరగతి రైలు ప్రయాణీకుల సమస్యలు పరిష్కరించబడాలంటే చదువుకున్న వారు బీదవాళ్ళుగా మారి మూడో తరగతిలో ప్రయాణిస్తూ ప్రయత్నపూర్వకంగా అక్కడి సమస్యలను (ప్రయాణీకుల కష్టాలను, దురభ్యాసాలను పరిష్కరించాలని గాంధీ కోరాడు. అనేక సందర్భాలలో రైతులు. కార్మికుల తమ సమస్యల పరిష్కారం కోసం కృషి చేయవలసినదిగా గాంధీని కోరినపుడు తాను స్వయంగా చూసిగాని ఒక నిర్ణయం తీసికోవని అనేవాడు.

మరిన్ని ప్రజోపయోగ కార్యాలు చేయడం కోసం శక్తిని అదుపులో వుంచుకోడానికై కోర్టులు పెట్టే ఆంక్షలను ఒక స్థాయిలో వ్యతిరేకించినా మరో స్థాయిలో వ్యతిరేకించకుండా పట్టువిడుపులు ప్రదర్శించాడు. ఒకే విషయాన్ని సందర్భాన్ని బట్టి వివిధ రకాలుగా చూడాలని భావించాడు. సత్యం యెడల గల పట్టుదలే ఇట్టి రాజీని (ఆహారం విషయం నుంచి బ్రిటీష్ వారిలో పోరాటం వరకు అనేక విషయాల్లో ఆస్వాదించే చేసిందని అన్నాడు.

అక్షరజ్ఞానం కన్నా అనుభవ జ్ఞానంను ఉన్నతమైనదిగా గాంధీ భావించాడు. తన ప్రజాసేవా కార్యకలాపాల వల్ల తన బిడ్డల చదువు అశ్రద్ధ చేసినందుకు గాంధీ చింతించలేదు. పైగా దీన్ని స్వతంత్రంగా దేవికిచ్చిన బలిదానంగా భావించాడు. అనగా పాండిత్యం కన్నా స్వతంత్రం వెయ్యిరేట్లు మిన్న అని గాంధీ అర్థం. అంతేగాక 1920వ సం॥లో స్వతంత్రానికి వ్యతిరేకమైన స్కూళ్లు, కాలేజీలు విడిచి పెట్టాలని (boycott) గాంధీ ఉద్బోధించాడు. చదువును అశ్రద్ధ చేసినా పిల్లల శిలనిర్మాణానికి ప్రాధాన్యతనిచ్చాడు. తల్లిదండ్రుల యొక్క ప్రవర్తనను బట్టి పిల్లలలో నైతిక విలువలు ఏర్పడతాయన్నాడు. (బ్రహ్మచర్యం ద్వారా గాంధీ సాధించదలచుకున్న వాటిలో ఇది ఒకటి), పైన పేర్కొన్న కొన్నిఅంశాలు తెలియ చేస్తున్నట్లుగా అనుభవం ద్వారా లౌకిక జ్ఞానం లభిస్తుందన్న విషయానికే గాంధీ బద్ధుడైనాడు.

4.3 అహింస మరియు సత్యాగ్రహం - లక్ష్యాలకు మార్గాలకు మధ్య సంబంధం :-

గాంధీ దృష్టిలో అహింస అనగా విశ్వవ్యాప్తమైన ప్రేమ. అంటే కేవలం మనుషుల్నే గాక మొత్తం విశ్వాన్ని (సృష్టి) (ప్రేమించాలి. అపకారినికూడా ప్రేమించుట అహింసలో భాగం. 'సత్యాగ్రహం'లో 'సత్' మరియు 'ఆగ్రహం' అనే పదాలున్నాయి. సత్ అనగా ఉండుట, శాశ్వతమైనదో అదే (దైవమే) వుంటుంది. అనగా సత్యమే దైవం లేక దైవమే సత్యం. దైవ లక్షణమైన విశ్వ ప్రేమను –ఆచరించుట సత్యాగ్రహం (గాంధీకి అహింస అంటే ఆత్మశక్తి లేక ప్రేమశక్తి లేక దైవశక్తి అని అర్థం). ప్రేమే దైవం కనుక సత్యాగ్రహం లేక ప్రేమించడం అంటే అత్యున్నతమైన, అత్యుత్తమమైన తిరుగులేని శక్తిని సంపాదిస్తూ, దాన్ని ప్రదర్శించడం లేక ఉపయోగించడం అని అర్థం.

ఆస్తికులు తమలో గల భగవంతుణ్ణి వర్భులలోనూ చూడగలిగి వారితో నిర్లిప్తంగా రాగ ద్వేషాలకు అతీతంగా ఉంటే వికసిస్తుందని గాంధీ నమ్మాడు. తాను స్థాపించిన ఫినిక్స్, టాల్ స్టాయ్, సబర్మతి ఆశ్రమాలలో ఈ సూత్రం ప్రకారం పాధ్యమైనంత వరకు హింసా ప్రవృత్తిగల (పాములు వగైరా) ప్రాణులను చంపరాదని నిర్ణయించి, అమలు చేశాడు. బెంగాల్లో కాళికాలయంలో నాడు జరుగుతున్న జంతుబలిని భగవత్సేవంగా కాక హింసగానే చూశాడు. గాంధీ దృష్టిలో జంతువు నిస్సహాయ ప్రాణి అందుకే అవి మనుషుని సాయం పొందదానికి అధికారి మరింత ఆత్మశుద్ధి, త్యాగం వల్లనే జంతు సంరక్షణ సాధ్యం అంటాడు. గాంధీ.

ఆహారం విషయంలోనూ గాంధీ అహింసా సూత్రాన్ని పాటించాడు. ఇంగ్లాండులో శాఖాహార ప్రాధాన్యతను గ్రహించి దాన్ని ప్రచారం చేసి అందరినీ శాఖాహారులుగా మార్చాలనుకొన్నాడు. అట్టి సంఘంలో సభ్యుడయ్యాడు. ఆరోగ్యమూ, ధర్మదృష్టి, తల్లికి చేసిన ప్రమాణము ఇక్కడ ముఖ్య విషయాలు. కొన్నాళ్ళు చేపలు, గుడ్లు జీవ జంతువులకు చెందవని, తిన్నా హింస కాదని భావించినా ప్రమాణ పరిధిలో అవి ఉన్నాయని గ్రహించి వెంటనే వాటిని త్యజించాడు. సత్యానికి సంబంధించిన అహింప, ప్రేమ పాత్యాలు అర్థం అయ్యే కొద్దీ మాంసాహారమూ, గుడ్లూ, పాలు కూడా హింసతోకూడినవే అని నమ్మి పూర్తిగా శాఖాహారాన్ని సమర్థించి, పాటించి, ప్రచారం చేశాడు. క్షణికమైన రుచిన వదులుకోవడం కష్టమే అయినా సాధించాడు. మరియు తినేది శాఖాహారమే అయినా అవి మితాహారంగా వుండేట్లు చూసుకొన్నాడు. ఆహారాన్ని అమితంగా రుచి కోసం తింటే వచ్చే జబ్బుల్ని చేసిన తప్పుకు శిక్షగా భావించేవాడు. అప్పుడు ఉపవాసం. ద్వారా లేక అవసరమైతే ప్రకృతి ద్వారా రోగాన్ని తగ్గించుకోవాలి. అలాకాక రసాయనాల వంటి మందులైతే మనోచాంచల్యాన్ని కల్గిస్తాయి. తద్వారా మానవత్వమూ హోయి మనిషి

శరీరానికి బానిస కావచ్చు. దోషాల వల్లనే (శిక్షలాగా) జబ్బులు భగవంతుని అనుగ్రహం వల్ల వచ్చేవే అని గాంధీ గ్రహించాడు. కొన్ని రోగాలకు మాంసపుటీ, గుడ్లు, పాలు లాంటివి వాడాల్సి వచ్చినపుడు (తన భార్యా బిడ్డల ఆనారోగ్య విషయంలో కూడా) తాను బ్రతకడానికై ఇతర జీవుల్ని చంపడం లేక హింపించడం కన్నా జబ్బుతో చనిపోవడమే మంచిదని భావించాడు.

మితాహారం వలెనే మితంగా మాట్లాడటం అనే లక్షణాన్ని (క్రమంగా మౌన వ్రతంలోకి వెళ్ళడం కోసం) గాంధీ సంపాదించాడు. సత్యారాధకునికి మౌనం అవసరమని స్వానుభవం వల్ల గ్రహించాడు. మనోశక్తి దుర్వినియోగం కాకుండా వుండటం కోసం కూడా మౌనవ్రతం అవసరం,

ప్రభావరీత్యా సాత్వికాహారం మంచిదని గాంధీ "హించాడు. ఇంద్రియ గమనం కోసం కామ వికారం కల్గించే పాలను నిర్జించి పండ్లను, పండ్లు, ఆకుపచ్చని పండ్లు, ఎండు ఫలాలు) స్వీకరించాడు. ఇవి బ్రహ్మాచర్యం మొ? ఆత్మ సంయమ గుణాన్ని పెంచేవి. ఆహారాన్ని రుచికోసం కాక శరీరపోషణ కోసమే తిన్నప్పుడు ప్రతి ఇంద్రియం శరీరం కోసం, శరీరం ద్వారా అన్న సాక్షాత్కారం కోసం పని చేస్తుందని గాంధీ నమ్మాడు. గాంధీ భార్య కూడా తనకు అవసరమైన వైద్యంలో భాగంగా మాంసంతో చేసిన చారును తాగడానికి తిరస్కరిస్తూ "దుర్లభమైన మానవ జన్మతో లభించిన శరీరాన్ని మాంపాహారంతో భ్రష్టు పట్టరాదన్నది". గాంధీకి పశువుల మాంసం ఎంత త్వాదామో, పశువుల పాలు కూడా అంతే త్యాజ్యము. అత్యవసర పరిస్థితులలోనైనా పాలు తాగవలసి వచ్చినపుడు మేకపాలు తాగి, అది సత్యాగ్రహపు మోహంతో జీవించాలనే కోర్కెవల్ల జరిగిందన్నాడు. కానీ ఇది ఒక రకంగా సత్యాన్ని అణచివేయడమేనని సత్యాన్ని త్యజిస్తూ ఆహింస ద్వారా సమస్యల్ని పరిష్కరించలేమన్నాడు. అలాగే శాంతియుతంగా చేకుంటే సత్యాగ్రహమూ పాత్యం కాదని గాంధీ గ్రహించాడు.

మొదట్లో గాంధీకి న్యాయవాద వృత్తిలో ధర్మ సిద్ధాంతాల అన్వయం అంత తేలికగా కన్పించలేదు. ధర్మబద్ధంగా వృత్తిచేస్తూ తగిన జీవన భృతి సంపాదించడమూ అనుమానాస్పదమే అయింది. అయితే ప్రతి (పక్ష) వాదికి న్యాయం చెయ్యడం వల్ల తాను త్వరగా న్యాయం పొందగలనని అనుభవం ద్వారా తెలిసికొన్నాడు. అంతేగాక విడిపోయిన వాది, ప్రతివాదుల్ని కలపడమే వకీలు యొక్క పరమ ధర్మమని గాంధీ గ్రహించాడు. చంపారన్లో నీలి మందు రైతులచే బలవంతంగా పండించే తెల్లదొరలైన భూస్వాముల దౌర్జన్యాలు. గూర్చి విన్నప్పుడు గాంధీ నీలి మందు రైతుల అభిప్రాయాలతో పాటు, నీలిమందు కొఠార్ల యజమానుల అభిప్రాయాలూ వినాలన్నాడు. అలాగే వాణిజ్యంలో సత్యం వడవదు అనే దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయ వ్యాపారుల వాదనను తిరస్కరిస్తూ. వాణిజ్యవేత్తలు సత్యవంతులుగా వుండాలని, మరియు స్వదేశంలో కన్నా విదేశంలో సత్యనిష్ఠ ఎక్కువగా వుండాలని గాంధీ అన్నాడు. ఎందుకంటే వారి ఆసత్వ గుణాలు, ప్రవర్తన భారతీయులందరికీ ఆపాదించబడకుండా వుండాలంటే వారు సత్యవ్రతులవ్వాలని కోరాడు.

సత్యం అనే వృక్షాన్ని పోషిస్తూ వుంటే అది సేవా రూపంలో ఫలాలనిస్తుందన్నాడు. గాంధీ తన సేవలకు గుర్తింపుగా వచ్చిన బహుమతులను కూడా తిరిగి ప్రజా సేవకే వినియోగించాడు. రోగులకు, ఇబ్బందుల్లో వున్న వారికి సేవ చేయడం వల్ల తక్షణ ఆనందం పొందేవాడు. సేవా భావం ముందు భోగాలు, ధనార్జన మొఎంఎనవి తుచ్ఛమైనవిగా చూశాడు. మనో ద్రవ్యాన్ని శారీరక శక్తిని పొదుపు చేయడమే గాక ఆర్థిక వ్యయాన్ని తగ్గించుకోవలసిన

అవసరాన్ని గాంధీ గుర్తించాడు. తన పనులన్నీ తానే చేసికోవడం (స్వశక్తి పై ఆధారపడటం) వల్ల వ్యయాన్ని తగ్గించుకొన్నాడు. ఇలాంటి స్వతంత్రతే ఇతరులుకు (యుద్ధాల్లో గాయపడిన వారికి, రోగులకు మొ॥ వారికి) సేవ చేయగలరు.

యుద్ధాల్లో గాయపడిన వారికి సేవ చేస్తున్నప్పుడు గాంధీకి బ్రహ్మచర్య భావన బలపడింది. విషయలోలురకు సమయంలో చాలా భాగం వికారం కల్గించే ఆలోచనలతోనూ, కోర్కెలను తీర్చుకోవడంలోనే గడిచిపోతుంది. కనుక వారికి పరోపకారం చేయడం. వీలుపడదు. గాంధీ బ్రహ్మచర్యం ద్వారా కుటుంబ సేవ, శీల నిర్మాణంతో కూడిన పిల్లల పెంపకంతో పాటు సమాజ సేవ చేయవచ్చని గ్రహించాడు. ఈ బ్రహ్మచర్యా వ్రతులు కేవలం శరీరాన్నే గాక మనసు కూడా వికారం చెందకుండా చూసుకోవాలన్నాడు.. ఇక్కడ కామ వికారపు యోచనలు నివారించడానికి రామనామ స్మరణం లేక మంత్ర జపం ఉపయోగకరమని గుర్తించాడు.

బ్రహ్మచర్యానికీ ఆహారానికీ సంబంధం ఉంది. అయితే అది ఎక్కువ మనసుకు సంబంధించినది. పదాలోచనల వల్ల భగవన్నామస్మరణ వల్ల భగవంతుని దయవల్ల మనోమాలిన్యం తొలుగుతుంది. అప్పుడే మనసు నిర్వికార స్థితిని పొందుతుంది. బ్రహ్మచర్యమంటే మనోవాక్యాలతో సర్వేంద్రియాలను నిగ్రహించటం. దీన్ని సరిగా పాటిస్తే బ్రహ్మ దర్శనమౌతుందని గాంధీ నమ్మాడు. ఆ దర్శనం విషయాలపట్ల అభిరుచిని పోగొడుతుంది. కనుక మనసులో విషయాల బదులు పరమేశ్వరుణ్ణి నామస్మరణ ద్వారా ప్రతిష్ఠించుకోవాలి.

ఏకపత్నీ వ్రతంను సత్యవ్రతంలో ఒక భాగంగా చూశాడు. కామానికి లోబడి వున్నంత వరకు ఏకపత్నీ వ్రతానికి విలువ లేదు. అంతేగాక సంతాన నిరోధానికి ఉపకరణాల కన్నా (నిగ్రహమే) సంయమమే మంచిదని గ్రహించాడు. అలా మిగిలిన సమయాన్ని, శక్తిని ప్రజాసేవకు ఉపయోగించాడు. వైరాగ్యం అలవడి కొన్ని నియమాలు పాటించే సంసిద్ధత అలవడినాకే ఆ నియమం గూర్చి వరం పూవడం మంచిదని గాంధీ భావించాడు.

అలా మొదలైన బ్రహ్మచర్య వ్రతానికి తన భార్య అనుమతిని తరువాత పొందాడు. బ్రహ్మచర్య వ్రతమే సత్యాగ్రహ ప్రారంభానికి పూనుకొనేలా చేసిందని గాంధీ భావించాడు. ఈ వ్రతం వల్ల శరీరం, బుద్ధి, ఆత్మలకు రక్షణ కలుగుతున్నట్లు గ్రహించాడు. కనుక నిత్యం అప్రమత్తంగా వుండి జిహ్వను వశంలో ఉంచుకోవాలనుకొన్నాడు. వీలైనంత వరకు వండని మితాహారం ముఖ్యంగా పళ్ళు తీసుకోవడం. బ్రహ్మచర్యానికి మంచిదన్నాడు. ఉ పవాసాలు కూడా విషయాలను శాంతింప చేసి బ్రహ్మ చర్యానిక –ఉపకరిస్తాయి. అయితే మనసు కూడా ఇంద్రియ సంయమనానికి తోడ్పడినపుడే బ్రహ్మచర్యం సఫలమౌతుంది..

విశ్వప్రేమ (ఆహింస) ద్వారా దైవాన్ని తెలిసికోవచ్చని గాంధీ విశ్వసించాడు. దైవమూ ప్రేమ పేరు కాదని, ప్రేమ ఉన్నచోట దైవమూ వుంటుందని కూడా విశ్వసించాడు. తీవ్రమైన భక్తి విశ్వాపాల వల్ల దైవ సహాయం పొందవచ్చున్నాడు. ప్రహ్లాదుడు. గజేంద్రుడు (గజేంద్ర మోక్షంలో) తమ భక్తి విశ్వాసాల ఫలితంగా దేవుని సహాయం పొందారు. అనగా అట్టి లక్షణాలున్న భక్తులను కష్టసమయాల్లో –భగవంతుడే కాపాడతాడు. ప్రార్థన అనేది వినయాన్ని సూచిస్తూ, శ్రద్దను తెలియచేస్తుంది. శాంతిని కలిగిస్తుంది. దక్షిణాఫ్రికాలో పివిక్సు ఆశ్రమంలోను, టాల్ స్టాయ్ ఆశ్రమంలోను సామూహిక ప్రార్థన ద్వారా గాంధీ సత్యాగ్రహ శిక్షణనిచ్చాడు.

కష్టాలలో వున్నప్పుడు మాత్రమే గాక తప్పులు చేసి కష్టాలపాలు అవకుండా దైవం తన యందు విశ్వాసమున్నవారిని ఆదుకుంటుందని గాంధీ నమ్మాడు. లౌకిక జీవనంలో తప్పును అంగీకరించడమూ సత్య వ్రతంలో భాగమే. గాంధీ బాల్యంలో తాను రహస్యంగా తాగే సిగరెట్ల ఖర్చుకై చేతి కడియంలోని బంగారాన్ని కొంత రహస్యంగా అమ్మి ఆ (దొంగతనం) ఆపరాధ భావన భరించలేక తండ్రికి తెలియచేసి క్షమాపణ కోరాడు. కోపించని తండ్రి దుఃఖంలో పితృవాత్సల్యాన్ని గ్రహించాడు. తప్పును అంగీకరించి, మరల తప్పుచేయననే వాగ్దానమే అందుకు కారణం అని గ్రహించాడు. తనకు మాంసాహారం అలవాటు చేసిన స్నేహితుని ప్రభావం వల్ల వ్యభిచారం బారిన పడబోయి అదృష్టవశాత్తూ తప్పించుకోగలిగాడు.

ఇంగ్లాండ్లో చలిని తట్టుకోడానికి మాంసాహారం అవసరమైనా తాను చేసిన ప్రతిజ్ఞ కోసం తిన్లేదు. అంతేగాక సాధారణ జీవనం పట్ల గౌరవంతో పాశ్చాత్య నాగరికత పట్ల ముఖ్యంగా వేషభాషలు, సంగీత నృత్యాలపట్ల మోహాన్ని అధిగమించాడు. పాశ్చాత్య దేశాలలో విద్యనభ్యసించే వారితో సహా అక్కడ వివాహితులు ఆడపిల్లలతో కలిసి తిరగరాదనే నియమం వుంది. స్త్రీ మోహంతో గాంధీ తనకు వివాహమైనదన్న విషయాన్ని దాచి, చివరకు ఓ స్త్రీతో తన సాన్నిహిత్యాన్ని ఒక వృద్ధురాలు ప్రోత్సహిస్తున్నప్పుడు గాంధీ – తన నిజాన్ని దాచడం అనే పొరపాటు మరో పొరపాటుకు దారితీస్తుందని గ్రహించి వారికి నిజం తెలియజేశాడు. అలా తెలియచేయడమే. (ఒప్పుకోవడమే) తన తప్పును క్షమార్హమైనదిగా చేసిందని గ్రహించాడు. తెల్లవారిని అనుకరించడమే నాగరికత అని నమ్మి ఆ వ్యామోహంలో అనేక రకాల ఆలవాట్లు చేసికోవడం, తిరిగి వారిది అనాగరిక సంస్కృతి అని అర్థమైనాక ఆ అలవాట్లను విడనాడటానికి చాలా కష్టపడ్డాడు. అనేక సందర్భాలలో తప్పును చేయబోయి వెంటనే సరిదిద్దుకోగలగడం కేవలం దైవం యొక్క జోక్యం వల్లనే అవి గ్రహించాడు. ఒక తప్పుకుపడ్డ శిక్షను ప్రాయశ్చిత్తంగా భావించడం మాత్రమే గాక ఆ తప్పు పునరావృతం కానివ్వనని ప్రతిజ్ఞ గైకొనడం నిజమైన ప్రాయశ్చిత్తం అవుతుందని గాంధీ భావించాడు.

సత్యం అంటే దైవం, ఆత్మ లేక ప్రేమ కనుక సత్యాగ్రహి ఆత్మలక్షణమైన అహింసను ఆచరిస్తాడు. భౌతిక పదార్థాన్ని గురుత్వాకర్షణ శక్తి ఎలా కలిపి వుంచుతుందో మానవాళిని ప్రేమ శక్తి అలా చేస్తుంది. ఇది నిస్వార్థ ప్రేమ. కానిపక్షంలో ఇది జన్మపరంపరకు కారణమౌతుంది. కనుక దీన్ని తెలిసికొని వాడాలి. అలా అహింస మానవాళిని ఒక క్రమబద్ధమైన సమూహంగా మారుస్తుంది. అయితే అహింసను ఆచరించడానికి ధైర్యం కావాలి. ఎందుకంటే పిరికివాళ్ళు అందరినీ ప్రేమించలేదు. కాబట్టి అందరినీ కలిపే ప్రేమను తెలియ చేయటానికి నిర్భయత్వం కావాలి. మనుషులంతా దైవ స్వరూపులే, దేవుని బిడ్డలే గనుక అతస్వారంలో ప్రతి ఒక్కరూ ఆహింసా మూర్తులే. (హింస అనేది జంతు ప్రవృత్తికి చెందినది) అయితే స్వచ్ఛమైన లేక మంచి మనుషులే అహింసను తెలిసికోగలరు. కనుక ప్రతి ఒక్కరూ స్వచ్ఛత లేక విస్వార్థత కోసం ప్రయత్నించాలి అని గాంధీ భావించాడు.

అందరినీ ప్రేమించే (విస్వార్థ ప్రేమ) విషయం సుసాధ్యం చేయడానికి మనిషినీ, పనిని వేరుగా చూడాలని గాంధీ గ్రహించాడు. అంటే మంచి పనిని మెచ్చుతూ, చెడు పనిని విమర్శిస్తూ మనుషులందర్ని మానవ సహజ ప్రేమతో చూడాలి. గాంధీ అన్ని సంఘటనలను సత్యం ఆధారమైన నైతిక కోణం మంచి చూసేవాడు. శత్రువును సైతం ద్వేషించరాదు అనే సూత్రం ద్వారా గాంధీ అవతలి వారిలో మార్పుకు ఆఖరు క్షణం వరకు అవకాశం ఇచ్చి

వారిని తన మార్గం వైపు తిప్పుకునే అవకాశం కల్పించుకొన్నాడు.అలాకాక ఎవరినైనా హింసతో నిరోధించినా లేక వారి పై దాడి చేసినా అది మనం మన సైనా, దైవం పైనా దాడి చేసినట్లే అవుతుందని నమ్మాడు.

బ్రిటీష్ వారిని హింసాపూరిత సంస్కృతి అని క్రమంగా గాంధీకి అర్థమైనాక వారిని క్షమించడానికి, వారు చేసే దౌర్జన్యాలకు తిరిగి ప్రతికారం చేయకపించా వుండటానికి తనకు భగవంతుడు శక్తి విస్తాడని నమ్మాడు. దక్షిణాఫ్రికాలో గాంధీని కొట్టిన వారి పై కేసులు పెట్టకపోవడం ఆంగ్లేయులను తల వంచుకొనేలా చేసింది. వ్యక్తిని. పనిని వేరుగా చూసే క్రమంలో గాంధీ ఇలా చేశాడు. దక్షిణాఫ్రికాలోనే అవినీతిపరులైన ఇద్దరు పోలీస్ అధికారులకు వ్యతిరేకంగా ఫిర్యాదు చేసినపుడు వారిని న్యాయస్థానం శిక్షించక, వదిలివేసినా, తర్వాత ప్రభుత్వం వారిని డిస్మిస్ చేసింది. తిరిగి గాంధీ యొక్క ఉదాసీనత వల్ల వారికి వేరే ఉద్యోగాలు లభించాయి. వ్యక్తిని, పుసని వేరు చేసి చూడడం వల్ల మంచి పనుల పట్ల ఆదరణ, చెడ్డ పనుల పట్ల నిరాధరణ మరియు మనుషుల పట్ల (అహింస) ఆదవిగా, దయ కలిగి ఉండాలని గ్రహించాడు. ఆ దృష్టి కోణం వల్ల తనకు ఆత్మ తృప్తి లభించిందన్నాడు.

కనుక తాత్కాలిక శక్తి అయిన ద్వేషాన్నిగాక శాశ్వత శక్తి అయిన అహింసను వాడాలి. శతృత్వం పోతే మిగిలేది ప్రేమే. ఎలాగూ జన్మపరంపరలో ఎవరు ఎవరితోనైనా కలిసి జీవిస్తూ ప్రేమించాలి. గనుక ఈ జన్మలోనే అందర్నీ ప్రేమిస్తే మానవాళి ఒక కుటుంబంగా కనిపిస్తుంది మరియు జన్మ పరంపర నుంచి ముక్తి లభిస్తుంది. అలా స్వార్థాన్ని వీడి విశ్వ ప్రేమను ఆచరిస్తే మన శక్తి– పెరుగుతూనే వుంటుంది..

అలా నిస్వార్థతమ పెంచుకొనే క్రమంలో ముందుగా మనలోని దుష్ట ఆలోచనలను, దుష్ట సంకల్పాలను జయించాలి. బలా మనలోని పశు ప్రవృత్తిని ధైర్యంగా పారద్రోలితే మనలోని అంతర్వాణి పని చేస్తుంది. అది చెప్పినట్లు నడవడమే సత్యాగ్రహము (సత్యాన్ని ఆచరించుట). అది ఆహింసనే ప్రభోదిస్తుంది.

అయితే పిరికితనంతో అంతర్వాణికి గాక ఇతరులకు లొంగి బానిసలయ్యే దాని కంటే హింసా ప్రయోగమే మంచిది. అయినా మనిషినీ, పనినీ వేరు చేసి చూడాలి గనుక క్షమాగుణం అనేది ప్రతీకారం కన్నా ఉన్నతమైనదని గ్రహించాలి. భౌతిక దాడికి స్వభావం గల భౌతిక శక్తిని వాడే బదులు, క్షమ, ప్రేమ ద్వారా అనంతమైన ఆత్మశక్తిని వాడి శాశ్వత ఫలితాలు పొందవచ్చుని. గాంధీ అంటాడు. ఇది స్వచ్ఛమైన, నిస్వార్థమైన ప్రేమ అని ఋజువు కావాలంటే ముందు పగ, ద్వేషాలనే అంతరంగ శతృవులను జయించాలి. బహిరంగ శత్రువును కొట్టలేక (కొట్టాలనే ఇచ్చ వుండి) క్షమించడం అసత్యమౌతుంది. కొట్టగలిగి వుండి కూడా (ద్వేషాన్ని, పగను జయించి) కొట్టకుండా వుంటే సంయమనం పాటించినట్లవుతుంది. ఇదీ అసలైన పురుషత్వం అని గాంధీ అంటాడు. అలాంటి నిర్భయుడు, శక్తివంతుడు (కోపాన్ని జయించి శక్తిని ఆదా చేయుట) ఎవరికి హాని చేయడు, చేయలేడని గాంధీ అంటాడు.

ఒక ఆటంబాంబు చేసిన విధ్వంసాన్ని మరో ఆటంబాంబుతో పూడ్చలేమని సాధకులూ, సత్యాగ్రహ సంగ్రామ కర్తలూ ఎ గ్రహించాలి. కనుక మనుషులంతా హింసను సత్వరం విసర్జించాలి. జంతు లక్షణమైన హింసను విడనాడి ఉన్నత, నైతిక సూత్రమైన (అహింసకు కట్టుబడటంతో మానవ ప్రవృత్తి, ఔన్నత్యం వుంది.' ద్వేషాన్ని విసర్జించాలంటే ప్రేమే సాధనం.

సత్యాగ్రహముంటే అన్యాయపూరిత సంబంధాలను ప్రేమ లేక ఆత్మశక్తితో సత్సంబంధాలుగా మార్చి వేయడమే. ప్రతి హింప బదులు ప్రేమించడం వల్లే ప్రపంచం కొనసాగుతుంది. హింసను క్షమతో సహిస్తూ

వ్యక్తుల్ని ప్రేమించడంలో మనం స్వచ్ఛంధంగా బాధల్ని వహించాల్సి వుంటుంది. అలా కరనియంతనైనా ఒక వ్యక్తి తన పవిత్ర ఆత్మశక్తితో ఎదుర్కోవచ్చు. అనగా కర చట్టాలను వ్యతిరేకించవచ్చు. చట్టాన్ని ఉల్లంఘించేవారు చట్టాన్ని విధేయతతో పాటించే స్వభావం కలవారై వుండాలి. అప్పుడే ఆనగా చట్టం అనుభవంలోకి వచ్చినపుడే దాని మంచి చెడ్డలు నిర్ణయించవచ్చు. బ్రిటీషం వారి అన్యాయపూరిత చట్టాలను విజ్ఞాపనల ద్వారా సరి చేయలేనపుడు, చెడ్డ చట్టాలనే పాటించబడటం ఇష్టం లేనపుడు ఆ చెడ్డ చట్టాలను ఉల్లంఘించి అందుకు ప్రతిఫలంగా బాధలను (శిక్షలను) స్వీకరించడం: సత్యాగ్రహంలో భాగం. ఇది భారత సంప్రదాయంలోని స్వీయ త్యాగమే. ఋషులకు ఆయుధ ప్రయోగంతెలిసినా వాటి నిరుపయోగమూ, మోక్షానికి అహింస ఎలా మార్గమో కూడా తెలుసు గనక వారు బాధలను స్వీకరించారు. ఇట్టి పద్ధతినే గాంధీ సవినయ నిరోధం (civilized resistance) అన్నాడు. ఎందుకంటే ఇది అనాగరిక లేక నేరపూరిత విరోధం (chiminal resistance) కాదు కనుక,

ఘర్షణ, యుద్ధము అనేవి ఆటవిక సూత్రాలైతే, తన శరీరానికి బాధలు స్వీకరించడమనేది హింసకు ప్రత్యామ్నాయమూ మరియు మానవత్వపు మాత్రం, అదే అహింస యొక్క అంతస్సారం, మనుషులు మధ్య, రాజ్యాల మధ్య ఇది అమలైతే అత్యంత తక్కువ ప్రాణ నష్టం వుంటుంది. కరుల పై యుద్ధాన్ని నిరాకరించేదిగా కాక, మరింత క్రియాత్మకమైన అసలైన యుద్ధంగా –ఆహింసను అర్థం చేసుకోవాలని గాంధీ అంటాడు. దీని వల్ల మనం భౌతికంగా ఎదుర్కొనే ప్రతి దాడి లేక ప్రతిచర్య చేస్తాము అని "ఊహించే శతృవు ఊహలు తలక్రిందులౌతాయి. అప్పుడే అతను విస్తతతో యోచించే స్థితికి వెళ్ళవచ్చు.

కనుక సత్యాగ్రహానికి క్రమశిక్షణ, ఆత్మ నిగ్రహం, పరిశుద్ధత పునాదులు. దానిని ఆచరించే వ్యక్తికి సామాజిక గుర్తింపు (అతన్ని ఇతరులు అనుసరించే నిమిత్తం) అవసరం. చెడు పనిని చెడు చేసిన వ్యక్తిని వేరు చేసి చూడటం ద్వారా, ఆ వ్యక్తిని ప్రేమించడం ద్వారా చెడును మంచిలోనూ, కోపాన్ని ప్రేమతోనూ, అసత్యాన్ని సత్యంతోను, హింసను అహింసతోను జయించటానికి ప్రయత్నించాలి అని గాంధీ ఉద్బోదిస్తాడు..

అందుకై సత్యాగ్రహి తన అంతరంగ శతృవులను జయించడానికి కృషి చేస్తూ వుండాలి. పరిశుద్ధత కోసం చేసే అట్టి కృషి సత్యాగ్రహికి సగం జయాన్ని సాధించి పెడుతుంది. అంతేగాక చెడుకు వ్యతిరేకంగా ప్రజలను సమాయత్తం చేయాలి. చైతన్యపూరిత ప్రజానికమే చెడును నియంత్రించగలదు. ఒకే వ్యక్తి అయినా సత్యాగ్రహం ద్వారా బలమైన శక్తిని వినియోగిస్తాడు. చెడును నియంత్రించడం అనేది నాగరికంగా వుండాలంటే సత్యాగ్రహాన్ని చక్కగా అర్థం చేసికొని, నిజాయితీగాను, గౌరవంగాను వుండి. ద్వేష భావం లేకుండా వుండాలని గాంధీ చెప్పాడు.

శాసనోల్లంఘనలో అహింప ముఖ్య భాగం. ప్రభుత్వానికి ఆధారమైన హింస ప్రజల యొక్క అన్ని చర్యల్ని నిర్వీర్యం చేస్తుంది. కనుక సత్యాగ్రహులు సైనికుని వలె క్రమశిక్షణ గల్గి ఎటువంటి కవ్వింపు చర్యలకు లొంగక తీవ్ర నిగ్రహం కల్గి వుండాలి. –రాజ్య విధేయత వల్ల తమకు స్వేచ్ఛ కలుగుతుందని గ్రహించినా, చెడు చట్టాన్ని గౌరవించడమనేది చెడును స్వీకరించడమే. నిజమైన సత్యాగ్రాహీ చెడు చట్టాలను వాటిని అమలుపరిచే రాజ్యాధికారాన్ని తిరస్కరిస్తాడు. తన పై హింస జరిగినా తాను హింసము వాడుట చెట్టరిక్కారము, శాసనోల్లంఘనము ద్వారా తాను స్వేచ్ఛను స్వచ్ఛంధంగా కోల్పోయి జైలు కైనా వెళతాడు. ఇట్టి వ్యక్తులు కొద్ది మందైనా నిజాయితీగా

వుంటే అధికఫలం సాధించగలరు అని గాంధీ విశ్వసించాడు.

నియంతలు ఉపయోగించిన హింస కూడా శాశ్వత ఫలితాల ఎవ్వలేకపోయింది. ఎశ్వరమైన భౌతిక శక్తి పై ఆధారపడిన హింస తాత్కాలిక ఫలితాలనే ఇవ్వగలదు. అన్యాయపూరిత ప్రభుత్వాలను వ్యతిరేకించడం ప్రజల యొక్క హక్కు మాత్రమే గాక బాధ్యత కూడా అవి గాంధీ నమ్మాడు. కనుక అధికార హింసకు లొంగక, అందుకు ప్రతిఫలంగా వచ్చే బాధలు, శిక్షలు ధైర్యంగా స్వీకరించాలి. ఆ విధంగా సత్యానికి కట్టుబడి న్యాయం సాధించడానికి భౌతికంగా (ప్రాణాలతో సహా) ఎంత మూల్యమైనా చెల్లించవచ్చు. అవినీతి, అసత్యం కన్నా మరణమే మేలని గాంధీ అంటాడు.

చెడును నిర్మూలించలేకపోయినా దానిని సమర్థించకుండా. దానికి సహకరించకుండా, సహాయం చేయకుండా వుండాలి. కొన్ని మంచి విలువలను, అభిప్రాయాలను కలిగి వున్నంత మాత్రాన మనిషికి సంతోషం లభించదు. వాటి అమలుకు ప్రయత్నం చేయాలి. అలా చేసేటప్పుడు తన బంధు మిత్రులను, దేశాన్ని కూడా విస్మరించవచ్చు. సత్యాన్ని ఆచరించడం వల్ల అంతిమంగా మానవాళికంతకూ సేవ చేయగల్గుతారు.

చెడును నిర్మూలించేందుకు అధిక సంఖ్యాకుల మద్దతుకై ఎదురు చూడరాదు. సత్యాగ్రహుల (సత్యాన్ని ఆశ్రయించి వుండే వారి) వెంట దైవం వుంటుంది. ఒక ప్రభుత్వం ఎవరినైనా అన్యాయంగా నిర్బంధిస్తున్నప్పుడు నిజాయితీ పరులు వుండదగ్గ అసలైన ప్రదేశం జైలే అని గాంధీ నమ్మాడు (అంటే సత్యాగ్రహులు నిర్బంధం వంటి శిక్షలను స్వీకరించాలి). బానిని రాజ్యంలో స్వేచ్ఛా జీవి గౌరవంగా వుండగలిగేది జైలులోనే. బయట వుండి అన్యాయానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడేదాని కన్నా నిర్బంధంలో వుండి పత్యవాది చేసేదే తీవ్ర పోరాటం అవుతుంది. అలాకాక చట్టధిక్కారం వల్ల కుటుంబానికి, ఆస్తికి జరిగే పరిణామాలకు భయపడేవారు. నియంతృత్వ రాజ్య రక్షణలోనే వుంటారు. కాని మనసును చంపుకొనే అట్టి అవమానకర స్థితి కన్నా ఆ రాజ్యాన్ని వ్యతిరేకించడమే తేలిక మరియు మంచిది. నిర్బంధంలో వున్న సత్యాగ్రహి మనస్సు స్వేచ్ఛగా వుండగలదు. పాలకులు మరియు వారిని అంగీకరించి స్వేచ్ఛగా వున్నట్లు కన్పించే వారే విజమైన బానిసలు. అట్టి నియంతల రాజ్యం సత్యాగ్రహులను ఏ మాత్రం కదిలించలేక పోయింది. –పైగా వారి శరీరాలకు ఒకోసారి హాని చేయలేని స్థితిలో కూడా వుంటుంది. సత్యం అంటే వున్న భయమే దాన్ని విస్సహాయం చేస్తుందని, గాంధీ అంటాడు.

తన నిర్భయత్వం వల్ల సత్యాగ్రహి శతృవు యొక్క మంచి తనాన్ని నమ్ముతాడు. మానవ స్వభావంలోని మంచితనం పై విశ్వాసం వల్ల రాజీపడే అవకాశాలను వదులుకోడు. అలా చెడు చేసేవాడితో సంబంధాన్ని తగ్గించివేయక దాన్ని మరింత పవిత్రంగా చేసేందుకు సత్యాగ్రాహి కృషి చేస్తాడు. ఈ విధంగా శత్రువులోని మంచి కోణాలను తెలియజేయడం ద్వారా వాటిని పెంచుతూ పాశవికతను అణచుకోడానికి సహాయపడవచ్చు.

సత్యాగ్రహం అనేది ఆత్మశక్తి గనుక కొద్ది మంది సత్యాగ్రహులైనా భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం సాధించగలరు. వారి వెనుక మౌనంగా వున్న కోట్లాది భారతీయుల శక్తి వున్నది. ధృఢచిత్తం, మృదుత్వం అనేవి విజయాన్ని సాధిస్తాయి. అత్యధికులు : నిజాయితీగా సత్యాగ్రహానికి పూనుకొంటే ప్రజా వ్యతిరేక ఆజ్ఞలు నిష్క్రమిస్తాయి. అయితే సత్యాగ్రహి తీవ్ర వ్యతిరేక పరిస్థితులకు సిద్ధపడివుండాలి. కొందరు ఉద్యమం నుంచి ఎష్క్రమించే

అవకాశం వుంది. సత్యాగ్రహులు అవమానాలకు, కారాగార వాసానికి గురి చేయబడవచ్చు. ఆకలి దప్పులకు, తీవ్రమైన చలికి, వేడికి గురికావచ్చు. తీవ్ర శారీరక శ్రమ చేయవలసి రావచ్చు. కొరడా దెబ్బలు, అపరాధ రుసుము, ఆస్తి స్వాధీనము, దేశ బహిష్కరణ లాంటివి విధించవచ్చు. జైలులో నిరాహారం తదితర సమస్యల వల్ల కొందరు మరణించవచ్చు. అయితే సమాజం మొత్తం చెడ్డ చట్టాలను నిరోధిస్తే సత్యాగ్రహం ఫలవంతమౌతుంది. గాంధీ దృష్టిలో సత్యాగ్రహ విజయానికి నిజాయితీపరులైన కొద్ది మంది సత్యాగ్రహులు చాలు. అత్యధికులు పోరాటం మంచి విరమించినా గాంధీ: తాను మరణించడానికి ఇష్టపడతావన్నాడు గానీ చెడు చట్టాలకు తలవంచనన్నాడు. స్థిరత్వం లేని వాళ్ళు సత్యాగ్రహ ధర్మానికి కట్టుబడి వుంటామని ప్రతిజ్ఞ చేసినప్పుడు ప్రతి ఒక్కరూ తమ బాధ్యతను సంపూర్ణంగా నిర్వర్తించాలి. ఇతరులతో ప్రమేయం.. లేకుండా వ్యక్తి తన ప్రతిజ్ఞకు తాను మరణించే వరకు కట్టుబడాలి.

తన నిర్భయత్వం వల్ల సత్యాగ్రహి అధిక స్వేచ్ఛ గలిగి నిరంకుశ చట్టాలకు లొంగకుండా వుంటారు. అట్టి సత్యాగ్రహాన్ని సమాజానికి, ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా వాడవచ్చు. ఆ విధంగా బానిస వ్యాపారాన్ని నిరసిస్తూ లోరూ, నెల్లవారి స్వేచ్ఛకై బూదర్ చాంధసవాదులకు వ్యతిరేకంగా గెలీలియో, తోటి నావికుల పై కొలంబస్ సత్యాగ్రహాన్ని ఉపయోగించారని గాంధీ పేర్కొన్నాడు.

ప్రేమ ద్వారా సాధించిన దాన్ని ప్రేమతోనే నిలుపుకోవాలి. తల్లి తన గర్భంలోని పిండాన్ని ప్రేమిస్తూ దాన్ని ప్రేమతోనే పెంచుతుంది. లేనిచో బిడ్డ పెరుగుదల సరిగా ఉండదు. అలాగే, తల్లి ఇచ్చే శిక్షణలో ప్రేమ తప్ప శక్తి ప్రయోగం వుండదు. అలాగే సత్యాగ్రహం ద్వారా పొందినదేదయినా సత్యాగ్రహం ద్వారానే నిలుపుకోవాల్సి వుంది. సమాజంలో వున్న దురాచారాలను మనకు సత్యాగ్రహ స్ఫూర్తి లేమి వల్ల వచ్చాయని గాంధీ భావించాడు. వాటిని మనం అంతమొందించక పోవడానికి మనకు వున్న భయం లేక అలసత్వము లేక కొందరి పట్ల వున్న అనుచిత గౌరవం కారణమని ఆయన భావించాడు.

అధికారం మత్తులో వున్న మనిషి తన లోపాలను గుర్తించలేడు. అప్పుడతని చట్టాలను, లజ్జలను ఉ ల్లంఘించే సాత్విక నిరోధకులకు ఆత్మ శిక్షణ అలవడుతుంది. వీరి పై రాజ్య శక్తిని సమర్థవంతంగా అమలు పరచలేరు. అంతేగాక వీరి సమ్మతి లేక అంగీకారం లేకుండా అధికారులు తమ పనులు చేయించలేరు. ఇదే స్వరాజ్య పద్ధతి. ఇందులోనే స్వాతంత్ర్యం వుంటుందని గాంధీ అన్నాడు. ఇలా సత్యాగ్రహం ద్వారా నిరంకుశ పాలకులను కూడా మర్చవచ్చును. భారతదేశానికి వున్న ప్రత్యేక ఆయుధమే ఈ సత్యాగ్రహం అని గాంధీ వక్కాణించాడు. అందుకే ఇతర ఆయుధాలకన్నా ఇదే ఎక్కువ ఆదరనాన్ని పొందింది. అసలు ఇది చర్వత్రావున్నదే మరియు అన్ని కాలాలలో అన్ని పరిస్థితులలో ఉపయోగించడానికి వీలైనది.

భౌతిక విషయాలకు కాకుండా సత్యానికి కట్టుబడి వుండటం అనేది పవిత్ర విషయం. కనుక అన్యాయ చట్టాలను సవినయంగా వ్యతిరేకించడం అనేది పవిత్ర కార్యమే. అలా చేయలేనపుడు అది అమానుషము, ఆత్మను న్యూనపరచడమే అవుతుంది. ఇలాంటి సవినయ ఉల్లంఘన (civil disobedience) అనే సత్యాగ్రహంను ప్రజలకు ప్రభుత్వానికి మధ్య గాని, తండ్రి కొడుకుల మధ్య గాని, స్నేహితుల మధ్య గాని వాడవచ్చు. ఇరుపక్షాలను పరిశుద్ధుల్ని చేసే ఆయుధం ఇది. దీని వల్ల విజయం నిశ్చయమని గాంధీ భావించాడు. తమకు తెలిసో తెలియకో

కుటుంబాలలోనే సత్యాగ్రహాన్ని తరచు పాటిస్తుంటారు. అయితే అలసత్వం వల్ల మనం ఈ మాత్రాన్ని కుటుంబం బయట వినియోగించలేకపోతున్నాం. సాంఘిక, రాజకీయ రంగాల్లో దీనితో ప్రయోగాలు చేయడం ద్వారా వాటిలోకి మతాన్ని (నైతిక విలువలను) ప్రవేశపెట్టడమే అవుతుంది.

ఆచరణలో పెట్టటానికి ఆలస్యమైనా గాని పాలకుల పాలితుల మధ్య విశ్వాసరాహిత్యం బదులు ప్రేమను, నమ్మకాన్ని నెలకొల్పడం ద్వారా సత్ఫలితాలు వస్తాయి. అలాగే భిన్న సామాజిక వర్గాల మధ్య సంబంధాలలో కూడా సత్యాగ్రహం మిక్కిలి. ఉపయోగకరం. సత్యం, అహింసలలో నమ్మకమున్న నాయకులు ఈ పద్ధతిని ప్రతిపాదిస్తే ప్రజలు వెంటనే స్పందిస్తారని గాంధీ ఆశించాడు. అంతేగాక సత్యాగ్రహం ద్వారానే జాతి సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ పురోగతి సాధిస్తుందని విశ్వసించాడు. అయితే పోరాడే వ్యక్తి సత్య వ్రతుడైతేనే అతనికి సత్యం వల్ల శక్తి లభిస్తుంది. కనుక సత్యాగ్రహం బలవంతుని ఆయుధం. అట్టి వ్యక్తి మరణ భయం లేకుండా (నిర్భయంగా) పోరాడతాడు.

ఆయుధాలతో పోరాడే వారి ధైర్యం ఆయుధం లోనే వుంది గనుక వారు ప్రవృత్తి రీత్యా నిర్భయులు కారు. సత్యాగ్రాహకి శరీరం, కుటుంబం ఆస్తి పట్ల మమకార రాహిత్యంతోపాటు నిర్భయత్వం, ప్రేమ, సత్యం పై విశ్వాసం. సత్య వ్రతము అవసరమని గాంధీ అంటాడు. రాజ్యానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడుతున్నప్పుడు సత్యాగ్రాహి ప్రాణాలకు, స్వేచ్ఛకు, ఆస్తి ధ్వంసానికి లేక స్వాధీనానికి అవకాశం వున్నందున అతను ఆస్తి కూడబెట్టరాదు. ఉన్నా మమకారం ఉండరాదు. లేక ఆస్తిని విదేశాల్లో ఉంచుకోవాలి. అంతకు మంచి శరీరం పట్ల, కుటుంబం పట్ల వైరాగ్యం మిక్కిలి అవసరం. అట్టి త్యాగంతో కూడిన సత్యాగ్రహ ప్రభావం కుటుంబ సభ్యుల పై కూడా వుంటుంది.

పోరాటంలో ఇరుపక్షాలు సత్యాగ్రహులైతే సత్యాగ్రహమే అవసరం లేదు. అందులో ఒకరు దురాగ్రములైతేనే సత్యాగ్రహం : అవసరమవుతుంది. ప్రభుత్వం పట్ల దురాగ్రహం వాడితే అన్యాయం మరింత పెరుగుతుంది. అలాకాక ప్రేమతో అన్యాయాన్ని. ఎదిరిస్తే నిర్భయత్వం సాధ్యం, అలా హింసకు గురి అయినా గానీ సమానత్వం సాధించవచ్చు. దైవానికి తప్ప భూమిపై దేవికీ భయపడక అన్యాయాన్ని వ్యతిరేకించేటప్పుడు సత్యాగ్రహులు ఎంత కష్టమైనా భరించాలని గాంధీ అంటాడు.

ఆలా సత్యపథంలో పయనిస్తూ సత్యాన్ని చేరాలని గాంధీ ఉద్బోధిస్తాడు. లక్ష్యం మార్గం అనే చట్రంలో కూడా గాంధీ సత్యాగ్రహాన్ని వివరించడం, విశ్లేషించడం గమనించవచ్చు. లక్ష్యం గూర్చి ఎంత స్పష్టత వున్నా మార్గం తెలియనపుడు దాన్ని చేరలేము. కనుక మార్గాన్ని తెలిసికొని దానిని పరిరక్షించుకొంటూ పురోగమించాలని అంటాడు

'మార్గం' గూర్చి తెలిసికొంటే చాలు 'లక్ష్యాన్ని' చేరటం తేలిక అని గాంధీ అంటాడు. వాటి మధ్య సంబంధాన్ని విత్తు, చెట్టుల సంబంధంతో పోల్చవచ్చాంటాడు. అనగా మార్గం, లక్ష్యం అనేవి అవిభాజ్యాలు, భగవంతుడే మనకు మార్గం విషయంలో పరిమిత స్వేచ్ఛనిచ్చాడు. దాన్ని బట్టి (ఫలితం) లక్ష్యం వుంటుంది. అంటే మంచి మార్గం, మంచి లక్ష్యాన్ని చెడు మార్గం చెడు లక్ష్యాన్ని చేరుస్తుంది. సత్యాగ్రహమే వ్యక్తిని సత్యానికి చేరుస్తుంది. మరియు సత్యం, ఆహింసలు ఒక నాణేనికి రెండు ముఖాలు మార్గం – లక్ష్యం సంబంధాన్ని గీతలోని నిష్కామ కర్మ భావనతో గాంధీ జోడిస్తాడు. అనగా మంచి మార్గంలో వెళ్ళడం మన ఫలితం దైవానికి వదలాలి.

ఇదే సుదీర్ఘమైన మార్గంగా కన్పించినా జన్మ పరంపరను దృష్టిలో వుంచుకొంటే ఇదే దగ్గర మార్గం కూడా. అంతేగాక చెడు మార్గం ద్వారా శాశ్వత సత్యం లభించదని అనుభవం చెబుతుంది. ఆహింసా మార్గంలో దేశానికి స్వాతంత్ర్యం సిద్ధిస్తుందని అంటాడు. ఫలితం ఆశించని ప్రయత్నమే మన కర్తవ్యమని గాంధీ పేర్కొంటాడు.

ఆహింసను ఏ మేరకు ప్రదర్శిస్తామో ఆ మేరకు మనకు దివ్యత్వం వస్తుంది. ఇక్కడ చెడు చేసే వానికి మేలు చేయడమంటే అతను చేసే చెడు పెంచడం కాదు. అతనికి నష్టం జరిగినా కాని అతనికి దూరమవడం, సహకరించకపోవడమే అతని మీద ప్రేమతో మేలు చేయడం. అయితే దుర్మార్గుణ్ణి బలవంతంగా మంచిగా మార్చరాదు. ఎందుకంటే హింస జంతు ప్రవృత్తి. మనిషి తనే సహజ ప్రవర్తనా సూత్రమైన అహింసకు కట్టుబడినపుడు ఉన్నత లక్ష్యం సుసాధ్యం. ప్రేమ మీద విశ్వాసం వున్న వారికి ఇది లభ్యమౌతుంది. ప్రతి మనిషికీ ఇది సాధ్యం కూడా అంటాడు గాంధీ. ఆహింసావాది తన ఆత్మ గౌరవం తప్ప అన్నింటినీ త్యజించడానికి సిద్ధపడాలంటాడు.

నేడు సమాజానికి ఆధారం పూర్తిగా అహింస కాకపోయినా అది హింసే అయివుంటే మనుషులు తక్కువ మందే మిగిలి వుండేవాళ్ళు. కుటుంబాల మధ్య వున్న ప్రేమ జాతుల మధ్యకు ఇంకా ప్రవేశించలేదు. అధమైన అణువులకే ఒక క్రమం ఉన్నప్పుడు మనుషుల మధ్య ప్రేమ బంధం మరింత సాధ్యం, మానవ జాతి కొనసాగించడమే ప్రేమ సూత్రం పని చేస్తుందన్న విషయాన్ని ఋజువు చేస్తుంది. అయితే చరిత్ర యుద్ధాలనే పేర్కొంది కాని మానవ సంబంధాలలో ప్రేమను విస్మరించింది. మనకు కనబడే హింప పై వున్న నమ్మకాన్ని తగ్గించలేదు. మానవ జాతి పరిణామ క్రమంలో మాంసం తినే స్థాయి నుంచి వేటాడే దశకు, 'అక్కడ' మంచి వ్యవసాయము, స్థిర, నాగరిక జీవన స్థాయికి చేరుతూ అహింస వైపు పయనిస్తుంది. అయితే అవి కగింత ముందుకు సాగాలని గాంధీ ఆశించాడు. తిరోగమనానికి కూడా ఆస్కారమున్నందున నిరంతర కృషి అవసరమన్నాడు. మనిషి మరణానికి సిద్ధపడి జీవించినపుడే స్వేచ్ఛగా వుండగలడు. ఆహింసకు కట్టుబడిన వారికిది సాధ్యం.

చిరునవ్వుతో దాడి మూలంగా వచ్చే మృత్యువును చూసినచో, ఆ చిరునవ్వు కూడా హంతకునిలో ప్రేమను చిగురింప జేస్తుంది. సత్యం, అహింసలు జీవన సూత్రాలుగా వుంటే ఏదీ ఆపాధ్యం కాదు అని గాంధీ విశ్వసిస్తాడు. ఆహింస ఒక శాస్త్రం అని, ఆశించిన ఫలితం దక్కకపోతే ఆది మరిన్ని పరిశోధనలకు దారి తీస్తుందేగాని, అంతమైపోదు. అంతేగాక శరీరాన్ని ఆహారం పోషించినట్లుగా అహింస ఆత్మను జాగృతం చేస్తుంది. అది ఆత్మకున్న ప్రత్యేక లక్షణం. దీని ద్వారా మనిషి తన జీవిత లక్ష్యాన్ని చేరాలని గాంధీ బోధించాడు.

సత్యం, అహింసలు వున్న చోట దైవం వుంటుంది. దైవం అచలం, సర్వవ్యాసం, అనంతం కనుక ఈ పద్ధతిని కూడా అలాగే (అందరిపట్ల అన్నిచోట్లా అన్ని కాలాలలో) ఉపయోగించాలి. దీనికై మనకు వినయం, నిజాయితీ విస్వార్థత వంటి లక్షణాలు ఉండాలి. మనలోని అలసత్వం వల్ల ఇవి కష్టమైన విషయాలుగా కనబడతాయి. సత్యం, అహింసల పట్ల దృఢవిశ్వాసం సగం విజయంతో సమానం. విశ్వాసం వల్ల వాటిని అనుసరించి లక్ష్యం చేరడం తేలిక.

అయితే ఆహింస ఆచరణకు కావలసిన శిక్షణ అనేది హింసలో ఇచ్చే శిక్షణ కన్నా సుదీర్ఘమైనది. కష్టతరమైనది. విశ్వాసాలు. దైవస్మరణ చేస్తూ చెడు పనులు చేయలేరు మరియు ఆయుధాల పై గాక దైవం పై ఆధారపడతారు. పిరికివాళ్ళు. ఆయురాలు చేపడతారు మరియు దైవాన్ని కూడా నమ్మలేదు. విశ్వాసికి ఆయుధం

పెట్టే బలం, ధైర్యం వుంటాయి. అందరినీ దైవ స్వరూపంగా చూస్తాడు గనుక హింస చేయడు. శక్తి అనేది దృఢచిత్తంలోంచి రావాలి అని, నిర్భయత్వం అనేది ఆధ్యాత్మికతకున్న మొదట ఆవస్యకు విషయమని గాంధీ అంటాడు.

ఆహింస ద్వారా శతృత్వం, శతృభావన అంతమైపోతాయి. నిరంతర ప్రయత్నం వల్ల అనేక ఆటంకాలు అధిగమించాలి. కనుక దైవ మార్గానికి ధైర్య, సాహసాలు అవసరం. కనుక మనసుతోనే దాన్ని మొదలు పెట్టి మనసులో వున్న బలహీనతలను, పిరికితనాన్ని, పితృభావనలను ధైర్యంగా విసర్జించాలి. లేనిచో హింసాత్మక మనసుతో శరీరం చేసే ఆహింప సఫలం కాదు. దాని లక్ష్యాన్ని చేయలేము. కనుక నిరంతర తీవ్ర మానసిక శిక్షణ అవసరం, ఆలోచన, మాట, క్రియలు మూడూ కూడా సత్యం ఆహింపలతోకూడి వుంటే పరిపూర్ణ స్థితికి చేరవచ్చని గాంధీ అంటాడు.

ఈ సాధన చేస్తూ మనల్ని మనం పరీక్షించుకోడానికి మనసుకు, శరీరానికి తీవ్ర హాని కల్గించే చోటుకు వెళ్ళాలి. ఉదాహరణ ఇరువురు వ్యక్తులు కొట్లాడుతున్నప్పుడు నష్టానికి సిద్ధపడి హింసము ఆపే ప్రయత్నం చేయాలి. అట్టి సత్యాగ్రహికి శరీరం ప్రధానమైనది. కాదు. అతని లక్ష్యమైన దేవుడే అతనికి రక్షా కవచం. ఆహింప అత్యున్నత ఆయుధం గనుక దాని అర్థాన్ని దేవుని అనుగ్రహంతోనే గ్రహించాలి గాని మాటలతో కాదు.

కుటుంబంలోనే ఆహింసను చేపడితే దాన్ని ప్రపంచంలో ఎక్కడైనా తేలికగా ప్రయోగించవచ్చు. సత్యాగ్రహిణి ప్రపంచమంతా. కుటుంబమే. ఆయన ఎవరినీ భయపెట్టడు, ఎవడూ ఆయనకు భయపడరు. అహింస స్వీయామభవంతోనే మొదలవ్వాలి. 'పాపాన్ని ద్వేషించు, పాపిని కాదు' అనే సూక్తి ప్రకారం మనిషిని, పనిని వేరుగా చూసి మంచి పనిని మెచ్చుకొని, చెడ్డ పనిని విమర్శించాలంటాడు. గాంధీ. అంతేగాని మనిషిని ద్వేషించరాదు. ఇది కష్ట సాధ్యం కనుక తీవ్ర ఆచరణాత్మక శిక్షణ మనుషులకు జాతికి అవసరం, అలా అహింస అలవడిన వ్యక్తుల జీవితం ప్రేమమయం అవుతుంది.

ఆహింసను పాటించాలనుకొన్నవారు కోపాన్ని నిగ్రహించుకోవాలి. ఇది కుటుంబంలో శిక్షణలాగా కూడా వుంటుంది. మనుషుల మధ్య, జాతుల మధ్య సంబంధాలలో ఇది భాగమవ్వాలి. జాతీయతకు, విశ్వమానవ ప్రేమకు వైరుధ్యం లేదని గాంధీ అంటాడు. చెడు పట్ల అత్యంత వ్యతిరేకతను, మనుషుల పట్ల అత్యంత ప్రేమను సమన్వయం చేయవచ్చును. ఆసత్య చట్టాల రూపంలో 'వున్న తప్పును లేక చెడును వ్యతిరేకిస్తూ సహనం కల్గి వుండాలి. అలా సత్యాగ్రహం సవినయ ఉల్లంఘన లేక సవినయ విరోధంగా వుంటుంది. ఇది ఎలా సవినయం లేక నాగరికం (Civil) అంటే ఇది నేరపూరితం కాదు కనుక, ఆ క్రమంలో రాజ్యానికి తన సహకారాన్ని (Co-Operation) ఉపసంహరిస్తాడు. ప్రజల అంగీకారం పైనే ప్రభుత్వం ఆధారపడి వుండాలన్న సూత్రం పై సత్యాగ్రహం ఆధారపడి ఉంటుంది.

మనిషికి నిరపేక్ష సత్యాన్ని తెలిసికొనే సామర్థ్యం లేనందున అతనికి ఇతర్లను శిక్షించే అధికారం లేదు' అనేది సత్యాగ్రహంలో (హింస కాక) ప్రేమే వుండటానికి మరో కారణం. సత్యాగ్రహం యొక్క సార్వత్రిక ప్రయోజకత్వమే దాని శాశ్వతతత్వాన్ని, విజయాన్ని సూచిస్తుంది.

మనిషిలో జంతువు కన్నా ఉన్నతమైన అంశ వున్నదన్న విశ్వాసము మరియు హింస ప్రేమకు లొంగుతుందన్న

విశ్వాసము. వున్నవాళ్ళ సత్యాగ్రహానికి సమర్థులైనవారు సత్యాగ్రహశక్తి ప్రయోగానికై పేదరికానికి కట్టుబడి వుండటం (బాధలు స్వీకరించే క్రమంలో) అవసరం. క్రమశిక్షణతో కూడిన దీర్ఘకాల పోరాట మార్గం అనే వ్యక్తి పరిపూర్ణుడౌతాడు. అలా సత్యాగ్రహం ఒక ఉదాత్తమైన, ఉన్నతమైన విద్య అవుతుంది. మామూలు విద్య కన్నా ముందు ఇది ప్రతి బిడ్డకూ అలవడితే జీవన పోరాటంలో ద్వేషాన్ని ప్రేమతోనూ, అసత్యాన్ని సత్యంతోనూ, హింసను బాధలతోనూ తేలికగా జయించడం జరుగుతుంది. అలా సత్యాన్ని అన్వేషిస్తూ దాన్ని చేరే నిరంతర ప్రయత్నమే సత్యాగ్రహం అవుతుంది. ఇది బాధలు స్వీకరించడం నేర్పుతుంది గనుక ఒక వ్యక్తి ఒక బలమైన సామ్రాజ్యాన్ని ఎదుర్కోగలడు. దీని విజయానికి స్థూలంగా మూడు ఆవశ్యకతలు వున్నాయి.

1. ప్రత్యర్థి పట్ల ద్వేషం వుండరాదు
2. విషయం లేక సమస్య నిజమైనదై వుండాలి
3. చివరివరకు సత్యాగ్రహి బాధలు పడటానికి సిద్ధపడి వుండాలి.

ఈ లక్షణాలతోటి పోరాటమే లక్ష్యానికి మంచి మార్గం.

పద్ధతుల్లో కెల్లా సత్యాగ్రహం బలమైనది గనక సామరస్య పూర్వకంగా ప్రజలకు, ప్రభుత్వానికి సమస్యా పరిష్కారాలను నివేదించిన పిదసే సత్యాగ్రహానికి దిగాలి. కర పాలకులకు ప్రజల శరీరాల మీద ఆస్తుల మీద అధికారం వుంచిది. అయితే వారు వ్యక్తుల ఆత్మలను ఏమీ చేయలేరని గుర్తుంచుకోవాలి. ఈ సత్యం నుంచే సత్యాగ్రహ విజ్ఞానమంతా లభిస్తుంది. అలా బలమైన విశ్వాసము, వినయము, సహనము సత్యాగ్రహం ద్వారా అలవడతాయి.

అనంతమైన సత్యానికి కట్టుబడిన సత్యాగ్రహిణి అప్రమేయశక్తి కలిగి తరతమ భేదాలు శత్రు భావన లేక అందరి పైనా ఆశక్తిని (విశ్వప్రేమ. లేక అహింస) ప్రయోగిస్తారు. అయితే కొన్ని లక్షణాలు శిక్షణ సంపాదించిన వారు మరింత సమర్థవంతంగా ఈ శక్తిని ఉపయోగిస్తారు.

ఇతర్లను గాక తనని తామే వశపరచుకొనే ప్రేమ కనుక సత్యాగ్రహి మరణం వరకు బాధలు సహిస్తాడు. అతను కోపానికి లోనుగాక ఇతర కోపాన్ని భరిస్తాడు గాని భయంతో చెడు ఆజ్ఞలు పాటించాడు. తాను ధర్మకర్తగా వున్న ఆస్తిని మాత్రం చివరి వరకు కాపాడే ప్రయత్నం చేస్తాడు. వ్యక్తిగత ఆస్తి ధ్వంసమైనా, ప్రభుత్వ స్వాధీనమైనా భరిస్తాడు. అయితే సమర్ధించడం నూనెడు. బ్రిటీష్ –సూకానికి వందనం చేయడు. అధికారులను అవమానించాడు. పైగా వారు అవమానానికి, దాడికి గురైతే కాపాడతాడు. చెడు మార్గంలో వారిని భయపెట్టకుండా వారి హృదయాల్లో మార్పు తెస్తానికి ప్రయత్నిస్తాడు. ఈ ప్రయత్నంలో తమ సంఖ్యాపరమైన బలరి పై గాక సత్యనిష్ఠ వల్ల లభించిన ఆత్మశక్తి పై ఆధారపడతాడు. ఖద్దరు ధరిస్తాడు. విచక్షణ పోగొట్టే మత్తు పదార్థాల జోలికిపోడు. మనస్ఫూర్తిగా క్రమశిక్షణ సూత్రాలు పాటిస్తాడు. ఆత్మగౌరవానికి భంగం కల్గించని జైలు నియమాలనూ గౌరవిస్తాడు. ఈ లక్షణాల వల్ల బ్రిటీష్ వారిలో మార్పు సాధించడం సాధ్యమని గాంధీ నమ్మాడు.

అహింసా పోరాటాన్ని విజయవంతం చేయడానికై మత కల్లోలాల ప్రభావం తగ్గించడానికి, నిరోధించడానికి ప్రాణాలకు తెగించి చేసే ఒక శాంతి దళం ఆవశ్యకతను గాంధీ గుర్తించాడు. ఆ దళ సభ్యులకు ఈ క్రింది లక్షణాలు ఉండాలి.

అవి:

1. దైవం, అహింసల పై విశ్వాసం. దీనివల్ల సర్వులలో నూ దైవాన్ని చూడగలరు మరియు ధైర్యంగా మరణానికి సిద్ధపడగలరు. దుర్మార్గుణ్ణి కూడా గౌరవించగలరు.
2. దైవాన్ని చేరే మార్గమే మతం గనుక అన్ని మతాలను గౌరవించాలి. అన్ని మత సూత్రాల జ్ఞానం అవసరం.
3. సాధారణంగా స్థానికులనే సభ్యులుగా చేయాలి. ఇది సమర్ధతను పెంచుతుంది.
4. ఒకరు గాని చిన్న గ్రూపుగానీ ఈ పని చెయ్యగలడు. కనుక సంఖ్యా బలం కోసం ఎదురు చూడనక్కర్లేదు..
5. నిరంతర సేవా కార్యక్రమాల ద్వారా ప్రజలకు సన్నిహితంగా వుంటే అట్టి వారు అరాచక పరిస్థితులలో అనుమానితుడు గాను, అవాంఛనీయ వ్యక్తిగాను చూడబడడు.
6. నిష్పక్షపాత దృష్టి కల్గి వుండాలి.
7. అలజడులకు సంబంధించి గతంలోని ముందస్తు హెచ్చరికల ఆధారంగా శాంతి దళం ముందు జాగ్రత్త చర్యలు చేపట్టాలి.
8. ప్రజలందరిలో స్నేహ సంబంధాలు నెరపగలిగే తీరిక వున్న వ్యక్తులతో శాంతి దళం నెలకొల్పడం మంచిది.
9. సభ్యులు తేలికగా గుర్తించబడేందుకు వీలుగా ప్రత్యేకమైన దుస్తులు (పేదల స్థాయిలోనివి) ధరించాలి. అవి వేడి, చలి వర్షం నుంచి కాపాడగలిగేదైతే చాలు.

సత్యాగ్రహి తాను నిర్మూలించదలచిన విషయానికి విస్తృతమైన, తీవ్రమైన ఆందోళనా కార్యక్రమం ద్వారా బహుళ ప్రచారం కల్పించాలి. తద్వారా చెడు వ్యాప్తిని నిరోదించాలి. అంతేగాక అహింసావాది తన శిక్షణను రోగులకు సేవ చేయుటలోను, ప్రమాదంలో వున్న వారిని ఉదా? దొంగలు దోపిడీదార్ల నుంచి ప్రజల ప్రాణాలను, ఆస్తులను రక్షించడంలోను పొందుతాడు. బాహ్య శత్రువులులేనందున ఆహింసా వాది తన ప్రత్యర్థులకు తగిన విచక్షణ నిమ్మని దైవాన్ని ప్రార్థిస్తాడు. అలా తాను నైతికంగా పెరుగుతాడు. హఠయోగం లాంటివి శరీరాన్ని దృఢపరచి, పరిశుద్ధం చేసి మనోనిగ్రహానికి దారి తీస్తుంది. సత్యాగ్రహి శారీరకంగా, మానసికంగా ఆరోగ్యంగా లేకపోతే భయానికి లోనవుతాడు. కనుక శారీరక శిక్షణ అవసరం. రక్షణ బాధ్యత నిర్వహించేందుకు ఒకే చోట రోజంతా స్థిరంగా నిలుచుని వుండటం, తీవ్ర వాతావరణ పరిస్థితుల్లోనూ జబ్బు పడకుండా వుండటం, ప్రమాద స్థలానికి వేగంగా వెళ్ళగలగడం, ఒంటరిగా ప్రమాదకర ప్రదేశాల్లో తిరిగే ధైర్యం. విపరీతమైన శారీరక హింసను. ఆకలిని భరించే శక్తిని కల్గి యుండటం వంటి లక్షణాలు సత్యాగ్రహికి అవసరం. అలా అవసరంలో ప్రమాదంలో వున్న వ్యక్తులున్న చోటుకు చేరి వారికి సేవ చేసే క్రమంలో వచ్చే కష్టాలను సంతోషంగా స్వీకరించాలి. ఈ శిక్షణనంతటికీ ఆధారం దైవం పై విశ్వాసం, విశ్వాసి భూమి పైని ఎటువంటి భౌతికశక్తి కైనా ఎదురు నిలవగలడు.

దైవ విశ్వాసము వంటిదే బ్రహ్మచర్యము కూడా. సత్యాగ్రహిణి ఇంద్రియ నిగ్రహం ద్వారా అంతర్గత

శక్తినిచ్చేది బ్రహ్మచర్యమే. మితాహారిగా వుండి శక్తి వంతంగా వుండాలంటే ప్రాణశక్తి (%జఊ్ఖిశ్రీ వఅవతీస్త్రఎ%)ని కాపాడుకోవాలి. అలా కాపాడుకొన్న శక్తి అమితంగా పెరుగుతుంది. రూపానికి, స్పర్శకు, ఇతర భౌతిక ప్రభావానికి లొంగే వాడు తన శక్తిని కాపాడుకోలేదు. అలాగే కీర్తినీ, సంపదను ప్రేమించేవాడు సత్యాగ్రాహీ కాలేడు. కనుక మానసికంగా కూడా బ్రహ్మచర్య అవసరం. తాను కాపాడుకొన్న శక్తి తనను కాపాడుకోటానికి ఉపయోగపడుతుంది. ఇదే సత్యాగ్రహి శారీరక శిక్షణకు ఆధారం.

బ్రహ్మచర్యం ద్వారా నిర్భయుడైన వ్యక్తిని భౌతిక ఆయుధాలు ఏమీ చేయలేవు. అతడు ప్రత్యర్థిని నమ్మడానికి భయపడడు. అనగా అనేకసార్లు మోసపోయినా మనిషి యొక్క మంచితనం పై విశ్వాసమే ప్రత్యర్థిని విశ్వసించడానికి ఆధారం. పోరాటానికి సిద్ధపడిన సత్యాగ్రహి శాంతి కోసమూ ఆరాటపడతాడు. అందుకే శాంతికై వచ్చే సగౌరవమైన అవకాశాన్ని అతడు ఆహ్వానిస్తాడు.. అలాగే గౌరవ ప్రదంగా రాజీపడే ఏ అవకాశాన్నీ విడవడు. రాజీ కుదరనపుడు పోరాటం కొనసాగిస్తాడు. ప్రత్యర్థుల దృష్టి కోణాన్ని తద్వారా విషయాలను అర్థం చేసికొంటే ప్రపంచంలో నాల్గింట మూడువంతుల అపార్థాలు తొలగినట్లే, అప్పుడు వారి పట్ల ఉదారంగా వుండి వెంటనే స్పదించడం వీలవుతుంది. అంతేగాక సత్యాగ్రహి తన తప్పులను పెద్దవిగాను, స్పష్టంగాను, ఇతరవి చిన్నవిగానూ చూడాలి అని గాంధీ అన్నాడు.

సత్యాగ్రహి పోరాట కాలానికి, ఓరిమికి పరిమితులు లేనందున అతనికి ఓటమి అనేదే వుండదు. సత్యాగ్రహ పద్ధతి విజయాన్ని విశ్వసిస్తే కష్టాలను లెక్కచేయడు. మార్గం మరియు లక్ష్యం పై విశ్వాసం వుంటే ఎర్రని సూర్యుడు చల్లగా వుంటాడు. అలసట చెందడు. అసహనంగా మారడు. సమయం వృథా చేయక ఏ పనిలో నిమగ్నమైతే ఆ పనిలో ఆనందాన్ని పొందుతాడు. అలాగే వస్తువుల్నీ, సమయాన్ని వృథా చేయక వాటిని జాతికి చెందినవిగాను. వాటి ఉపయోగార్ధము ధర్మకర్తలుగా వుంటాడు. గాంధీకి మొదటిదీ చివరిదీ కూడా సత్యాగ్రహమే గనుక భారత స్వాతంత్ర్యానికి దీన్ని మించిన మార్గం లేదని గ్రహించాడు.

ప్రజలకు విలువైన వస్తువుల హేతువు ద్వారా మాత్రమే గాక, బాధలు అనుభవించడం ద్వారా కూడా లభించాయని గాంధీ పేర్కొన్నాడు. హింసించడం ఆటవిక సూత్రమైతే, బాధలు పడటం మానవ సూత్రం. ఈ మాత్రమే వ్యతిరేకులలో మార్పు తెచ్చి వారి చెవులు హేతువును వినేటట్లుగా చేస్తుంది. నిజమైన సహనం కష్టాలను తెలియనివ్వకపోగా ఆనందాన్నిస్తుంది. విజయం తథ్యమని తెలిసినా తాను బాధలనుభవిస్తుంది విజయాన్నిచ్చేది దైవమే అని సత్యాగ్రహి గ్రహించాలంటాడు గాంధీ. యుద్ధంలో లక్షల మంది ఎ త్యాగం కన్నా ఒక అమాయకుని త్యాగం అత్యంత విలువైనది. అతని ఇష్టపూర్వక త్యాగం అతను ఎలాంటి నియంతనైనా ఎదుర్కొనేందుకు సిద్ధం చేస్తుంది.

చెడు నిరోధించేందుకు చేసే సహాయ నిరాకరణ ద్వేషం, ప్రతీకారం లేకుండా ప్రేమ పూరితమై వుంటుంది. ఇట్టి ఆహింసాతత్వం దైవ ఆధారితం కనుక ఇది హుందాతనంతో కూడిన వినయాన్ని సూచిస్తుంది. త్వరిత విజయానికి వినయం తోడ్పడుతుంది. సహాయ నిరాకరణకు కారణం బలమైనదైతే దానికి సామాజిక సమర్థింపు లభిస్తుంది. తండ్రి చేస్తున్న చెడు పనికి వినయవంతుడైనసహాయ నిరాకరణ చేస్తాడు. అవసరమైతే ఇంటి నుంచి వెడలుతాడు. ఆ వియోగాన్ని భరించలేని తండ్రి తను చేసిన పనికి పశ్చాత్తాపడతాడు. అలాంటివే రాజకు ప్రజలకు

మధ్య కూడా సాధ్యమే. అయితే ప్రజలు నిర్భయులై స్వేచ్ఛా ప్రియులైనపుడే నిరాకరణ సాధ్యం. సందర్భాన్ని బట్టి అది వారి యొక్క బాధ్యత కూడా అవుతుంది. శిక్షకు భయపడిగాక స్వచ్ఛందంగానే ప్రభుత్వ చట్టాలు పాటిస్తారు. ఇట్టి హేతుబద్ధమైన, ఇష్టపూర్వకమైన విధేయత కలవారే సమర్థవంతంగా సత్యాగ్రహం (సహాయనిరాకరణ) వేదగలరు. వారు ఆ హక్కు పొందుతారు కూడా. ఇబ్బందికరమైన అనేక చట్టాలు వుంటాయి కనుక సహనం వుండాలి. అయితే సహించదానివి మరియు అనైతికమైనవి అయినపుడే సహాయ నిరాకరిన మరియు సవినయ శాసనోల్లంఘన చేపడతారు. తత్ఫలితమైన భారలు సహించడం మరో అర్హత అవుతుంది. అనగా బాధలు భరించలేని వారు, సంపదను, కుటుంబ బంధాన్ని త్యజించలేనివారు త్యాగ్రహానికి అనర్హులు కనుక పై లక్షణాలు అవసరం. అంటే క్రమశిక్షణ అవసరం. దీన్ని కొన్ని పరిమితులకు లోబడి బాధ్యతగా వేయకపోతే అది నేరం అవుతుంది. తప్పు చేసిన వారు, తప్పు చెయ్య నిరాకరించిన వారు కూడా శిక్షలు అనుభవిస్తుంటారు. అయితే వేరస్తులు చట్టాన్ని ఉల్లంఘించి శిక్షలు తప్పించుకో చూస్తారు. సత్యాగ్రహులు అలాకాక జైలు నియమాలను (ఆత్మగౌరవానికి భంగం లేనంత వరకు) వాటి వల్ల వచ్చే కష్టాలను ఇష్టపూర్వకంగా స్వీకరిస్తారు. బయట వుండి కన్నా ఇక్కడే తమ ధ్యేయానికి కృషి చేస్తారు. అనగా ఇక్కడ విరోధం ముగిసి విధేయత మొదలవుతుంది. తనువాగరిక ప్రవర్తనచే నేరస్తులనూ ప్రభావితం చెయ్యగలరు. జ్ఞానం. శక్తి గలిగిన అట్టి ప్రవర్తన నియంతలలోనూ మార్పు తేగలదు. ఆ విధంగా స్వచ్ఛందంగా బాధలు స్వీకరించడమనే దాన్ని ఉన్యాయాలను అరికట్టే సత్వర, ఉత్తమ పరిష్కార మార్గంగా గాంధీ పేర్కొన్నాడు.

సహాయ నిరాకరణలో అహింస కీలక అంశం. అహింసతోనే పోరాటం కొనసాగించగలమని, అత్యంత రెచ్చగొట్టే పరిస్థితుల్లోనూ హింసకు పాల్గము అనే సంయమమే సత్యాగ్రహ సైనికుని అసలు లక్షణం. ఇట్టి స్ఫూర్తితో పోరాడితే దైవాన్ని చేరే అర్హత, దాన్ని బట్టి మిగతా అంశాలు వుంటాయి. ఈ పోరాట క్రమంలో ప్రజలు క్రమశిక్షణ, ఆత్మ నిగ్రహం, సమిష్టి కార్యాచరణ, అహింస, వ్యవస్థాపన మరియు జాతి ఔన్నత్యాన్ని పెంచే ఇతర అంశాల ప్రాధాన్యతనూ గ్రహిస్తారు అని గాంధీ విశ్వసించాడు.

సత్యాగ్రహ వృక్షం కొమ్మలే సహాయ నిరాకరణ. సవినయ శాసనోల్లంఘన. అన్యాయ చట్టాలను నిరోధించడం ద్వారా ప్రభుత్వం జనేచ్ఛను గౌరవించేట్టు చేయాలి. విధేయత తెలుపము అని చెప్పడం ద్వారా మనం చేసేది న్యాయమే అని గాంధీ ప్రకటించాడు. ఇది న్యాయం వైపు పయనం. శాసనోల్లంఘన ద్వారా ప్రభుత్వం పట్టు వదలడమే గాక, ప్రజలు తమ శక్తిని గ్రహించి ఆత్మ విశ్వాసాన్ని పెంచుకోగలరు. గాంధీ ఆధ్వర్యాన స్వాతంత్ర పోరాటంలో భాగంగా రద్దు చేయవలసిన చట్టాలన్ని, ప్రతి వారు తేలికగా ఉల్లంఘించుటకు వీలైన చట్టాలను ఉల్లంఘించాలని నిర్ణయించారు. ఉదాహరణకు ఉప్పును తయారు చేయడం. అలాగే ప్రభుత్వం నిషేధించిన పుస్తకాలను అమ్మడం కూడా శాసనోల్లంఘనమే. సమిష్టి శాసనోల్లంఘన శాంతియుత వాతావరణం లోనే ఉరగాలి. దీని లక్ష్యమైన స్వాతంత్ర్యం కూడా శాంతి, అహింసల ద్వారానే సిద్ధించాలని గాంధీ కోరుకున్నాడు. పోరాడే వారు నిర్బంధాన్ని మామూలు విషయంగా చూడాలి. అంతేగాని నిరసనతో భారీ ప్రదర్శనలు చేయనక్కరలేదు. పైగా సామూహిక స్వచ్ఛంద అరెస్టులకు సిద్ధపడాలి.

ఉల్లంఘణ నాగరికంగా వుండాలంటే అది అహింసతోమా, బహిరంగంగాను జరగాలి. ప్రతి పౌరునికి

శాసనోల్లంఘన అనేది మైన అనుల్లంఘనీయమైన హక్కు తానున్నంత వరకు దానిని వదులుకోడు. రాజ్యాలు నేరపూరిత ఉల్లంఘనను శక్తితో అణిరిచేస్తాయి. కనుక మనం 'ఉల్లంఘన' కన్నా 'నాగరికత'కు అధిక ప్రాధాన్యత నివ్వాలని గాంధీ అంటాడు. ఇది హక్కు మరియు బాధ్యత అవుతుంది. ఈ దేశంలో ప్రతి బ్రిటీష్ వ్యక్తి క్షేమాన్ని మనం హామీ ఇవ్వాలి. వారు తమ ఆయుధాలతో గాక మన అహింసతోనే తమ రక్షణ చూసుకోవాలి. ఇది మొదటగా హింసను తటస్థీకరిస్తూ క్రమంగా హింసకు స్థానం లేకుండా చేస్తూ దాని స్థానంలో ప్రేమను, ఘర్షణ స్థాయిలో అంగీకారాన్ని ప్రవేశ పెడుతుంది.

నిరాహారదీక్ష అనేది పత్యాగ్రహంలో మరో ముఖ్య ఆయుధం, దీనికి కూడా దైవం పై విస్వాసం అవసరం. దీనికి అనంత సహనం, దృఢసంకల్పం, ఏకాగ్రత, పరిపూర్ణ నిశ్చలత, కోపం లేకుండా వుండటం అనేది చాలా అవసరం. సత్యాగ్రహులు ఏ ఒక్క వాటికైనా ఈ లక్షణాలు సంతరించుకోవాలి. సత్యాగ్రహం (నిరాహారి దీక్షతో సహా) వ్యక్తిగత ప్రయోజనాల కోసం కాక పగుల ఉపయోగం కోసం నిర్ధేశించబడుతుంది. కనుక నిరాహార దీక్షను ప్రత్యర్థుల పై గాక తన వారి బాగు కోసం చేపట్టాలని గాంధీ భావన, ఆమరణ నిరాహార దీక్ష అనేది ఆఖరి మరియు అత్యంత తీవ్రమైన ఆయుధం. దీనికి పూర్తి పరిశుద్ధత అవసరం. అట్టి పరిపూర్ణ త్యాగం మానవాళినంతటినీ ప్రభావితం చేయగలదు. పవిత్రమైన లక్షఆయం కోసమే ఈ ఉత్కృష్ట మార్గాన్ని ఉపయోగించాలి. అంతేగాని స్వార్థ ప్రయోజనాల కోసం దీన్ని ఉపయోగించరాదు. ఆమరణ నిరాహార దీక్ష ప్రార్థనా స్ఫూర్తిని పెంచుతుంది. ప్రజలందరినీ జాగృతం చేస్తుంది. అంతర్వాణి ప్రబోధం మేరకు లక్ష్యం యొక్క పరిశుద్ధత పై విశ్వాసంతో ఇది చేపడతారు. సరైన శిక్షణతోనే దీన్ని చేపట్టాలి అంటాడు గాంధీ

నాయకుని – ణం ఆపదలో వుందని వరులు ఆందోళనకు దిగితే అది ఆర్ధరహితం అవుతుంది. ప్రజలకు నాయకత్వం వహించే సత్యాగ్రహి హేతువిరుద్ధమైన ప్రజాభిప్రాయానికి తల ఒగ్గాల్సిన పని లేదని గాంధీ పేర్కొన్నాడు. ఇక సత్యాగ్రాహి విషయంలో కూడా ఒకేసారి సంపూర్ణత ఆశించలేము. ఎందుకంటే ఒక సైనికునికి యుద్ధ తంత్రం మొత్తం ఎలా తెలిదో అలాగే ఒక సత్యాగ్రహి! సత్యాగ్రహ శాస్త్ర జ్ఞానం మొత్తం తెలీకపోవచ్చు. అప్పుడు నాయకుని ఆజ్ఞమేరకు ప్రవర్తిస్తే సరిపోతుంది. ప్రజలంతా సత్యాగ్రహులవ్వాలంటే సత్యాగ్రహ నియమాలన్నింటిని తెలిసికొని వాటిని పాటించడం నేర్వాలి. ముఖ్యంగా త్రికరణ శుద్ధిగా అహింసావాదులవ్వాలి. సంతోషంగా మరణాన్ని ఎదుర్కొనేవారై ఉండాలి. హింసాపూరితమైన భౌతిక శక్తికి తలవంచక దైవానికి కట్టుబడి వుండటం ద్వారా మనుషులు పరిపూర్ణత అనే లక్ష్యాన్ని సాధించగలరు అని గాంధీ వక్కాణించాడు.

రచయిత
పి. సుధాకర్

పాఠము - 5

మార్గాలు (Means) లక్ష్యాలు (Ends)

మహాత్మగాంధీ

ఆధునిక భారతీయ రాజకీయ ఆలోచన

పాఠ్యాంశ నిర్మాణ క్రమం

5.0. పరిచయం

5.1 లక్ష్యాలు

5.2 లక్ష్యాలు మరియు మార్గాల మధ్య సంఘర్షణ - నివారణమార్గం

5.3. లక్ష్యాలు మరియు మార్గల యొక్క స్వచ్ఛత

5.4. నిజమైన స్వరాజ్ గ్రహించేందుకు అహింసా మార్గం

5.5. రచయితల అభిప్రాయాలు.

5.6. ముగింపు

5.7 సారాంశం స్వీయ అంచనా ప్రశ్నలు

5.8 నమూనా ప్రశ్నలు

5.9 ఉపయుక్త గ్రంథాలు

5.1. పరిచయం :

మోహన్ దాస్ కరీమ్‌చంద్ గాంధీ (1869-1948) అనే పూర్తి పేరున కలిగి ఉండి మహాత్మ గాంధీగా ప్రపంచానికి మరియు భారతదే దేశానికి జాతిపితగా తెలిపిన గాంధీ అక్టోబర్ 2, 1869 గుజరాత్‌లోని పోరుబందర్ లో హిందు మోద్ కుటుంబంలో జన్మించినాడు. తండ్రి పోరుబందర్ ప్రధానమంత్రి. తల్లి జైన మతం పట్ల సంపూర్ణ విశ్వాసం కలిగిన గృహిణి. మహాత్మగాంధీ ఆది భౌతికశాస్త్రంలో, రాజకీయ తత్వశాస్త్రంలో క్రమబద్ధమైన విద్వేత్ భావుకుడు (systematic Academic Thinker) మాత్రం కాదు. ఉత్తేజం పొందిన ఉపాధ్యాయుడు మరియు ప్రవక్తగా పేరు గాంచాడు. ప్రపంచ పౌరునిగా సత్యము మరియు అహింసలను తన జీవితంలో ఆచరించి చూపించి, తన పాత్రను ఆయన ఎప్పుడూ నొక్కి చెప్పేవాడు. 1893 నుంచి 1914 వరకు గాంధీ, దక్షిణాఫ్రికాలో జాతి మరహంకారానికి, జాతి వివక్షతకు వ్యతిరేకంగా అకుంఠిత పోరాటం సల్పినాడు. ఈ సందర్భంగా ఆయన దక్షిణాఫ్రికా ప్రజలకు చేసిన సేవలు అమూల్యమైనవి. 1915 నుండి 1947 వరకు గాంధీ అహింసా - యుతమైన మార్గాలు - లక్ష్యాలను ఎంచుకొని అద్వితీయంగా శ్రమించాడు. ఆయన ప్రాథమిక ఆశయం స్థితప్రజ్ఞుడు కావడము.

ఇరవై శతాబ్దపు మనిషిగా, ఈ సహస్రాబ్ధి మహనీయునిగా అభివర్ణించబడి ప్రపంచ చరిత్రలో భారత స్వాతంత్రోద్యమ పోరాటానికి రక్తరహిత పోరాటంగా చోటు కల్పించారు. టైమ్స్ పత్రిక గాంధీజీని ఈ శతాబ్దపు అత్యంత ప్రధానమైన వ్యక్తిగా గుర్తించినది. యావత్ మానవ జాతికీ నిర్దేశకునిగా శాంతి ప్రబోధకునిగా ఒక మానవీయ సమాజ స్థాపనకు కృషిచేసిన ఒక మహా మనిషి మోహన్ దాస్ కరంచంద్ గాంధీ. ఆయన ప్రబోధించిన సూత్రాలు, సిద్ధాంతాలు ఉత్తమ జీవనానికి దిశానిర్దేశాలు. నేడు మన భారతదేశమే కాకుండా యావత్ ప్రపంచం కూడా శాంతియుత సహజీవనానికి మానవతా విలువలకు గాంధీ సిద్ధాంతాల అవసరాన్ని గుర్తించాయి. ఆర్థిక, రాజకీయ, మత, సాంస్కృతిక రంగాలలో అనేక సవాళ్ళను ఎదుర్కొంటున్న నేటి ప్రపంచానికి గాంధీ సిద్ధాంతాలు అత్యంత విభిన్నమైన, విశిష్టమైన ఆశాకిరణాలుగా ఉన్నాయి. శాంతి, సామరస్యాలకు, అభివృద్ధికి అభ్యున్నతికి, మానవ జాతి మనుగడకు ఉన్న ఏకైక ప్రత్యామ్నాయం గాంధీ సిద్ధాంతాలే గాంధేయ విధానం ప్రస్తుత ప్రపంచ సమస్యలన్నింటికీ ఒక క్రొత్త ఆశ మరియు అన్నింటికీ మించి ఒక నూతన సవాలు. మానవాళి శాంతి యుతంగా జీవించాలన్నా అభివృద్ధి సాధించాలన్నా గాంధీజీ సిద్ధాంతాలు, మార్గాలు అవగాహనతో ఆచరించడమే ఏకైక మార్గం.

5.1. లక్ష్యాలు :

ఈ పాఠ్యాంశాన్ని అభ్యసించిన తరువాత విద్యార్థులు ఈ క్రింది విషయాలను అభ్యసించగలుగుతారు.

1) మార్గాలు (సాధనాలు) – లక్ష్యాలు (ముగింపులు) బావాలను గురించిన అర్థాన్ని అవగాహన చేసుకుంటారు.
2) స్వరాజ్యాన్ని సాదించడానికి అహింస ఒక విధానంగా ఎలా మారుతుందో చర్చించగలుగుతారు.
3) ముగింపులు (లక్ష్యాలు) – మార్గాలు (సాధనాలు) గురించి గాంధీజీ అభిప్రాయాలను పరిశీలించగలుగుతారు.
4) వివిధ రచయితల, మేధావుల, వ్యాఖ్యలను కూడా విద్యార్థులు గుర్తించగలుగుతారు.

సంఘర్షణని మరియు దాని సృష్టతా నివారణ మార్గం :

మహాత్మ గాంధి యొక్క లక్ష్యాలు మార్గాల సంబంధ భావన ఆయన సామాజిక తత్వశాస్త్రంలో మరియు సంఘర్షణల నివారణలో ప్రధానమైన కేంద్రాంశం. గాంధీజీ ప్రకారం మార్గాలు మరియు లక్ష్యాలు విడదీయరాని విధంగా ఒక దానితో ఒకటి అనుసంధానించబడి ఉంటాయి. లక్ష్యాలు, మార్గాలను బలపరుస్తాయి, న్యాయం చేకూర్చుతాయి. ఒకవేళ లక్ష్యాలు, మార్గాలకు న్యాయంచేకూర్చలేకపోతే అవి లక్ష్యాలు కాజాలవు హింద్ స్వరాజ్ (1909) ఎడిటర్, పాఠకుడికి తన అభిప్రాయాన్ని (ఈపాఠకుడు బ్రిటీష్ వారిని బలప్రయోగం ద్వారా దేశం వెలుపలికి పారద్రోలాలి అనే నిశ్చితాభిప్రాయం గలవాడు) ఈ విధంగా తెలిపాడు "సాధనానికి మరియు ముగింపుకు మధ్య ఎటువంటి సంబంధం లేదని మీ అభిప్రాయం ఒక పెద్ద పొరపాటు. అటువంటి పొరపాటుకు మతపరమైన కారణాలను జోడించిన కొందరు ఘోరమైన

నేరాలకు పాల్పడ్డారు. మీరు చెప్పే హేతువు ఇక్కడ సరిగ్గా సరిపోతుంది. హానికరమైన విత్తనాలను నాటడంద్వారా మేము గులాభీలను పొందగలము అనే మీ వాదన కూడా అటువంటిదే నేను సముద్రాన్ని దాటాలనుకుంటే, దానిని కేవలం మార్గాల ద్వారా మాత్రమే చేయగలను. ఒక వేళ నేను పడవను ఉపయోగిస్తే, నేను మరియు పడవ మార్గాలను అనుసరిస్తాము. ఇక్కడ విత్తనం సరిగా లేకపోతే మొలిచే చెట్టు ఎలాగైతే ఎక్కువకాలం నిలువదో, అదేవిధమైన కార్యకారణ సంబంధం మార్గాలు – లక్ష్యాలకు వర్తిస్తుంది. అలాగే నేను ఇటువంటి ప్రయోజనాన్ని దేవునిన ఆరాదించడం ద్వారా దయ్యం ముందు నిలబడగలను. విత్తనం లక్షణాన్ని నేను ఇక్కడ కలిగి ఉంటాను" అపవిత్రమైన మనస్సుతో, ఆలోచనలో అపవిత్రమైన ఫలితాలు ఉంటాయి. అన్యాయమైన మార్గాలద్వారా న్యాయాన్ని పొందడం సాధ్యంకాదు. అలాగే అన్యామూన మార్గాల ద్వారా పొందిన శాంతి – సౌఖ్యాలు, స్వేచ్ఛ పొందినప్పటికీ యుద్ధం వలన శాంతి సాధ్యంకాదు. అలాగే గాంధీజీ సత్యం మరియు విధి నియమాల మధ్య ఉన్న సన్నిహిత సంబందంపై ప్రత్యేకంగా నొక్కి చెప్పినాడు. ఒక అంశాన్ని పట్టుకుంటే, మరొకదాన్ని విడిచి పెడతారాని, తద్వారా అనవసరమైన వాదన పుడుతుందని మహాత్ముడు పేర్కొన్నాడు.

గాంధీజీ లక్ష్యాలను సమర్థించే మార్గాల న్యాయాన్ని పూర్తిగా వ్యతిరేకించాడు. స్వీయ రక్షణ మరియు రాజకీయాలలో ఆకస్మికంగా మార్పులను సాదించడానికి కౌటిల్యుడు, మరియు మాకియవల్లిల ప్రతిపాదించిన భావాలను కూడా తిరస్కరించాడు. మార్గాలను ఎంపిక చేసుకునే పరిమిత పరిస్థితుల / కారణాల రిత్యా, సూత్రాలను (మార్గాలను) అంగీకరించకుండా ప్రయోజనాలు పొందడాన్ని గాంధీజీ తిరస్కరించాడు. అధికారాన్ని సాధించడానికి సాదనం అనే ఎప్పుడు ఉత్తమం అవుతుందంటే, ఆ అధికారాన్ని ఉన్నత ప్రయోజనాల (లక్ష్యాలు) కోసం ఉపయోగించినప్పుడే దానికి సార్ధకత ఉంటుంది. ఒక్కడ మాకియవెల్లి చెప్పిన అంశం ఏమిటంటే అధికారాన్ని సాధించడం మరియు నిర్వహించడం అనేది గమ్యం అవుతుందే కాని మార్గం కాదు. దీనిని అతడు మరిచి పోయినాడు.

మార్క్సిజంకూడ మార్గాలు –లక్ష్యాలు నియమాలపై దృడమైన అభిప్రాయాలు చెప్పలేదు. అలాగే ఈ సిద్ధాంతం మతపరమైన మరియు లౌకికపరమైన అత్యున్నత చరిత్రను మరియు వర్గీకరణ ఆవశ్యకాలను తిరస్కరించింది. ఏంజెల్స్ మరయిఉ లెనిన్‌లు కోరుకున్నా లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి ఎటువంటి మార్గాన్ని అయినా సమర్ధించారు. లెనిన్ తన సోషలిజం మరియు యుద్ధం అనే కరపత్రంలో శాంతికాముకులు మరియు అరాచకవాదులతో విభేదిస్తూ ప్రతి యుద్ధం యొక్క సమర్దతను, వ్యక్తిగతంగా మనం దాని చారిత్రక పాత్రను మరియు పరిణామాలను చూడాలికాని వేరేవిధంగా కాదు. ముద్ధం అందించే చారిత్రక ముగింపు (లక్ష్యాన్ని) సంబందించిన మార్గాన్ని సమర్ధించవచ్చని వీరి అభిప్రాయం (ట్రాట్‌స్కీ, ఎంజెల్స్ మరియు లెనిన్ వలెకాకుండా మార్గాలు – లక్ష్యాలు పరస్పర మాండలిక పరంగా ఆధారపడటాన్ని గురించి పేర్కొన్నాడు. అలాగే మనం ఎంచుకున్న మార్గాలు అంతిమంగా మానవజాతి విముక్తిని కోరుకునే మార్గాలను మాత్రమే మనం ఎంచుకోవాలి. ట్రాట్స్కి భావన. ట్రాట్స్కి ప్రకారం లక్ష్యాలు మార్గాలను సమర్ధించలేవుకాని

అటువంటి మార్గాలు వాటి లక్ష్యాలచేత చివరికి అంగీకరించబడుతాయి. అది ఎలాగంటే ప్రకృతిపై మనిషి యొక్క శక్తి పెరుగుదల మరియు ఒకరిపై మరొకరి అధికారం / శక్తి అంతంకావడానికి సంబందించిన అంశాలలో మార్లాను సమర్ధించవచ్చని పేర్కొన్నాడు. గాంధీజీ ప్రకారం లక్ష్యాలు అనగా సత్యం లేదా అహింస అవి న్యాయసమ్మతమైనవిగా ఉండాలి అలాగే సాధనాలు / మార్గాలు అనేవి అహింస లేదా సత్యం చేత సమర్ధించబడేవిగా ఉండాలి. ప్రతిచర్య తప్పనిసరిగా సత్యం మరియు అహింసలద్వారా సూచించబడుతూ, సమర్ధించబడుతూ పేర్కొనబడాలి అలాగే ఆచరించబడాలి.

5.3. లక్ష్యాలు మరియు మార్గల యొక్క స్వచ్ఛత

లక్ష్యాలు మరియు సాధనాల మధ్య స్థాపించబడిన ద్వంద్వాన్ని గాంధీజీ పూర్తిగా తిరస్కరించడమే కాకుండా, చివరలకు బదులుగా వాటి సూచన నాణ్యతను అందించే మేరకు సరైన మరియు / లేదా నైతిక మార్గాలను ఉపయోగించాలని కూడా నొక్కి చెబుతుంది. సాధనాలు: మరియు ముగింపుల మధ్య కనెక్షన్ సాంకేతికమైనది కాదు కానీ నైతికమైనది. ఇది ఎంపికను కలిగి ఉంటుంది, ఇది నిర్దేశిత ముగింపు గురించి ప్రాథమిక నిర్ణయం అవసరం మరియు అందువల్ల దానిని సురక్షితంగా ఉంచడానికి లేదా బహుశా అలా ప్రయత్నించడానికి అవసరమైన దశలను తప్పనిసరిగా ఆమోదించాలి.. చెడు మార్గం ఎప్పుడూ మంచి ప్రయోజనాలను కలిగించదని అతను నిరంతరం నొక్కి చెబుతాడు. ఎండ్స్ మరియు –మీన్స్ నోబుల్ మరియు మంచి ముగింపుల ప్రాముఖ్యతపై గాంధీ అభిప్రాయాలు చెడు మరియు / లేదా అనైతిక మార్గాల ద్వారా ఎప్పటికి సాధించబడవు . కర్మ చట్టంలోని తన విశ్వాసం ద్వారా మార్గనిర్దేశం చేయబడిన పరిస్థితిని గాంధీజీ సాధనాలు మరియు ముగింపుల మధ్య సేంద్రియంగా పరస్పరం ఆధారపడటాన్ని నొక్కి చెప్పాడు.

ముగింపులు మరియు మార్గాల గురించి గాంధీ యొక్క భావన ప్రతి ఒక్కరు సాపేక్ష సత్యాన్ని కలిగి ఉంటారని మరియు సంపూర్ణ సత్యాన్ని లేదా సత్‌ను అర్ధం చేసుకోవడానికి ఎవరూ దావా వేయలేరని ఆయన నొక్కి చెప్పిన సందర్భంలో కూడా అర్థం చేసుకోవాలి. సాపేక్ష సత్యాన్ని మోసేవారిగా మనందరికీ తెలుసు, సత్యం లేదా సత్యం వేర్వేరు వ్యక్తులకు భిన్నంగా కనిపిస్తుంది, అదే పద్ధతిలో ఐదుగురు. అంధులు ఏనుగు యొక్క వివిధ భాగాలను పట్టుకున్నారు; ప్రతి ఒక్కరికి అతని సంస్కరణ తెలుసు కానీ వాస్తవికత యొక్క సంపూర్ణతకు చాలా దూరంగా ఉంటుంది.

ముగింపుల గురించి భిన్నాభిప్రాయాలు ఉంటే, పౌరులు సాపేక్ష సత్యం యొక్క జీవులు కాబట్టి. సాపేక్ష సత్యం యొక్క భావన మరియు అందువల్ల వాస్తవికత సత్యం పట్ల ఒక ప్రామాణిక ఆందోళనను కలిగి ఉంది, ఇది గాందీని ఒకదానికొకటి అహింసా లేదా అహింసను అమలు చేయడానికి దారితీసింది. సత్యాన్ని లేదా సత్యాన్ని అన్వేషించే వ్యక్తి అహింస లేదా అహింసను అమలు చేయడానికి దారితీసింది సత్యాన్ని లేదా అహింసను అభ్యసించేవాడు కావచ్చు. ముగింపులు మరియు మీన్స్ యొక్క ప్రాముఖ్యతపై గాంధీ అభిప్రాయాలు గాంధీ యొక్క "సత్య భావన; అహింస, ఎందుకంటే, అతని సత్యాగ్రహ సిద్ధాంతాన్ని

లేదా అధికారానికి చురుకైన ప్రతిఘటనను నిర్ణయించింది, అయితే అహంస భావన, సత్యంతో ఉమ్మడి ముగింపు అతని సర్వోదయ లేదా శాంతియుత సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించడానికి వీలు కల్పించిందని అయ్యర్ కూడా గమనించారు.

అయ్యర్ యొక్క తదుపరి వివరణ ఈ క్రింది విధంగా ఉటంకించబడాలి. రస్కిన్స్ అన్‌టు దిస్ లాస్ట్ గాంధీకి ఒక ఉపోద్ఘాతం వ్రాస్తూ, "పోలీస్ అనేది మరేమీ కాదు లేదా అ పురుషులందరి చర్య యొక్క కళలో అందరి నైపుణ్యాన్ని పొందేందుకు మరియు ఎలా చేయాలో తెలుసుకోవడానికి స్వేచ్ఛగా ఉండే డొమైన్ కాదు. సత్య మరియు ఆహింసకు ఉదాహరణ; ఎండ్స్ యొక్క ప్రాముఖ్యతపై గాంధీ అభిప్రాయాలు మరియు సహనం మరియు సభ్యత వాతావరణంలో పౌరుల మధ్య వ్యక్తిగత అన్వేషణ మరియు సామాజిక ధర్మాలు ప్రదర్శించబడే మార్గాలను సూచిస్తాయి. నైతికంగా ప్రగతిశీల సమాజం, ఈ సమయంలో ప్రతి మనిషి తన సాపేక్ష సత్యానికి అర్హుడనే పవిత్ర సూత్రాన్ని శిక్షార్హత లేకుండా ఉల్లఘించడానికి రాష్ట్రం లేదా ఏ సామాజిక సంస్థ అనుమతించబడదు మరియు మరొకరిని బలవంతం చేయడానికి అతనిని తన మార్గంగా భావించడానికి ఎవరూ సరైన హక్కును పొందలేరు".

అహింస అంటే స్వరాజీని అర్థం చేసుకోవడం.

ముగింపులు మరియు మీన్స్ యొక్క ప్రాముఖ్యతపై గాంధీ యొక్క అభిప్రాయాలు. గాంధీ స్వరాజ్ యొక్క అగ్రస్థానాన్ని కలిగి ఉన్నాయి మరియు సరైన మార్గాలను అవలంబించడంపై దాని సాక్షాత్కారం ఆధారపడి ఉంటుందని సూచించింది.

స్వరాజ్య సాధనకు సంబంధించి విస్తృత ఇమేజ్ మరియు దిశా నిర్దేశం చేసే మార్గాలను మాత్రమే దృష్టిలో ఉంచుకొని సాధనాల ఎంపికలో నైపుణ్యం పొందవలసిన అవసరాన్ని అతను నొక్కి చెప్పాడు. హక్లీ వలె. అవినీతిపరుడు అంటే ఆగ్రస్థానాన్ని భ్రష్టు పట్టించడంలో విఫలం కాదని గాంధీ నమ్మాడు. టాల్‌స్టాయ్ వలె, అహింసలో హింసను చొప్పించినప్పుడు, రెండోది నిరుపయోగంగా మారుతుంది మరియు అన్ని కాలాలకు మార్గదర్శకంగా నిలిచిపోతుందని గాంధీ గమనించాడు.

గాంధీ అహింసను సర్వవ్యాప్త మరియు శాశ్వతమైన సూత్రంగా పరిగణించారు. " జీవితంలో ప్రతి పరిస్థితికి మినహాయింపు లేకుండా వర్తిస్తుంది అహింస సాధనకు అభిరుచులు మరియు బావోద్వేగాలను నియంత్రించే నైతిక క్రమశిక్షణ అవసరం. ముగింపులు మరియు మీన్స్ ఆహింస యొక్క ప్రాముఖ్యతపై గాంధీ యొక్క ఆభిప్రాయాలు ఇతరులకు అసౌకర్యం యొక్క గరిష్ట సౌలభ్యాన్ని అనుమతించడంలో ఉన్నాయి మరియు అందువల్ల ఒక సత్యాగ్రహి స్వీయ బాధ మరియు స్వీయ సమర్ధతను స్వీకరించగలగాలి. స్వచ్ఛంద పేదరికం, స్వచ్ఛంద సరళత మరియు స్వచ్ఛంద బాధల కోసం గాంధీ అభ్యర్థించాడు. అది ఆత్మను ఫాబ్రిక్ బాడీ యొక్క బంధం నుండి విముక్తి చేస్తుంది. శారీరక క్రమశిక్షణ మరియు బాధల నుండి నిజమైన ఓర్పు వస్తుందని అతను నొక్కి చెప్పాడు. అతను స్వచ్ఛంద పేదరికంపై నొక్కిచెప్పాడు మరియు

అతను అత్యంత బలహీనమైన వ్యక్తులతో తనను తాను గుర్తించడానికి ప్రయత్నించినపుడు ఒక ప్రైవేటు ఉదాహరణగా నిలిచాడు. అట్టడుగున మరియు అందువలన పేద, ముగింపులు మరియు మీన్స్ యొక్క ప్రాముఖ్యతపై గాంధీ యొక్క అభిప్రాయాలు ఆత్మ యొక్క సంక్షేమాన్ని పెంపొందించడానికి మరియు అందువల్ల వ్యక్తుల సమూహం యొక్క ఆనందాన్ని పెంపొందించడానికి ఇది అవసరమని ఆయన భావించారు. అతను స్వచ్ఛంద పేదరికాన్ని నైతిక మరియు దేశభక్తి విధిగా భావిస్తాడు.

5.5. మహాత్మాగాంధీ యొక్క లక్ష్యాలను మరియు సాధనాలను అర్థంచేసుకోవడం :

రామకృష్ణ సిన్హా ప్రకారం గాంధీ చెప్పారు, అంటే ఊహించదగినవి, అంతం అయ్యేవి కావు. అందువల్ల, సాధనాలను నియంత్రించవచ్చు, నిర్వహించవచ్చు మరియు హామీ ఇవ్వవచ్చు అని రామ్‌కృష్ణ సిన్హా సౌత్‌ఏషియా మానిటర్ కోసం రాశారు. సాధనంగా "ప్రధాన స్రవంతి" తప్ప కొన్ని విలువైన లక్ష్యాలు ఉన్నతమైన ఆదర్శాలుగా మిగిలిపోతాయి మరియు వాటి సాక్ష్యాత్కారాలు దూరం లేదా అంతుచిక్కనివిగా ఉంటాయి. ప్రతి ఏడాది అక్టోబర్ 2న గాంధీ జయంతి సాక్షిగా నైతికంగా స్వచ్ఛమైన మార్గాలను అవలంభించడంద్వారా మాత్రమే నైతికంగా విలువైన ముగింపు సాధించవచ్చు.

నియంత్రణ అంటే :

గాంధీ ప్రకారం, అంత్యాంశాలకు లక్ష్యాలకు భిన్నంగా, ప్రాధానయత ఇవ్వకపోవడం లేదా తక్కువ మూల్యాంకనం చేయడం వల్ల సమస్యలు చాలా ఉన్నాయి. మొదటిది, ఒక మనిషి తన చర్ల (ముగింపులు) ఫలితం గురించి ఎల్లప్పుడూ ఆందళనతో నిమగ్నమై ఉంటాడు. మన స్థోమత స్వచ్ఛంగా ఉండి, నీతిగా, స్పష్టంగా ఉంటే అన్ని ఆందోళనలు తొలగిపోతాయని గాంధీ చెప్పారు. ఈ విధంగా ఒక మనిషికూడా ఫలాల నుండి, నిర్లిప్తత మరియు చర్యలు, అలాగే వాటి పర్యవసానాలతో అనుబంధాన్ని కలిగిఉంటాడు. మహాభారతంలోని భగవద్గీతలో కర్మ గురించి 700 శ్లోకాల ద్వారా మనకు క్రీ.పూ. నుండి నేటివరకు బోధన ద్వారా జరుగుతుంది. రెండవది, ఒక వ్యక్తి తన లక్ష్యాలను నెరవేర్చడమే నిజమైన బహుమతి అని అనుకోవచ్చు. చాలావరకు ముగింపులు (లక్ష్యాలు) అన్నీ మార్గాలను సమర్థిస్తాయి. గాంధీ ఒక నైతిక మార్గాన్ని కొనసాగించాడు, ఎందుకంటే ధర్మం దాని స్వంత ప్రతిఫలం లాంటిది. అలాగే మూడవది ఏమిటంటే అన్నిరకాల దృష్టి ఓణాలు మరియు శక్తులు అసమానంగా ముగింపులపై (గమ్యాలపై) కేంద్రీకృతమై ఉండవచ్చు. ఇది ఊహించలేనిది. గాందేయ మార్గం ఊహించదగినది. ముగింపులు కంటే మార్గాలు ముఖ్యమైనవి. మార్గాలను నియంత్రించవచ్చు. నిర్వహించవచ్చు మరియు హామీ ఇవ్వవచ్చు. స్థూలంగా చెప్పాలంటే ఒక వ్యక్తి మార్గాలను జాగ్రత్తగా చూసుకుంటే, గమ్యాలు (ముగింపులు) తనను తాను చూసుకుంటాయి. ఒక చివరిది, ముఖ్యమైనది దాని సాధనలో అవలంభించవల్సిన మార్గాల ఫలితంగా ముగుస్తుంది. కాబట్టి గాంధీ ప్రకారం మార్గాలు మరియు ముగింపుల మధ్య సేంద్రీయ సంబంధం (విత్తనం – వృక్షం) పై ఒత్తిడి తెస్తుంది.

ఇప్పుడు మానవజాతి ప్రత్నిస్తున్న అనేక విలువైన మరియు ఆకాంక్షాత్మకమైన ముగింపులు లేదా లక్ష్యాలు ఉన్నాయి. మొదటినుండి ఇప్పటి వరకు, అలాగే భవిష్యత్తులోకూడ మానవజాతి యొక్క జీవనోపాధి మరియు సంక్షేమానికి కీలకమైనవి కొన్ని ఉన్నాయి. అవి శాంతి, స్థిరత్వం మరియు సానుభూతి. ఈ మూడింటిలోనూ మనకు మార్గాలు మరియు ముగింపుల కలయిక అవసరం. లక్ష్యాలను మార్గాగలుగా చేసుకొని ఆచరించకపోతే అవి ఉన్నతమైన ఆదర్శాలుగా మిగిలిపోతాయి. వాటి వాస్తవ సాక్ష్యాత్కారాలు అంతుచక్కనివిగా లేదా దూరంగా ఉండిపోతాయి.

శాంతి అంతుచిక్కదా ?

శాంతి, అంతిమంగా, అత్యంత విలువైనది మరియు ఆకాంక్షించేది. "భావోద్వేగ నిరాయుధీకరణ " దలైలామా ఎత్తి చూపినట్లుగా, "ఆవేశం, కోపం ప్రతీకారం మరియు స్వార్థం యొక్క చెడుల నుండి మనలను శుభ్ర పరచడానికి మరియు ఆనందం సామరస్యం మరియు సోదరభావాన్ని పెంపొందించడానికి ఈ సమయంలో చాలా అవసరం." అయినప్పటికీ, మన రోజువారీ ఆలోచనలు మరియు చర్యలు, ప్రజా విధానాలు మరియు సార్వభౌమ ప్రభుత్వాల సిద్ధాంతాలలో ప్రతిబింబించకపోతే మనం శాంతిని పొందలేము శాంతి అనేది అన్ని స్థాయిలలో – ఇల్లు, పాఠశాలలు, సంస్థలు మరియు దేశాలలో భావోద్వేగాలు, చర్యలు మరియు మనస్తత్వాలలో ప్రధాన స్రవంతిలో ఉండాలి. కేవలం శాంతిపై ఉపన్యాసం చేయడం లేదా దానిని విలువైన లక్ష్యంగా పెట్టుకోవడం ఎప్పటికీ శాంతిని తీసుకురాదు లేదా నిర్ధారించదు ఎలియనోర్ రూజ్‌వెల్ట్, ఒక ప్రముఖ మానవ హక్కుల న్యాయవాది, "శాంతి గురించి మాట్లాడటానికి ఇది సరిపోదు. దానిని నమ్మాలి. మరియు దానిని విశ్వసిస్తే సరిపోదు. దానిలో ఒకరు పని చేయాలి."

ప్రధాన స్రవంతి లేకుండా పెద్ద లక్ష్యాలను మరియు ప్రకటనలను మాత్రమే నిర్ణయించే విధి మనందరికీ కనిపిస్తుంది. యుద్ధం అభద్రత మరియు హింస కారణంగా ప్రపంచం ఎదుర్కొంటున్న మానవతా సంక్షోభం అపూర్వమైనది . యెమెన్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, సిరియా, లిబియా మరియు సోమాలియాలోని సంఘర్షణ ప్రాంతాలు శాంతి గురించి మన సుదూర కలలకు కొన్ని రిమైండర్లు.

5.6. ముగింపు

మహాత్మగాంధీ లక్ష్యాలు మరియు సాధనాల మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని విత్తనం మరియు వృక్షం మధ్యఉన్న సంబంధంతో చూస్తాడు. ఈ రెండింటి మధ్య ఉనన దృఢమైన మరియు సన్నిహిత సంబంధాన్ని స్థిరంగా ఉంటుందని నొక్కి చెప్పినాడు. ఎలాగైతే వృక్షం తనలో విత్తనాన్ని కలిగిఉంటుందో, మానవవుడు అనుసరించే మార్గాలలో లక్ష్యం లేదా గమ్యం కూడా దాగి ఉంటుంది. మహాత్ముడు చెప్పనట్లు నా తాత్విక జీవనంలో లక్ష్యాలు మరియు సాధనాలు పరస్పరం మార్చుకోవచ్చని తెలుసుకునాష్ణను. నేను ఎల్లప్పుడు సాధనాలపై నియంత్రణ కలిగి ఉన్నాను కాని లక్ష్యాలపై మాత్రం కాదు. గాంధీ మార్గాలను మరియు అంత్యాలను (గమ్యాలను) వేరుచేయలేదు. రాజకీయాలతో సహా జీవితం యొక్క అన్ని రకాల పరిస్థితులలో,

మేము ఏదైతే విత్తనాన్ని విత్తుతామో దానినే పండిస్తాము.

గాంధీజీ ప్రత్యేకంగా దృష్టి సారించిన అంశమేమిటంటే ఒక వ్యక్తి తన లక్ష్యాలను సాదించడానికి నిర్లిప్తత మరియు నిరాసక్తమైన చర్యలు అవసరమని నొక్కి చెప్పాడు. మనం ఉపయోగించే సాధనాలు/ మార్గాలు కనుక స్వచ్ఛంగా ఉన్నట్లయితే, ఫలితం గురించిన భయం ఆందోళన అవిరైపోతుంది. ఫలితం గురించి పట్టించుకోకపోడం అంటే, లక్ష్యాల గురించి స్పష్టత లేక పోవడం కాదు. ఎల్లప్పుడూ కారణం స్వపష్టంగా, పవిత్రంగా ఉన్నప్పుడే వాటి గుర్తింపు పవిత్రంగా ఉంటుంది. చివరికి గమ్యం కూడ శు భదాయకంగా ఉంటుంది. అపవిత్రమైన పనులు లేదా చర్యల ద్వారా న్యాయం పొందలేము. వాస్తవాన్ని లేదా నిజాన్ని చేరుకోలేము. అన్యాయమైన చర్యల ద్వారా న్యాయాన్ని సాధించలేము. నిరంకుశమైన పద్దతులద్వారా సేవచ్చను సాదించడం కుదరదని గ్రహించాలి బలవంతం మరియు శతృత్వం ద్వారా ఏర్పడే సక్షషలిజం ద్వారా శాశ్వత శాంతి సాద్యంకాదు. గాంధీ మర్గాలకంటే, లక్ష్యాలు ముఖ్యమైనవనే భావనను నిర్ధ్వంధంగా తిరస్కరించాడు. ఎందుకంటే ధర్మం యొక్క నైతిక విధానాలు వాటికి అదే ముగింపు సాధనాలు మరియు స్వీయ బహుమతి అనుభూతి అని గాంధీజీ వాదించాడు.

మార్గాలు స్వచ్ఛంగా ఉండాలంటే, మనిషి ఆత్మ అన్నింటికీ దూరంగా ఉండాలని గాంధీజీ నొక్కి చెప్పారు. అన్ని రకాల మలినాలను తొలగిచుకోవడానికి మరియు స్వచ్ఛతను సాధించడానికి గాంధీజీఉ ఉ పవాసం మరియు ప్రార్ధనను సూచించాడు. గాంధీజీ ప్రవచించిన స్వచ్ఛత మార్గాలద్వారా అతడు భగవంతుని ఉనికిని కనుగొన్నాడు. అతడు అహింస మరియు సత్యాగ్రహ మార్గాలద్వారా నిజమైన స్వరాజ్యాన్ని సాధించవచ్చునని, రక్తపాతం మరియు హిసా మార్గాల ద్వారా ఏర్పడే సాక్షాత్కారాన్ని నిర్ధ్వందంగా తోసిపుచ్చాడు. వ్యక్తి యొక్క వ్యక్తిగత ప్రవర్తనలో మార్పు ద్వారా సామాజిక పరివర్తన రావాలని గాంధీజీ కోరుకున్నాడు. రాజకీయ మరియు సామాజిక తత్వవేత్తల ఆలోచనల ప్రకారం చూసినట్లయితే గాంధీజీ ఎక్కడా మార్గాల మరియు లక్ష్యాల మద్య ద్విభాగత్యాన్ని పాటించలేదు మరియు సూచించనులేదు.

5.7. సారాంశం :

మార్గాలుమరియు లక్ష్యాలు మద్యగల సంబంధంపై గాంధీజీ యొక్క అభిప్రాయాలన్నీ అతని మొత్తం జీవిత అనుభవం కేంద్రంగా ప్రవచించబడింది. అంటూ అదికేవలం ఒక ప్రశ్నకాకుండా సాధకంగా చెప్పవచ్చు. ఇక్కడ మానవుని సామాజిక చర్యయొక్క అసక్తికరమైన ప్రతిపాదన ఏమిటంటే తక్షణం సంఘర్షణ తొలగించే చర్యలను చేపట్టడం అంటే సంఘర్షణ పరిస్థితికి కారణమైన కారకాలను తొలగించడం ముఖ్యమని గాంధీజీ పేర్కొన్నాడు. సంఘర్షణకు కారణమైన నిర్ణయీకరణ ప్రక్రియలో, దీనిని ఒక యుద్దం లేదా క్రూరమూన శక్తిన ఉపయోగించడం ద్వారా ఒక విజేతను గాని లేదా ఒక పరాజితున్నిగాని మనం చూడలేము. ఈ విధమైన ఫ్రేమ్‌వర్క్ శాంతిని కోల్పోవడానికి అవసరమైన బ్లూప్రింట్‌ను అందిస్తుంది. దీని అర్థం ఏమిటంటే, అహింసాయుతమైన చర్యలద్వారా మరియు శాంతియుత మార్గాలద్వారా సంఘర్షణను

పరిష్కరించే మార్గాలను అంతర్గతంగా లింక్ (సంబంధం) ఉంటుందని గాంధీజీ పేర్కొన్నాడు. అయినప్పటికీ సమాజ శాంతి పరిణామ క్రమంలో అహింసాయుత చర్యలు వ్యతిరేక భావనలను మరియు అనుకూల కోణాలను కలిగి ఉంటాయి. గాంధీజీ ప్రకారం లక్ష్యాలు మరియు మార్గాలు ఒక దానితో మరొకటి అవినాభావ సంబంధం కలిగిఉంటాయి. అవిలోతైన అర్థాన్ని, పరమార్థాన్ని కలిగిఉంటాయి. గాంధీజీ ప్రకారం సాపేక్ష సత్యాన్ని కలిగి ఉన్నవారు, సంపూర్ణ సత్యాన్ని తెలుసుకోవడానికి ఎవరూ దావా వేయలేరు. సరైన మార్గాలలో అహింసను స్వీకరించడం, దానిని సరైన విధంగా ఆచరించడం అలాగే దాని సాక్షాత్కారం దత్తతపై స్వరాజ్యం యొక్క ముగింపును ముందు ఉంచుతుంది. గాంధీజీ అహింసనే తన సర్వస్వంగా భావిస్తారు. అది విస్తృతమైన మరియు శాశ్వతమైన సూత్రం అని, దాని అభ్యాసానికి వ్యక్తిగత నైతిక క్రమశిక్షణ అవసరం ఉంటుందని, అప్పుడే భావోద్వేగాలు మరియు కోరికలు యొక్క సాధ్యమవుతుందని ఆయన ప్రగాడ విశ్వాసం.

గాంధీ అహింసను సర్వవ్యాప్త మరియు శాశ్వతమైన సూత్రంగా పరిగణించారు "ఏ మినహాయింపు లేకుండా జీవితంలోని ప్రతి పరిస్థితికి వర్తిస్తుంది. అహింస సాధనకు అభిరుచులు మరియు భావోద్వేగాలను నియంత్రించే నైతిక క్రమశిక్షణ అవసరం. ఇతరులను అనుమతించడంలో అహింస ఉంటుంది. గరిష్టంగా అసౌకర్యానికి గరిష్ట సౌలభ్యం కాబట్టి ఒక సత్యాగ్రహి స్వీయ – బాధ మరియు స్వీయ వ్యవహారాన్ని స్వీకరించడానికి సిద్ధంగా ఉండాలి. గాంధీ వర్సిటీ స్వచ్ఛంద పేదరికం, స్వచ్ఛంద సరళత మరియు స్వచ్ఛంద బాధల కోసం ఆత్మను విముక్తి చేస్తుంది భౌతిక శరీరం, శారీరక క్రమశిక్షణ మరియు బాధల నుండి నిజమైన ఓర్పు వస్తుందని అతను నాక్కిచెప్పాడు. మరియు అతను తనను తాను అత్యంత బలహీనమైన, అట్టడుగున మరియు పేదవారితో గుర్తించడానికి ప్రయత్నించినప్పుడు వ్యక్తిగత ఉదాహరణగా నిలిచాడు ఆత్మక్షేమం మరియు ప్రజల ఆనందం స్వచ్ఛంద పేదరికాన్ని నైతిక మరియు దేశభక్తి విధిగా భావిస్తాడు మనుషుల మధ్య ఉండే అత్యాశను తగ్గించడానికి ntary simplicity అవసరం మరియు అత్యాశను. చాలా ప్రధాన రాజకీయ సమస్యలకు మూలంగా చూస్తుంది. స్వచ్ఛంద బాధలు ఆత్మ మరియు బుద్ధిని శుద్ధి చేస్తాయి. అహింసకు హద్దులు లేవు.

న్యూమాన్‌లాగా, గాంధీ తనకు ఒక్క అడుగు సరిపోతుందని నొక్కి చెప్పాడు. సరైన మార్గాలను ఉపయోగించినట్లయితే, అంతిమాన్ని సాధించడం ఖాయమని మరియు భారతదేశం యొక్క స్వాతంత్ర్యాన్ని గెలుచుకోవడానికి హింసకు వ్యతిరేకంగా అహింసను సరైనమార్గంగా అతను భావిస్తాడు అతను హింస కంటే SIT హింసను ఇష్టపడతాడు. మరియు అతను ప్రతికూల హింసగా భావించే పిరికితనం యొక్క అహింసాత్మ చర్య కంటే హింసను ఇష్టపడతాడు. కేవలం శక్తి లేకపోవడమే అహింస కాదు ఆత్మకు హింసను బలహీనత, నైతిక నపుంసకత్వం మరియు ఇతరుల అభిప్రాయాలు మరియు అభిప్రాయాల పట్ల అసహనం యొక్క పరిణామంగా పరిగణించాడు. అతను అహింసను ఒక విలువగా భావిస్తాడు విరియు సంఘర్షణను తొలగించడానికి సమాజం చురుకుగా ఉండాలి. అహింంతోనే శాంతి సాధ్యం అహింసకు అనుకూలమైన కంటెంట్ ఉన్నందున దానికి ఎటువంటి సాధన విలువ లేదని ఇది సూచిస్తుంది, అవి

సముపార్జన. లేని దోపిడీ లేని మరియు సమానత్వ సమాజం గాంధీకి, అహింస అనేది ఉన్నతమైన కరుణను సూచిస్తుంది. ఇది సాధనాలు మరియు చివరల మధ్య వంతెన; ఒక సాధనంగా ఇది అన్ని సంఘర్షణలను ముగించే సమగ్ర ముగింపుగా అహింస యొక్క సాక్షాత్కారానికి మార్గాన్ని సిద్ధం చేస్తుంది.

శాంతికాముకులతో జైలు శిక్ష విధించడం కంటే పన్నులు చెల్లించక పోవడం ద్వారా రాష్ట్రాన్ని సమర్థవంతంగా నిర్వీర్యం చేయవచ్చు. ఇది సామూహిక ప్రాతిపదికన జరిగితే రెండోది ప్రభావవంతంగా ఉంటుంది అతన అహింసను అత్యంత చురుకైన శక్తిగా పరిగణిస్తాడు. అత్యున్నతమైన చట్టం, సర్వశక్తిమంతుడు అనంతం మరియు భగవంతుడికి పర్యాయ పదం అహింస మార్గంగా ముగింపును ప్రభావితం చేస్తుంది మరియు ఉద్ధృతం చేస్తుంది. HeEOPLE నిష్క్రియా ప్రతిఘటనను ఒక ‘ విధానంగా తిరస్కరిస్తుంది మరియు అది బలహీనతను దాచిపెడుతుంది మరియు కావలసిన ముగింపును సాధించడానికి సంభావ్య హింస సరైన మార్గం కాదు. చెడుకు ERSIT కాని ప్రతిఘటనలో నిమగ్నమైన నిస్సహాయతను అతను వ్యతిరేకించాడు.

సామాజిక మార్పు యొక్క పెద్ద మెజారిటీ అవగాహనికు కట్టుబడి ఉన్నట్లు గాంధీ భావనను అర్థం చేసుకో వడంలో ఈ స్థానం ప్రాథమిక స్వభావం కలిగి ఉంది, దాని విజయం చురుకుగా పాల్గొనే వారి త్యాగం, ధైర్యం మరియు దృఢ సంకల్పంతో దాని సూత్రాలకు కట్టుబడి ఉండటంతో ముడిపడి ఉందని అతనికి తెలుసు విముక్తి సామూహిక స్టాండ్లో చేరడానికి ఇతరులను ప్రేరేపించడానికి రోల్ మోడల్స్ అవుతారు. 1922 లో అతను ఆ సమయంలో నాయకత్వం వహిస్తున్న సామూహిక శాసనోల్లంఘన సమయంలో హింస చెలరేగినప్పుడు, ఆపని ఒక అద్భుతమైన పని అని అతనికి తెలుసు. మహాత్ముని యొక్క మహోన్నతమైన ఉనికి కూడా హింసాత్మక అంశాలను నియంత్రించడానికి సరిపోదని నిరూపించబడింది. మరింత హింసకు దారితీసే హింస యొక్క చక్రీయ క్రమాన్ని కలిగి ఉండాలనే వాస్తవాన్ని అతనికి బాగా తెలుసు మరియు “ శాసన ఉల్లంఘనను ఎప్పుడూ అరాచకం అనుసరించదు. నేరపూరిత అవిధేయత ప్రతి ఒక్కరూ దానికి దారితీయవచ్చు. ప్రతి రాష్ట్రం నేరపూరిత అవిధేయతను అణిచివేస్తుంది. శక్తితో అది నశిస్తుంది. “అది ERSIT చేయకపోతే, శాసనోల్లంఘనను అణచివేయడం మనస్సాక్షిని ఖైదు చేసే ప్రయత్నం” ఇది హిమాలయ తప్పిదం అని పేర్కొంటూ పెద్ద ఎత్తున ప్రజల సమీకరణ నుండి వైదొలగడానికి గాంధీని ప్రేరేపించింది. మరియు ఇలాంటి పరిస్థితిలో, “ఉగ్రమైన శాసనోల్లంఘన స్వేచ్ఛా వాక్ హక్కును సమర్థించడానికి ‘ మాత్రమే పరిమితం కావాలని సలహా ఇచ్చింది సంఘం గాంధీకి, ప్రజలను ప్రేరేపించడం లేదా బెదిరింపులు లేదా వేదాంతపరమైన ఆంక్షలు లేకుండా వారు చేయవలసిన పనిని చేయించడం ముఖ్యం. మానవులు నైతిక సూత్రాలను, దానిపై పనిచేయడం ద్వారా లేదా వారి చర్యల ద్వారా ప్రతిబింబించడం ద్వారా మాత్రమే పొందుతారు. “ఒక వ్యక్తి తరచుగా తనను తాను విశ్వసించే వ్యక్తి అవుతాడు చెడును గురించి ఆలోచించే వ్యక్తి చెడుగా లేకుంటే చెడు చేసే వ్యక్తి వలె చెడ్డవాడు ప్రశ్నారహిత విధేయతతో తన జీవితాన్ని క్రమబద్ధీకరించడానికి సిద్ధంగాం లేనివాడు నైతికత యొక్క చట్టాలు EOPLE అనే పదం యొక్క పూర్తి అర్థంలో మనిషి అని చెప్పలేము, అదే సమయంలో గాంధీ కూడా మానవ ఆత్మ

యొక్క లొంగని, స్వభావాన్ని విశ్వసిస్తాడు మరియు ఒక వ్యక్తి తన ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా ఏదైనా చేసేలా చేయలేడు ERSIT ఇర్రెసిసిస్టిబుల్‌గా మారుతుంది మరియు అతని చర్యలు సర్వవ్యాప్త ప్రభావాన్ని కలిగి ఉండాలంటే ఒక వ్యక్తి తనను తాను సున్నాకి తగ్గించుకోవడం చాలా ముఖ్యం.

194లో ఇలా అంటాడు ; "ఒక విదానంగా నిష్క్రియ ప్రతిఘటన రెండవ ఉత్తమ ప్రత్యామ్నాయం, ఇది అసమాన యుద్ధం అయినప్పుడు కనీసం ప్రాణనష్టం, అంతరాయం మరియు నిరత్సాహన్ని తగ్గిస్తుంది. కనీసం ఇది హింస యొక్క గొలుసు ప్రతిచర్యను పరిమితం చేస్తుంది. మరియు మానవత్వాన్ని కాపాడుతుంది. సమాజయం యొక్క లక్షణం. ఒక భావనగా మరియు ఒక ఊహగా (ఎ) పాల్గొనేవారు అహింసను కఠినంగా ఆచరించినప్పుడే అహింస విజయవంతమవుతుందని ఆయన వర్గీకరణ; లేకపోతే హింస మరియు అహింస కలయిక వ్యూహాత్మకంగా మాట్లాడటం కూడా విఫలమవుతుంది, ఎందుకంటే అణచివేత యొక్క మొత్తం బరువు అహింసా నిరోధకుల సమరూపంలో చేరిన వ్యక్తుల సంఖ్యను దూరం చేస్తుంది (సి) అహింసాం. చర్య యొక్క పద్ధతులను ఎంచుకున్నారు దీని వలన కలిగే ఆర్థిక లేదా పౌర అంతరాయాలు పెద్ద సంఖ్యలో ప్రజలను అహింసా చర్య నుండి దూరం చేయు విధంగా, విశ్వవిద్యాలయ .. మహాత్ముడు " భారతదేశంలో నిష్క్రియ. ప్రతిఘటనను ఉపయోగించడం సాధనాల ఎంపికకు అద్భుతమైన ఉదాహరణ " అని అలిన్స్కీ సూచించాడు కార్యకర్తగా గాంధీకి అత్యంత ముఖ్యమైన అంశం అందుబాటులో ఉన్న సాధనాలు. " ఆయన వద్ద తుపాకీలు ఉంటే వాటిని ఉపయోగించి ఉండవచ్చు " అని అతను తన అభిప్రాయాన్ని నిరూపించడానికి గాంధీ యొక్క ఆత్మకథ మైఎక్స్‌పరిమెంట్స్ విత్ ట్రూత్ నుండి ఊటంకించాడు. పంజాబ్ నుండి ఉదాహరణ ఇస్తూ, గాంధీ ఇలా వ్రాశాడు " నేను ముందుకు సాగాను.

మాదిరి ప్రశ్నలు :

1) గాంధీజీ సంఘర్షణను ఎలా అర్థంచేసుకున్నాడు, వాటి నివారణకు అతను సూచించిన మార్గాలను వివరించండి?
2) గాంధీజీ ముగింపుల యొక్క వాస్తవాన్ని తెలుసుకోవడానికి మార్గాల స్వచ్ఛత గూర్చి ఎందుకు పట్టుబడుతారు?
3) అహింస మరియు స్వరాజ్ మద్యగల బంధం (లింక్) ఏమిటి?

రచయిత
డా ॥ ఆకుల సోమనరసయ్య

పాఠం - 6

మహాత్మాగాంధీ

రాజ్యం మరియు ప్రభుత్వం భావనలు

పాఠ్యాంశ నిర్మాణ క్రమం :

6.1. పరిచయం
6.2. ఆస్థి హక్కులు మరియు ధర్మకర్తృత్వ సూత్రం
6.3. మతము మరియు మత సామరస్యం
6.4. వర్ణ వ్యవస్థ మరియు సామాజిక అసమానతలు
6.5. స్వరాజ్య ఆదర్శం
6.6. వికేంద్రీకరణ
6.7. స్త్రీలు, యుద్ధం మరియు కార్మిక సంఘ ఉద్యమం
6.8. సారాంశం
6.9. మాదిరి ప్రశ్నలు
6.10. ఆధారగ్రంథాలు

6.1. పరిచయం :

గాంధీ రాజ్యాన్ని వ్యవస్థీకృతమైన హింస మరియు శక్తిగా చూశాడు. రాజ్యం యొక్క అనివార్యమైన శక్తి ప్రయోగం అనేది వ్యక్తుల వికాసాన్ని, సునిశితత్వాన్ని నాశనం చేస్తుందన్నారు. అందుకే గాంధీ పెరుగుతున్న రాజ్యాధికారాన్ని భయంతో చూసేవాడు.

బ్రిటీష్ ఇండియా ప్రభుత్వం తన చట్టాలను గూర్చి ప్రకటించే సార్వత్రికత, నిష్పాక్షికత మరియు నిశ్చయాత్మకతలకు వ్యతిరేకంగా అంతర్వేది యొక్క పవిత్రతను ప్రకటించే వ్యక్తిగా గాంధీ నిలబడ్డాడు. అయితే రాజ్యాధికారాన్ని వ్యతిరేకించే అహింసావాదాన్ని బట్టి గాంధీని యధాతరస్థితిని సమర్థించే వానిగా చూడరాదు.

గాంధీ రాజ్య వ్యవస్థ పట్ల తీవ్ర నిరసనను వ్యతిరేకతను పెంచుకోడానికి బహుశా కొన్ని అంశాలు దోహదం చేసి వుండవచ్చు.

1. పేదలు, రక్షణ లేని వారైన జులు తెగ పై దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వం జరిపిన తీవ్ర అణచివేత, ఆకృత్యాలు,
2. సత్యాగ్రహ సమయంలో భారతీయుల అణచివేతకు దోహదం చేసే చట్టాలను తొలగిస్తానని వాగ్దానం చేసి కూడా స్మట్స్ మాట తప్పడం,
3. బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదులు భారతదేశంలో జరిపిన క్రౌర్యము, ఆకృత్యాలు.

తన పార్వభౌమాధికారంతో తన చట్టాలకు అనుల్లంఘనీయతను కల్పించడం ద్వారా రాజ్యం వ్యక్తుల హక్కులను సాకారం చేసే వ్యవస్థను దెబ్బ తీస్తుంది. పార్వభౌమాధికారానికి చట్టబద్ధత కల్పించుకొన్నా అది

నాగరికతలోని నైతికతను బలహీనపరుస్తుందని గాంధీ గ్రహించాడు. కనుకనే గాంధీ నిర్దిష్ట కాల ప్రదేశంలోని ప్రభుత్వ ప్రవర్తనను బట్టి గాక మొత్తం రాజ్య వ్యవస్థనే హింసగా చూసి వ్యతిరేకించాడు.

వ్యక్తి తన భవిష్యత్తును తాను నిర్దేశించుకొనే నైతిక హక్కుకు సవాలుగా మారిన రాజ్యాధికారవాదాన్ని గాంధీ వ్యతిరేకించాడు. ఈ భాషన కూడా గాంధీ యొక్క మౌలిక భావన అయిన సత్యం పై ఆధారపడినదే. గాంధీ దృష్టిలో దైవానిదే అత్యున్నత అధికారం. దీని స్థానంలోకి రాజ్యాధికారం ప్రవేశించడాన్ని నిరసించాడు. అంటే ఏ రాజ్యము లేక పాలకుడు తనను తాను దైవానికి ప్రత్యామ్నాయంగా కాని లేక వ్యతిరేకంగా కాని నిలబెట్టుకోరాదు. అంతేగాక అంతర్వాణి ప్రబోధం మేరకు అనైతికమైన ఏ రాజ్య చట్టాన్నైనా వ్యక్తికి వుందని నమ్మాడు. ప్రకటించాడు మరియు తామ ఆచరించాడు. అలా వ్యవస్థీకృత రాజ్యాధికారం కన్నా ప్రజల నైతిక అధికారం బలీయమైనదని భావించాడు. దానికన్నా దైవాధికారాన్ని తిరుగులేనిదిగా భావించాడు. దైవాన్ని విశ్వసించి, దైవానికి భయపడే వారు ఏ వ్యక్తికీ, శక్తికీ, అధికారానికి భయపడక్కర్లేదని ప్రకటించాడు.

అయితే రాజ్య వ్యవస్థను హింసతో నిర్మూలించాలని గాకుండా అహింసతో పూరించాలని భావించాడు. గాంధీ స్వరాల్లో ఆర్మీ, నేవీ, చట్టాలు, కోర్టులు, పోలీసులు, యంత్రాలు వగైరా వుంటాయి. అయితే ఆ వ్యవస్థలు ప్రజల స్వేచ్ఛా రక్షణకే గాని అధికార ప్రయోగానికి కాదు. ఇక తన ఆదర్శ సమాజంలో ఏ అధికార వ్యవస్థ వుండరాదని కోరుకున్నాడు.

భవిష్యత్ ఆహింసాత్మక భారత రాజ్యంలో పోలీసు అవసరమే అనే తన అభిప్రాయానికి తన అసంపూర్ణ అహింసే కారణమని గాంధీ ఒప్పుకొంటాడు. అయితే ఆ పోలీసులు అహింసావాదులుగా, సంస్కర్తలుగా, ప్రజా సేవకులుగా వుంటారు. వారు ప్రధానంగాదొంగలు, దోపిడీదార్ల విషయాలకు పరిమితమౌతారు. ఈ అహింసా సమాజంలో నేరం వున్నా నేరస్థులు వుండరని, వేరాన్ని ఒక ఎ రుగ్మతగా పరిగణించి నేరస్థులను రోగులుగా చూసి వారికి ఆసుపత్రుల వంటి జైళ్ళలో చికిత్స చేయాలని గాంధీ అన్నాడు. నేరస్తులు జైలుసిబ్బందిని తన స్నేహితులుగా భావించాలని చెప్పాడు. గాంధీ దృష్టిలో మానసిక అస్వస్థత మంచే నేరం పుడుతుంది. కనుక రాజ్య యంత్రాంగం కూడా ఆహింసాత్మాకంగా స్పదించాలి. అంతిమంగా రాజ్యరహిత సమాజమే గాంధీ ఆదర్శం,

6.2. ఆస్తి హక్కులు మరియు ధర్మకర్తృత్వ సూత్రం:-

ప్రకృతి మొత్తం దైవం నుంచే వచ్చింది. దైవానికి చెందుతుంది. ప్రకృతిని ఉపయోగించుకొనే హక్కు ఏ ఒక్కరికో లేక కొద్ది మందికో గాక అందరికీ వుంటుంది. దైవం మనిషిని శ్రమించి బ్రతికే నిమిత్తం సృష్టించాడని గాంధీ విశ్వసించాడు. అనగా మనిషి తన శరీర శ్రమతోనే తన శరీరాన్ని పోషించుకోవాలి. మానసిక శ్రమతో మేధస్సును పోషించుకోవాలి. అందుకే శ్రమించకుండా తినేవాడు. దొంగతో సమానమన్నాడు గాంధీ. అంతేగాక వ్యక్తిగత ఆస్తి సర్వానర్థాలకు మూలమని నమ్మాడు. శక్తివంతమైన దైవానికి దాచవలసిన అవసరం లేదు కనుక ప్రకృతిద్వారా శ్రమించి సంపాదించాలి గాని, భవిష్యత్ కోసం దాచుకోరాదని గాంధీ అంటాడు.

గాంధీ గీతను తన ధార్మిక విఘంటువుగా చేసికొన్నాడు. అందులోని ఆపరిగ్రంథం (Non-Possession), సమభావం, మొదలగు భావాలు గాంధీని ఆకర్షించాయి. సంపర అందరికీ చెందుతుందని, ఆస్తి కూడబెట్టరాదనే భావాటి ధర్మకర్తృత్వ భావనను రూపొందించాయి. గీతలోని అపరిగ్రహం, సమభావం లక్షణాలు ట్రస్టీకి వుండాలని గాంధీ భావించాడు. హృదయంలో మార్పు ద్వారానే ఈ లక్షణాలు వస్తాయి. కోట్ల కొద్దీ ధనమున్న ఒక్క దమ్మిడీ

కూడా తనది కాదని ట్రస్టీ మరియు ముముక్షువు భావిస్తారు. శ్రమ జీవన సత్యాన్ని కూడా అర్థం చేసికొంటే ధర్మ కర్తృత్వపాలన తేలిక అవుతుంది. దాన్ని చట్టబద్ధం చేయవచ్చు. చట్టపరిధిలోని స్వేచ్ఛ ప్రకారం ట్రస్టీ తన వారసుణ్ణి నియమించవచ్చు.

ప్రస్తుత సమాజంలో విజృంభిస్తున్న కోర్కెలు, దిగజారుతున్న నైతిక విలువలు, నిర్లక్ష్యం చేయబడుతున్న సంప్రదాయము మొదలగున్నవి సమాజంలో ప్రేమ, స్నేహం, అనుభూతి వంటి వాటికి స్థానం లేకుండా చేస్తున్నాయి. తత్ఫలితంగా పరస్పర అనుమానం, అసూయ, భయం వంటివి స్థిరపడుతున్నాయి. ఇదంతా స్వేచ్ఛా, సమానత్వాల సమన్వయ లోపంగా భావించవచ్చు.

భౌతికతే యధార్థమని నమ్ముతూ, భౌతిక సుఖం కోసం సంపదను అపరిమితంగా ప్రోగు చేసికోవాలనే మానసిక ప్రవృత్తి వున్న సమాజంలో అసమానతలు అనివార్యం మరియు ఆదర్శాల స్థాపన కష్ట సాధ్యం, చట్టం ద్వారా ఆర్థిక సమానత సాధించినా గానీ, ఈ ప్రవృత్తులున్నంతవరకూ తిరిగి అసమానతలు తలెత్తుతూనే వుంటాయి. వాస్తే వానికి జంతు స్థాయి (భౌతిక) అవసరాలు బీరివా ఈ మనోవృత్తులు మనిషిని అక్కడే ఆపుతాయి గానీ అతణ్ణి ఉన్నత అవసరాలైన ప్రేమ, నైతికత, ఆధ్యాత్మిక పురోభివృద్ధి మొ?వి సాధించుకొనేటట్లు చేయలేవు. ఈ సమస్యలన్నిటికీ గాంధీ సూచించిన పరిష్కారం 'అపరిగ్రహం' గాంధీ దృష్టిలో కలిగి వండటంటే మరుసటి దినం కోసమే అని అర్థం, గాంధీ ప్రకారం సత్యప్రియుడు, ప్రేమను ఆచరించే వాడు మరుసటి రోజు కోసం ఏమీ దాచుకోడు. అంతేగాక తాము సృష్టించే సంపద అంతా సమాజం లేక జాతి కోసమే గాని తన కోసం కాదని భావిస్తాడు. తన భవిష్యత్తుకు అవసరమైనది దైవమే ఇస్తుందని విశ్వసిస్తాడు. ఈ మాత్ర నిర్లక్ష్యమే సంపద ప్రోగు చేసికోడానికి దారి తీస్తుంది. అందుకే పేదలకన్నా పంపన్నులే మిక్కిలి అసంతృప్తితో వుంటారని గాంధీ అన్నాడు. ఈ సమస్య పరిష్కారానికి గాంధీ ధర్మకర్తృత్వాన్ని చించాడు.

ఆస్తిపరులు ఆస్తిని త్యజించనవసరం లేకుండానే ఆస్తిని, తమ తెలివిని సమాజం మేలుకై వినియోగించాలని కోరాడు. అందరూ సమానంగా భావించబడినా, శారీరక, మానసిక సామర్థ్యాలలో తేడాల వల్ల కొందరు నిజాయితీగానే అధికంగా సంపాదించగలరు. వారిని నిరుత్సాహపరచక్కర్లేదని గాంధీ అంటాడు. అట్టివారు తమ శక్తియుక్తుల్ని, సంపదనూ సమాజం కోసం వాడాలి. శ్రామికుల సహాయం లేకుండా ఎవరూ సంపదను సృష్టించలేరు గనక ఎవరి అవసరానికి మించి సంపదవున్నా అది సమాజం కోసమే అని గ్రహించాలి.

సంపన్నులు ధర్మకర్తృత్వ పద్ధతి ద్వారా పేదలకు సహాయపడుతూ తమని తాము సంస్కరించుకోవచ్చని గాంధీ అన్నాడు. మానవ నైజాన్ని మార్పు చేయవచ్చుననే నమ్మకం పై ఈ పద్దతి ఆధారపడి వుంది. సమాజ అవసరాలకు మించకుండా వ్యక్తికి సంపద హక్కు వుండరాదని గాంధీ అన్నాడు. అంతేగాక సమాజ అవసరాలకు భిన్నంగా లేక వ్యతిరేకంగా వ్యక్తి సంపద ఉపయోగించబడరాదన్నాడు. అందుచేత కోర్కెల నియంత్రణే నాగరికత అని గాంధీ విశ్వసించాడు. దీనిని ప్రాథమిక స్థితికి వేరడంగా కాక హింసాయుత కోర్కెలను స్వచ్ఛంధంగా విడవాడడంగా అర్థం చేసికోవాలి. సత్యవంతమైన ప్రవర్తన ద్వారా సమాజంలో సామరస్యం నెలకొల్పవచ్చని గాంధీ నమ్మాడు.

ధర్మకర్తృత్వం ద్వారా ఆశించిన సామాజిక మార్పు సాధ్యమని, ఇది హింసను, స్వేచ్ఛారాహిత్యాన్ని తొలగిస్తుందని గాంధీ అన్నాడు. ప్రభుత్వ రంగంతోపాటే ఈ వ్యవస్థ కూడా వుంటే ప్రభుత్వరంగ లక్షణాలైన

అసమర్థత, అవినీతి, అలసత్వం, విస్తేజం, ఉద్యోగస్వామ్య దౌష్ట్యం వంటి వాటికి విరుగుడుగా కనిపిస్తుంది. వాస్తవానికి ఈ సిద్ధాంతం ప్రభుత్వ, ప్రైవేటు సంపదలకు, వినిమయ వస్తువులకు, పెట్టుబడి వస్తువులకు తేడా చూడదు. దీని ప్రకారం కార్మికుడు కూడా తన నిపుణతకు, తన శ్రమకు తాము ధర్మకర్తగా వ్యవహరించి దాన్ని వ్యక్తిగత ప్రయోజనానికి గాక సమాజ ప్రయోజనానికే వినియోగించాలి అని గాంధీ అన్నాడు.

స్వచ్ఛందంగా ధర్మకర్తృత్వం అమలులోనికి రానపుడు కేవలం సంపన్నులలోనే మార్పు రావాలని ఆశించక ఇతరులూ మారి ఈ విలువలను అంగీకరించి అహింసతో కూడిన తమ అభిప్రాయాల ద్వారా సంపన్నులను మార్చవచ్చు. అవసరాన్ని బట్టి సహాయ నిరాకరణను చేపట్టవచ్చునవి గాంధీ పేర్కొన్నాడు.

6.3. మతము మరియు మత సామరస్యం:-

మతం అనేది దైవ భావన పై ఆధారపడి మనిషిని దైవాన్ని కలిపే మార్గంగా గుర్తించబడింది. సత్యవ్రతులైన వారికి మోక్షం త్వరగా సిద్ధిస్తుంది. కనుక మన పనులన్నీ ఆధ్యాత్మిక వికాసం కల్గించేవిగా వుండాలన్నాడు గాంధీ. అన్యాయం బలీయమైనపుడు ఎ 'దైవ అవతారం' భావన గుర్తుకొస్తుంది. గాంధీ దృష్టిలో అత్యున్నత నైతిక శక్తిగలవారే నిర్భయంగా అన్యాయాన్నేదిరించి అవతార పురుషులుగా గుర్తించబడతారు.

హేతువుకు అతీతమైన దైవాన్ని హేతువు, మేధస్సు ద్వారా తెలిసికోలేము. ఆత్మాన్వేషణనే భక్తి అని, ఆత్మ సాక్షాత్కారం.. తర్వాత భక్తి జ్ఞానంగా మారుతుందని గాంధీ అన్నాడు.

సత్యానికి, నైతిక నిబద్ధతకు మించిన మతం ఏదీలేదు. గాంధీ దృష్టిలో మతం అంటే మానవ స్వభావాన్ని ఔన్నత్యం దిశగా మార్చేది. సత్యానికి కట్టుబడేటట్లు చేసి నిరంతరం పవిత్రీకరించేది అని అర్థం. అనగా సమస్తాన్ని ధారణ చేసినది (దైవం). మనిషిని అదే పోషించి, కాపాడుతుంది. మతానికి నైతికత ముఖ్యం. మనిషిని, మనిషిని మరియు మనిషిని దైవాన్ని కలిపేది మతం. ఒక విత్తు: పెరగడానికి నీరు ఎలా అవసరమో, సమాజం నైతికంగా అభివృద్ధి చెందడానికి మతం చాలా అవసరం.

అన్ని మతాలు దైవ ప్రసాదితాలే. అన్నిటి యొక్క పారమూ ఒక్కటే అవి ఒక తోటలోని అనేక పూల వంటివని గాంధీ అన్నాడు. అన్ని మతాలు దేవుడొక్కడే అని, మనుషులంతా ఒకటే అని కనుక కలిసి వుండాలని చెప్పాయని గాంధీ అన్నాడు.

ప్రతి మతస్థుడు ఇతర మతాల గ్రంధాలను స్నేహ పూర్వకంగా చదివితే తన మతంలోని లోపాలను తొలగించుకోగలడు. శ్రీ మతస్తులు సహోదరులుగా భావించినపుడే ఇది మరింత అవసరం. ఒకే చెట్టు కొమ్మల్లాంటి భిన్న మతాల మధ్య హెచ్చు తగ్గుల భావన అర్థంలేనిది. కనుక ఇతర మతాల పట్ల సహనము, గౌరవము వుండాలి. మన మతాన్ని మనం అభిమానిస్తున్నట్లుగానే ఇతర మతాలను కూడా అభిమానిస్తే మత మార్పిడి అనేది అర్థరహితం అవుతుంది. అలా అన్ని మతాల మధ్య సామరస్యం పెంపొందుతుందని గాంధీ ఆశించాడు.

గాంధీ దృష్టిలో ఒక హిందువు మరింత ఉన్నతమైన హిందువుగా, ఒక ముస్లిం మరింత ఉన్నతమైన ముస్లింగా, ఒక మరింత ఉన్నతమైన క్రిస్టియన్ మారాలి. అలాగే ఇతర్లకై దైవానికి మనం చేసే ప్రార్థన నాకు జ్ఞానం ఇచ్చినట్లుగా అతనికీ అని గాక అతని అత్యున్నత అభివృద్ధికి కావలసిన సత్య జ్ఞానాలను అతనికి ఇవ్వు" అని వుండాలి అన్నాడు గాంధీ. మన మేత విశ్వాసం గూర్చి వాచ్యపరంగా చెప్పటం గాక నైతిక ప్రవర్తన ద్వారా

ప్రకటితం చేయాలి. సేవా తత్పరితలో అత్యంత క్లుప్తమైన సరళమైన జీవితమే సందేశం లాంటిది. అనగా మనం సేవ చేస్తూ ఇతర్లను సేవ చేయమంటే వారికి అర్థమౌతుంది.

ఒక మతం ఎక్కువ, ఒక మతం తక్కువ అని తీర్పు చెప్పే అధికారం ఎవరికీ లేనందున అన్ని మతాలలోను వాస్తవముందని అంగీకరించాలి. బాహ్యమైన తేడాలు గతంలో వున్నాయి. భవిష్యత్లో వుంటాయి. భగవంతుడే భిన్నత్వంతో కూడిన సృష్టి చేశాడు. నేను చూసిన పద్ధతిలోనే మిగతా వారు కూడా దైవాన్ని దర్శించాలి అవి ఎవరూ అనరాదంటాడు గాంధీ. వేరు వేరు మతాలు ఇవ్వు వున్నంత వరకూ ఆ మతాల వారికి బాహ్య చిహ్నాలు బహుశా అవసరం అవుతాయి. కాని అవి ఆడంబరంగా మారి తమ మతమే ఇతర మతాల కంటే గొప్పదని చెప్పడానికి పారనమైనప్పుడు వాటిని త్యజించడం మంచిదని గాంధీ అన్నాడు.

సమిష్టి ప్రయోజనాలను ఆశించేవాడుగా, ఆధ్యాత్మికవేత్తగా మనుషుల మధ్య సమత్వాన్ని ఆత్మపరమైన ఐక్యతను సమ్మాడు. అందుకే జాతి, మత, కులపరమైన బేధాలను విశ్వసించలేదు. అహింస, బ్రహ్మచర్యం, అపరిగ్రహం లక్షణాల వల్ల జాతి, మత, బేరాలను అధిగమించవచ్చని గాంధీ భావించాడు. దక్షిణాఫ్రికాలో సమానత్వం దిశగా భారతీయుల (హిందూ, ముస్లింల హక్కుల కోసం ఉద్యమించాడు. అలా నైతిక కోణం మంచి హిందు. ముస్లిం ఐక్యత కాంక్షించాడు.

హిందూ ముస్లింల ఐక్యతా ఉద్దేశం గ్రహించి వీలైనప్పుడల్లా గాంధీ వీరి ఐక్యతకు ప్రయత్నించాడు. ఖిలాఫత్ ఉద్యమాన్ని సమర్థించాడు. కిలాఫత్ వ్యవహారం నిజమైతే హిందువులు మహ్మదీయులను సమర్ధించి వారికి సహకరించాలన్నాడు. అయితే దానికి ప్రతిగా ముస్లింలు కూడా గోపంరక్షణకు కట్టుబడాలని కోరరాదన్నాడు. ఖిలాఫత్ కోసం ముస్లింలు గోవరను ఆపుతామంటే సరికాదని, ఒకే గడ్డ మీద ఇరుగు పొరుగు వుండటం వల్లే గోసంరక్షణకు పూనుకొంటే అది వారికి గౌరవమన్నాడు. ఐక్యతలో స్వచ్ఛందత వుండాలన్నాడు. ఇట్టి మతాల ఐక్యత స్వాతంత్ర్య సముపార్జనను త్వరితం చేస్తుందని కూడా భావించాడు. ఈ ఐక్యత కేవలం సాంఘిక, రాజకీయ కారణాలకే కాక ఆధ్యాత్మిక పురోగతిరీత్యా కూడా ఆవసరమన్నాడు.

మతాల మధ్య ఐక్యతను మరింత పెంచడానికి అన్ని మత గ్రంధాల, సూత్రాల జ్ఞానం అందరూ పొందాలి. ఏ మతానికి చెంది ఉన్నాదులైనా తమ మతాల పాదాన్ని గ్రహిస్తే అది సత్యం, శాంతి, ప్రేమలేవని, ఇతర మతాల సారమూ ఆదనని గ్రహిస్తారు. అలా ప్రజల హృదయాల ఐక్యతను సాధించవచ్చని గాంధీ అన్నాడు.

ముఖ్యంగా సంఖ్యాపరంగా పెద్ద మతస్థులైన హిందువులు పిరికితనాన్ని వదిలి, ధైర్యంగా అన్ని ఇతర మతస్థులనూ నమ్మాలి. (ప్రేమించాలి. వారికి సేవ చేయాలని గాంధీ కోరాడు. హిందువులు) త్యాగ భావం అలవర్చుకొని ధాతృత్వాన్ని పెంచుకోవాలని అన్నాడు. తమ నిజాయితీని ఋజువు చేసే కొద్దీ అల్ప సంఖ్యాకులకు ఆత్మ విశ్వాసం పెరిగి క్రమంగా అన్నదమ్ముల్లా మెలిగే పరిస్థితి వస్తుందని గాంధీ ఆశించాడు. దైవానికి తన బిడ్డలందరూ సమానమే గనక దేశంలో తలెత్తిన మత బేరాలు, ఘర్షణలు తొలగించి సమానత్వాన్ని పాటించాలని కోరాడు. మత ఘర్షణలకు రాజకీయ పరిష్కారాలైన సీట్ల సర్దుబాటు లేక న్యాయ స్థానాల ద్వారా పరిష్కారాలు కాకుండా పరస్పర చర్చలు, అవగాహన, సానుభూతి వంటివి మిక్కిలి ఉపయోగకరం అని భావించాడు. 'ద్విజాతి' సిద్ధాంతం పట్ల ఆందోళన చెంది అది అసత్యమన్నాడు. చారిత్రకంగా మత మార్పిడి చేసుకొన్నవారు. వేరే జాతిగా మారరన్నాడు. వాస్తవానికి పాంస్కృతిక పరంగా హిందు, ముస్లింలకు పారూప్యత, ఏకత వుందని గాంధీ నమ్మాడు.

భారత జాతీయ భావనకు మతాల ఐక్యత మూలమని విశ్వసించాడు. అందుకు తగిన కృషి చేశాడు.

6.4 వర్ణ వ్యవస్థ మరియు సామాజిక అసమానతలు:-

ఆకర్షణ శక్తి చేత భూమి తన స్థానంలో ఉన్నట్లుగా ఆహింపచే సమాజం ఒకటిగా వుంటుంది. గాంధీకి స్త్రీలు గౌరవించబడే. అసమానతలు లేని, సర్వమత సమానత వున్న, మత్తు పానీయాలు, పదార్థాలు లేని, ప్రతి ఒక్కరూ తమ శీలాన్ని (character) జాగ్రత్తగా కాపాడుకునే సమాజం అభిలషణీయం.

వర్ణము, ఆశ్రమము అనేవి హిందూ మతంలో ముఖ్యాంశాలు. వర్ణ వ్యవస్థలో బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణాలు వ్యక్తి జీవితంలో బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వనప్రస్థ మరియు సన్యాస ఆశ్రమాలు (దశలు) వున్నాయి. ఈ దశల ద్వారా ప్రతి హిందువు తన జీవిత లక్ష్యమైన మోక్షాన్ని చేరాలి. మొదటి మరియు మూడవ దశలు ప్రస్తుతం స్ఫూర్తి లోపించి అది శారీరక, మానసిక అవసరాలకు పరిమితం చేయబడింది.

వర్ణ వ్యవస్థ పునర్నిర్మితమైతే ఆశ్రమ ధర్మాలు కూడా పునరుద్ధరించబడతాయని గాంధీ ఆశించాడు. వర్ణ ధర్మాల ప్రకారం.. బ్రాహ్మణులు అధ్యయనము, బోధన చేయాలి. క్షత్రియులు ప్రజా రక్షణ చేయాలి. వైశ్యులు సమాజ శ్రేయస్సు కొరకు సంపద సృష్టించాలి. శ్రూదులు శరీర శ్రమము చేయాలి. గాంధీ దృష్టిలో వర్ణ ధర్మం స్థూలంగా భూమి పై మనిషి కర్తవ్యాన్ని నిర్దేసిస్తుంది.. అందరూ తమ ధర్మాలు పరోపకార బుద్ధితో చేసి, సమాజం ఇచ్చిన ప్రతిఫలంతో జీవిస్తూ తృప్తి చెందాలి..

అలా వర్గం వ్యక్తి జీవన సూత్రాన్ని తర్వారా అతని ధర్మాన్ని లేక కర్తవ్యాన్ని నిర్దేశిస్తుందే తప్ప హక్కులను, ఆధిక్యతను లేక నతను మాత్రం కాదని గాంధీ పేర్కొన్నాడు. సమాజం అన్ని వర్గాల పై సమానంగా ఆధారపడి వుంటుంది. గనుక అన్ని వర్గాలు సమానమేనన్నాడు. వర్ణ వ్యవస్థ సార్వత్రికంగా అన్వయించదగ్గదని గాంధీ విశ్వానం. ప్రతి మతం కనుగొనే ముఖ్య మాత్రానికి అట్టి సార్వత్రికత వుంటుంది. వేదాలలో వర్ణాలను ఒకే శరీరంలోని భాగాలుగా పోల్చారు. గనుక హెచ్చు తగ్గుల ప్రసక్తి వుండరాదని గాంధీ అన్నాడు. అట్టి హెచ్చు తగ్గుల వివాదమే వస్తే శరీరం, సమాజం, మానవాళి కూడా ముక్కలౌతాయి. అంటే అది అంతర్యుద్ధాలకు, వర్గపోరాటాలకు దారి తీస్తుంది. అలాంటి అవాంఛనీయ సంఘటనలు అంతమవ్వాలంటే వర్గ సూత్రాన్ని పాటించాలని గాంధీ కోరాడు. వర్ణం వల్ల జీవితం జీవించదగ్గది అవుతుందని, తృప్తి, శాంతి పెరుగుతుందని, కొట్లాటలు, ఘర్షణలు, ఆకలి, రోగము, పేదరికము అంతమౌతాయని గాంధీ భావించాడు. అంతేగాక వర్ణ వ్యవస్థ మత, సాంఘిక, ఆర్థిక అవసరాలు తీరుస్తుంది. ఇట్టి సూత్రాన్ని అమలు చేసే సమాజానికి ఆర్థ్యాత్మిక వికాసానికై తగిన సమయం లభిస్తుంది. సామాజిక రుగ్మతలు, ఆర్థిక పోటీ అంతమౌతాయి. సంపద న్యాయంగా పంపిణీ అవుతుందని గాంధీ విశ్వాసము.

అయితే ప్రజలు వర్ణ ధర్మ సూత్రాన్ని నిరాకరిస్తూ కర్తవ్యాన్ని హక్కుగా పొరబడి వ్యక్తిగత ప్రయోజనానికి దోహదం చేసే పనినే స్వీకరిస్తున్నారు. తద్వారా వర్ణ వ్యవస్థ వక్రతకు, సామాజిక పతనానికి దోహదం చేస్తున్నారని గాంధీ ఆవేదన చెందాడు. నేడు వర్ణమంటే హెచ్చు తగ్గులనే అర్థం వచ్చి ప్రపంచంచే అవహేళన చేయబడే స్థాయికి మన సమాజం దిగజారింది.

తన శక్తినంతటినీ ఉపయోగించి తన సృష్టి కర్తను తెలిసికొనుటే మనిషి పని. దానికై అతను జీవించి

వుండాలి. అందుకై పూర్వీకుల వృత్తి చేపట్టి కొనసాగించాలి. అయితే ఈ సూత్రంలో తన ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా తప్పనిసరిగా పూర్వీకుల వృత్తినే చేపట్టాలనే బలవంతం లేదు. అట్టి బలవంతం లేకనే వర్ణ ధర్మం నిరాఘాటంగా వేల సంవత్సరాలు కొనసాగిందని గాంధీ అన్నాడు. శిక్షణ చేత ప్రజలు ఆ సూత్రంలోని బాధ్యతను, న్యాయాన్ని గ్రహించి స్వచ్ఛంధంగా దాన్ని స్వీకరించారు.

వర్గం ముసుగులో వచ్చిన కులానికి, వర్ణానికి గాంధీ దృష్టిలో సంబంధం లేదు. వర్ణ వ్యవస్థను అనుసరించడం లోని వైఫల్యం వల్ల ఆర్థిక, ఆధ్యాత్మిక సమస్యలు, నిరుద్యోగం, పేదరికం, అస్పృశ్యత మరియు విశ్వాసరాహిత్యం వంటివి తలెత్తాయని గాంధీ భావించాడు. కులం భారతదేశాన్ని పతనం చేసిందని, కుల వ్యవస్థలో దైవం నిర్దేశించిన కుటుంబాన్ని పోలిన సంఘటిత తత్వం, సహజత్వం లోపించాయన్నాడు. అయితే కుటుంబం విస్తరనే కులం అని, రెంటిలోనూ రక్త సంబంధం, వారసత్వం వున్నాయని గాంధీ అన్నాడు.

ఉన్నత విద్యకై ఇంగ్లాండుకు సముద్రం దాటి వెళ్ళేటప్పుడు గాంధీని కుల బహిష్కరణ చేస్తామని కొందరు బెదిరిస్తే వారికా అధికారం చేతన్నాడు. అప్పృశ్యతను అమామనుకున్నాడు. అహ్మదాబాద్లోని సత్యాగ్రహ ఆశ్రమంలో తప్పుక్యులను చేర్చుకొన్నాడు. ఇహపంక్తి భోజనాలు వగైరా ఆచరింపచేశాడు.

గాంధీ ఆర్థిక సమానత్వ సూత్రాన్ని అంగీకరించాడు. అయితే అది సంపద యొక్క యాంత్రికమైన సమాన పంపిణీగా కాక ప్రతి మనిషి తన సహజ అవసరాలను తీర్చుకొనేందుకు వీలు కల్గి ఉండాలి. సంపద పోగు చేసికోడానికి ఆస్కారం వుండరాదు. ఈ సమానత్వంలో ప్రతి వ్యక్తికి సంతులిత ఆహారము, నివాసానికి గృహము, వైద్య సేవలు, పిల్లలకు విద్యావకాశాలు వుంటాయి. దీన్ని కాక సాకారం చేయ్యడానికి కానీ, ఇతర కుటీర పరిశ్రమలు స్థాపించాలన్నాడు. అలా క్రమంగా సామాజిక, ఆర్థిక అసమానతలు తొలగి సమానత్వాన్ని సాధించవచ్చుంటాడు గాంధీ.

6.5 స్వరాజ్య ఆదర్శం:-

గాంధీ దక్షిణాఫ్రికాలో భారతీయుల ఓటు హక్కు, ఇతర అధికారాల కోసం పోరాడాడు. దీని వెనుక జాతీయతా భావము. సర్వ మానవ సమానత్వ భావము వున్నాయి. ఆవేద సమయాల్లో భారతీయులు, దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులు పరస్పర సహాయం చేసికొనేట్లు చేశాడు. అలా జాతీయతా భావాన్ని పెంపొందించాడు.

రవీంద్రుని శాంతినికేతనంలో పనివాళ్ళ చేత కాకుండా ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు తామే వంట చేసుకొంటూ స్వీయ పాఠం గూర్చి ప్రత్యక్ష పాఠం నేర్పాలని సూచించాడు. రవీంద్రుడు స్వరాజ్య వ్యాప్తికి తాళం చెవిని ఈ సలహాలో చూశాడు. స్వతంత్రత, స్వపరిపాలనలో అనుభవం వల్ల స్వరాజ్య స్ఫూర్తిలో వస్త్ర బహిష్కరణ చేసి, దేశీయ మిల్లులు చేసిన మాలు తోనే బట్టలు నేసి ధరించాలని నిర్ణయించాడు. అయితే దేశీయ మిల్లు నూలు పరిమితం కనుక మాలు వడకడాన్ని మొదలు పెట్టి వీటన్నిటిని దేశభక్తి ప్రేరిత స్వీయ పోషణ కార్యకలాపాలుగా, పరాధీనత నుంచి బయటపడేసేవిగా గాంధీ చూశాడు.

మానవ జీవన సమగ్ర అభివృద్ధికి రాజకీయాధికారం ఒక పాధనం. ఇది జాతీయ ప్రతినిధుల ద్వారా జాతి జీవనాన్ని నియంత్రిస్తుంది. అయితే జాతికి స్వయం నియంత్రణ కలిగినట్లయితే ప్రతినిధులతో అవసరం

లేదు. గాంధీకి ఇదే విజ్ఞానవంతమైన ఆరాచక స్థితి (ertightered anarchy). అట్టి స్థితిలో రాజకీయాధికారం వుండదు. ఎందుకంటే రాజ్యమే వుండదు గనుక, ఆ స్థితి పూర్తిగా సాధ్యం కాదు కనుక థోరూ చెప్పినట్లుగా 'తక్కువగా పాలించే ప్రభుత్వాన్నే ఉత్తమ ప్రభుత్వంగా భావించాలన్నాడు' గాంధీ.

అధికార వ్యవస్థ క్రింద వుండకుండా ప్రజలు తమంత తాము శాసించుకోవడం ఆహింస. ఇది పరిశుద్ధ ఆరాచకానికి దారితీయగలదని గాంధీ ఆశించాడు. ప్రతి వ్యక్తి తన అంతర్వాణిని గౌరవిస్తే ఇది సాధ్యం, వ్యక్తి అనుమతి లేనిదే ప్రభుత్వం అతన్ని నియంత్రించజాలదు. అట్టి వ్యక్తి ప్రభుత్వం కన్నా ఉన్నతుడే. వ్యక్తికి స్వేచ్ఛ ముఖ్యమైనా సమాజ అవసరాలకై పురోగతికై తనని తాము సరిదిద్దుకుంటాడు. విశృంఖలతకు, నియంత్రణకు మధ్య 'గోల్డెన్మాన్'న్కి తెల్సికోవాలంటాడు గాంధీ. సామాజిక పురోగతి కోసం వ్యక్తి సమాజ నియంత్రణను స్వచ్ఛందంగా అంగీకరిస్తే అది ఇరువురినీ ఉన్నతీకరిస్తుందని అన్నాడు.

సత్యం, అహింసల ద్వారా పూర్ణ స్వాతంత్ర్యం అంటే ప్రతి వ్యక్తి (ఏ విచక్షణా లేకుండా) స్వతంత్ర్యంగా వుండటమే. అంతరంగ, బహిరంగ స్వాతంత్ర్యాలు పరస్పరాధారితాలు. కనుక ఏ మేరకు సత్యం, అహింసలు పాటిస్తామో ఆ మేరకు పూర్ణ స్వాతంత్ర్యం పొందుతామని గాంధీ అన్నాడు. వేదాలలో స్వరాజ్యం' అంటే ఆత్మ నిగ్రహం మరియు స్వయంపాలన అని అర్థం. స్వాభావికంగా మనిషికి స్వేచ్ఛ ఎలా వుండాలో, ప్రతిజాతి కూడా స్వయం పాలనకు తగినదై వుంటుందని గాంధీ అన్నాడు. రాజ్యాధికారం కన్నా స్వీయ నియంత్రణ విలువైనది. వ్యక్తి స్వేచ్ఛ వల్ల సామాజిక ప్రయోజనం అధికంగా సిద్ధిస్తుంది. కనుక వ్యక్తి స్వేచ్ఛను నిరాకరిస్తూ ఏ సమాజమూ నిర్మించబడరు.

ఆహింసాత్మక స్వరాజ్యంలో శతృత్వం వుండదు కనుక అందరూ తమ శక్తి కొలది సామాజిక లక్ష్యాలకై పాటుపడతారు. దురలవాట్లు లేనందున ఆరోగ్యము, సామర్థ్యమూ పెరుగుతాయి. సంపన్నుల ఆస్తి కూడా సమిష్టి ప్రయోజనాలకే వినియోగించబడుతుంది. హక్కుల ఉల్లంఘన వుండదు. ప్రత్యేక హక్కులూ వుండవు. కనుక నియంత్రణకై అధికారం లేక హింస చెప్పుండదు. అత్యంత తక్కువ స్థితిలోని వ్యక్తికీ సమాన లేక పూర్తి స్వేచ్ఛ వుండటమే స్వరాజ్యం.

ఈ స్వరాజ్యంలో ప్రజలు తమ విధులను గుర్తించి నిర్వహించడం ద్వారా హక్కులను పొందుతారు. అలా పొందిన స్వేచ్ఛకు న్యాయం చేయగలరు అంటాడు గాంధీ. అది కూడా సామాజిక న్యాయం దిశగానే వాడతారు. అనగా సమర్థవంతంగా విధుల నిర్వహణకే హక్కులు ఉపయోగపడతాయి. గీతలో చెప్పినట్లు 'కర్తవ్యమే నీ వంతు ఫలితాన్ని నాకు వదులు' కార్యాన్ని విధిగా, ఫలితాన్ని హక్కుగా గ్రహించమంటాడు గాంధీ.

విశ్వమంతా అణువులోనూ నిక్షిప్తమై వుంది గనుక రెంటికీ ఒకే మోత్రంలా వ్యక్తికీ, జాతికీ స్వేచ్ఛ వుండాలంటాడు గాంధీ. అనగా ఎట్టి విచక్షణ లేక స్వరాజ్యం అందరికీ వర్తించాలి. స్వరాజ్యమంటే అత్యధికుల చేత ప్రభుత్వంగా భావిస్తే వారు జ్ఞానులు, స్వార్థపరులు అయితేనే స్వరాజ్యం సాధ్యం.

పూర్ణ స్వరాజ్యమంటే శ్రామికులకు పూర్తి ఆర్థిక స్వేచ్ఛ వుండటమే. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యమంటే ఏ దేశ సంస్థలకూ అనుమతించక మన అవసరాల, సమస్యల దృష్టిలో మనకు అనుకూలంగా సంస్థలను నిర్మించుకోవడం, నైతిక శక్తి ఆధారితమైన అట్టి ప్రజాసార్వభౌమాధికారాన్నే గాంధీ 'రామ రాజ్యం' అన్నాడు. తన హింద్ స్వరాజ్య

అందరి యొక్క నిర్ణయం యొక్క పాలనగా.. భావించాడు. 'పూర్ణ' స్వరాజ్ అంటే అందరికి స్వేచ్ఛ అని వక్కాణించాడు. దానిలోని సత్యం, ఆహింసలే స్వేచ్ఛను సమానం చేస్తాయి. పెట్టి రాజ్యం కొరకు శ్రమిస్తూ జీవిస్తూ ఆఖరకు మరణించడానికి గాంధీ ఇష్టపడ్డాడు. అనగా అనంతమైన సహనము, పట్టుదల ద్వారా స్వరాజ్ ను సాధించవచ్చంటాడు.

6.6 వికేంద్రీకరణ :-

కేంద్రీకరణ ఏ రూపంలో జరిగినా అనగా అధికారం, పెట్టుబడి, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం కేంద్రీకృతమైతే అది గాంధీ దృష్టిలో మీపే అన్నిటికన్నా అధికార కేంద్రీకరణను మిక్కిలిభయానకమైనదిగా భావిస్తాడు. అధికార కేంద్రీకరణ వ్యక్తిత్వాన్ని, పెట్టుబడి, పరిజ్ఞానాలు కేంద్రీకరణలు అత్యధికులు జీవించే అవకాశాలను మృగ్యం చేస్తాయి. కనుక ఈ మూడూ హింసా రూపాలే. అందుకే గాంధీ అహింసాత్మక సామాజిక వ్యవస్థ కేంద్రీకరణకు వ్యతిరేకం. కనుక అధికారం అన్ని గ్రామాల్లోకి పంపిణీ కావాలని ఉంటాడు. అదే వికేంద్రీకరణ. ఇక్కడ అధికార వ్యవస్థ అంతా వ్యక్తి కేంద్రంగా వుండి, ఆ వ్యక్తి గ్రామం కోసం, ఆ గ్రామం గ్రామాల టమి కోసం త్యాగం చేసేట్టుగా వుంటుంది. బయటి లేక చివరి పరిధి చిన్న కేంద్రాల అధికారాన్ని అణచి వేయక వాటికి శక్తినిచ్చి. వాటి నుంచి శక్తిని గ్రహిస్తాయి. వాస్తవంగా అసాధ్యమైనా ఇట్టి దానికై భారతీయులు కృషి చేయాలని గాంధీ కోరాడు.

ప్రతి గ్రామంలోని ప్రజలందరూ పాల్గొన్నప్పుడే ప్రజాస్వామ్యం. భారతదేశంలోని అసలైన ప్రజాస్వామ్యానికి గ్రామమే యూనిట్. తంత్రం ఇక్కడి నుంచే మొదలవ్వాలంటాడు గాంధీ. ఒక గ్రామం పంచాయితీరాజ్ వ్యవస్థను కోరుకుంటే దాన్ని ఎవరూ లేదు. అంటే బాధ్యతల నుంచి వచ్చే హక్కుల్ని ఎవరూ ఆణచి వేయలేరంటాడు గాంధీ. అలా ప్రతి గ్రామం పూర్తి అధికారాలున్న రిపబ్లిక్ మాడగలరు. అవసరాన్ని బట్టి ఇతర వ్యవస్థల పై తగు సహాయం కోసం ఆధారపడుతుంది.

పంచాయితీ వ్యవస్థలో నిజాయితీ, శ్రమను తిరిగి పునర్నిర్మించాలని గాంధీ కోరాడు. అట్టి గ్రామాల్లో కలహాలను ఖర్చులేకుండా సీత చేస్తే త్వరిత న్యాయం చేకూరుతుంది. ఆహార ధాన్యాల ఉత్పత్తి సమృద్ధిగాను, గ్రామాలు పరిశుద్ధంగాను, ముత్తపానీయాలు పెంచాను. సినిమాలు, అస్పృశ్యత లేకుండాను, అన్ని మతస్తులు సోదర భావంతో మెలుగుతూ వుండాలని గాంధీ ఆశించాడు.

ప్రజలను శక్తివంతం చేసి పంచాయితీలు మరింత ఉపయోగకరంగా చేయడానికి గాంధీ ప్రజల విద్యా స్థాయిని పెంచాలన్నాడు. దేశం సైనికంగా కాక నైతికంగా పెరగాలన్నాడు. స్వరాజ్ అంటే అధికారాన్ని నిరోధించే శక్తిని అందరూ సంపాదిండమేనని కూడా గాంధీ అన్నాడు. ప్రజలు తమ భవిష్యత్తు తామే నిర్మించుకోవాలి.

డబ్బున్న వాళ్ళకే ఓటు పరిమితమైన దాని కన్నా, శీలం వుండి డబ్బు, అక్షరాస్యత లేనపుడు ఓటు నిరాకరించడం దుర్భరం అని గాంధీ అన్నాడు. గాంధీ వయోజన ఓటు హక్కుమ సమర్థిస్తాడు. అది అందరి హేతుబద్ధమైన కోర్కెలు తీరడానికి ఉపయోగపడుతుంది. ప్రతినిధుల అభిప్రాయాలకన్నా శీలానికే ప్రాధాన్యనివ్వాలన్నాడు. అట్టివారు ఏ పదవికైనా అర్హులే,

ప్రతినిధుల సభలో మంచే గాక బయట నుంచి అనేకులు దేశానికి సేవ చేయవచ్చు. ప్రతినిధుల

సంఖ్యకు ప్రజాస్వామ్యానికి సంబంధం లేదని గాంధీ అభిప్రాయపడ్డాడు. సంఖ్య తక్కువ వుంటే సమస్యలూ తక్కువ ఉంటాయన్నాడు. ప్రజామోదం పొందిన సంస్థ నిర్దేశించిన సభ్యులే ఎన్నిక కాబడాలన్నాడు. ధన వ్యయం కాకుండా ఎన్నికలు జరగాలి. ప్రతి విషయం ధవంతో ముడి పెడితే ప్రజాసేవ జరగదన్నాడు.

నిర్మాణాత్మక విషయాలైన ఐక్యత, అంటరానితనం నిషేధం, సంపూర్ణ మధ్య నిషేధం అనేవి సత్యం, అహింసలతో కూడినవే. వీటి సాధనకై శాసన సభలు కృషి చేయాలన్నాడు. సత్యం, అహింసలు ధ్యేయమేగాక మార్గం కూడా కనుక మంచి ప్రజలచే ఎన్నుకోబడిన సరైన ప్రతినిధులు సత్యం, అహింసల సాధనకు కృషి చేస్తారు. ప్రజా వాక్కే దైవ వాక్కుగా గౌరవించబడాలన్నాడు. సత్యం, అహింసలు లేని ప్రజాస్వామ్యం అర్థరహితమున్నాడు గాంధీ.

అధికార పక్షం ప్రత్యర్థులతో గౌరవంగాను. నిజాయితీ గాను వ్యవహరించాలి. సభ్యుల మధ్య న్యాయపూరిత సంబంధాలు. వుండేలా స్పీకర్ చూడాలని గాంధీ భావించాడు. మైనారిటీ వర్గానికి మెజారిటీ వర్గం మంచి స్వతంత్రంగా వ్యవహరించే హక్కు వుంది.. 'మనస్సాక్షి'కి సంబంధించినంత వరకు మెజారిటీ నిర్ణయానికి విలువ నివ్వక్కర్లేదన్నాడు. అంతేగాక ఒక వ్యక్తి అభిప్రాయము. సరియైనదైనపుడు అది అధికుల అభిప్రాయం కన్నా విలువైనదిగా పరిగనించబడాలని గాంధీ కోరాడు. అదే అసలైన ప్రజాస్వామ్యం. అని గాంధీ విశ్వపించాడు.

6.7. స్త్రీలు, యుద్ధం మరియు కార్మిక సంఘ ఉద్యమం :-

గాంధీ దృష్టిలో ఆత్మపరంగా స్త్రీ పురుషులు ఒకటే. పరస్పర ఆధారంతో ఒకే రకమైన జీవితాన్ని జీవించే వారు మౌలికంగా కూడా ఒకటే. కానీ శారీరక తేడాల వల్ల స్త్రీ, పురుషులు చేసే పనుల్లో భిన్నత వచ్చి చారిత్రకంగా స్త్రీ, పురుషుడి పెత్తనంలోకి వచ్చింది. కుటుంబ పోషణకై పురుషుడు శ్రమిస్తే, పిల్లల పెంపకం, గృహ నిర్వహణకు స్త్రీ శ్రమించింది. స్త్రీణి సంతానాన్ని పెంచే నేర్పే గమక లేకుంటే మానవ జాతి అంతమై వుండేదని గాంధీ అన్నాడు. అంతేగాక పురుషుడు చేసే కుటుంబ రక్షణలోను, స్త్రీ చేసే గృహ నిర్వహణలోనూ సమాన ధైర్యం అవసరమని గాంధీ అన్నాడు. పిల్లల్ని పెంచడంలోనూ, గృహ నిర్వహణలోను, కుటుంబం కోసం శ్రమించి సంపాదించడంలోనూ స్త్రీని ఆహింసా మూర్తిగా చూశాడు.

తన గర్భంలో వున్న శిశువును తన శరీర శక్తి ద్వారా. ప్రేమతోపోషిస్తుంది. కొన్ని రకాల ఆహారం, మందులు గర్భంలోని శిశువుకు హానికరమని తెలిస్తే వాటిని నిరాకరించి తాను బాధను భరిస్తుంది. పురిటి నొప్పులు భరిస్తుంది. ఈ సృష్టి కోసం ప్రేమలో అన్ని బాధలు భరిస్తుంది. ఆ్ర స్త్రీ పిల్లలను తీర్చిదిద్దడంలో ధర్మాన్ని, ప్రమాదంలో వున్న బిడ్డను కాపాడటంలో క్షత్రియ ధర్మాన్ని శ్రమించి పోషించడంలో వైశ్య ధర్మాన్ని, మల మూత్రాల నుంచి శుభ్రపరచడంలో శూద్ర ధర్మాన్ని పాటిస్తుంది అంటాడు గాంధీ. అట్టి స్త్రీ తన ప్రేమను మొత్తం మానవాళికి కూడా పంచితే ప్రపంచం అహింసాయుతం అవుతుందని గాంధీ ఆశించాడు. పురుషుడికి తల్లిగా, వ్యక్తిత్వాన్ని తీర్చిదిద్దేదిగా, మౌనంగా వుండు నాయకురాలి స్థానం ఆమెకు వుంది. అహింసను నేర్పే శక్తి ఆహింపా మూర్తి ఆయిన స్త్రీకే వుందని, సత్యాగ్రహ ఉద్యమానికి స్త్రీ సహజంగానే నాయకురాలు కాగలదని గాంధీ పేర్కొన్నాడు.

వ్యాపారాత్మకమైన నేటి సమాజంలో ఉద్యోగం చేసి సంపాదించే అదనపు భారాన్ని స్త్రీ పై పెట్టడాన్ని గాంధీ గర్హిస్తాడు. దంతా ఆస్తికి వారసుడిగా వుండి తద్వారా అధికారం పొందిన పురుషుడి స్వార్థం వల్లేనని అంటాడు. కనుక చట్టపరంగా స్త్రీకి వున్న కలంకాలు తొలగాలని ఆశించాడు.

త్యాగానికి, ఓరిమికి మారుపేరైన స్త్రీ రాజకీయ రంగంలోకి వస్తే ఆ రంగం పరిశుద్ధమౌతుందని, ఆమె ఆధికారదాహానికి, సవం ప్రోగు చేయడానికి అడ్డుకట్ట వేయగలదని గాంధీ ఆశించాడు. క్రమంగా విముక్తి చెందుతున్న స్త్రీ, పురుషుడు స్వార్థంతో నిర్మించిన సంస్థలను. శాసనాలను అహింసతో ప్రతిఘటిస్తుంది. స్త్రీని అబల అని పిలవడమే ఆమెన ఆత్మ స్వరూపంగా చూస్తానికి నిరాకరించినట్లవుతుంది. వాస్తవానికి నేటికీ ఓర్పుకీ, త్యాగానికి, వినయానికి, విశ్వాపానికి, జ్ఞానానికి మారు పేరుగా స్త్రీ కొనసాగుతుంది.

వ్యక్తిగత జీవితంలో కూడా గాంధీ స్త్రీ పట్ల తన ధృక్పథాన్ని మంచిగా మార్చుకొన్నాడు. మొదట్లో విషయలోలత్వంతో భార్య పై ఎ పెత్తనం చేస్తూ తాను ఏకపత్నీ వ్రతుడు గనుక భార్య ప్రాతివత్యాన్ని ఆశించాడు. ఆమె పై ప్రేమే ఆమెను అనుమానించడానికి కారణమైందన్నాడు. స్త్రీకి భర్త మీద కోపం వస్తే లోలోపల కుమిలి పోవాల్సిందే గాని కోర్టు కెళ్ళి విడాకులు పొందే స్థితి లేదు. అలా వ్యాయం స్త్రీ విషయంలో ఏకపక్షంగా వుందనీ గ్రహించాడు. ఆమెకు చదువు చెప్పే ప్రయత్నాలను కూడా అతని విషయలోలత్వం ఓడించింది. ఏకపత్నీ వ్రతంలో కూడా విగ్రహం వుంటే స్త్రీని భోగవస్తువుగా కాక సమంగా చూడవచ్చని గాంధీ ఉద్దేశ్యం. తన భార్య పై అజమాయిషీ దౌర్జన్యం లాంటివి చేసినపుడు ఆమె సహన శక్తి వల్ల తన మనసాక్షి పని చేసిందని గాంధి గ్రహించాడు. తన నిర్వికారత పెరిగే కొద్దీ కుటుంబంలో సుఖ శాంతులు, నిర్మలత్వం పెరిగాయన్నాడు. ఆహింస గురించి పూర్తి జ్ఞానం కలిగాక తనలో అనుమాన ప్రవృత్తి తగ్గి తనకు భార్య సహచారిణి సహధర్మచారిణిగా కన్పించిందన్నాడు..

స్త్రీలు తమ శరీర సౌందర్యానికి ప్రాధాన్యతనిస్తే పురుషునికి బానిసగా మారాల్సి వస్తుందన్నాడు. కనుక మానవాళిని ప్రేమించడం ద్వారా స్త్రీ తన హృదయ సౌందర్యాన్ని ప్రకటించాలని కోరాడు. బాధ్యతను గ్రహించి నెరవేర్చినవారు ప్రతిష్టాత్మక స్థాయికి చేరతారు. వారు సమాజంలో వున్న అన్ని ఆవాంఛనీయ పరిమితుల పై ఆహింసాత్మకంగా ప్రతిఘటించాలన్నాడు. తమ రక్షణకై పురుషుని సహాయం కోసం ఎదురు చూడకుండానే తమ శక్తి పైనా, శీలం పైన, దైవంపైన ఆధారపడాలన్నాడు. స్త్రీని గౌరవించని సమాజం నాగరిక సమాజం కాదు.

సత్యాగ్రహంలో స్వదేశీ ఉద్యమంలో భాగంగా స్త్రీలు మాలు వడకడాన్ని, ఖాదీని, దేశభక్తిని ప్రచారం చేయడాన్ని, దాన్ని ఆచరణలో బట్టలు వేసి నిరుపేదలకు ఉచితంగా ఇవ్వడాన్ని గాంధీ ప్రోత్సహించాడు. ఉద్యమం తీవ్రస్థాయికి చేరాక స్త్రీలు ఇతర పోరాట రూపాల్లోకి రావచ్చని చెప్పి, వారు కూడా లారీలకు, ఆరెస్టులకు వెరవకుండా పోరాడటాన్ని ప్రోత్సహించి, శ్లాఘించాడు.

జంతు స్వరూపమైన హింస అత్యున్నత స్థాయిలో కన్పించేది యుద్ధంలోనే శాశ్వత శాంతి సాధ్యతను నమ్మకపోవడం అంటే మనిషిలోని దైవత్వాన్ని నమ్మకపోవడమేనంటాడు గాంధీ. శాంతి ప్రాధన వైఫల్యానికి ఇప్పటి వరకు కృషి చేసిన వారి నిజాయితీ లోపమే కారణమంటాడు. అయితే వారికీ విషయం తెలియకపోవచ్చు. శాంతికి సంబంధించిన కొన్ని పరిస్థితులు మాత్రమే అనుకూలమైతే న్నాడు. వినాశనం చేసే ఆయుధాల పై ఆధిపత్యం వున్నవారు వాటి ఫలితాలను గ్రహిస్తే శాశ్వత శాంతి సుసాధ్యమని గాంధీ అన్నాడు. అయితే పెద్ద రాజ్యాలు సామ్రాజ్యవాద తత్వం వదిలితేనే గాని ఇది పాధ్యం కాదన్నాడు. కోర్కెలను, సంపదను ప్రోగు సికోవడం మానితేనే గాని సామ్రాజ్యవాద తత్వం అంతమవ్వరు. దైవంలో విశ్వాసం లేకపోవడమే ఇక్కడ సమస్య. అనగా

వారు కోరుకునే శాంతిలోనే వారికి నమ్మకం లేదని తెలుస్తుంది.. వినాశన భయంతోనే ఆయుధాలను పెంచుకోవడం జరుగుతుంది. కమిక్ పెద్ద రాజ్యాలు వినాశన భయాన్ని ఆయుధాలను త్యజించినట్లయితే శాంతి ఏర్పడుతుంది. అంతేగాక ఇవి వెనుకబడిన దేశాల దోపిడిని సామ్రాజ్యవాదాన్ని విడిచి తమ నడతను మార్చుకోవాలి. అలా ప్రస్తుత నడతకు వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించడం అనేది పెద్ద దేశాలకు రాజ్యాలకు ఒక విప్లవం లాంటిదే. అయితే తప్పును ఆపడంలో దైవాన్ని వున్న శక్తి అపరిమితం గనుక అట్టి మార్పు తద్వారా శాశ్వత శాంతి అసాధ్యం కాదు. ఆయుధ పోటీ పెరుగుతున్నంత కాలం మానవ నాశనం ఆగదు. కనుక ధైర్యంగా, ఎటువంటి ఆంక్షలు లేకుండా అహింసా పద్ధతిని అది అందించే సత్ఫలితాలను అంగీకరిస్తే తప్ప ఈ వినాశనం నుంచి బయటపడు హింస, ప్రజాస్వామ్యం కలిసి వుండలేవు. పేరుకు ప్రజాస్వామ్యాలే అయిన దేశాలు నిష్కపటంగా సంపూర్ణాధికార రాజ్యాలుగ మారాలి లేదా అని నిజాయితీగా ప్రజాస్వామ్యానికే కట్టుబడాలనుకొంటే అవి ధైర్య సాహసాలతో ఆహింసాయుతంగా మారాలి అను గాంధీ కోరాడు. సత్యం, అహింసలకు విబద్ధుడైన గాంధీ మానవ సంబంధాలతో ముఖ్యంగా రాజ్యాంగాల మధ్య సంబంధాలలో అహింసనే కోరుకున్నాడు.

ఆదర్శవంతమైన కార్మిక, యాజమాన్య సంబంధాలను దృష్టిలో వుంచుకొని గాంధీ ఒక సంస్థలో పని చేసే వాదంతా సమానమేనన్నాడు. పెట్టుబడి, శ్రమ పరస్పరాధారితాలు కనుక వాటి మధ్య ఘర్షణ లేదని విశ్వసించాడు. కనుక ఆహింప శ్రావిక యజమాని సంబంధాలను సోదర సంబంధాలుగా మారుస్తుందని నమ్మాడు. అంతేగాక శ్రామికుల శ్రేయస్సుకై యజమానులు పి సమాన ప్రేమతో, ఆసక్తితో కృషి చేయాలన్నాడు.

గాంధీ సూచించిన ధర్మ కర్తృత్వ భావనలో శ్రామికులూ యజమానులతో సమానులౌతారు. ఇది చట్టం యొక్క వత్తిడి వెల్ల గాక పరస్పర ప్రేమాభిమానాల పై ఆధారపడి జరగాలని గాంధీ కోరుకున్నాడు. పెట్టుబడి ఆధిక్యతను గాంధీ వ్యతిరేకించాడు. ఏది లక్షల మంది మనుషుల కన్నా పది లక్షల రూపాయలకు ఎక్కువ విలువ ఎందుకు వుండాలని గాంధీ ప్రశ్నించాడు. గాంధీ ఆశించిన కార్మిక సంబంధాలలో పరస్పర సహాయ, సహకారాలు వుండి, సామరస్యం పరస్పర విశ్వాసం, ఐక్యతతో వారు వర్ధిల్లుతారు. తద్వారా మానవశక్తి మరింత పెరుగుతుంది. మానసిక, శారీరక పరిశుద్ధత ద్వారా ఇది సాధ్యమని నమ్మాడు. మత్తు పానీయాల, పదార్థాం సేవని బాధం, మాంసాహారం, అప్పులు చేయడం వంటివి శ్రామికులు త్యజించాలని గాంధీ కోరాడు. వారు శ్రద్ధతో పని చేస్తే యజమానులు మంచి సత్ప్రవర్తనను ఆపించవచ్చు. భాగస్వామ్య హక్కులకై కృషి చేస్తూ నిజాయితీగా పని చేయాలని గాంధీ అన్నాడు.

శ్రమించి సంపాదించడం ద్వారా శ్రామికులు మనుషులుగా నిరూపించబడుతున్నారు. కనుక మన గురించి మనం మ ఎడటంలో ఆగౌరవం ఎలా లేదో, ఇతర్ల గురించి శ్రమించడంలోనూ ఆగౌరవం లేదు. కనుక శ్రామికులు అసంతృప్తి విడిచి తమ శ్రమకు తాము (జాతి పట్ల) ధర్మకర్తలుగా వ్యవహరించాలన్నాడు. పైగా సంపన్నులు లేకపోయినా జాతి మనుగడ కొనసాగుతుంది. గాని, శ్రామికులు లేకుండా అది కుదరదని గాంధీ అన్నాడు. శ్రమకు తగిన మూల్యం పొందడం శ్రామికుల హక్కైతే, నిజాయితీగా శక్తి మేరకు పని చేయడం వారి బాధ్యత అవుతుంది. తన అనుభవంలో యజమానుల కన్నా శ్రామికులే అధిక నిజాయితీ 10 వున్నారని గాంధీ అన్నాడు. శ్రామికులు కూడా విద్యావంతులై మానవ సంబంధాలు, తమ హక్కులు వాటి అమలుకు గూర్చిన జ్ఞానం పొందాలన్నాడు.

కార్మికులకు సమ్మె హక్కు వుండాలని గాంధీ అన్నాడు. యజమానులు వివాదం సందర్భంగా మధ్యవర్తిత్వానికి సిద్ధపడితే అప్పుడు సమ్మె ఆవవసరం మరియు నేరం అవుతుందన్నాడు. పెరుగుతున్న అసహనం వల్ల కార్మికులు తమ డిమాండ్ల పారవ హింస వైపు మొగ్గుతున్నారని, తమను సమర్థించని వారిని అవహేళన చేస్తున్నారని అన్నాడు. అయితే వాస్తవంలో శ్రామికుల కన్నా పెట్టుబడిదార్లే సంఘటితపడి తర్వారా లబ్ధి పొందుతున్నారు. చైతన్యరాహిత్యం, అంతర్గత విభజనల వల్ల శ్రామికులు మరింత దోపిడీకి గురి అవుతున్నారు. వారు ఆహింసను అర్థం చేసికొంటే వారి శక్తి అప్రమేయమౌతుందన్నాడు.

గాంధీ పెట్టుబడిదార్లతో శ్రామికులనే అసలు యజమానులుగా చూడాలన్నాడు. ఇది ఒక్క రోజులోనే జరగరని గుర్తించి, వ లోపు యజమానులు సమ్మె చేస్తున్నవారి యాజమాన్య హక్కుల్ని కూడా గుర్తించి, వారికి ఆయా సంస్థలపై నియంత్రణనప్పగించి తమ మంచితనాన్ని ప్రదర్శించాలన్నాడు. అంతిమంగా తాము కోల్పోయిందేమీ లేదని యజమామలు గ్రహిస్తారన్నాడు.

నేడు సమ్మెల పెరుగుదలకు మత విశ్వాసం స్థానంలో ధన ప్రభావం చేరడాన్ని కారణంగా గాంధీ గుర్తించాడు. కార్మికుల కాని వారి నాయకత్వం వల్ల లేక నాయకత్వలోపం వల్ల కార్మికులు ప్రతి చిన్న విషయానికీ సమ్మె చేయడం లేక తమ సమస్యను సరిగప్రతిపాదించలేకపోవడం జరుగుతుంది. అంతేగాక శ్రామికులు సమ్మె కాలానికి తమ సంఘం పై ఆర్థికంగా ఆధారపడుతున్నారు. ఆటాకాక శ్రామికులు తమ పైనే తాము (ప్రత్యామ్నాయ ఉపాధి ద్వారా) ఆధారపడితే వారు సమ్మెను దీర్ఘకాలం చేయగలిగి యజమానులలో మార్పు తేగలరు. సమ్మె చేస్తున్న వారికి ప్రత్యామ్నాయంగా శ్రామికుల లభ్యత వుంటే సమ్మె నిరుపయోగం. అప్పుడు అన్యాయానికి వ్యతిరేకంగా రాజీనామానే పరిష్కారం అని గాంధీ అన్నాడు.

మధ్యవర్తిత్వం, న్యాయస్థానాలు కూడా శ్రామిక సమస్యలను పరిష్కరిస్తాయి. ఆర్థిక లక్ష్యాలకై సమ్మె చేసేటప్పుడు రాజకీయ లక్ష్యాలు వుండరాదని గాంధీ కోరాడు. పశ్చిమ దేశాల్లో వలే శక్తి. హింస ప్రయోగించకుండా, శ్రామికులు ఆహింసతో తమ పరిస్థితుల్నీ, యజమానున్నీ మార్చగలరని గాంధీ విశ్వసించాడు.

శ్రామికుల పరిస్థితులు మెరుగుపడేందుకు తగిన విశ్రాంతి, చదువు, కుటుంబ పోషణకు, పిల్లల చదువుకు తగిన వనరులు, పారిశుద్ధ్య పరిస్థితులు, వృద్ధాప్యంలో జీవించడానికి కొంత (పొదుపు చేసిన) సొమ్ము అవసరం అని గాంధీ గుర్తించాడు. యజమానులు పని చేయించుకొనేందుకే పరిమితమై పై వాటిని నిర్లక్ష్యం చేస్తున్నారన్నాడు. సమ్మెతో పాటు పని నిలుపుదల, హర్తాళ్లు వంటివి మంచి సాధనాలే. కాని అవి దుర్వినియోగం చేయబడరాదు. అన్నిటికన్నా యజమానులకూ, శ్రామికులకూ మధ్య సోదర భావం పెంచడం ఉత్తమ పరిష్కారం అని గాంధీ భావించాడు. అది ఆహింసతోనే సాధ్యమన్నాడు.

స్వతంత్ర భారతదేశంలో వర్గాల మధ్య ఘర్షణ తొలగుతుందని గాంధీ ఆశించాడు. భిన్నత్వం కొనసాగినా ఇప్పటి స్థాయిలో అసమానతలు, నిరుద్యోగం వుండదని, రాజ్యా విధానం ఆహింస అయితే ఏ మర్షణా లేకుండా సమానత వస్తుందని ఆశించాడు.

అహింస ద్వారా పెట్టుబడిదార్లను కాకుండా పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థను అంమొందించాలి. పెట్టుబడిదార్లను

ట్రస్టీలుగా మార్చాలి. గాంధీ దృష్టిలో ఏ వ్యక్తి బాగు చేయబడలేనంతగా చెడిపోడు. అలాగే ఏ వ్యక్తికీ చెడిపోయారనుకొన్న ఇతర్లను నాశనం చేసేంత పరిపూర్ణత వుండదు. పేదల దోపిడీని అంతమొందించడానికి గాను వారి అజ్ఞానాన్ని, తొలగించి వారు పెట్టుబడిదార్లతో సహాయవికరణ చేసేట్లు తోడ్పడాలని గాంధీ అన్నాడు. అది దోపిడీ దార్లలోనూ మార్పు తెస్తుంది. అంతిమంగా కార్మికులు యాజమాన్యంలో భాగస్వాములవుతారు.

దైవానికి చెందిన సంపదను ప్రజలందరికీ చెందేట్లు ఆహింసతో చేయవచ్చు. అనగా సంపదకు వ్యక్తిగతమైన హద్దు పెట్టింది. మనిషి కనుక మనిషి దాన్ని మార్చగలడు. గాంధీ తన రామరాజ్యంలో అందరికీ ఒకే రకమైన హక్కులు వుంటాయన్నాడు. అలా అసలైన సామ్యవాదం వస్తుంది. సంపన్నులు స్వచ్ఛందంగా ధర్మకర్తలుగా మారకపోతే వారు పరిస్థితుల ప్రభావంతో చెయ్యక తప్పనిసరి పరిస్థితి రావచ్చని హెచ్చరిస్తాడు. శ్రామికులు తమ శక్తిని తెలిసికొని సత్యం, అహింసల ద్వారా సంపన్నులలో మార్పు తెచ్చి సమాన న్యాయాన్ని సాధిస్తే వర్గ పోరాటం అనావశ్యకమని తెలుస్తుందని గాంధీ అన్నాడు. అంతేగాక గాంధీ దృష్టిలో వర్గ పోరాటం –హింసాత్మకం కనుక అభిలషణీయం కాదు.

6.8 సారాంశం:-

గాంధీని ఆచరణాత్మక, క్రియాశీలక తత్వవేత్తగా ప్రపంచం గుర్తించింది. గాంధీ వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రభావితం చేసినాడు రామచంద్ టాల్స్టాయి, రస్కిన్. గాంధీ న్యూటెస్టామెంట్ ని పెర్మన్ ఆన్ ది మౌంట్ ను గీతకు సాటిగా గుర్తించాడు. సత్యం అనే వృక్షాన్ని పోషిస్తూ ఉంటే అతి సేవా రూపంలో ఫలాలనిస్తుందన్నాడు. విశ్వప్రేమ ద్వారా దైవాన్ని తెలిసికోవచ్చు అని అంటాడు. ప్రకృతిని ఉపయోగించుకునే హక్కు ఏ ఒక్కరికో కాక అందరికీ ఉ ంటుంది. మతం అనేది దైవ భావన పై ఆధారపడి, మనిషిని ఫైవాన్ని కలిపే మార్గంగా గుర్తింపబడింది. దైవానికి చెందిన సంపదను ప్రజలందరకీ చెందేటట్లు ఆహింసతో చేయవచ్చు. హింసాత్మకం అభిలషణీయం కాదు.

6.9. మాదిరి ప్రశ్నలు :

1. గాంధీ తత్వానికి గల ఆధారాలను వివరించుము.
2. గాంధీ యొక్క అహింస, సత్యాగ్రహ భావనలను వివరిస్తూ, మార్గం లక్ష్యం సంబంధం పై గాంధీ ధృక్పధం వివరించండి..
3. రాజ్యం, ప్రభుత్వం పై గాంధీ భావనలతో పాటు స్వరాజ్య ఆదర్శాన్ని పేర్కొనుము.
4. మతము, వర్ణ వ్యవస్థ పై గాంధీ అభిప్రాయాలను వ్రాయుము.
5. కార్మిక ఉద్యమం గాంధీ భావాలను మరియు ధర్మకర్తృత్వ సూత్రాన్ని వివరించుము.

6.10 ఆధార గ్రంథాలు :-

1. ఆత్మకథ లేక సత్య శోధన : మహాత్మాగాంధీ

2. %The Selected Works of Mahatma Gandhi : Vol-IV & VI, Navajivan Trust, 1968. Navajivan Pub- lishing House, Ahmadabad.

3. గాంధేయ మార్గం తాత్వికత : ఏటుకూరు బలరామమూర్తి, గాంధేయ సమాజ సేవా సంస్థ, గాంధీ క్షేత్రం, ఆవనిగడ్డ.

4. Mahatma Gandhi And Sarvodaya : VP.Varma

5.The Relevance of the Gandhian Socio-Economic Philosophy to Contemporary Reality : V.K. Arora, Indian Journal of Political Sci ence - Vol XLII No.4.

రచయిత

పి. సుధాకర్

పాఠం - 7
డా॥ రామ్‌మనోహర్ లోహియా

7.0 లక్ష్యం :

భారతదేశ స్వాతంత్రోద్యమములో పాల్గొన్న పోషలిస్టు ఉద్యమకారులలో అతిముఖ్యులుగా పేర్కొనతగినవారు డా॥ రామ్ మనోహర్ లోహియాలు ఈయన భారతదేశంలో సోషలిస్టు ఉద్యమానికి పునాదులు వేసివారు. సోషలిస్టు ఉద్యమం దాదాపుగా వీరు ప్రతిపాదించిన సూత్రాలపైనే నడిచింది. హీరిరువురు భారత సోషలిస్టు ఉద్యమం చరిత్రలో ప్రముఖ స్థానాన్ని సంపాదించుకోగల్గినారు. ఆధునిక భారత సామాజిక రాజకీయ తత్వంలో సామ్యవాదం సాంప్రదాయం ఒక విడదీయరాని భాగం. ఈ విషయాన్ని విస్మరించి ఏ భారత రాజకీయ తత్వ శాస్త్రం సంపూర్ణం కాజాలదు. భారతదేశంలో సోషలిస్టు ఉద్యమ ఆవిర్భావం, భారత రాజకీయ సామాజిక చింతనలో సోషలిస్టు ఉద్యమానికి గల స్థానం, సామ్యవాద ఉద్యమానికి, జాతీయ ఉద్యమం పార్చుడానికి ముఖ్యంగా రామ్‌మనోహర్ లోహియాలు చేసిన కృషి, వారి యొక్క రాజకీయ, సామాజిక, సామ్యవాద మొదలగు భావాలను వివరించడమే ఈ పాఠం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యం.

పాఠ్యాంశ విషయసూచిక:

7.1 పరిచయం

7.1 డా॥ రామ్ మనోహర్ లోహియ

7.2 లోహియా రాజకీయ కార్యకలాపాలు

7.3 సామ్యవాద ఉద్యమానికి లోహియా చేసిన కృషి

7.4 నీల్ ఆఫ్ హిస్టరీ చరిత్ర గమనం

7.5 ఆసియాలోని సామ్యవాదపు సమస్యలు లోహియా ఆలోచనలు

7.6 లోహియా నూతన సామ్యవాదం

7.6.1. నాలుగు మూలాధారాల రాజ్యం

7.6.2 ఏడు విప్లవాలు

7.7 ప్రపంచ సమాఖ్య

7.8 పారాంశం

7.9 మాదిరి ప్రశ్నలు

7.10 చదువదగిన గ్రంథాలు

7.1 పరిచయం :

భారతదేశంలో సామ్యవాద పెరుగుదల యించుమించు 20వ శతాబ్దపు ప్రక్రియ, పాశ్చాత్య దేశాలలో ప్రసిద్ధిగాంచిన సామ్యవాద తత్వవేత్తలు 19వ శతాబ్దంలో అభివృద్ధి చెందగా భారతదేశంలో ఆ అభివృద్ధి 20వ శతాబ్దానికి మారింది. ఋగ్వేదంలోను, బౌద్ధమత పవిత్ర గ్రంథాలలోమ ప్రత్యేకంగా ధమ్మ పథంలో మానవతావాద ఆదర్శాలైన సౌభ్రాతృత్వం, ఏకత్వ ఉదహరింపులున్నప్పటికీ సామాజిక, ఆర్థిక పునర్నిర్మాణతత్వంగా సామ్యవాద పెరుగుదల భారతదేశంలో పాశ్చాత్య ప్రభావమే. అనవచ్చు. భారతదేశంలో సామ్యవాద ఉద్యమ ఆవిర్భావం, దీని అభివృద్ధికి ఆచార్య నరేంద్రదేవ్, డా॥ రామ్ మనోహర్ లోహియాలో చేసిన కృషిని తెలుసుకోవడం.

7.1 డా॥ రామ్ మనోహర్ లోహియా :

డా॥ రామ్మనోహర్ లోహియా సామ్యవాదము యొక్క తీవ్రవాద ప్రచారకుడు. భారతదేశ స్వాతంత్ర్య ఉద్యమంలో ఆయన ముఖ్యమైన పాత్ర వహించాడు. భారతదేశంలో సామ్యవాద ఉద్యమాభివృద్ధికి ఆయన విశిష్టమైన కానుకను అందించాడు. ఆయన వ్యక్తిత్వంలో అనేక గొప్ప లక్షణాలు మిళితమయ్యాయి. బుద్ధుని మానవతావాదం మరియు దయత్వము, మత ప్రవక్త యొక్క త్యాగము మరియు ప్రేమ మరియు శంకరుని ధైర్యము, తీవ్రత మొదలగునవి.

7.2 లోహియా రాజకీయ కార్యకలాపాలు (Hispolitical activities) :

1928లో లోహియా కలకత్తాలో కళాశాల విద్యార్థి ఈ దశలోనే ఆయన దేశ స్వాతంత్రోద్యమంలో పాల్గొన్నాడు. 1919లో ప్రవేశపెట్టిన సంస్కరణల తీరుమ గురించి తెలుసుకొవడానికి భారతదేశాన్ని సందర్శించిన సైమన్ కమీషను బహిష్కరించే విషయంలో కళాశాల విద్యార్థులకు నాయకత్వం వహించి, ఆందోళనను నిర్వహించాడు. ఆ సందర్భంలో లోహియాకు యువజన సమావేశాలకు అధ్యక్షత వహించేందుకు వచ్చిన నెహ్రూతో పరిచయం ఏర్పడింది.

1929 లోహియా ఉన్నత విద్యాభ్యాసం కొరకు బెర్లిన్ వెళ్ళి 1933 ప్రారంభంలో ఆర్థిక శాస్త్రంలో పి.హెచ్.డి. పట్టా పొందిన తద్వారా భారతదేశం తిరిగి వచ్చాడు. 1924లో కాంగ్రెస్లోనే, కాంగ్రెస్ సామ్యవాద పార్టీ అన్న ఒక సామ్యవాద పార్టీ ప్రారంభింపబడింది. ప్రజాబాహుళ్యంలో సామ్యవాద భావాలను ప్రచారం చేసేందుకు కాంగ్రెస్ సోషలిస్ట్ (Congress Socialist) అన్న వారపత్రికను కాంగ్రెస్ పార్టీ ప్రారంభించింది. ఆ పత్రిక సంపాదకత్వం, అప్పటి ఆర్థిక, రాజకీయ విషయంలో పురోభివృద్ధితో కూడిన దృక్పథం ఉండడం వల్ల బోహియాకు అప్పజెప్పటం జరిగింది. 1936లో జవహర్లాల్ సమస్యల నెహ్రూ సిఫారసుపై ఆ పదవిలో ఆయన రెండు సంవత్సరాలపాటు వున్నాడు. 1938లో ఆయన కాంగ్రెస్ సోషలిస్ట్ పార్టీ కార్యనిర్వాహక సంఘంలో

సభ్యుడయ్యాడు. 1939 నుండి 1946 వరకు లోహియా, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వంతో అవిశ్రాంతముగా పోరాడాడు. ఈ సమయములో ఆయన మహాత్మాగాంధీ నాయకత్వం, మార్గదర్శకత్వంలో పనిచేసి, నాలుగు సంవత్సరాల కారాగార శిక్షను అనుభవించాడు. 1947 ఫిబ్రవరిలో కాంగ్రెస్ సోషలిస్ట్ పార్టీ సమావేశాలు డా॥ రామ్ మనోహర్ లోహియా అధ్యక్షతన కాంగ్రెస్ అనే పదాన్ని తొలగించి, స్వతంత్ర సోషలిస్ట్ పార్టీగా, నూతన పేరును నిర్ణయించడం జరిగింది.

7.3 సామ్యవాద ఉద్యమానికి లోహియా చేసిన కృషి:

కాంగ్రెస్ నుండి విడిపోయిన తర్వాత కాలంలో, నూతన లక్ష్యాలను, భావాలను ఆమోదించటం అవసరమని లోహియా వాదించాడు. దీని ఫలితంగా, పామ్యవాద నాయకులు, సిద్ధాంతపరమైన రాజకీయ చింతనాధోరణిని విడవాడి, నూతన ప్రజాస్వామ్య సామ్యవాద రూపకల్పనకు, భారతదేశ సమస్యల విశ్లేషణలో మొదటి చర్యగా ఆచరణాత్మకమైన, ప్రయోగాత్మకమైన “ద్ధతులను, అనుసరించారు..

1952లో సోషలిస్టు పార్టీ, కిసాన్ మజ్దార్ ప్రజాపార్టీతో విలీనమైంది. దాని ఫలితంగా, ప్రజాసోషలిస్టు ప్యా అన్న కొత్త సోషలిస్టు పార్టీ ఏర్పడింది. ప్రజా సోషలిస్టు పార్టీ అధ్యక్షునిగా, సామ్యవాద తత్వచింతనలో గాంధేయ భావాలను ఓడించాలని చెప్పాడు. గ్రామీణ పరిశ్రమల పునరుద్ధరణ, ప్రాతిపదికగా గల వికేంద్రీకరింపబడిన ఆర్థిక వ్యవస్థ ప్రాముఖ్యతను లిస్టులు గుర్తించాలని ఆయన ఆర్జించాడు. పెట్టుబడిదారీ విధానానికి, కమ్యూనిజమ్కు పెద్ద పెద్ద యంత్రాలు, భారీయంత్రాల పట్ల వున్న వ్యామోహాన్ని పురస్కరించుకొని లోహియా వాటి రెంటి పట్ల వ్యతిరేకి అన్నట్లు తోస్తోంది. ఆయన దృష్టిలో యీ రెండు విధానాలు వృథా ఖర్చుతో కూడుకొని, భారతదేశానికి అనుకూలమైనవి కావు. వీటితో పోల్చిచూస్తే గాంధేయ భావాలు, కార్యాచరణ వడపోత పరికరంగా ఉపకరించి, వ్యర్థపదార్థాలను తొలగించటానికి ఉపకరిస్తాయని ఆయన చెప్పాడు.

లోహియా, ఆర్థిక వ్యవస్థను గాంధేయ భావాలకు అనుగుణంగా రూపొందించాలని అన్నాడు. పెట్టుబడిదారీ విధానం, కమ్యూనిజంకు ప్రతిగా మూడవ తత్వచింతనను రూపొందించవలసిన అవసరం వుందని ఆయన భావించాడు. ఈ నూతన భావనే నిజమైన సామ్యవాద భావన. ఈ సామ్యవాద భావన ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం, గాంధీయ భావాలైన వికేంద్రీకరింపబడిన ఆర్థిక వ్యవస్థ, గ్రామ ప్రభుత్వం ఆధారంగా రూపొందుతుంది. అందువల్ల గరిష్ట శ్రమశక్తిని, చిన్న పెట్టుబడులను వినియోగించే చిన్న యంత్రాల ప్రాముఖ్యాన్ని గుర్తించవలసి వుందని ఆయన చెప్పాడు. ఇలాంటి ఆలోచనా ధోరణి ఆయన సహకార్యకర్తలలో చాలా మందికి వచ్చలేదు. ఒక సంవత్సరం తర్వాత (1953, జూన్లో) ఆశోకమెహతా వెనుకబడిన ఆర్థిక వ్యవస్థకు సంబంధించిన రాజకీయ నిర్భంధాలను గురించి (Political Compulsions of a backward Economy) తన సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించాడు. అందులో అశోకెమెహతా కాంగ్రెస్ వారి భావాలు సోషలిస్టుల భావాలకు చేరువ అవుతుండడం వల్ల కాంగ్రెస్కు ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీ మధ్య సిద్ధాంతపరంగా అంగీకారం వుంచాలని చెప్పాడు. దానికి ప్రతిగా, లోహియా, కాంగ్రెస్ పార్టీకి దూరంగా వుంచాలని ప్రతిపాదించి, సోషలిస్టులు కాంగ్రెస్కు దూరంగా వున్నట్లే కమ్యూనిస్టులకు గూడా దూరంగా వున్నారని. చెప్పాడు. అందువల్ల, ఆయన విధానపరమైన విషయాల్లో, ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీ కాంగ్రెస్లో అంగీకారాన్ని లేక ఐక్యతను రూపొందించుకోవటానికి యిష్టపడలేదు. అయినప్పటికీ, ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో కాంగ్రెస్ పార్టీతో ఎన్నికల విషయంలో పర్దుబాట్లు చేసుకోవటంలో ఎలాంటి హాని లేదని ఆయన భావించాడు.

తిరువాన్కూర్ కొచ్చిన్ కాంగ్రెస్తో ఒడంబడికలు, వర్దుబాట్ల విషయంలో తన పార్టీ విధానాలను తిరస్కరిస్తూ 1954లో భాషా సమస్యపై జరిగిన సందర్భంలో పిళ్ళై సోషలిస్టు మంత్రివర్గం రాజీనామా చేయాలని లోహియా కోరాడు. ఆ ప్రజా సోషలిస్టు ప్రభుత్వం రాజీనామా చేసేందుకు నిరాకరించడంతో, 1955లో డా॥ లోహియా నాయకత్వంలో నూతన భారతీయసోషలిస్టు పార్టీ ఏర్పడింది. తరువాతి సంవత్సరాల్లో సామ్యవాద భావాలు ప్రచారం కొరకు సామ్యవాద వ్యవస్థ రూపకల్పన కొరకు లోహియా నాయకత్వంలోని సోషలిస్టు పార్టీ ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీ మధ్య విభేదాలను తగ్గించటానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. కాని లోహియా ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీతో సంబంధాలు వెలకొల్పుకోవటానికి మూడు షరుతులు పేర్కొన్నాడు. 1. గయా పార్టీ.. సమావేశంలో పేర్కొన్నట్లు కాంగ్రెస్ పార్టీతో ఎలాంటి ఒడంబడిక ఉండకూడదు. 2. అంతర్గత సమస్యలను బహిరంగంగా చర్చించేందుకు పూర్తి అంతర్గత ప్రజాస్వామ్యం లేక స్వేచ్ఛ. 3. పార్టీ నిర్వహణ క్రమశిక్షణతో కూడి వుండడం. ఈ సమస్యలను పురస్కరించుకొనే ఆయన ప్రజాసోషలిస్టు పార్టి నుండి విడిపోయాడు. లోహియా మరణించేంతవరకు, ఆయన రాజీలేని ధోరణిని అవలంభించడం వల్ల యీ రెండు సోషలిస్టు పార్టీల మధ్య ఐక్యత సాధ్యం కాలేదు. తన సిద్ధాంతాలను పణంగా పెట్టి ఎవరితోనైనా !! రాజీపడటం కంటే లోహియా విడిపోవటమే మంచిదని భావించాడు.

7.4 వీల్ ఆఫ్ హిస్టరీ – చరిత్ర గమనం :

లోహియా భారతదేశంలో సామాజికోద్యమాభివృద్ధికి కృషి చేయటమే కాక రాజకీయ ప్రాముఖ్యం గల విషయాలను గురించి కూడా చర్చించి, తద్వారా తనదైన సామ్యవాద సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించటానికి ప్రయత్నించాడు. చరిత్రగతిని (Pro cess of History) గూర్చి ఆలోచిస్తూ, లోహియా తన ప్రసిద్ధ రచన "వీల్ ఆఫ్ హిస్టరీ"(Wheel of History)లో చరిత్ర దయారహితంగా చక్రగతిలో కదులుతున్నట్లు కనపడుతుంది. అది ఎలాంటి మానసిక వేగము లేకుండా కదులుతుంది అని చెప్పాడు. ఆయన హెగెల్, మార్క్సుకు సంబంధించిన చరిత్ర వివరణలను, చరిత్ర స్థితిగతులను (Workings) గురించి రూపొందించిన సమాధానాలు, ఖచ్చితమైన ఆధారాలను అందించటం లేదన్న కారణంగా త్రోసిపుచ్చాడు.

లోహియా దృష్టిలో చరిత్ర చక్రం వలె పరిభ్రమిస్తుంది. చరిత్రము గురించిన లోహియా దృక్పథం అరిస్టాటిల్ చక్రగమన సిద్ధాంతానికి అనుగుణంగా వుంటుంది. చరిత్ర పురోగమనం తిన్నని రేఖల రూపంలో వుంటుందన్న భావంతో ఆయన ఏకీభవించలేదు. చరిత్ర విషయంలో చక్రగమనానికి సంబంధించిన సిద్ధాంతాల పరిశోధనా ఫలితాల్లో ప్రపంచ వ్యాప్తి ప్రామాణికత ఉండకపోయినప్పటికీ, ఆ పరిశోధనా ఫలితాలు తిన్నని పురోభివృద్ధిని గురించిన పురాతన సిద్ధాంతాల కంటే నిష్పక్షపాతంగా వుండి చరిత్ర అధ్యయనాన్ని చాలా వరకు మార్చాయి. పాశ్చాత్య ప్రపంచంలో చరిత్రకు సంబంధించిన చక్రగమనాన్ని ప్రతిపాదించిన స్పెంగ్లర్, వార్త్రాష్ సోరోకియా, టాయన్బీల (%Spengler, Northrop, Sorokia Tounbee) అభిప్రాయాలతో లోహియా ఏకీభవించాడు. చక్రగమనంలో ఒక దేశం నాగరికంగా ఉన్నత దశను చేరుకోవచ్చును. అలాగే మరల ఉన్నత దశను చేరుకొనేలోగా అట్టడుగు స్థాయికి చేరవచ్చును.

లోహియా తన రచన 'వీల్ ఆఫ్ హిస్టరీ'లో మానవ చరిత్ర స్థిరంగా రూపొందిన కులాలకు, అస్పష్టంగా సంఘటితమైన కులాలకు మధ్య సంఘర్షణలతో కూడి వుంది. వర్గానికి, కులానికి మధ్య అంతర్గత డోలాయ మానస్థితి చరిత్ర పురోగతి విషయంతో ముఖ్యాంశం కులాలకు, వర్గాలకు మధ్య అంతర్గత చలనమే మానవ చరిత్ర అవి లోహియా అభిప్రాయం. కులాలకు, వర్గాలకు మధ్య ప్రేరణలకు, నాగరికతలకు మధ్య అంతర్గత పోరాటం, మానవునిలోని, సమాజంలోని చెడు పెంపొందకుండా చేయబడనంత వరకు చరిత్రలో కొనసాగుతూనే ఉంటుంది. మంచి పథకాల ద్వారా మానవ జాతిలో సామరస్యాన్ని సాధించేందుకు వీలవుతుందని లోహియా భావించాడు..

వ్యవసాయాన్ని పారిశ్రామికీకరణ చేయటం, యాంత్రీకరించడం వల్ల జాతీయ, అంతర్జాతీయ స్థాయిలో అధికారం కొరకు పోరాటాలను అధికం చేస్తాయి. కాబట్టి అది మానవ జాతికి మేలు చేయదని లోహియా విశ్వసించాడు. అందువల్ల సమాజం నిరంతరం పురోభివృద్ధి సాధించేందుకు, మానవజాతిలో సామరస్యం నెలకొనేందుకు సమాజాన్ని గాంధేయ తరహాలో రూపొందించాలని సామ్యవాదులకు లోహియా సలహాయిచ్చాడు. ఆసియాలోని సామ్యవాదులు చొరవ ప్రదర్శించాలని, మౌలిక ఆలోచనా ధోరణిని కలిగి వుండవలసిన అవసరాన్ని గురించి నొక్కిచెప్పాడు. శతాబ్దాలు తరబడి నెలకొన్న నియంతృత్వం భూస్వామ్య వ్యవస్థ నుండి విముక్తి చెందుతున్న సందర్భంలో ఆసియాలోని పామ్యవాదులు తమ స్వంత విధానాలను, సిద్ధాంతాలను- రూపొందించుకోవాలని ఆయన సూచించాడు.

7.5 ఆపియాలోని పామ్యవాదపు సమస్యలు - లోహియా ఆలోచనలు :

ఆసియాలోని సామ్యవాదపు సమస్యలను గురించి చర్చిస్తూ 1952 మార్చి 26న, రంగూన్లో జరిగిన ఆసియా సామ్యవాద సమావేశపు ప్రారంభసభలో ప్రసంగిస్తూ లోహియా యింకా పరిష్కరింపబడవలసిన ఆర్థిక సమస్యలున్న ఆపియాలో ఐరోపా తరహా సామ్యవాద ప్రజాస్వామ్యం వలన ఉపయోగం చాలా స్వల్పం అని చెప్పాడు. ఏదో ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ ద్వారా తమకు ఆహారం లభించగలదని నమ్మకం కలిగితే ఆసియాలోని ప్రజాబాహుళ్యం తమ ప్రజాస్వామ్య హక్కులను అమ్మకోవటానికి సిద్ధమవుతారు. ఆసియా దేశాల్లో సాంప్రదాయిక హేతువాద పూర్వక వివరణకు ప్రయత్నిస్తే ఆ ప్రయత్నం తప్పక పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక వ్యవస్థ గానీ లేక కమ్యూనిస్టు తరహా వ్యవస్థను గానీ పోలిన వ్యవస్థకు దారితీస్తుంది. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ, కమ్యూనిజమ్లు రెండూ ఒకే తరహా ఆర్థిక వ్యవస్థ పట్ల విశ్వాసం గలవి. పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ వ్యక్తిగత ఆస్తిని ప్రోత్సహిస్తుంది. కమ్యూనిజమ్ వ్యక్తిగత ఆస్తిని ప్రభుత్వ ఆస్తిగా మారుస్తుంది. యిదే వీటి రెంటి మధ్య వ్యత్యాసం, శ్రమ, కాలం, వస్తుసామాగ్రి దుర్వినియోగం కాకుండా చక్కదిద్దడం (Rationalization) చివరికి నిరుద్యోగానికి దారితీస్తుంది. ఈ విధానం ఆసియాలోని పేదరికాన్ని పరిష్కరించలేదు. కాబట్టి, ఎక్కువ పెట్టుబడి అవసరం లేని యంత్రాలతో పరిస్థితిని చక్కదిద్దవలసిన అవసరాన్ని గురించి ఆయన నొక్కి చెప్పాడు.

ఆర్థిక, రాజకీయ పునర్నిర్మాణం కొరను ఐరోపా సామ్యవాదులు అవలంభించిన పద్ధతులు ఆసియా దేశాలకు, ప్రత్యేకంగా, భారతదేశానికీ, ఇండోనేసియాకు అనుకూలమైనవి కావు, అందువల్ల నూతన పద్ధతిని కనుగొనాలి.

"రైతు సాంద్రవ్యవసాయ పద్ధతులను నేర్చుకోవాలి అలాగే ఏదో ఒక విధమైన సహకార వ్యవసాయాన్ని చేపట్టేలా రైతును ఒప్పించవలసి వుంటుంది. ఎక్కువ పెట్టుబడి అవసరం లేని యంత్రాలను రైతుకు అందజేయాలి. అతను చొరవను పెంపొందించుకోవాలి. అందువల్ల, అధికస్థాయి ప్రభుత్వాధికారం, శాసనసభా పరమైంది. కాని, పాలనా సంబంధమైనది. కాని, గ్రామీణ సమాజంలోని రైతుకు చెందాలి. భూమిని తిరిగి పంపిణీ చేయడం అన్న కమ్యూనిస్టు వివాదం మోసపూరితం, చివరికి విరర్ధకమైన, క్రూరమైన చర్యగా మిగిలిపోతుంది. అధికార వికేంద్రీకరణతో కూడిన సామ్యవాద భూమి పునఃపంపిణీ ఆర్థిక పరంగా మంచి ఫలితాలనివ్వటమేగాక, నూతన జీవిత విధానాన్ని గూడా రూపొందిస్తుంది అని ఆయన చెప్పాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం ఐరోపా సామ్యవాదులు: పార్వత్రిక భావనల రూపంలో సామ్యవాదాన్ని నిర్వచించటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. యీ విషయంలో వారు కొన్ని విజయాలను సాధించారు. వారి సామ్యవాదం క్రమబద్ధమైన, రాజ్యాంగబద్ధమైన సామ్యవాదం ఆసియాలోని సామ్యవాదం అలా వుండడానికి వీలుకాదు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం ఆసియాలోని పరిస్థితి, వ్యవసాయంలో గాని, పారిశ్రామిక ప్రక్రియల్లో గాని జాతీయం చేసే ప్రక్రియల్లో గాని తీవ్రచర్యలు తీసుకోవలసిన స్థితిలో వుంది.

ఆసియాలోని సామ్యవాదం ప్రధాన లక్ష్యాలను వివరిస్తూ, అది పరిపాలనా యంత్రాంగ ప్రజాస్వామీకరణ, చిన్నతరహా యంత్రాలపై కొద్ది మొత్తాల పెట్టుబడి, సామాజీకరింపబడిన ఆస్తి, సారించ వీలైనంత సమానత్వం లాంటి భావనల సాధనకు ప్రయత్నించాలని లోహియా చెప్పాడు. వీటిని సాధించటానికి గాంధేయ పద్ధతిని అనుసరించే ప్రజాబాహుళ్య కార్యక్రమాన్ని ఆయన సూచించాడు. కమ్యూనిస్టుల వర్గపోరాటాన్ని అనైతికం, హింసాపూరితం అవి ఆయన త్రోసిపుచ్చాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం సామ్యవాద వర్గ పోరాటం, వికేంద్రీకరింపబడిన సమాజపు లక్ష్యాలకు వికేంద్రీకరింపబడిన సమాజపు లక్ష్యాలకు మంచి ఆర్థిక ఫలితాలనిస్తుంది.

హేతుబద్ధం కాని మతసంబంధమైన, రాజకీయాంశాలు విలీనం చేయటం ఆసియా రాజకీయాల వినాశనానికి హేతువ (base) అని, దాని వలన వర్గసంబంధమైన మతతత్వ దృక్పథం పెంపొందుతుందని ఆయన భావించాడు. స్థిరమైన ప్రజాస్వామ్యం సాంప్రదాయం లేకపోవటంతో భయోత్పాత సృష్టి, హత్యలు, రాజకీయ పద్ధతుల పాత్రను ధరిస్తాయి. ఈ లోపాలను సరిచేయటానికి, పరిస్థితిని చక్కదిద్దటానికి సమగ్రమైన, మౌలికమైన సామాజిక సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించవలసిన అవసరం వుందని ఆయన భావించాడు.

7.6 నూతన సామ్యవాదం (New Socialism) :

వికేంద్రీకరింపబడిన సామ్యవాద ప్రతిపాదకునిగా లోహియా రాజ్యాన్ని చాలా వరకు గాంధేయపద్ధతుల్లో రూపొందించాలని సూచించాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం రాజ్యం, ఆర్థిక రాజకీయాధికారాలు రెండింటిని వికేంద్రీకరించటానికి ప్రయత్నించాలి. ఆయన తన సామ్రాజ్యవాద రాజ్యాన్ని, నాలుగు మూలాధారాలున్న రాజ్యం అని చెప్పాడు. ఇలాంటి రాజ్యంలో వ్యతిరేక భావాలైన కేంద్రీకరణ, వికేంద్రీకరణను మిశ్రమం చేయటానికి ప్రయత్నం జరుగుతుంది. ఈ రాజ్యపు నాలుగు మూలాధారాల గ్రామం, మండలం, (జిల్లా) రాష్ట్రం, కేంద్ర ప్రభుత్వం ప్రయోజన పూర్వక ప్రజాస్వామ్య సూత్రంపై పనిచేసే విధంగా రూపొందింపబడుతుంది. ఈ రాజ్యపు

ప్రధాన లక్షణాలు, లోహియా దృష్టిలో, యీ క్రింది విధంగా వుంటాయి.

1. ప్రభుత్వపు ప్రణాళికా పరమైన వ్యయంతో 1/4వ వంతు గ్రామ, జిల్లా నగర పంచాయతీల ద్వారా జరుగుతుంది.
2. పోలీస్ దళం, గ్రామ, నగర, జిల్లా పంచాయతీలు లేక వాటికి సంబంధించిన సంస్థలకు విధేయంగా (Sub ordinate) వుంటుంది.
3. జిల్లా కలెక్టర్ పదవి తొలగించబడుతుంది. జిల్లా కలెక్టర్ విధులన్నింటిని జిల్లాలోని శాఖలకు బదిలీచేయడం. జరుగుతుంది. వీలైనంతవరకు పరిపాలనలో నామినేషన్కు బదులు, ఎన్నిక విధానాన్ని అనుసరించటం జరుగుతుంది.
4. వ్యవసాయం, పరిశ్రమలు, ఇంకా యితర ఆస్తులు జాతీయం చేయబడతాయి. వీటిని వీలైనంతవరకు గ్రామం.నగరం జిల్లా పంచాయితీలు నిర్వహిస్తాయి.
5. రాజకీయ, పరిపాలన వికేంద్రీకరణకు అనుగుణమైన ఆర్థిక వికేంద్రీకరణను చిన్నతరహా యంత్రాలను అత్యధిక స్థాయిలో వినియోగించటం ద్వారా ప్రవేశపెట్టవలసి వుంటుంది.

సమానత్వం పట్ల మానవుల కోరిక తీరకపోతే వారు పిచ్చి, పిచ్చి పనులు చేస్తారని లోహియా చెప్పాడు. అందువల్ల పరిశ్రమలను సామాజీకరించాలి. ఆర్థిక వ్యవస్థను ప్రణాళికాపరంగా రూపొందించాలి. సామాజిక యాజమాన్యం నియంత్రణ, వీలైనంతవరకు వికేంద్రీకరింపబడాలి.

7.6.1 నాల్గు మూలలా రాజ్యం (Four Pillar States) :

ఉదారవాద, శ్రామికవర్గ ప్రపంచానికి యింతవరకు రెండు మూలాధారాలు రాజ్యమే తెలుసు. రాజ్యపు విధులను, అధికారాలను, సంయుక్త రాజ్యంలోని కేంద్రమూ, రాష్ట్ర విభాగాల మధ్య విభజించేందుకు రాజ్యంగపరమైన సిద్ధాంతాలు: రూపొందించబడుతున్నాయి. వాటిని అమలుచేసే వివరణాత్మక విధానాలు రూపొందించబడుతున్నాయి. అయితే లోహియా రంధ్రమే మరియు రామము పార లోపాయము . అభిప్రాయం ప్రకారం నాలుగు అవయవాలైన గ్రామం, జిల్లా, రాష్ట్రం, కేంద్రాలను పనిచేయటం ద్వారానే రాజ్యాంగ సిద్ధాంతం నివేయటం ప్రారంభమౌతుంది. సామాన్యపారుడు ఆసక్తి ప్రదర్శించటం జరుగుతుంది. ఇంతకుముందు సూచించిన మానతలతో కూడిన నాలుగు మూలాధారాల ప్రజాస్వామ్యం ఆనందపూరిత పరిపూర్ణతను చేకూరుస్తుంది. ప్రపంచ ప్రభుత్వం భావంలో ఐదవ మూలాధారాన్ని రూపొందించవలసిన అవసరాన్ని గురించి కూడా ఆయన చెప్పాడు. ప్రపంచంలో శాంతని వెలకొల్పేందుకు యిది అవసరమని ఆయన భావించాడు.

సాంప్రదాయికమైన, వ్యవస్థీకృత పామ్యవాద మృత సిద్ధాంతమని మృతి చెందుతున్న వ్యవస్థ అవి క్రమంగా లోహియాలో పెంపొందసాగింది. దాని స్థానంలో సామ్యవాదం ప్రవేశపెట్టబడాలని సూచించాడు. నూతన సామ్యవాదానికి సమావత్వం, ప్రజాస్వామ్యం ఆహింస, వికేంద్రీకరణ, సామ్యవాదం అన్న ఉన్నత పత్రాలు ప్రమాణాలుగా ఉండాలి. మాతన సామ్యవాదం వీటిని సాధించటానికి ప్రయత్నించాలి. ఈ లక్ష్యసాధనకు ఆయన, ప్రపంచంలో మాతన సామ్యవాద స్థాపనకు ఉపక్రమించే కార్యక్రమాన్ని రూపొందించాడు.

ప్రథమంగా దేశంలోనే కాక, అన్ని దేశాల్లోను, అందరు మానవులు సమామలేవన్న సామాన్య సత్యాన్ని తెలియజేసే విధంగా సామ్యవాద సిద్ధాంతాన్ని పునర్నిర్వచించాలని లోహియా తన 'మార్క్స్ గాంధి, సోషలిజం' అన్న పుస్తకంలో చెప్పాడు. ఇలా జరిగితే, సాంప్రదాయక విధానాలన్నీ మార్పు చెందుతాయి. దేశ సరిహద్దుల్లో మెరుగవుతున్న జీవన ప్రమాణాల స్థానంలో, ప్రపంచంలోని వ్యక్తులందరికీ, మంచి ప్రమాణంతో కూడిన, మంచి జీవన ప్రమాణాలను కలుగజేయటానికి కృషి జరుగుతుంది. పార్లమెంటరీ తిరుగుబాటు కార్యపరళితో కూడిన ప్రత్యామ్నాయాల స్థానంలో, అవసరమైన అన్ని సందర్భాల్లోను రాజ్యాంగబద్ధమైన కార్యాచరణ, పౌర ప్రతిఘటనలలో కూడిన సమతౌల్య సంయోగకార్యాచరణకు అనుసరించటం జరుగుతుంది. క్రమంగాను. అప్పుడప్పుడు జరిగే ఆస్తి సంస్కరణలు ఆదాయ పరమైన సంస్కరణలకు బదులు శ్రామికులను వినియోగించే ఆస్తి మిగిలిన ఆస్తి అంతా సామాణీకరింపబడుతుంది. ఉన్నతస్థాయి, అట్టడుగుస్థాయి ఆదాయాల విషయంలో విష్పత్తిని రూపొందించటం. జరుగుతుంది. అపమావత్వంతో కూడిన అంతర్జాతీయ వ్యవస్థ స్థానంలో సామరస్య భావనతో కూడిన అన్ని దేశాల సమావత్వ ప్రతిపాదిక గలిగిన సభ్యత్వంతో ఏర్పడిన, వయోజన ఓటింగ్తో రూపొందిన కార్యనిర్వాహక వర్గం వెలకొల్పబడి నిర్వహించబడుతుంది. వాస్తవంలో సామ్యవాదాన్ని చేతులలోకి మార్చబోయేముందు, సామ్యవాదం మానవాళి ఐక్యతను సాధించాలి.

7.2 ఏడు విప్లవాలు (Seven Revolutions):

"వీల్ ఆఫ్ హిస్టరీ" అనే తన రచనలో లోహియా, ప్రపంచం అంతటా ఏడు విప్లవాలు సంభవిస్తున్నాయని చెప్పాడు. 1. పురుషునికి స్త్రీకి మధ్య సమానత్వం కొరకు 2. రంగు ఆధారంగా రాజకీయ ఆర్థిక, ఆధ్యాత్మికమైన అసమానతలకు వ్యతిరేకంగా 3. సుదీర్ఘ సాంప్రదాయాన్ని అనుసరించి ఉన్నత వర్గాలు, కులాలవారు, వెనుకబడిన కులం వారిపట్ల అసమానతలను పాటించడానికి వ్యతిరేకంగామో, వెనుకబడిన వర్గాల వారికి ప్రత్యేకావకాశాలు కల్పించేందుకు. 4. విదేశాలచే బానిసత్వాన్ని అమలుచేయటానికి వ్యతిరేకంగాను, స్వేచ్ఛ ప్రపంచ ప్రజాస్వామ్య పాలన కొరకు, 5. సమానత్వం కొరకు, ప్రణాళికావరమైన ఉత్పత్తి కొరకు, ప్రైవేట్ పెట్టుబడి ఉనికి దాని పట్ల అంకితభావానికి వ్యతిరేకంగామ 6. వ్యక్తిగత జీవనానికి వ్యతిరేకంగా, అన్యాయంతో కూడిన అవరోదాలకు వ్యతిరేకంగానూ, 7. ప్రజాస్వామ్య పద్ధతుల కొరకు, ఆయుధాలకు వ్యతిరేకంగాను, సత్యాగ్రహం కొరకు జరిగే విప్లవాలుగా లోహియా పేర్కొన్నాడు. లోహియా అభిప్రాయం ప్రకారం ప్రపంచం అంతటా ఈ నూతన సామ్యవాద ఏడు విప్లవాల విజయంపై ఆధారపడి వుంటుంది.

7.7 ప్రపంచ సమాఖ్య :

ప్రపంచ ప్రభుత్వం ద్వారా సమర్ధవంతమైన ప్రపంచసమాఖ్య ఏర్పాటు విషయాన్ని గురించి ప్రపంచంలోని సోషలిస్టు కాలపు ఆలోచించాలని లోహియా ఆర్ధించాడు. ప్రపంచంలోని మేధావులందరు తమ జాతీయ సరిహద్దులను, ప్రయోజనాలను స్మరించి ప్రపంచ సమాఖ్య రూపకల్పనకు కృషి చేయాలని ఆయన ఆర్జించాడు. ఆయన భారతదేశపు విదేశాంగ విధానాన్ని ! మర్శిస్తూ భారతదేశపు విదేశాంగ విధానం నూతన ప్రపంచశక్తుల రూపకల్పన కొరకు చేసే వాస్తవ ప్రయత్నాలు కావు. భారతదేశపు పేదరికాన్ని, దైవ్యాన్ని కప్పిపుచ్చే రంగు రంగుల

డిపోపూరిత అంతర్జాతీయ ఘన విజయాల కంబళి, అవి ఇన్నాడు. అందువలన భారతదేశంలోని సామ్యవాదం, అంతర్జాతీయ లక్ష్యాలను తనకు మార్గదర్శకంగా స్వీకరించాలని సూచించాడు. భారతదేశం బ్రిటీష్ కామన్వెల్తుతో సంబంధాలను రద్దు చేసుకొని మూడవ వ్యవస్థ రూపకల్పనకు కృషి చేయాలని సూచించాడు. యీ మూడవ వ్యవస్థ విప్పక్షపాతంగా ఉండేలా రూపొందించుకోవలసి వుంటుంది. భారతీయ సామ్యవాదం, సుమస్యులందరూ సమానమని, వారందరూ సిద్ధాంతపరంగాను, విదేశాంగ విధానపరంగామా ఒకే స్వేచ్ఛాపూరిత సంఘంగామ రూపొందాలనే ఆదర్శాన్ని సాధించే విధంగా కృషి చేయాలని సూచించాడు.

7.8 సారాంశం:

భారతదేశ స్వాతంత్రోద్యమంలో పాల్గొన్న సోషలిస్టు ఉద్యమకారులలో అతిముఖ్యులుగా పేర్కొనతగినవారు ఆచార్య నరేంద్రదేవ్, డా॥ రామ్ మనోహర్ లోహియాలు. వీరు భారతదేశంలో సోషలిస్టు ఉద్యమానికి పునాదులు వేసినారు. సోషలిస్టు ఉద్యమం దాదాపుగా వీరు ప్రతిపాదించిన సూత్రాలపైనే నడిచింది. వీరిరువురు భారత సోషలిస్టు ఉద్యమం చరిత్రలో ప్రముఖ స్థానాన్ని సంపాదించుకోగల్గినారు.

సామ్యవాద వివారం పై రచనలను చేసిన ప్రముఖులలో నరేంద్రదేవ్ ఒకడు. సామ్యవాద ఉద్యమానికి, జాతీయోద్యమానికి మధ్య పొత్తు కుదర్చడానికి ఆయన ప్రయత్నించినాడు. జాతీయ పోరాట ప్రాతిపదికన విస్తరించడం కోసం ఆర్థిక భావ సిద్ధాంతంతో ప్రజాబాహుళ్యాన్ని సమీకరించాలని ఆయన భావించాడు. అంతర్జాతీయ స్వభావం గల సామ్యవాదానికీ, దేశ ప్రయోజనాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చే జాతీయోద్యమానికి మధ్య సమన్వయాన్ని కుదర్చడంలో ఆయన కృతకృత్యుడయ్యాడు.సామ్యవాదానికి మానవతా పునాదులు వుండాలని ఆయన నొక్కిచెప్పాడు.

సామ్యవాద విచారంలో గాంధేయ భావాలను మరింత ఎక్కువగా చొప్పించాలని లోహియా వాదించివాడు. సామ్యవాద విచారంలో గాంధేయ భావాల ధాన్యాన్ని, కుటీర పరిశ్రమల అభివృద్ధి ఆవశ్యకతమా ఆయన నొక్కిచెప్పినాడు. డా॥ రామ్ మనోహర్ లోహియా ధృడమైన ఆలోచనా పటిమను కల్గింపజేయటమేకాక సమకాలీన సమస్యలకు భారతీయ సామ్యవాదులలో ఆషియాటిక్ దృక్పథాన్ని పెంపొందింపజేసిన సామ్యవాదమేధావి, లోహియా భావనలు పరిశీలించిన ఒకటి స్పష్టమవుతుంది. ఇది ఏమిలంటే "లోహియా భావనలు మార్క్సిస్ట్ కాని వాటిని పొరించుటకు ఆయన గాంధీయన్ పద్ధతులను ఆచరించాడు. ఆయన సామ్యవాద భావనలకు గాంధీతత్వాన్ని కలుపడాన్ని విశ్వసించాడు. దీనివల్ల మనము వాస్తవ ప్రజాస్వామ్యాన్ని, సామ్యవాద సమాజాన్ని స్థాపించవచ్చునని లోహియా భావన. లోహియామ వికేంద్రీకరణ సామ్యవాద వ్యాఖ్యాతగా, నవీన సామ్యవాద ఉద్వేగభరిత ప్రచారకునిగా జ్ఞాపకముంచుకొనవచ్చును.

7.9 మాదిరి ప్రశ్నలు :

1. భారతదేశంలో సోషలిస్టు ఉద్యమ ఆవిర్భావం, అభివృద్ధిని గురించి చర్చించండి.

2. ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ యొక్క సోషలిస్టు భావాలను వివరించండి.

3. సోషలిస్టు ఉద్యమానికి రామ్మనోహర్ లోహియా చేసిన కృషిని వివరించండి..

4. లోహియా యొక్క నూతన సామ్యవాదాన్ని గురించి వ్రాయండి.

లఘు ప్రశ్నలు :

1. మార్క్సిజమ్ పై నరేంద్రదేవ్ అభిప్రాయం.

2. గాంధీతత్వం పై నరేంద్రదేవ్ వైఖరి.

3.రామనోహర్లోహియా 'వీల్ ఆఫ్ హిస్టరీ",

7.10 చదువదగిన గ్రంథాలు:

1. వి.పి. వర్మ - మోడరన్ ఇండియన్ పొలిటికల్ తాట్

2. జె.పి. సుధ - మెయిన్ కరెంట్స్ ఆఫ్ పోషల్ అండ్ పొలిటికల్ తాట్ ఇన్ మోడరన్ ఇండియా

3. వి.యల్.దీక్షిత్ - సోషలిస్టు మూమెంట్ ఇన్ ఇండియా.

- డాక్టర్ కె. రామచంద్రమూర్తి

పాఠం - 8

జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ

(నవంబరు 14, 1889 మే 27, 1964)

8.0 లక్ష్యం :

నెహ్రూ నవ భారత నిర్మాతగా, శాంతిదూతగా కీర్తింపబడేవాడు. ప్రజాస్వామ్యమునకు అవసరమగు ఆవశ్యకతలు గూర్చి నెహ్రూ లౌకికవాదము, జాతీయ, అంతర్జాతీయ వాదము గూర్చి, ఆయన ప్రతిపాదించిన అలీన విధానము, పంచశీల విధానము గూర్చి తెలుసుకొనుట ఈ పాఠం యొక్క లక్ష్యం..

పాఠ్యాంశ విషయసూచిక:-

8.1 పరిచయం

8.2 బాల్యం, విద్యాభ్యాసము. ప్రభావము

8.3 తాత్విక పునాదులు

8.4 చారిత్రకతత్వము

8.5 నెహ్రూ - ప్రజాస్వామ్యము

8.6. ప్రజాస్వామ్యము - ఆవశ్యకతలు

8.7 సమానత్వము

8.8 స్వాతంత్ర్యము మరియు సమానత్వము.

8.9 స్వేచ్ఛ (స్వాతంత్రము) సమానత్వములు - రాజకీయ సామాజిక మరియు ఆర్థిక నిర్మితులు

8.10 రాజకీయ పార్టీలు

8.11 సమన్వయ పాలక

8.12 శాంతియుత పాఠవాలు.

8.13 సామాజిక ఆర్థిక నిర్మితులు

8.14 ప్రజాస్వామ్యము - విద్య

8.15 నెహ్రూ లౌకికవాదము

8.16 మత విషయాలలో రాజ్య తటస్థ వైఖరి

8.17 మతేతర సాంఘిక జీవనము

8.18 సామ్యవాదము/ఆర్థికాంశాలు
8.19 నెహ్రూ - జాతీయవాదము
8.20 నెహ్రూ అంతర్జాతీయవాదము
8.21 అలీన విధానము
8.22 పంచశీల
8.23. సారాంశము
8.24 మాదిరి ప్రశ్నలు
8.25 ఆధార గ్రంధాలు

8.1. పరిచయం :-

ఆధునిక భారత తత్వ విచారమునకు అమూల్య సేవలందించినప్పటికీ, సాంప్రదాయానుసారంగామ మరియు పాశ్చాత్య ధృక్కోణంలోను నెహ్రూకు రాజనీతి తత్వవేత్తగా పరిగణించరు. ఆయనను గుర్తింపు పొందిన ఆలోచనాపరునిగాను, కార్యదీక్షాపరుని గాను, భారత సాంస్కృతిక ఉద్యమ మరియు జాతీయ ఉద్యమ ఫలితంగా ఆవిర్భవించిన జాతీయ నాయకునిగాను పరిగణించుట కద్దు (పరిపాటి).

20వ శతాబ్దంలో చలామణిలో వున్న తాత్విక ఆలోచనలన్నింటి పైనా నెహ్రూ దృష్టి మళ్ళించాడు. నెహ్రూ ఆలోచనలలో వ్యక్తి అభ్యున్నతికి మరియు మానవ హక్కులకు ప్రాధాన్యతనిచ్చే పాశ్చాత్య సాంప్రదాయ ఉదారవాద ప్రభావము, ఫేబియన్ సామ్యవాద ప్రభావముతో శాస్త్రీయ: పామ్యవాదం పై విశ్వాసం ప్రబలి ఆయనలో బలపడిన వర్గరహిత సమాజ స్థాపన ఆశయము ప్రధానంగా కన్పిస్తుంది. తన ఆలోచనలను కార్యాచరణలోకి తీసుకు వచ్చేందుకుగాను గాంధీ ప్రభావముతో అహింసాయుత పాధనాలను ఎంచుకొనుట జరిగింది. నెహ్రూ రాజనీతి భావ జాలంలో ప్రజాస్వామ్యము, సామ్యవాదము, జాతీయ వారము మరియు అంతర్జాతీయ వాదములు ప్రధానంగా కన్పిస్తాయి.

నెహ్రూ రాజకీయ భావాలు ప్రధానంగా Glimpses of World History (1934 - 35), Autobiography (1936). The Discovery of India (1940) మరియు ఆయన పలు వ్యాసాలు, పార్లమెంటు వెలుపట లోపట చేసిన ప్రసంగాల ద్వారా లభిస్తాయి.

8.2 బాల్యము, విద్యాభ్యాసము, ప్రభావము :-

నవ భారత నిర్మాతగా, శాంతి దూతగా, నిష్కళంక దేశభక్తునిగా, ప్రజాస్వామ్యవాదిగా, భారత తొలి ప్రధానిగా కీర్తించబడే వహర్లాల్ నెహ్రూ 1889 నవంబరు 14న, అలహాబాదులో (U.P) మోతీలాల్ నెహ్రూ స్వరూప రాణి దంపతులకు జన్మించారు. ఈయనకు ప్రారంభ విద్యాభ్యాసము ఇంటి వద్దనే పెర్దినాండ్ టి. బ్రూక్స్' (దివ్యజ్ఞాన సమాజ సభ్యుడు) నేతృత్వంలో జరిగింది. ఈ ఉపాధ్యాయుని ప్రభావమును బట్టి నెహ్రూకు సాహిత్యం, పద్యభాగముల పై అభిరుచి పెరిగి "Scott, Dickens, Thackeray, 1.G. Wells. Mark Twain" వంటి వారి రచనలు విస్తృతంగా అధ్యయనం చేశారు. ఈయన ప్రభావం వల్లనే నెప్పుడు శాస్త్ర విజ్ఞానం పట్ల

(Science) మరియు ఆధ్యాత్మిక (మత) విషయాల పట్ల ఆసక్తి పెరిగింది. అనంతరం హిందూమతం పై ఆసక్తి పెరిగి, మక్కువతో ఉపనిషత్తులను, భగవద్గీతను మరియు బౌద్ధమత సాహిత్యమును నెహ్రూ అధ్యయనము చేశాడు. ఈ రీతిగా నెప్ర్హలో ప్రారంభమైన మత సంబంధ నైతికత, గాంధీతో తనకు గల సుదీర్ఘ సాహచర్యంతో స్థిరపడింది. తన 13వ ఏట నెప్ర్హ దివ్యజ్ఞాన సమాజములో సభ్యునిగా చేరాడు. అయితే నెహ్రూలో స్థిరమైన శాశ్వత మార్పును తెచ్చింది శాస్త్ర విజ్ఞానమే.

ఇంగ్లండు నందలి హారో (Harrow) నందు విద్యనభ్యసించేందుకు నెహ్రూ 1905 సం॥లో ఇంగ్లండు వెళ్ళారు. అచ్చట విద్యాభ్యాసం అనంతరం ట్రైనిట్ కాలేజి మరియు కేంబ్రిడ్జి విశ్వ విద్యాలయము నందు ఉన్నత విద్యనభ్యసించాడు. 1910 సం?లో న్యాయశాస్త్ర అధ్యయనమునకు గాను 'ఇన్నర్ టెంపుల్ న్యాయ కళాశాలలో చేరారు. ఈ సమయంలోనే నెహ్రూ విశ్వయత లేకనే.. పేలియన్ మరియు సామ్యవాద భావాల చేత ఆకర్షితుడైనాడు. ఇంగ్లండులో ఉండగా వెహర్ఫ్రో ఆలోచనలు, వేష భాషలు పాశ్చాత్యీకరణ పొందాయి. ఒక సందర్భములో చెప్ర్హ స్వయంగా ఇలా అన్నారు? "నేను హారో మరియు కేంబ్రిడ్జిల పలు దురాభిప్రాయాలను గ్రహించితిని, నాయిష్ట అయిష్టాలలో నేను బహుశా భారతీయుడిలా కాక ఆంగ్లేయుడిలా ఉన్నానేమో!",

1912లో ఇంగ్లండు నుండి భారతదేశం తిరిగి వచ్చాక అలహాబాదు హైకోర్టులో న్యాయవాదిగా నెహ్రూ కొంత కాలం పని చేశారు. న్యాయవాద వృత్తిలో ఆశక్తి లేనందున, ఆదే సంవత్సరము 'భారత జాతీయ కాంగ్రెస్'లో చేరారు. 1916లో అనిబిసెంట్ మరియు తిలక్‌ల ఆధ్వర్యంలో ప్రారంభమైన హోంరూల్ ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. బ్రిటీష్ వారితో మితవాదుల నిష్ప్రయోజన సంభాషణల పై అసంతృప్తి చెంది, విదేశ పాలకులతో తిరుగుబాటు దోరణిని కాంక్షించాడు.

తొలిసారి గాంధీతో 1916 లక్నో సమావేశంలో పరిచయం కల్గినా, నెహ్రూను గాంధీ ఆకర్షించలేకపోయాడు. అనంతరం 1919లో బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా గాంధీ చేపట్టిన రౌలట్ చట్టాల ఉపసంహరణ ఉద్యమము నెహ్రూను ఎంతగానో ఆకర్షించింది. 1920లో ఉద్ (oudh) నందు రైతు ఉద్యమంలో నెహ్రూ పాల్గొనుట అతని రచనలలోను, జీవన విధానములోను మార్పు తెచ్చింది. 1921 సం॥లో నెహ్రూ సహాయ నిరాకరణ ఉద్యమ సంబంధముగ నిర్బందించబడినాడు. 1926-27 సం?లలో ఐరోపా దేశాలను సందర్శించాడు. 1927లో కొద్దికాలం రష్యాలో గడుపుట వలన కమ్యూనిజం పై అభిమానం. ఏర్పడింది.

1929 డిశంబరు 31న, లాహోర్ కాంగ్రెస్ సమావేశంలో నెహ్రూ అధ్యక్షతన సంపూర్ణ స్వరాజ్య తీర్మానము' ఆమోదించబడింది. 1936, 1937, 1946 సం॥లలో కాంగ్రెస్కు అధ్యక్షుడుగా సేవలందించాడు. 'క్విట్ ఇండియా' ఉద్యమ సమయంలో 3 సం?ల పాటు కారాగారములో ఉన్నాడు. 1946 ఆగస్టు 16వ జాతీయ ప్రభుత్వానికి ఉపాధ్యక్షుడుగా, స్వాతంత్ర్యానంతరం దేశానికి ప్రధానియై, మరణించేంత వరకు (మే 27, 1964) ప్రధానిగా తన సేవలందించి అమరుడైనాడు.

నెహ్రూ ఆలోచనల పై తన తండ్రి మోతీలాల్ నెహ్రూ, కారల్ మార్క్స్, గాంధి, రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్ వంటి మహామహుల ప్రభావమున్నది.

8.3 తాత్విక పునాదులు (Philosophical Foundations) :-

నెహ్రూ రాజనీతి తత్వ విచారమునకు తాత్విక పునాదులుగా భౌతిక విషయాల పై దృష్టి చాలించు

%Agnosticiom, సౌఖ్యవాదము (Cyrenaic) మరియు బౌద్ధ మతతత్వము ప్రధానముగ కన్పిస్తాయి. నెహ్రూ తత్వ విచారములో Agnostic (అతి భౌతిక విషయాల పట్ల ఆసక్తి లేకపోవుట) పోకడలున్నాయి. ఈ మేరకు మోతీలాల్ నెహ్రూ (తండ్రి) ప్రభావమున్నది. మోతిలాగ్ నెహ్రూ వాస్తవిక వాదము, హేతు వాదము మరియు మార్మికతతో కూడిన అత్యున్నత యదార్ధత భావనల వ్యతిరేకతలు నెహ్రూ ఆలోచనలను ఎంతగానో ప్రభావిత మొనర్చినవి. గాంధి తన తల్లి కుమారునిగా తల్లి ప్రభావానికి విశేషంగా లోను కాగా, నెహ్రూ తండ్రి కుమారునిగా మోతీలాల్ నెహ్రూ ప్రభావానికి అమితంగా లోనయ్యాడు. వెహ్రూ అతి భౌతిక విషయాలపట్ల చిన్నతనం మంచి కూడా ఆనాసక్తతను కల్గి వుండేవారు. ఉపాధ్యాయుడు పెర్దినాండ్ టి.బ్రూక్స్ మరియు అనిబిసెంట్ ప్రభావము రసెల్ సంశయ వాదము వలన, నెహ్రూలో దాగివున్న కొద్దిపాటి మత విశ్వాసాలు సహితము తుడిచిపెట్టుకు పోయాయి.

మూడు దశాబ్దాల పాటు గాంధి అనుంగు సహచరుడుగా వున్ననూ, నెహ్రూ అతి భౌతిక అంశాల పై విశ్వాసము పెంపొందించుకొనక Agnostic గానే కొనసాగుట విశేషము, శాస్త్ర విజ్ఞానము పై నెహ్రూకు గల అపార నమ్మకం కూడా ఆయన Agnostic గా కొనసాగుటకు సహకరించింది.

వాస్తవంగా ఆలోచిస్తే నెహ్రూలో మూర్కపు పట్టుదల వాదం (పిడివాదం) (dogmatic) లేదా తీవ్ర నాస్తిక వాదంలు కన్పించవు.. అలా అని వెహ్రూ ఆధ్యాత్మిక వాది (Spirithalist) కాదు. సత్తాశాస్త్రం (ontology), ప్రమాణ శాస్త్రం (epistemology)లకు బంధించిన క్లిష్ట సమస్యలపై చర్చలు నహ్రూకు అంగీకారం కాదు. అయితే ఈయన కొన్ని అస్పష్టమైన ఆదర్శ వాంఛలు కల్గి ఉన్నప్పటికీ, ఆధ్యాత్మిక స్థితిని ఆమోదించలేదు. అలా అని పదార్థం, శక్తి మరియు చలనములను (matter or power or motion) నిర్దుష్టమైన వాస్తవాలుగా కూడ భావించ లేదు. కావున నెహ్రూ మాలిక తాత్వికతమ agnosticism గా భావించనగును.

ప్రారంభములో నెహ్రూ తాత్వికతను కొంత వరకు సౌఖ్యవాదముఖి ప్రభావితం చేసింది. ఈ మేరకు నెహ్రూ పై పాటర్ (Pater) మరియు ఆస్కార్ వైల్డ్ (oscar wilde) రచనల ప్రభావమున్నదిగా భావించవచ్చు. నెహ్రూ తాత్విక ఆలోచనలు జ్ఞాన సంబంధమైన లేదా అతి భౌతిక వాదములు ప్రాతిపదికగా కాక ఆయన ప్రాంత అనుభవ ప్రభావాల ఫలితంగా కార్యరూపం దాల్చాయి. హర్చకు జీవితమంటే ఆశావాద మరియు అసంఖ్యాక అవకాశాల ధృక్కోణమే. ప్రాచీన గ్రీకుల వలె నెహ్రూ కూడా మానవునిలో . అంతర్లీనముగా వున్న శక్తులు సామర్థ్యాలు అవసరమైన సామరస్యతతో పురోభివృద్ధి చెందుతాయని తలంచాడు, వెహ్రూ, వేదాంతశ మరియు బౌద్ధమత నైతికాంశములైన ఆత్మత్యాగం (self-abnegation). సల్లేఖనము లేదా స్వీయ క్షీణత (self-mortification) వంటి వాటిని గాని, జీవితాన్ని సంతోషంగా గడపాలనే మధ్య తరగతి సిద్ధాంతమును గానీ ధృడపరచలేదు. సామాజిక ఆదర్శవాదిగా సాధారణ ప్రజల భావోద్రేకాలను ప్రజాస్వామ్య ధృక్పథంతోనే నెహ్రూ చూశాడు.

నెహ్రూ తాత్విక ఆలోచనలు బౌద్ధమత ప్రభావానికి కూడా లోనయ్యాయి. 'The Discovery of India' రచనలో నెహ్రూ బాల్యంలోనే బుద్ధుని కథ తనను ఆకర్షించిందని, 'Edwin Amold రచించిన 'Light of Asia' తనకు అత్యంత ప్రీతిపాత్రమైన గ్రంధమని పేర్కొన్నాడు. నైతిక దృగ్గోచరమును మరియు వాస్తవిక భావన మిశ్రమ నిరంతరత కొనసాగింపులను విశ్లేషించుటకు బౌద్ధమతం అనుసరించే మనో విజ్ఞాన దృక్పరము సహ్రూను ఎంతగానో ఆకర్షించింది. బౌద్ధమత అష్టాంగ మార్గాలు నెహ్రూను . ప్రభావితం చేశాయి. అశోకుని ప్రభావం, లక్ష సాధనాలు లక్ష్యాలతో పాటు మంచివిగా ఉండాలనే భావాలు బౌద్ధమత ప్రభావం నుంచి నెహ్రూ గ్రహించి

పాటించుట జరిగింది..

8.4 చారిత్రక తత్వము (Philosophy of History) :-

చరిత్ర అభ్యాసంతో పాటు నెహ్రూకు సంపూర్ణ చారిత్రక దృగ్గోచరము పై మక్కువ మెండు. క్రేంబ్రిడ్జి విశ్వ విద్యాలయంలో పండగా క్రమేపి ఆ శక్తిని మానవ నాగరికత క్రమ వికాసము పై కేంద్రీకరించాడు. తన 'Glimpses of World History' రచనలో బయా ప్రాచీన నాగరికతల పరిణామ క్రమమును స్పష్టముగ పేర్కొంటూ నెహ్రూ చారిత్రక సామాజిక పాస్త్ర (Historical Sociology) నిర్మితికి కొంత మేరకు ప్రయత్నించాడు. ఇది కేవలము గత సంఘటనలను క్రమముగా వివరించుటతో ఆగిపోక, ఆయా సామాజిక రాజకీయ సంఘటనలు చోటు చేసుకొనుటకు తోడ్పడిన సందర్భానుసారాల ప్రాతిపదికతో కూడిన వివరణ లిస్తుంది. నెపోలియన ఉ రహరిస్తూ నెహ్రూ ఇలా వ్రాశాడు.

"ఒక వేళ నెపోలియన్ మరొక కాలంలో లేదా మరింత శాంతియుత కాలంలో జన్మించి వుంటే, బహుశ గుర్తింపు పొందిన ఫెరల్ లేదా సైన్యాధిపతి అయి వుండేవాడు. అంతకంటే అధికుడయ్యేవాడు కాదు. మరియు గుర్తింపు పొందేవాడు కాదు. అయితే విప్లవం (ఫ్రెంచి) మరియు ఆనంతర మార్పులు నెపోలియన్ను పురోగమింపజేశాయి. దీనిని ఆయన సక్రమంగా ఉపయోగించుకున్నాడు".

నెహ్రూ కు చరిత్ర అంటే ప్రపంచ ప్రఖ్యాతి గాంచిన వ్యక్తుల జీవిత కథ కాదు. చరిత్రలో వస్త్వాశయ (objectivity) శక్తులకు ప్రాధాన్యతనిచ్చాడు. అంతమాత్రాన ఈయనకు పూర్తిగా భౌతిక వార వస్యాశయ వాదిగా పరిగణించ వీలుకాదు. చరిత్రలోని ప్రముఖ నాయకులను, ఉదాహరణకు భారత రాజకీయ సామాజిక రంగాలలో గాంధీ నిర్మాణాత్మక పాత్రను, రష్యా బోల్ష్విక్ విప్లవంలోను అనంతర పరిస్థితులను చక్కబరుచుటలో లెనిన్ నాయకత్వ ప్రతిభను నెహ్రూ ప్రస్తుతించకుండా వుండలేకపోయాడు.

మనదేశంలోని కుల నిర్మితులకు సంబంధించిన నెహ్రూ భావాలు మానవాకృతి శాస్త్ర (Anthropology) పునాదుల ప్రాతిపదికగా లేవు. ఇండో-ఆర్యనులు వాని పవిత్రతను లేదా ప్రత్యేకతలను కాపాడుకునే నేపథ్యంలో కుల వ్యవస్థ ఆవిర్భవించిందనే పాశ్చాత్యుల వాదంతో ఏకీభవించాడు. వర్ణము అనగా రంగు అని, సూద్రులు లేదా ద్రావిడులు భారత ఆదిమ జాతుల వారని హూ అభిప్రాయము. ఆర్యులు ద్రావిడుల మధ్య జాతుల మరియు రాజకీయ పోరాటాలు జరిగాయని, ఇండో మతాచార్యులు వేదాలను సంకలనము చేసారని, ఆర్యుల రాకకు ముందే ద్రావిడులు మెహంజదారో హరప్పా నాగరికతలను నిర్మించారని. నెహ్రూ తన Discovery of India' గ్రంథంలో ప్రస్తావించాడు. సామ్యవాద మేధావిగా భారతదేశంలో కులరహిత, వర్గరహిత సమాజాన్ని కాంక్షించినా, ప్రధానంగా కుల వ్యవస్థను కానీ, అగ్రకుల ఆధిక్యతను, మూఢవిశ్వాసాలను ఖండించలేదని, కులాల ఆవిర్భావం పై తగు పరిశోధన చేయలేదని గ్రహించవచ్చు.

8.5 నెహ్రూ - ప్రజాస్వామ్యము :-

నెహ్రూ ప్రజాస్వామ్య భావాలు 20వ శతాబ్దపు పాశ్చాత్య సాంప్రదాయ ఉదార వాదము మరియు పేబియన్ సామ్యవాద భావాలచే ప్రేరేపించబడి, వ్యక్తి ఆత్మగౌరవాన్ని అతని హక్కులను కాపాడే దిశగా కొనసాగుతాయి. కావున ఈయన ప్రజాస్వామ్య భావన నూతనంగా కనుగొనబడిందిగా కన్పించదు. పార్లమెంటరీ

ప్రభుత్వం పై చాలా గ్రంథాలు వ్రాయబడి వున్నవని, ఆయన ప్రజాస్వామ్య భావాలు చాలా వరకు బ్రిటీష్ అమెరికా, మరియు ఫ్రెంచి గ్రంథాల మంచి గ్రహించినవేనని' నెహ్రూ అంగీకరించాడు.. అయితే ఈ గ్రంథాలు 19వ శతాబ్దపు పరిస్థితులకు అద్దం పడుతున్నాయే కాని, సమకాలీని సమస్యలకు సంబంధించినవిగా లేవని. హూ అభిప్రాయపడినాడు.

ప్రజాస్వామ్యానికి సంబంధించిన నెహ్రూ భావాలు ఆయనలోని మానవతా వాదంను ప్రతిబింబిస్తూ అమాంతం ఆయన రచనలలో, ప్రసంగాలలో జాలు వారినవి. వ్యక్తి సామాజిక జీవితముల మధ్య అన్యోన్యత, సరైన సమతుల్యత మరియు వ్యక్తులు సమూహాల మధ్య సర్దుబాటు నెహ్రూకు ప్రధాన సమస్యలు. ఇట్టి మానవ సమస్యలను మానవతా ధృక్పధంతో పరిష్కరించవచ్చని, వీటికి ప్రజాస్వామ్య సజీవ తత్వమే పరిష్కారం చూపగలదని విశ్వసించాడు. ప్రజాస్వామ్యం పై నెహ్రూకున్న విశ్వాసమే క్రమేపి ఆయనను కమ్యూనిజ ప్రభావం నుంచి దూరపరచి, గాంధీ సూచించిన అహింసాయుత సాధనాల దిశగా మరల్చింది.

8.6 ప్రజాస్వామ్యము - ఆవశ్యకతలు (Essentials) :-

ప్రజాస్వామ్యమునకు వ్యక్తి స్వాతంత్రమును మరియు సమానత్వమును ఆవశ్యకతలుగా నెహ్రూ తత్వ విచారంలో వ్యక్తికి కేంద్రిక మరియు మౌలిక ప్రాధాన్యత కన్పిస్తుంది. వ్యక్తి స్వాతంత్రమును మానవుని సంపూర్ణాభివృద్ధికి తోడ్పడు మౌలికాంశముగా చూశాడు. ఒక్క ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వము మాత్రమే, మానవత్వపు విలువలను గుర్తించి వ్యక్తి స్వాతంత్రమును పెంపొందించుటకు అవసరమైన సామాజిక నిర్మితులను నెలకొల్పునని నెహ్రూ తలంచాడు. నెహ్రూకు రాజ్యము, ప్రభుత్వములు వ్యక్తికి మంచి జీవితాన్ని అందించుటకు పాధనాలు మాత్రమే. 'India and the World" అను తన రచనలో నెహ్రూ ప్రభుత్వ రూపము మరియు స్వాతంత్రములు కేవలం మానవ సంక్షేమము, మానవ పురోభివృద్ధి అను లక్ష్యాలను చేరి సాధనాలుగా' పేర్కొన్నాడు.

నెహ్రూ స్వాతంత్ర భావనను స్థూల అర్థంలోనే చూశాడు. విజమైన స్వాతంత్రము రాజకీయ రూపంలోనే కాక, ఆర్థిక మరియు ఆధ్యాత్మికత (Spintual) రూపాలను కూడా కల్గి ఉంటుంది. ఈయన దృష్టిలో స్వాతంత్రమనునది రాజకీయ నిర్ణయీకరణ లేదా రాజ్యాంగ రూపంలోనే కాక, అది ఆధ్యాత్మికతకు రూపంగా కూడా ఉండి మనస్సుకు హృదయానికి సంబంధించినదిగా ఉంటుంది. మనస్సు సంకుచితంగా మారినా హృదయం ఆమాయ ద్వేషాలతో నిండినా స్వాతంత్రము అదృశ్యమౌతుంది. అట్టి సందర్భంలో వ్యక్తి పురోభివృద్ధి, చొరవ తీసుకొనే సామర్థ్యాలు అణచబడి, ఫలితంగా జాతి మరియు రాజ్యము కూడా వష్టపోతాయి. కావుననే సెహ్రూ వ్యక్తి తన స్వాతంత్రాన్ని కోల్పోవటం కంటే ప్రపంచంలో చెడ్డ విషయం ఏదీ వుండబోదని పేర్కొన్నాడు.

అయితే నెహ్రూకు పరిమితమైన వ్యక్తి స్వాతంత్రము అంగీకారము కాదు. ఆయన వ్యక్తి స్వాతంత్రమును, సామాజిక సందర్భానుసారంగానే అర్థం చేసుకున్నాడు. వ్యక్తి శ్రేయోవాదిగా మరియు వ్యక్తి స్వాతంత్రాల పై విశ్వాసం వున్న వ్యక్తిగా నెహ్రూ ప్రకటించుకున్ననూ వ్యక్తి స్వాతంత్రము పై సామాజిక సమూహాలు లేదా గుంపుల ప్రయోజనాల దృష్ట్యా పరిమితుల అవసరాన్ని గుర్తించాడు. పార్లమెంటులో ఒక సందర్భములో నెహ్రూ ప్రజాస్వామ్య సమాజంలో వ్యక్తిగత స్వాతంత్ర భావన సమాజ స్వాతంత్ర భావనలోను మరియు వ్యక్తి సంబంధాలు సామాజిక గుంపు సంబంధాలతోను సమతుల్యత చెందాలని సూచించాడు.

పౌరులు తమ హక్కులను అనుభవించుట ద్వారా స్వాతంత్రమును పొందుతారు. రాజ్యము వ్యక్తి హక్కులను

ఇతర అవ్యక్తుల మంచి మరియు సామాజిక గుంపుల నుంచి కాపాడే ఒక సాధనంగా ఉపయోగపడుతుంది. అనగా వ్యక్తి శ్రేయస్సుకు రాజ్యము సాధనమే, అయితే వ్యక్తి నుంచి కూడ ఇతరులకు, సమాజానికి హాని జరిగే ప్రమాదముంది. కావున రాజ్యము వ్యక్తి స్వాతంత్రానికి, సామాజిక భద్రతకు మధ్య సమతుల్యత (సామరస్యత) సాధించవలసి వుంది. మరొక విధంగా చెప్పాలంటే వ్యక్తి ఆవసరాలందు లక్ష్యముంచి, రాజ్యం తాను సంరక్షించే మొత్తం సమాజ అవసరాలను విస్మరించరాదు. రాజ్యము యుద్ధ సమూహాలలో రాజ్య ప్రయోజనాలకు, సాధారణ పరిస్థితులలో వ్యక్తి ప్రయోజనాలకు ప్రాధాన్యతనివ్వాలని వెహ్రూ సూచించాడు. ప్రతిహక్కు ఒక విధిని లేదా బాధ్యతను కల్గి ఉంటుంది. సమాజంలో అంతర్భాగముగ వ్యక్తి తన హక్కులతో పాటు విధుల అవగాహన కూడా కల్గి ఉప్పుప్పుడే స్వాతంత్రమును అనుభవించగల్గుతాడు.

ప్రజాస్వామ్యమునకు స్వాతంత్రమును పర్యాయ పదముగా భావించిన నెహ్రూ క్రమశిక్షణ అవసరాన్ని విస్మరించలేదు. ప్రజాస్వామ్యము ప్రజా బాహుళ్యము పై, వారి శిక్షిత ప్రవర్తన పై ప్రధానంగా ఆధారపడి ఉంటుంది. కాబట్టి ప్రజాస్వామ్యములో స్వాతంత్ర కాంక్షను క్రమశిక్షణ అవసరతను ప్రజలు గుర్తించేలా చూడాలని నెహ్రూ అభిప్రాయపడినాడు. నిజమైన స్వతంత్రము బాధ్యతా రాహిత్యతను అంగీకరించదు. స్వాతంత్ర కాంక్ష ప్రజలలో స్వీయ క్రమశిక్షణ స్పృహను పెంచి, ప్రజాస్వామ్య విజయానికి సోపానమౌతుందని నెహ్రూ విశ్వసించాడు.

ప్రజలలో వుండే స్వీయ క్రమశిక్షణలు వారిలో పరస్పర సహన భావనను నెలకొల్పి, అల్ప సంఖ్యాక అభిప్రాయాలను మన్నించుటకు, (అల్ప సంఖ్యాకులు) వారు స్వేచ్ఛగా భావ ప్రకటవ చేసుకొనేందుకు అవకాశాన్ని కల్పిస్తాయి. కాబట్టి ప్రజాస్వామ్యములో క్రమశిక్షణ, పరస్పర సహజీవనములను స్థిరపరచుటకు ఒత్తిడి ఉ ండాలని, అప్పుడు మాత్రమే ప్రజాస్వామ్యము అన్ని వర్గాల ప్రజల బిప్రయోజనాలకు ప్రతినిధి కాగలదని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు.

వ్యక్తి స్వాతంత్రమును హరించే కేంద్రీకరణ పోకడలు నెహ్రూకు ఇబ్బందిని కల్గిస్తాయి. ఆధునిక రాజ్యాలలో నిరంతరం బలపడుతూ వున్న కేంద్రీకరణ ప్రక్రియను ప్రజలు తమ ప్రతి అవసరమునకు రాజ్యం పై ఆధారపడుటను నెహ్రూ గర్తించాడు. ఈ విధంగా రాజ్యంలో లేదా ప్రజా గుంపులలో కేంద్రీకరించబడే అధికారం వ్యక్తిగత స్వాతంత్రాన్ని బలహీన పరుస్తుందని, ఇట్టి కేంద్రీకరణ వ్యక్తి ఆనందముతో పాటు, మానవ పురోభివృద్ధికి ఆవశ్యకమైన సృజనాత్మక శక్తిని కూడా పరిమితం చేసే ప్రమాదకారి అని నెహ్రూ హెచ్చరించాడు. ఆధునిక రాజ్యాలలో కేంద్రీకరణ అనివార్యమైనప్పటికి వ్యక్తి స్వాతంత్రాన్ని సంరక్షించుకొనవలసి వుందని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు.

8.7 సమానత్వము :-

ప్రజాస్వామ్య ఆవశ్యకతలలో రెండవది సమానత్వము. తన 'Glimpses of World History రచనలో నెహ్రూ ప్రజాస్వామ్యమునకు అర్థం సమానత్వమని మరియు ప్రజాస్వామ్యము సమానత్వమును సమాజంలోనే వర్ధిల్లునని' పేర్కొన్నాడు.

నెహ్రూ ప్రజాస్వామ్య సమాజాలలోని సమావత్వమును రాజకీయ రూపంగా కంటే ఆర్థిక, సాంఘిక రూపాలుగానే చూశాడు. ఆర్థిక, సాంఘిక సమానత్వాల లేమి వలన ఆధునిక రాజకీయాలు వాటి అర్థాన్ని,

విలువలను కోల్పోతున్నాయని నెహ్రూ భావం.

సమానత్వ మంటే వ్యక్తులందరిని మరియు గుంపులన్నింటిని సమంచేయుటకాదని, అందరి పురోభివృద్ధికి ఆవశ్యకమైన అవకాశాలు ప్రతివానికి అందుబాటులో ఉండుటేనని నెహ్రు పేర్కొన్నాడు. వ్యక్తుల సామర్థాలలో వైరుధ్యాలుంటాయని, ఫలితంగా వ్యక్తులలో ఆర్థిక, విద్యా మరి ఇతర అసమానతలు తప్పవని, మొత్తం మీద ప్రజాస్వామ్యము అన్ని అసమానతలను సమం చేసేదిగా ఉంటుందని నెహ్రూ భావించాడు. మరొక విధంగా చెప్పాలంటే ప్రజాస్వామ్యము అసమానతలను రూపు మాపి సమానత్వాన్ని స్థిరపరచేదిగా ఉంటుంది.

నెహ్రూ సమానత్వ భావన జీవితానికి సంబంధించిన అన్ని అంశాలకు రాజకీయ, ఆర్థిక, సామాజిక, సాంస్కృతిక చెందినదిగా కన్పిస్తుంది. అయితే గౌతమ బుద్ధుని ప్రభావం వలన నెహ్రూ సాంఘిక, ఆర్థిక సమానత్వాలకు అధిక ప్రాధాన్యత ఇచ్చినట్లుగా కన్పిస్తుంది. సమానత్వమును సమాన అవకాశాల ప్రాతిపదికగా చూస్తూ వెప్పు ప్రతి స్త్రీకి, పురుషునికి వారి వ్యక్తిగత సామర్థ్యమును బట్టి పురోభివృద్ధి చెందే అవకాశం వుండాలనీ...... గౌరవము మరియు యోగ్యతలు కులాన్ని పుట్టుకను మరియు ఆస్థిని బట్టి కాక సామర్థ్యము మరియు శ్రమ శక్తుల ద్వారా లభించాలని పేర్కొన్నాడు. భారతదేసాన్ని దృష్టిలో వుంచుకుని చెప్పినప్పటికి, మౌలికంగా జాతి, కుల, వర్గ మరియు వర్ణ వివక్షతకు తావు లేని సామాజిక ఐక్యతనే నెహ్రూ ఆశించాడు. అట్టి సామాజిక సమానత్వము ప్రతివ్యక్తిలో సాభ్రాతృత్వ భావనకు తోడ్పడి తోటి వారిని తన సోదరులుగా, తన సమామలుగా పరిగణించేలా చేస్తుందనిణ నెహ్రూ తెలంచాడు. ఈ భావన వ్యక్తుల ప్రత్యేకతలకు రాయితీలకు తావివ్వక నిజమైన ప్రజాస్వామ్య స్థాపనకు ఉపకరిస్తుందని నెహ్రూ అభిప్రాయపడినాడు,

ప్రజాస్వామ్యము బ్రతికి బట్టకట్టాలంటే స్వాతంత్రము (స్వేచ్ఛ) మరియు సమానత్వాల ఆవశ్యకతను పేర్కొంటూ, రాజకీయ, సాంఘీక స్వాతంత్రాలు సమానత్వాలు, ఆర్థిక స్వాతంత్రము సమానత్వాలకు తప్పక దారి చూపేవిగా ఉండాలని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. ప్రజల కనీస అవసరాల సంతృప్తికి అవసరమైన ఆర్థిక నిర్మితులు ఏర్పాటు నెహ్రూ కోరాడు. స్వాతంత్ర్యము మరియు పేదరికము పరస్పర భంజుకాలని, నిరపేక్ష పేదరిక నిరంతరత అన్ని రకాల స్వాతంత్రాలను నిరుపయోగం చేస్తుందని కాబట్టి ప్రజాస్వామ్య సమాజము అన్ని రకాల అసమానతలను వివక్షతలను తొలగించి, అభివృద్ధి అవకాశాలు అందరికి అందుబాటులో వుంచేదిగా ఉండాలని నెహ్రూ కోరినాడు.

8.8 స్వాతంత్ర్యము మరియు సమావత్వము :-

వ్యక్తి సర్వతో ముఖాభివృద్ధికి రాజకీయ స్వాతంత్రముతో పాటు, సామాజిక మరియు ఆర్థిక సమానత్వములు ఎంతైనా అవసరము. ఉదార ప్రజాస్వామ్య భావన రాజకీయ స్వాతంత్రము, సామ్యవాద భావన సమానత్వమును నొక్కి ఒక్కాణిస్తాయి. అదే .. విధంగా 19వ శతాబ్దంలో స్వాతంత్ర భావన ప్రముఖమైనది కాగా, 20వ శతాబ్దంలో సమానత్వ భావన అంటే ప్రాధాన్యత కలదిగా భావించబడింది. వీటన్నింటి ప్రభావము నెహ్రూ పై వుంది. పైగా ఆచరణలో రాజకీయ స్వాతంత్రమునకు ఆర్థిక సమానత్వమునకు సంఘర్షణ అనివార్యమని, బానిసత్వం మరియు వెనుకబాటుతనంతో కృంగిపోతున్న రాజ్యాలలో లక్షలాది ప్రజలు దారిద్ర్యంలో, కరువు కోరల్లో చిక్కుకున్నప్పుడు

ప్రజలకు రాజకీయ స్వాతంత్రము కంటే మంచి భోజనము ఆర్థిక వెసులుబాటు ఊరట కల్గిస్తాయని, ఇట్టి సమస్యలను సరైన ఆర్థిక, రాజకీయ ప్రణాళికల ద్వారా పరిష్కరించ వీలగునని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. అయితే నెహ్రూ మౌలికంగా రాజకీయ స్వాతంత్రము లేదా రాజకీయ సమానత్వాలనే ఇతర సమానత్వాలకు చేయూతగా భావించాడు.

8.9 స్వేచ్ఛ (స్వాతంత్రము) సమావత్వములు - రాజకీయ సామాజిక మరియు ఆర్థిక నిర్మితులు:-

వ్యక్తి పురోభివృద్ధికి ఆవశ్యకములైన స్వేచ్ఛ (స్వాతంత్రము) సమానత్వముల పూర్తి అమలుకు, అవగాహనకు, రాజకీయ మరియు ఆర్థిక సామాజిక నిర్మితుల ఏర్పాటు అవసరతను నెహ్రూ గుర్తించాడు.

రాజకీయ నిర్మితులు:-

సార్వత్రిక ఎన్నికలు:-

నెహ్రూకు ప్రజాసార్వభౌమత్వము పై విశ్వాసము మెండు. వ్యవస్థీకరించబడిన ప్రజే రాజ్యమని, కావున రాజ్యము. ప్రభుత్వ యంత్రాంగాలు ప్రజా సంక్షేమము కోసమే తమ అధికారమును ఉపయోగించాలని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. అనగా అధికారమంతయు ప్రజలకే చెందునని, అది ప్రజల మంచికే ఉపయోగపడాలని భావము. ప్రభుత్వం మీద కొన్ని పరిమితులుంటాయని, అది బల ప్రయోగం పై కాక ప్రజా అంగీకారం పైనే కొనసాగాలని, ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వము సాధారణ ప్రజల అశక్తులను ఆధారం చేసుకొని పని చెయ్యాలని, అట్లు కానిచో ప్రభుత్వాన్ని మార్చుకొని వేరొక ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేసుకొనే హక్కును కల్గి వుండాలని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు.

పాశ్చాత్య ఉదారవాద సాంప్రదాయాల ప్రభావము వలన స్వర్సాకు ప్రాతినిధ్య సంస్థల పై నమ్మకము కుదిరింది. ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియలో ఎన్నికలు అనివార్యమని వీటి ద్వారానే ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలలో ప్రజలు భాగస్వామ్యము పొందుతారని, అలాగే తమ ఆశక్తులకు భిన్నంగా పని చేస్తున్న ప్రభుత్వాన్ని తొలగించి ప్రత్యామ్నాయ ఏర్పాటు చేసుకో వీలవుతుందని నెహ్రూ విశ్వసించాడు. ఎన్నికల ప్రక్రియ ద్వారా ప్రజలు తమ ప్రతినిధులను ఎన్నుకొనుటతో పాటు, ప్రభుత్వ జాతీయ అంతర్జాతీయ సంబంధాల క్రమబద్ధీకరణలో చురుకుగా తెలివిగా పాల్గొనేందుకు అవకాశం వుంది. అయితే ఎన్నికలు అన్ని వేళలా మంచి ప్రతినిధులను ఎన్నుకొనుటలో ప్రజల మనోగతాలను ప్రతిబింబించాయను నుడికారము నెహ్రూకు అంగీకారం కాదు. ఎన్నికలు వ్యక్తిలోని చెడు స్వభావాన్ని బహిర్గతపర్చి అప్పుడప్పుడూ అసమర్థులు ప్రజా ప్రతినిధులుగా ఎన్నిక కాబడే ప్రమాదమున్నదని సహ్రూ పేర్కొన్నాడు.. అయితే ప్రమాదము మంచి ప్రజాస్వామ్యమును కాపాడేందుకు తక్షణ పరిష్కారమును నెహ్రూ చూపలేకపోయాడు.

వయోజన ఓటు హక్కు:

ఎన్నికల ప్రక్రియ ద్వారా తలెత్తున్న చెడులను తొలగించే దినగా ఓటు హక్కును విస్తృత పరచాలని అనగా నియోజకులకు (ఓటరుకు) విద్య మరియు ఆస్తి వంటి అర్హతలను రద్దు పరచి వయోజనులందరికి ఓటు హక్కును ప్రసాదించుట మంచిదని నెహ్రూ తలంచాడు. పార్వత్రిక వయోజన ఓటు హక్కు ద్వారా ప్రభుత్వమును సంపన్న ఆధిక్యత వర్గ ఆశక్తుల ప్రాతిపదికగా కాక, ప్రజలందరి / అన్ని వర్గాల ఆశక్తుల ప్రాతిపదికగా పాలించే

అవకాశము లభిస్తుంది. ప్రజాస్వామ్యమంటే ప్రజలచే పరిపాలించబడేదను భావమును ఓటు హక్కు సాక్షాత్కరిస్తుంది. ఈ విధంగా వయోజన ఓటు హక్కు ప్రజాస్వామ్యమునకు ఆధారమై, తలకు ఒక ఓటు సూత్ర ప్రాతిపదికన రాజకీయ స్వేచ్ఛను ప్రజలకు ప్రసాదిస్తుంది కనుక, భావి భారత రాజ్యాంగములో దీనిని (వయోజన ఓటు హక్కును) చేర్చాలని నెహ్రూ నొక్కి ఒక్కాణించాడు.

8.10 రాజకీయ పార్టీలు :-

వ్యక్తులు ఎంత సమర్ధులైనప్పటికీ, ప్రజలందరితో సంబంధము కాని, వారికి ప్రాతినిధ్యము వహించుటకు కాని వీలు కాదు. ఇది ఒక వ్యవస్థీకరించబడే రాజకీయ పక్షమునికి సాధ్యము. అందున ప్రజల ఆలోచనలు ఆశక్తులు ఏకరూపతను కల్గి వుండవు. కనుక ప్రజల విభిన్న ఆశక్తులకు, భావాలకు, నమ్మకాలకు ప్రాతినిధ్యం వహించుటకు రాజకీయ పార్టీలు అసరమని నెహ్రూ భావించాడు. రాజకీయ పార్టీలు / పక్షాలు లేని ఆధునిక ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వాలు ఊహకు అందవు. ప్రజలకు సంబంధించిన పలు అంశాల పట్ల వారికి అవగాహన కల్గించుటకు, వారికి నచ్చిన ప్రతివిధులను స్వేచ్ఛగా ఎంపిక చేసుకొనుటకు రాజకీయ పార్టీల అవసరత వుంది. ఆయా రాజకీయ పార్టీలు తమ ప్రణాళికలను ప్రజల ముందుంచి, ప్రజలను వీరి పార్టీ ప్రణాళికల వైపు ఆకర్షించేందుకు విస్తృతంగా ప్రచారం చేసే ప్రక్రియలో, ప్రజలకు చైతన్యం చేసి వారు మంచిని గ్రహించి బలపరచే సృజనాత్మకతను రాజకీయ విద్యను ప్రజలకందించి, సమర్ధులైన ప్రతినిధులను ఎన్నుకొనుటకు సహకరిస్తాయి.

నెహ్రూకు పార్టీ రహిత ప్రజాస్వామ్యము పై విశ్వాసం లేదు. సమాజంలోని సైద్ధాంతిక భిన్నత్వాలకు ప్రాతినిధ్యం వహించేలా రాజకీయ పార్టీలు ఉండవలసిన అవసరతను నెహ్రూ అంగీకరించాడు. రాజకీయ పార్టీలు తమ సిద్ధాంతాలను ప్రజలలో ప్రచారం చేసుకుంటూ, ప్రజల మద్దతును కూడగట్టుకుని అధికారాన్ని పొందేందుకు నిత్యము ప్రయత్నిస్తూ ప్రజాస్వామ్య కార్యాచరణను బలోపేతం చేస్తుంటాయి.

8.11 సమన్వయ పాలన :-

ప్రతి వ్యక్తి ఒక గుంపులో లేగా సమాజంలో అంతర్గత భాగమే. వ్యక్తి స్వాతంత్రము మరియు చర్యలు, గుంపు లేదా సమాజము పై అనుకూల లేదా ప్రతికూల ప్రభావాన్ని చూపవచ్చు. కావున వ్యక్తి సమాజానికి గుంపుకు మధ్య సామరస్యత నెలకొల్పుట ఎంతైనా అవసరమని అందుకు సమన్వయ పాలన అవసరత వుందని నెహ్రూ నొక్కి ఒక్కాణించాడు. ప్రతి ప్రజా సముదాయము ఎదో ఒక విధమైన న్యాయపాలనకు లోబడి కొనసాగుతుందని, అట్లుకానిచో అది శాసన రాహిత్యానికి దారితీసి ప్రజలు అసంగటిత గుణగా మిగిలిపోయే ప్రమాదముందని నెహ్రూ భావము..

మరొక విధముగా చూస్తే చట్టము న్యాయమును వ్యక్తులు తమ చేతుల్లోకి తీసుకున్నట్లయితే ప్రజా సముదాయంలో ఎ క్రమమునకు గాని స్థిరత్వమునకు గానీ తావు లేని జంతు న్యాయం ప్రబలి ప్రజాస్వామ్య సమాజ కార్యాచరణ దెబ్బతినే ప్రమాదముందని నెహ్రూ హెచ్చరించాడు.

8.17 శాంతియుత సాధనాలు :-

సమస్యలకు శాంతియుత పరిష్కారమును చూపే ప్రభుత్వముగ నెహ్రూ ప్రజాస్వామ్యమును చూశాడు. ఒక వేళ ప్రజాస్వామ్య సాధనాల ద్వారా కాక, వేరే సాధనాల ద్వారా (ప్రాయుధ / హింసాయుత) సమస్య పరిష్కారం ప్రజాస్వామ్య స్వభావమును ఉనికిని దెబ్బతీస్తుందని నెహ్రూ భావము. భావ ప్రకటనకు, స్వతంత్రముగ ఆలోచించుటకు ప్రజాస్వామ్యములో ప్రతి వ్యక్తికి అవకాశం.. 'ఉన్నప్పటికి, వాటిని వారి ఇష్టానుసారంనకు వదలి వేస్తే అరాచకత్వమునకు దారి తీయవచ్చు. వ్యక్తుల అభివృద్ధికి మరియు సమాజ సంక్షేమానికి సంబంధించిన కొన్ని ఉన్నత ఆదర్శాల సాధనకు అప్రజాస్వామిక హింసాయుత పద్ధతులను ఉపయోగించుట నెహ్రూ -అంగీకారము కాదు.

నెహ్రూకు ప్రజాస్వామ్యము ఒక జీవన విధానము. అది ఒక శాంతి మార్గం మరియు లక్ష్య సిద్ధికి ఉత్తమ పాదనము. కావుననే ప్రజాస్వామ్యం పై ఆయన తన నమ్మకాన్ని ఎన్నడూ కోల్పోలేదు. ప్రజాస్వామ్యము పై విశ్వాసం కల్గిన వారందరూ హింసాయుత మార్గాలను విడిచి శాంతియుత సాధనాల ద్వారా అవసరమైన శాసన, ప్రభుత్వపర మార్పులు ఆశిస్తారని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. సామాజిక సమస్యల పరిష్కారంనకు కూడా శాంతియుత పాధనాలనే నెహ్రూ సూచించాడు.

8.13 సామాజిక - ఆర్థిక నిర్మితులు :-

ప్రజాస్వామ్య లక్ష్య సాధనకు రాజకీయ నిర్మితులకు తోడుగా సామాజిక ఆర్థిక నిర్మితులు కూడా అవసరమని నెప్పు నొక్కి ఒక్కాణించాడు. సామాజిక, ఆర్థిక ప్రజాస్వామ్య స్థాపనకు సాధనంగానే నెహ్రూ రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యమును భావించాడు. 19వ శతాబ్దపు ఉదార ప్రజాస్వామ్య భావన, సమూల మార్పులకు లోనైన 20వ శతాబ్దపు సమకాలీన పరిస్థితులకు సరిపోదని, రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యము క్రమేపి ఆర్థిక, సామాజిక ప్రజాస్వామ్యములను పెంపొందించుకొనవలసిన అవసరత ఉందని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు.

ఒకవేళ దేశంలో ఆర్థిక అసమానతలున్నట్లయితే రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యము మరియు వయోజన ఓటు హక్కులు నిజమైన ప్రజాస్వామ్యమును ఏర్పరచలేవని నెహ్రూ అభిప్రాయము. తలకు ఒక ఓటు భావన మంచిదేయైనా, ఒక పేదవాడు ఒక కోటీశ్వరుడు. మరియు ఒక విద్యాధికుడు. ఒక పామరుడు సమానంగా ఎన్నికల ప్రక్రియలో భాగస్వాములు కాలేదు. కావున తప్పనిసరిగా సమాజంలోని రాజకీయ నిర్మితులు, సామాజిక ఆర్థిక నిర్మితుల చేత బలపరచబడినప్పుడే స్వేచ్ఛ, సమానత్వము మరియు సామాజిక న్యాయములు అందరికి అందగలవని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. ఈ విధంగా నెహ్రూ ప్రజాస్వామ్య భావనలో రాజకీయ, సామాజిక మరియు రాజకీయ అంశాలు నిబిడీకృతమై ఉన్నాయి.

నెహ్రూ అభిప్రాయంలో 19వ శతాబ్దపు ప్రజాస్వామ్య భావన రాజకీయ స్వేచ్ఛను ప్రాధాన్యతనిచ్చి తలకు ఒక ఓటు ఇచ్చినంత మాత్రాన పెట్టుబడిదారీ సమాజంలోని పలు అసంగతాలను కానీ, పేదరికమును

కానీ రూపు మాపలేకపోయాయి. అప్పటి ప్రజాస్వామ్య భావన మరియు పెట్టుబడిదారి విధానము పొందికను కోల్పోయిలు, పరస్పర వైరుధ్యాలకు దారి తీపి, అందరికి చెందవలసిన అధికారం కొద్ది మంది చేతులలో కేంద్రీకరించబకుటకు కారణమైందని నెహ్రూ అభిప్రాయపడినాడు. ఈ విధంగా అంతర్గతంగా నిరంతరం ప్రజాస్వామ్య పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థల మధ్య పరస్పర సంఘర్షణ కొనసాగింపు ఫలితంగా ప్రజాస్వమ్యము ప్రజల చేత ప్రజల కొరకు పరిపాలించబడుతుందను మాత్రమునకు దూరమౌతుందని సహ్రూ భావన. పర్యవసానంగా ప్రజాస్వామ్యము పేదరికమునకు, నిరుద్యోగితకు సంపన్నుల పెత్తందారీ తనానికి ఆలవాలమౌతుందని నెహ్రూ తలంచి, దీనికి పరిష్కారంగా సామ్యవాదం వైపు మొగ్గ చూపటం జరిగింది.

భారత స్వాతంత్ర్యానంతరం ప్రధానియైన నెహ్రూ ఆర్థిక, సామాజిక నిర్మితులలో భాగంగానే మిశ్రమ ఆర్థిక విధానమును, ప్రణాళికాబద్ధమైన ఆర్థిక వ్యవస్థను కోరుతూ, పారిశ్రామిక తీర్మానాలను పంచవర్ష ప్రణాళికలను సమాజ అభివృద్ధి పథకాలను మరియు దీనిలో భాగంగా పంచాయితీరాజ్ వ్యవస్థను ప్రవేశపెట్టుట జరిగింది.

8.14 ప్రజాస్వామ్యము - విద్య :-

ఆధునిక సమాజాలు ముఖ్యంగా ప్రజాస్వామ్య సౌధాలు ప్రజల భాగస్వామ్యము పై ఆధారపడి ఉ ండును. కనుక, ప్రజాస్వామ్యములో విద్య ప్రాధాన్యతను విస్మరించతగదని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. అనేక ప్రసంగాలలో నెహ్రూ సార్వజనీన విద్యలేమి. భారత రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యమును దెబ్బతీయునని హెచ్చరించాడు. ప్రజాస్వామ్య విజయానికి, ఆర్థిక సామాజిక ప్రగతికి మరియు క్రమబద్ధ జాతి పునఃనిర్మాణమునకు విద్య ఆవశ్యకతను నెహ్రూ నొక్కి ఒక్కాణించారు. విద్య వ్యక్తి మరియు జాతి / రాజ్య వికాసమునకు సహకారి కావున నిరక్షరాస్యతతో సమతమతమవుతున్న పలు ఆసియా రాజ్యాలు సాక్షరతా ఉద్యమాలను (భారతదేశం కూడా) చేపట్టాలని హితవు పలికినాడు.

విద్య వ్యక్తిలో అంతర్లీనముగా వున్న సామర్థ్యాలను గుర్తించి, మేధను క్రమపరుస్తూ వ్యక్తి సర్వతోముఖాభివృద్ధికి తోడ్పడుతుంది. వ్యక్తికి తన అభిరుచులను గుర్తించి ఆ మేరకు ఆశక్తి వున్న సామాజిక ఆర్థిక రంగాలను ఎంపిక చేసుకొనుటకు విద్య సహకరిస్తుందని నెహ్రూ విశ్వసించాడు. 'ఆకలి బాధ నుంచి విముక్తికి ఆహారం ఎంత అవసరమో, అజ్ఞానం నుంచి విముక్తి చెందుటకు విద్య అంతే అవసరమని' సెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. విద్య వ్యక్తిలో సంకుచిత ధోరణులను పోగొట్టి విశాల దృక్పథాన్ని పెంపొందించి, తన తోటి వారిని సరిగా అవగాహన చేసుకొనుటకు సహకరిస్తుందని నెహ్రూ భావించాడు...

వేగంగా పురోభివృద్ధి చెందుతున్న విజ్ఞాన శాస్త్ర సామర్థ్యాలు, యంత్ర పరికరాలు మానవుని ఆత్మ విశ్వయాన్ని (spirit?) సంక్షోభంలోకి నెట్టి వేస్తాయని, ఇట్టి సంక్షోభం ఆర్థిక రాజకీయ సాధనాల ద్వారా కాక విద్య ద్వారానే పరిష్కరించబడునని అంతవరకు ఏ దేశంలోనైన శాంతి భద్రతలు ఆసాధ్యమని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు.

నెహ్రూ విద్యను కేవలం చదువుట, వ్రాయుటగ భావించక, విశాల మానసిక దృక్పథంతో కూడిన సాంస్కృతిక సాధనంగా భావించాడు. విద్య వ్యక్తి సమగ్రాభివృద్ధికి తోడ్పడుతూ వ్యక్తిలో స్వావలంబన (self nelliance)ను ధైర్యమును స్వతంత్రముపెంపొందిస్తూ బాధ్యతాయుత పౌరుడుగా వ్యక్తిని తీర్చిదిద్దాలని నెహ్రూ ఆశించాడు.

ప్రజాస్వామ్యము ఒక రాజకీయ రూపమే కాక, జీవన విధానము కూడా. కావున ప్రజాస్వామ్య సమాజంలో విద్యకు ఎంతో సమానత్వ ప్రాధాన్యత వుందని, విద్య ద్వారానే ప్రజాస్వామ్య విలువలను ఒనకూర్చుకొవవచ్చని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. భారత సమాజం ప్రధానంగా వ్యవసాయం మీద, కుల వ్యవస్థ మీద, మత సంబంధ అతి భౌతిక విషయాల మీద ఆధారపడినందున, ప్రజలలో సౌభాతృత్వ భావనను పెంపొందించుటకు విద్య అవసరత ఎంతైనా ఉందని నెహ్రూ విశ్వసించాడు. సమాజ బాధ్యతల పట్ల ప్రజలలో సరైన అవగాహన విద్య ద్వారానే సాధ్యమని, ప్రణాళికాబద్ధ ఆర్థిక విధానం విజయపథంలో దేశాన్ని నడిపించాలన్నా విద్య అవసరత ఎంతైనా వుందని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు.

8.15 నెహ్రూ లౌకిక వాదము :-

నెహ్రూ యొక్క అసంక్యాక రచనలను, ఉపన్యాసాలను పరిశీలిస్తే ఆయన ప్రముఖంగా మతవాది కాదని గ్రహించగలము. ఆయన పొందిన హేతుబద్ధ, విజ్ఞాన సంబంధ శిక్షణ కారణంగా నెహ్రూ మతము యొక్క వితండ వాదమును మూఢవిశ్వాసాలను అంగీకరించలేకపోయాడు, Agnostic అయిన నెహ్రూ అతిభౌతిక ప్రపంచము పై కాక ప్రాపంచిక అంశాల పైనే దృష్టిని కేంద్రీకరించాడు.

నెహ్రూ మతమును, స్వేచ్ఛను సమానత్వమును ప్రజలకు దూరం చేసే వ్యతిరిక్తముగ భావించాడు. సంపూర్ణాధికార రాజ్యాలు (Tolalitarian states) ప్రజల స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యాలను మతముసుగులోనే కాలరాశాయని, రాజులు మతాధిపతులు తమ స్వార్థ ప్రయోజనాలను మత ముసుగులోనే సంరక్షించుకుంటున్నారని, ప్రజల దారిద్ర్యానికి వారి గత త జన్మ కర్మలు / పాపాలు కారణమని చెబుతూ మతము ప్రపంచ పేదరికమును స్థిరపరచేదిగా ఉందని నెహ్రూ వాపోయాడు. అయితే నెహ్రూ నాస్తికుడు కాదు. ఆయన మతము మానవత్వము భారతదేశానికి సేవ చేయుటే సహ్రూ తన మతముగ భావించాడు. ఒక సంధర్భములో నెహ్రూ%జీ% 'నాదేశానికి సేవ చేయుటే మతమైతే నేను మతవాదినే, అట్లు కానిచో నేను మతవాదిని కానని' పేర్కొన్నాడు. అనగా మతమును సహ్రూ సామాజిక సేవ సాధనంగానే చూశాడు గానీ, యజ్ఞ యాగాలు, మూఢ విశ్వాసాల ప్రాతిపదికగా చూడలేదని గ్రహించగలను.

మతం పై నెహ్రూ అవగాహనను పరిశీలించగా అతడు ప్రధానంగా లౌకిక వాదిగా అవగతమవును. నెహ్రూ లౌకిక తత్వాన్ని బలపరుస్తూ విన్సెంట్ షీన్ (Vincent Sheean Nehru - the years of power ఆమె తన రచనలో నెహ్రూతో తనకున్న 12 సం॥ల సాహచర్యంలో ఎన్నడూ. నెహ్రూ ప్రసంగాలలో గానీ, పుస్తకాలలో (రచనలలో గానీ) గానీ మత మరియు హిందూ సంస్కృతుల ప్రభావములను చూడలేదని, ఇది భారతదేశంలోనే

అరుదైన సంఘటనని పేర్కొన్నాడు. నెహ్రూలో వున్న లౌకిక సంకల్పమే ఆయనను స్వేచ్ఛా సమానత్వ ప్రాతిపదికగా వుండే లౌకిక రాజ్య భావన వైపు నడిపించింది. నెహ్రూకు లౌకిక వాదమనునది ఒక రాజకీయ భావననే కాక, అన్ని మత విశ్వాసాలను తనలో ఇముడ్చుకోగల ఒక సాంఘిక విప్లవాత్మక భావన కూడా. ఈయన – లౌకికవాదము వ్యక్తులను ఆయా సామాజిక తరగతులుగా బంధించే బొందర్ల వారీ (Hierarichy) సామాజిక నిర్మాణమును వ్యతిరేకిస్తుంది. నెహ్రూ లౌకిక వాదమును అంతః సమూహం, అంతః మానవుల మధ్య సరైన సంబంధాలను ఏర్పరచే మానసిక ఏర్పాటుగ భావించాడు. నెహ్రూ లౌకిక తత్వమును మత వ్యతిరేకికాగానీ, కేవలం భౌతిక ప్రయోజన ప్రాతిపదికగానీ చూడలేదు. దీనిని ఆధ్యాత్మిక (spiritual) అంశాల ప్రాతిరదికగా చూశాడు. ఇది తప్పని సరిగా ఆధ్యాత్మిక విలువలను మరియు కొన్ని ప్రవర్తన సామర్థ్యాలను కల్గి వుండాలని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు..

నెహ్రూ లౌకిక భావన ప్రధానంగా నాలుగు అంశాలతో మత స్వాతంత్రము మత విషయాలలో రాజ్య తటస్థ వైఖరి, మతేతర సాంఘిక జీవనము మరియు మానసిక సంసిద్ధతలు ముడిపడి వుంది.

మత స్వాతంత్రము:–

నెహ్రూ అభిప్రాయమంలో లౌకిక తత్వ అతి ముఖ్య లక్షణము అన్ని మతాలకు సమాన స్థాయి అందుబాటులో ఉండుట, మరియు మత కార్యక్రమాణ నిర్వహణకు అందరికి సమాన అవకాశాలుండుట. ఏ మతానికి మినహాయింపులుండరారు. అలానే ఏ ఒక్కరికి మత కారణంగా మౌలిక హక్కులు దూరం కారాదు. లౌకిక వాదము అన్ని మత విశ్వాసాలను గౌరవిస్తుంది. ప్రతి మతమునకు సమాన అవకాశాలు కల్పిస్తుంది. భారతదేశం విభిన్న మతాల మణిహారమని, వారు ఏ మతం వారైనా ఈ దేశంలో నివసించే వారందరూ భారతీయులేనని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. ఆధునిక సమాణాలు బహుళత్వము లక్షణముగా కల్గి వున్నాయని, ప్రతి వ్యక్తి మత నమ్మకానికి విలువ, భద్రతా వుండాలని నెహ్రూ పేర్కొంటూ లౌకిక తత్వం ఒక ఫెడరల్ మాత్రమని భిన్న మతాలు కల అన్ని సమాజాలలో అందరి శ్రేయస్సును ఇది సమానంగా కాపాడగల్గువని భావించాడు.

8.16 మత విషయాలలో రాజ్య తటస్థ వైఖరి :–

లౌకికరాజ్యము. మతేతర రాజ్యము మత విశ్వాసాలకు ఆది దూరంగా ఉంటుంది. రాజ్యము ఏ మతాన్ని ప్రోత్సహించేక మత విషయాలలో తటస్థంగా ఉంటూ, అన్ని మతాలను సమానంగా ఆదరించాలని నెహ్రూ కోరాడు. హిందూరాజ్, ముస్లిం రాజ్ అన్న పదాలను నెహ్రూ తీవ్రంగా ఖండించాడు. అన్ని మతాలు పరస్పర సహజీవన సూత్రం పై ఆధారపడుతూ వుండేలా రాజ్యం మతముకు సంబంధించి పూర్తి తటస్థ వైఖరి కల్గి ఉండాలని నెహ్రూ ఆశించాడు.

మానసిక స్థితి:–

లౌకికతత్వము వివిధ మతస్థులు పరస్పరం సోదర భావాన్ని పెంపొందించుకొని, సహజీవనం చేసేందుకు అవసరమైన మానసిక సిద్ధపాటును నెలకొల్పాలి. తాము బ్రతుకుతూ, ఇతరులు బ్రతికేందుకు సహకరించే వైఖరి వ్యక్తిలో బలపడాలి. అధిక సంఖ్యాకులు గల మతము అల్ప సంఖ్యాకులుగా వున్న మతాల పై ద్వేషాన్ని

పెంపొందించుకొనక, మైనారిటీల ప్రయోజనాలు, భద్రత తమ పవిత్రకర్తవ్యముగ మెజారిటీ మతము గుర్తించుట లౌకిక తత్వ విజయానికి ఎంతగానో దోహదపడునని నెహ్రూ నొక్కి ఒక్కాణించాడు.

8.17 మతేతర సాంఘిక జీవనము :-

ప్రజల సాంఘిక జీవనాన్ని మతము ప్రభావితం చేయుట నెహ్రూకు వచ్చదు. సామాజిక అంశాలైన వివాహము విడాకులు, సివిల్, క్రిమినల్ చట్టాలు, రాజకీయ పార్టీల వ్యవస్థీకరణ మరి అనేక ఇతర అంశాలు సహితం మతాధికారం ప్రభావమునకు లోనవుట నెహ్రూను అసహనమునకు గురి చేసింది. ఉదాహరణకు హిందూమత ప్రభావం ద్వారా ఏర్పడిన స్థిరమైన కుల వ్యవస్థ నెహ్రూకు అంగీకారం కాదు. ఆయా మతాల ప్రభా ద్వారా కొనసాగే సాంఘిక జీవనము లౌకిక తత్వాన్ని దెబ్బతీస్తుందని నెహ్రూ వాపోయాడు.

ఈ విధముగా నెహ్రూ లౌకిక వాదము రాజకీయాలలో మత ప్రాధాన్యతను నిరసిస్తుంది. ఆధునిక ప్రపంచ సమాజాలన్నింటిలో లౌకిక తత్వము / మతేతర రాజ్య భావన అనివార్యమని, మన దేశంలోనైతే ఇది ఒక రాజకీయ అవసరతని, భిన్నత్వంలో ఏకత్వ సాధన సూత్రమని నెహ్రూ లౌకిక విధానమును ప్రస్తుతించాడు.

8.18 సామ్యవాదము / ఆర్థికాంశాలు :-

నెహ్రూ ఇంగ్లండులో విద్యనభ్యసిస్తున్న సమయంలోనే (క్రీ.శ. 1910-12) ఫేబియన్ సామ్యవాదం పై మక్కువను కనపర్చాడు. జార్జి బెర్నాండ్ షా. వెబ్ రచనలు నెహ్రూని ఎంతగానో ప్రభావితం చేశాయి. నెహ్రూ ఫేబియన్ సామ్యవాదమును స్పష్టమైన మానవతా వాదముగ అంగీకరించలేకపోయాడు. నెహ్రూ తన విద్యాభ్యాసానంతర 14 సంలో ఎంతో పరిణతి చెందినాడు. ఈ కాలంలో ఆయన రచనలలో మరియు ఉపన్యాసాలలో 'భారత రాజకీయ విముక్తి' ప్రధానంగా చోటు చేసుకుంది. 1926లో ఉత్తర ప్రదేశ్ తీవ్రవాద సమూహముతో చేయి కల్పి వ్యవసాయ సామ్యవాదం (Agrarian Socialism) పరకమునకు రూపకల్పన చేశాడు. వాస్తవంలో అది వ్యవసాయదారులను అధికంగా పీడిస్తున్న తాటుకాదారి మరియు జమిందారీ విధానాలను వ్యతిరేకించు ఉద్యమానికే పరిమితమైంది.

1926 - 27 సంలలో నెహ్రూ యూరప్ పర్యటనలో ఉన్నప్పుడు, సామాజిక ఆస్తిక స్వాతంత్రాలకై, తీవ్ర ఆదర్శాలచే ప్రేరేపించబడినాడు. బ్రస్సెల్స్ (బెల్జియం)లో జరిగిన సామ్రాజ్యవాద వ్యతిరేక సమావేశాలలో నెహ్రూ పాల్గొన్నాడు. రష్యాలో ఉన్న కొద్ది కాలంలో లెనినిస్ట్ కమ్యూనిజం పై విశేష ఆకర్షణను పెంచుకున్నాడు. తన 'Autobiography లో కమ్యూనిస్టు తత్వం జీవిత సమస్యలకు సంబంధించి నెహ్రూకు సంతృప్తిని మరియు ఆశని కల్గించిందని పేర్కొన్నాడు. కమ్యూనిజం గతాన్ని వివరించటంతో పాటు భవిష్యత్ పై ఆశని కల్గిస్తుందని, మార్క్సిజం యొక్క శాస్త్రీయత, మత వ్యతిరేకత మరియు మూఢ విశ్వాసాల వ్యతిరేకత వైఖరి తనను ఆకట్టుకున్నాయని నెహ్రూ తెలియపర్చాడు. చారిత్రక నిర్మితులను బాహ్యంగా అధ్యయనం (superficial study) చేయు వారికి బహిర్గతమయ్యే వాస్తవాల మరియు పరిణామ క్రమంలో అవసరమైన అంతర్లీన గొలుసులుగా మార్క్సిస్టు చారిత్రక

భౌతిక వాదము విశ్లేషిస్తుంది. ఇది చరిత్రను దైవ వైయుక్తిక శైలి ఆధారంగా కాక, సాంకేతిక సామర్థ్యాల మరియు ఆర్థిక శక్తుల ప్రాతిపదికగా వాఖ్యానిస్తుంది, చారిత్రక ప్రభావాలు లేదా శక్తులు అంతిమ స్థాయి ఆనందానికి దారి తీస్తాయనే భావన భౌతిక వాదులకు మరియు మత విపరీత ధోరణులను వ్యతిరేకించు వారికి మనోజ్ఞమైనదిగా ఉంటుంది. ఇట్టి మార్క్సిస్టుల చారిత్రక విశ్లేషణ, దాని వర్గరహిత సమాజ స్థాపన అనివార్యత నెహ్రూకు అంగీకారమే. చారిత్రక క్రమాన్ని అంగీకరించుటలో గ్రహించిన ఇట్టి సైద్ధాంతికత 1929-32 సంవత్సరముల మధ్య గల ప్రపంచ ఆర్థిక మాంధ్యాల పాఠాల ద్వారా బలపడి నెహ్రూను మార్క్సిస్టు విశ్లేషణను మరియు లక్షణాలను సమర్థించేట్లు చేశాయి. అయితే నెహ్రూ సంపూర్ణంగా కమ్యూనిజంను విశ్వసించినట్లు కానరాదు. ఆయనకున్న వ్యక్తి స్వేచ్ఛ ప్రియత్వము. ఆచరణలో కమ్యూనిస్టుల అధికారములో ప్రక్రియలను వ్యతిరేకించేలా చేశాయి. మార్క్స్ చారిత్రక భౌతిక వాదమును ప్రశంసించినా ఆయన 'మిగులు విలువ' సిద్ధాంతము పై ఆశక్తిని కనుపర్చలేదు.

1929లో 'ఇండియన్ ట్రేడ్ యూనియన్ కాంగ్రెస్' మరియు భారత జాతీయ కాంగ్రెస్లకు నెహ్రూ అధ్యక్షుడుగా ఉన్నాడు. ఆయన చేసిన అధ్యక్ష ఉపన్యాసంలో సామ్యవాదం మరియు గణతంత్ర విధానం (Rephblicanism)ల పట్ల, తన నిబద్దతను. సూటిగా ప్రకటించారు. 1930వ దశాబ్దంలో తన సామ్యవాదం ఓవెన్, ఫూరియర్ మరియు సెంట్ సైమన్ల వంటిది కాదని, అది అణగారిన వర్గాలకు, జాతులకు జరుగుతున్న నష్టాన్ని తొలగించే తత్వముగ ఉంటుందని నెహ్రూ ప్రకటించాడు. నెహ్రూ సామ్యవాదమును ఒక ఆర్థిక సిద్ధాంతముగ భావించి, మౌలిక ఉత్పాదక మరియు పంపిణీ సాధనాలు రాజ్య అజమాయిషీలో వుండాలని పేర్కొన్నాడు.

రాజకీయ రంగంలో స్వేచ్ఛా భావనను కోరిన, ఆర్థిక అంశాలలో రాజ్య జోక్య రహిత భావనను వ్యతిరేకించాడు. ఈయన ఆర్థిక భావాలు కొంత వరకు బర్మన్ దేశ సామ్యవాదులైన వాగ్నర్ (Wagners) ష్మొల్లర్ (Schmailler) వంటివారి భావాలకు దగ్గరగా ఉన్నాయి. పరిశ్రమలకు రాజ్య / ప్రభుత్వ సహాయమును అంగీకరించినా ప్రైవేటు రంగాన్ని సముచితంగా బలపరచాలని నెహ్రూ భావించాడు.

నెహ్రూ నైతిక సామ్యవాద (Othical Socalism) భావనను విశ్వసించాడు. దీనిని మానవ జీవన తత్వముగ నెహ్రూ భావించాడు. సంగ్రహంగా ప్రైవేటు ఆస్తి హక్కును రద్దు పరచుటను నెహ్రూ సామ్యవాదమును భావించవచ్చు. మార్క్సిస్టు లెనినిస్టుల మాదిరి నెహ్రూ కూడా సామ్యవాదమును మానవుని ప్రవృత్తులను అలవాట్లను కోరికలను మార్చుకొనుటకు అవసరమైన ప్రేరణలను విడుదల చేసేదిగా ప్రవచించాడు. నూతన నాగరికతకు సామ్యవాదం ఆధారమౌతుందని, కమ్యూనిస్టు రష్యా తరహాలోనే ప్రపంచ భవిషత్ రూపకల్పన జరగాలని, భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ కూడా సామ్యవాద సంస్థగా మారితే మంచిదని 1936లో తన కోరికను వ్యక్తపరిచాడు. నెహ్రూ అధ్యక్షతన కాంగ్రెస్ 1955 అవధి సమావేశంలో సామ్యవాద తరహా సమాజ స్థాపనా ఆదర్శాన్ని అంగీకరించింది. ఇట్టి సామ్యవాద తరహా సమాజంలో (1) మౌలిక ఉత్పాకతా సాధనాలు సామాజిక యాజమాన్యం మరియు నియంత్రణలో ఉంటాయి. (2) జాతీయ ఉత్పాదకతను పెంచుట మరియు జాతి సంపదను సమానంగా విభజించుట ప్రముఖమైన అంశముగ ఉంటుంది. ఆయన అభిప్రాయంలో సామ్యవాదము మరియు సామ్యవాద తరహా సమాజము రెండూ ఒక్కటే. సమానత్వ పాధన, ఆర్థిక ఉపమానతలు తొలగించి అందరికి మంచి జీవితము

అందించుటే పామ్యవాద తరహా సమాజ లక్ష్యాలు.

నెహ్రూ సామ్యవాదము కేవలం విద్యుద్దీకరణ మరియు పరిశ్రమల జాతీయకరణ ద్వారా ఉత్పత్తిని పెంచు దృష్టితో చూడక, ఆర్థిక పునర్ నిర్మాణములో గ్రామీణ కుటీర పరిశ్రమలకు మరియు భారీకి కూడ స్థానం కల్పించే దృష్టితో చూసారు. లక్నో కాంగ్రెస్ ‘ సమావేశంలో అధ్యక్ష ఉపన్యాసం చేస్తూ

“నేను దేశంలో శీఘ్ర పారిశ్రామికీకరణను కోరుతున్నాను. అది (పారిశ్రామికీకరణ) ఒక్కటి మాత్రమే ప్రజల సామర్థ్యాలను మెరుగు పరుస్తుందని మరియు పేదరికము పై పోరు సల్పునని తలంచుతాను. అయినప్పటికి నేను గతంలో మనస్ఫూర్తిగా ఖాదీ బిబి కార్యక్రమానికి సహకరించాను. ఇక ముందును సహకరిస్తాము. ఎందుకంటే భాదీ మరియు గ్రామీణ పరిశ్రమలు మన ప్రస్తుత ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఒక ఖచ్చితమైన స్థానం కల్గి ఉన్నాయని నేను నమ్ముతున్నాను” అని పేర్కొన్నాడు.

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్, నెహ్రూను 1938లో జాతీయ ప్రణాళికా కమిటీ చైర్మన్ గా నియమించింది. ఈ హెూదాలో కూడ జదువ భారీ పరిశ్రమలతో పాటు దేశ పురోభివృద్ధికి కుటీర పరిశ్రమలను ప్రోత్సహించవలసిన అవసరతను ప్రస్తావించాడు. 1945లో అమెరికన్ యునైటెడ్ ప్రెస్కు ఇంటర్వ్యూ యిస్తూ (సిమ్లాలో) పురోగామి సామ్యవాదం (%ౌతీశీస్త్రతీవంంఱజవ ూశీఎఱబ్రీఱంఎ%) పై మాట్లాడుతూ. భారతదేశంలో వ్యవసాయ పునర్ నిర్మాణ అవసరతను నెహ్రూ నొక్కి ఒక్కాణించారు. బ్రిటీష్ పేబియనిస్టుల వలె కాక, మోహ్రూ తక్షణమే సామ్యవాదంను ఆచరించవచ్చుని పేర్కొన్నాడు. విజ్ఞాన శాస్త్ర మరియు సాంకేతిక సామర్థ్యాల కవచము ద్వారా ఉత్పత్తిని పెద వచ్చునని విశ్వపించాడు. ఉత్పాదకత పురోభివృద్ధిలో ప్రణాళికా లావనను ఒక బలమైన సాధనంగా వెహ్రూ నమ్మినాడు. మిశ్రమ ఆర్థిక విధానము మరియు ఆచరణలకు బద్ధుడై పంచవర్ష ప్రణాళికలకు శ్రీకారం చుట్టాడు.

నెహ్రూ సామ్యవాద భావాలు క్రమేపి ఆయన మేదస్సులో వచ్చిన అనుభవవాద ఆలోచనల కనుగుణంగా మార్పు చెందుతూ వచ్చాయి. ఈ విధంగా జాతీయ ఉద్యమాన్ని నెహ్రూ ఆర్థిక కోణంలో అర్థం చేసుకుంటూ పామ్యవార తరహా సమాజం పై మొగ్గు చూపాడు.

8.19. నెహ్రూ- జాతీయవాదము :-

ప్రముఖ జాతీయవాదియైన నెహ్రూ జాతీయవాదమునకు సంబంధించిన నూతన సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించలేదు.. భారతదేశంలో సాంస్కృతిక పునాదుల మీద పోషించబడుతూ వస్తున్న వస్తుపర మౌలిక ఐక్యతను బట్టి విశేషంగా ప్రభావితుడైనాడు. ఏటు భిన్నత్వాలు ఉన్నప్పటికి భారతదేశంలో అనాదినుంచి ఇట్టి ఐక్యత కొనసాగుతున్నదని పేర్కొన్నాడు. భారతదేశ విశిష్ట లక్షణమైన సాంస్కృతిక బహుతనము (Clutural Pluralism) మరియు అనేక సంస్కృతుల సమాగమము (సమన్వయము) నెహ్రూను ఎంతగానో అర్షించాయి. రవీంద్రనాధుని సంశ్లేషణాత్మక విశ్వజనీన వారము (synthetic universalism) నెహ్రూను విశేషంగా ఆకర్షించింది. జాతీయ వాదము మతపరమత వైఖరిలో సంగ్రహపర్చుట నెహ్రూకు అంగీకారము కాదు. కావుననే దయానంద

సరస్వతి, వివేకానందుడు, బిపిన్ చంద్రపాల్, అరవిందులు జాతీయవాదం పట్ల అనుసరించిన మత వైఖరి నెహ్రూను ప్రభావితం చేయలేకపోయింది. అయితే జాతీయవారము ఉద్వేగభరిత భావనలపై ఆధారపడుతుందని అంగీకరించాడు. Agnostic అయినప్పటికి భావోద్రేకమునకు అపితంగాలోపై నెహ్రూ 'భారత మాతృ ఆదర్శ భావన'ను అంగీకరించాడు. ఈయన అభిప్రాయంలో జాతీయ వాదమనువది స్వీయ ఘనతకు సంబంధించిన ఒక ఉన్నత భావన: 'జాతీయవాదమమనది మౌలిఖముగా గత అనుభావాలకు, సాంప్రదాయాలకు మరియు విజయాలకు సంబంధించిన సమూహ జ్ఞాపకము. గతంలో కంటే జాతీయవాదము ప్రస్తుతము శక్తివంతముగ వున్నది ....ఎప్పుడైతే ఒక సమస్య ఉత్పన్నమౌతుందో అప్పుడు జాతీయవాదము ఆవిర్భవించి ఆ సందర్భాన్ని ఏలుబడి చేస్తుంది. మరియు ప్రజలు వారి ప్రాచీన సాంప్రదాయాలలో సౌఖ్యమును శక్తిని వెదుకుతారు. ప్రస్తుత యుగములోని ప్రాముఖ్య పురోగతి ఏమునగా తమ జాతికి సంబంధించిన గతాన్ని తిరిగి కనుగొనుటే" అని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు.

బావోద్వేగములతో పాటు జాతీయవాదమునకు సుస్థిర సామాజిక, రాజకీయ మరియు ఆర్థిక పునాదులు కూడా ఉంటాయని వీటితో పాటు భౌతిక ప్రయోజనాలను కూడా జాతీయ వాదం కాంక్షిస్తుందని నెహ్రూ అభిప్రాయపడినాడు. ఇట్టి జాతీయవాదమే ఐరోపా రాజ్యాలను జాతి రాజ్యాలుగా నెలకొల్పిందని, ఇదే జాతీయవాదము ఆఫ్రో-ఆసియా వలస రాజ్యాలలో ప్రజలను రాజకీయ మరియు ఆర్థిక ప్రజాస్వామ్యము వైపు గత శతాబ్దంలో పురికొల్పి వారికి విజయాన్ని చేకూర్చిందని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. ప్రస్తుతం -జాతీయవాదము రాజకీయ స్వాతంత్రము లేదా రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యమునకు పర్యాయ పదంగా మారిందని, అయితే ప్రజాస్వామ్యమును విస్మరిస్తే అంతర్గత సంఘర్షణలు తలెత్తి జాతీయవాదము పలు సవాళ్ళను ఎదుర్కొనవలసి వస్తుందని నెహ్రూ హెచ్చరించాడు. జాతీయ ప్రయోజనాలను అందించే జాతీయవాదములో ఇతర దేశాలు లేదా పరజాతి పట్ల ద్వేషాన్ని పెంచి. సంకుచిత స్వార్థ భావనను బలపరచే ప్రమాద పోకడలను కల్గివుందని వీటిని అదుపులో ఉంచవలసిన అవసరతను నెహ్రూ ఒక్కాణించాడు.

నెహ్రూ యొక్క జాతీయవాద సిద్ధాంతము మరియు ఆచరణ ప్రధానంగా ఈ క్రింది మూడు అంశాల పై పురోభివృద్ధి చెందింది.

1.బ్రిటీష్ పాలకుల జాతి అహంకార ధోరణి:- ఇది నెహ్రూను కదలించింది. బ్రిటీష్ పాలకులు భారతీయుల పట్ల విస్తృత స్థాయిలో అనుసరించిన జాతి విచక్షణా విధానము నెహ్రూలో జాతీయవాదము ఆవిర్భవించి బలపడుటకు కారణమైనది.

2. బ్రిటీష్ పాలకుల ఆర్థిక దోపిడి: - తమ వలస వాదము సామ్రాజ్య వారముల ద్వారా బ్రిటీష్ పాలకులు భారతదేశ ఆర్థిక వ్యవస్థను చిన్నాభిన్నం చేయుట దేశ దారిద్ర్యతకు కారణమైందని నెహ్రూ బ్రిటీష్ పాలనను నిందించాడు. బ్రిటీష్ పాలనాధికారము పెరుగుతున్న కొద్దీ ఆయా రాష్ట్రాలలో లేదా ప్రాంతాలలో పేదరికము ఎలా స్థిరపడుతూ వచ్చిందో (స్థూలంగా) నెహ్రూ వివరించాడు. బ్రిటీష్ పాలన భారతదేశ గ్రామాణ వ్యవస్థను చిన్నాభిన్నం చేసింది. జమిందారీ విధానము ప్రవేశ పెట్టినందున గ్రామీణ ప్రజ, గ్రామ భూమి మీద ఉమ్మడి సహజీవన కొనసాగింపు పైన నియంత్రణను కోల్పోయి దారిద్ర్యంలోకి నెట్టబడ్డారని నెహ్రూ చింతించాడు.

ఇంగ్లండు పారిశ్రామిక విప్లవ పురోగతికి, వారు బెంగాల్ రాష్ట్రాన్ని కొల్లగొట్టారని, పారిశ్రామిక పెట్టుబడి దారీ దేశమైన ఇంగ్లండుకు భారతదేశము ముడి సరుకులు అందించే ప్రతినిధిగా మారిందని నెహ్రూ వాపోయాడు.
రాజకీయ పాలనా అంశాలు:- సామ్రాజ్యవాద బ్రిటీష్ పాలకులు అధికారమును నియంత్రణను వారివద్దనే కేంద్రీకరించుకొని, నిర్ణయీకరణను కూడా వారి ఆధిపత్యంలోనే వుంచుకొని, విభజించి పాలించు సూత్రమును తెలివిగా ఉపయోగించి భారత ఐక్యతను దెబ్బతీశారని నెహ్రూ అభిప్రాయపడినాడు.

8.20 నెహ్రూ అంతర్జాతీయ వాదము :-

నెహ్రూ తత్వములో దాగివున్న మానవతావాదము లేదా ఆయన Agnosticism, నెహ్రూలో సర్వమత సౌభాతృత్వ భావనను పెంపొందించి, అంతర్జాతీయ వాదిగా ఆయనను స్థిరపరచింది. ఆఫ్రికా, ఆసియా దేశాల సంపూర్ణ రాజకీయ ఆర్థిక విముక్తిని కోరిన ప్రముఖ ప్రతినిధిగ నెహ్రూ కీర్తించబడినాడు. నెహ్రూ యొక్క ఆఫ్రికా - ఆసియా దేశాల ఐక్యత మరియు ప్రగతి భావన అనేకులైన పాలకులను నాజర్, సాదత్ వంటి వారిని ప్రభావితమొనర్చింది. నెహ్రూ అంతర్జాతీయ భావన వలస వాదమును, సామ్రాజ్యవాదమును వ్యతిరేకిస్తుంది. ఈ నేపథ్యంలో ఆయా దేశాల స్వాతంత్ర ఉద్యమాలను బలహీనపరచుటకు భారత సైన్యమును బ్రిటీష్ ప్రభుత్వము ఉపయోగించుటను నెహ్రూ వ్యతిరేకించాడు. పాసిస్టు శక్తులు ప్రపంచ శాంతికి ప్రమాదకారులుగా భావించిన, ఫాసిస్టు ధోరణులను. వ్యతిరేకిస్తూ ఆఫ్రికా, ఆసియా దేశాలలోని స్వాతంత్ర ఉద్యమాలకు తన మద్దతు ప్రకటించాడు. ప్రపంచ శాంతిని కాంక్షిస్తూ, నెహ్రూ కొరియా, సుయాజ్ కాలువ సంక్షోబాలలో క్రియాశీలక పాత్ర వహించి ఐక్యరాజ్య సమితిని బలపరచి శాంతి స్థాపనకు తోడ్పడినాడు.

అంతర్జాతీయ వాదియైన నెహ్రూ జాతి దురభిమాన ధోరణి పై అప్రమత్తత అవసరతను నొక్కి చెప్పాడు. సంకుచిత, స్వార్ధపూరిత, విస్తరణాత్మక మరియు అహంకారయుత జాతీయవాదమునకు నెహ్రూ వ్యతిరేక, ఇట్టి జాతి దురభిమానమే ప్రపంచంలో యుద్ధాలకు కారణమని పేర్కొంటూ, ప్రపంచ శాంతి స్థాపనకు ఆర్థిక కోణంలో కూడా పరిష్కారం వెదకవలసిన అవసరతను సూచించాడు.

తన 'Discovery of India' రచనలో 'ప్రపంచ ఒత్తిడులను రూపుమాపి, అంతర్జాతీయ సమతుల్యత పాధనకు జాతీయవాదము శ్రామిక నియంతృత్వ నూతన ఆదర్శాలను అంతర్జాతీయ వాదముతో విలీనత (fusion) చెందాలని' నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు..

పారిశ్రామికీకరణ అంతర్జాతీయ స్వభావమును కల్గివుందని. ఇది జాతీయ సరిహద్దులను చెరపి, ప్రతి రాజ్యాన్ని అది ఎంత శక్తివంతమైనప్పటికీ, ఇతర దేశాల మీద ఆధారపడేట్లు చేసిందని, ఉత్పత్తి, పంపిణీ మరియు రవాణా సాధనాలు పార్వజనీనత చెంది అంతర్జాతీయతకు దోహదపడిందని నెహ్రూ అభిప్రాయపడినాడు. అయితే వ్యక్తుల ఆలోచనలు ఇట్టి వాస్తవికతను గ్రహించక జాతీయవాద ఎ మూర్కత్వముతోనే నియంత్రించబడుతున్నాయని, ఏ దేశం వాస్తవంలో స్వతంత్రముగ మనలాలదని, అన్ని రాజ్యాలు పరస్పరం ఒక దానిపై ఒకటి ఆధారపడతాయని కావున అంతర్జాతీయ అనివార్యమని దీనిని పారిశ్రామికీకరణ పెట్టుబడిదారీ సమాజం, సామ్యవాదం ప్రోత్సహిస్తున్నాయని నెహ్రూ అభిప్రాయపడినాడు.

మానవ సంక్షేమము ఆయన అంతర్జాతీయ భావనలో ప్రధానాంశము. ఆయన హేతుబద్ధ ఆలోచనలు అనుభవవాదము శాంతియుత సహజీవనము పై మరియు ఏక ప్రపంచ భావన (ప్రభుత్వం) పై నమ్మకాన్ని పెంచాయి. నేటి అణుయుగంలో అంతర్జాతీయత అనివార్యమని, ప్రపంచ మనుగడకు ఐక్యరాజ్య సమితి ఆదర్శాల పై విశ్వాసం ప్రకటించి, సైనిక కూటములను రివర్సన (Bipolar) ప్రపంచ రాజకీయాలను నెహ్రూ వ్యతిరేకించాడు.

8.21 అలీన విధానము :-

నెహ్రూ ప్రతిపాదించిన అలీన విధానము అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో క్రియాశీలక భూమికను కల్గి వున్నది. నెహ్రూ అలీన విధానము మూడు సైద్ధాంతిక మరియు ఆచరణాత్మక మూలాంశాల (యోచనల) మీద ఆధారపడి ఉంది. మొదటిగ భారతదేశము నూతనంగా ఆవిర్భవించిన జాతి రాజ్యము, కావున సామాజిక ఆర్థిక పునర్ నిర్మాణముపై దృష్టిని కేంద్రీకరించవలసి వుంది. తన ఆర్థిక, సామాజిక ఆశక్తులను దెబ్బతీసే సైనిక కూటములకు (Military Ulliance) దూరంగా వుండి ప్రణాళికాబద్ధమైన పురోభివృద్ధికి గాను ఆలీన విధానమును సహజమైనదిగా ఎంచుకున్నది.

రెండవదిగ అలీన విధానము చారిత్రక కారణాల దృష్ట్యా కూడా భారతదేశమునకు అనివార్యము. భారతదేశ చరిత్ర ప్రపంచ శాంతినే కోరుకుందని, ఎప్పుడూ విస్తరణాత్మక ప్రాబల్యాత్మక రాజకీయాలను సమర్థించలేదని నెహ్రూ పేర్కొన్నాడు. గతంలో ఈ సిద్ధాంతమును గౌతముడు, గాంధీలు ఆచరించారు. ఈ విధంగా భారతదేశం అలీన విధానమును ఎంచుకొనుట చారిత్రక అంశాల పై ఆధారపడినను, వర్తమాన, భవిషత్ ప్రయోజనాలను కూడా పరిగణలోకి తీసుకున్నట్లు గమనించవచ్చును.

మూడవదిగ ప్రపంచ ప్రాబల్యాత్మక రాజకీయాలు అలీన విధాన ఆవశ్యకతను బలపరచినవి. సైనిక మరియు ద్విధృవ హిటములుగ (పక్షములుగ) విడిపోయిన ప్రపంచ రాజకీయాలలో సుస్థిర శాంతి స్థాపనకై మరియు అంతర్జాతీయ ఒత్తిడిని తొలగించుటకు, ఈ సైనిక కూటములకు (ఆమెరికా, రష్యా కూటములకు) ప్రచ్ఛన్న యుద్ధానికి వెలుపల వుండే రాజ్యాల కూటమి అవసరత గుర్తించబడినందున అలీన విధానము ఆవిర్భవించింది.

8.22 పంచశీల :-

అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో నెహ్రూ సామరస్య ధోరణిని ప్రతిపాదించాడు. నెహ్రూ శాంతియుత దృక్పథాన్ని ప్రతిపాదిస్తూ సంప్రదింపుల సామర్థాలను మరియు పరస్పర సహకార ఆవగాహనను అంగీకరించాడు. ఇందుకుగాను ప్రపంచ సుస్తిర స్థాపనకు అత్యవసరమైన పంచనేల' సూత్రములను ప్రతిపాదించాడు. జూన్. 1954 సం॥లో బీజింగ్ నగరమందు నెహ్రూ చైనా ప్రధాని చే-ఎన్-లాయ్ లు సంయుక్తంగా ప్రకటించిన పంచశీల ప్రకటనలోని మౌలిక అంశాలు -

1. ప్రాదేశిక సమగ్రతను, సార్వభౌమాధికారమును పరస్పరం గౌరవించుట,
2. పరస్పరం ఒకరి పై మరొకరు దురాక్రమణ చేయుకుండుట.

3. ఒకరి అంతర్గత వ్యవహారాలలో మరొకరు జోక్యం చేసుకొనకుండుట
4. పరస్పర సహకారము అభివృద్ధి, మరియు
5. శాంతియుత సహజీవనము.

పంచశీల పథకములోని ఈ ఐదు అంశాలు రాజ్యాల మధ్య భద్రతను, నమ్మకాన్ని పెంపొందిస్తాయి. అయితే విమర్శకులు వెహరా పంచశీల భారత బలహీనతను చాటి చెప్పిందని, కాశ్మీర్, టిబెట్ సమస్యల అపరిష్కార స్థితికి ఇదే కారణమని భావిస్తారు. అయితే నెహ్రూ పంచశీల పథకము ప్రపంచ ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేసే సామర్థ్యం కలదని, ఏ దేశ అభివృద్ధియైన శాంతియుత సహజీవనం ద్వారానే సాధ్యమని, ప్రపంచ రాజ్యాలు పరస్పర సంఘర్షణను వీడి పరస్పరం సహకరించుకుంటూ మానవతా విలువలు కొనసాగించుటకు పంచశీల ఉపకరిస్తుందని భావించవచ్చు.

2004 జూన్ మాసంలో పంచశీల 50 సం॥ల పండుగ బీజింగ్ జరిగింది. సమకాలీన సమాజంలో దీని అవసరత గుర్తించబడింది.

8.23 సారాంశం :-

జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ నవ భారత నిర్మాతగా, శాంతిదూతగా, నిష్కళంక దేశభక్తునిగా, ప్రజాసామ్యవాదిగా, భారత తొలి ప్రధానిగా కీర్తించబడేవాడు. ఆయనకు చరిత్ర అభ్యాసంతోపాటు సంపూర్ణ చారిత్రక దృగ్గోచరము పై మక్కువ ఎక్కువ. వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యము, సమానత్వము ప్రజాస్వామ్యమునకు చాలా అవసరమనే వారు. నెహ్రూ తత్వములో దాగి ఉన్న మానవతావాదము . ఆయనలో సౌభాతృత్వ భావనను పెంపొందించి, అంతర్జాతీయ వాదిగా స్థిరపరచినది. ఆయన ప్రతిపాదించిన అలీన విధానము. అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో క్రియాశీలక పాత్ర కల్గిఉన్నది. ఆయన ప్రపంచ సుస్థిర స్థాపనకు అత్యవసరమైన పంచశీల' సూత్రాలు ప్రతిపాదించాడు.

8.24 మాదిరి ప్రశ్నలు :-

1. నెహ్రూ యొక్క లౌకికవాదాన్ని, జాతీయవాదాన్ని, అంతర్జాతీయవాదాన్ని గూర్చి వ్రాయము?
2. అలీన విధానము, పంచశీల గూర్చి వ్రాయుము?

8.25 ఆధార గ్రంథాలు :-

1. Varma V.P.	:	Modem Indian Plotical Thought
2. Sankar Ghose	:	Modem Indian Plotical Thought
3.. Bali D.R.	:	Modem Indian Thought

పాఠం - 9

యం.యన్.రాయ్

9.0 లక్ష్యం :

మానవేంద్రనాధ్ రాయ్ (M.N. Roy) ఆధునిక భారత రాజనీతి తత్వవేత్తలలోని ప్రముఖులలో ఒకరు. రాయ్ ప్రతిపాదించిన తీవ్ర/నవ్యమానవతా వాదము (Radical / New Humanism), ఆధునిక భారత రాజనీతి తత్వ విచారములో ఒక ముఖ్య అంశముగ మన గల్గుచున్నది. రాయ్ యొక్క రాజనీతి తత్వ విచారము గూర్చి ఆలోచనా సరళిని బట్టి అతని ఆచరణ, కార్యక్రమములు గూర్చి ఆఖరి దశలోనే నవ్య మానవతావాదమును గూర్చి తెలుసుకొనుట ఈ పాఠము యొక్క లక్ష్యం.

పాఠ్యాంశ విషయసూచిక:-

9.1 లక్ష్యం

9.1 పరిచయం

9.2 విప్లవవాది (మొదటి దశ)

9.3 మార్క్సియవాది (రెండవ దశ))

9.4 రాడికల్ హ్యూమనిస్టు ఎ (మూడవ దశ)

9.5 నవ్య మానవతావాదము

9.6 సారాంశము

9.7 మాదిరి ప్రశ్నలు

9.8 ఆధార గ్రంధాలు

9.1 పరిచయం :-

మానవేంద్రనాథ్ రాయ్ ఫిబ్రవరి 6, 1886లో జన్మించారు. జనవరి 25, 1954న మరణించారు. ఆయన చిన్ననాటి పేరు నరేంద్రనాద్ భట్టాచార్య. ఆయన బాల్యంలో స్వామి వివేకానంద, బంకింమ్ చంద్ర, స్వామి రామతీర్థ, దయానంద సరస్వతి గార్ల ప్రభావానికి గురైనాడు. బెంగాల్లో స్వదేశీ ఉద్యమము తీవ్ర స్థాయిలో ఉంటున్న సమయంలో రాయ్ విప్లవ కార్యాల పై అభిరుచి చూపిస్తాడు. బిపిన్ చంద్రపాల్, ఆరవింద్ ఘోష్ మరియు సురేంద్రనాద్ బెనర్జీల రాజకీయ భావాలు రాయ్ని ఎంతగానో ఆకట్టుకున్నాయి. అదే విధంగా రాయ్, %ఎ.ణ%. సహర్కర్ త్యాగనిరతి సాహస పోరాటం ద్వారా విశేషంగా ప్రభావితమైనాడు. యుగాంతర్ గ్రూప్ నాయకులు కార్యకర్తలతో కలసి పనిచేసిన అనుభవముంది. 1910లో హౌరా (Howrow) కుట్ర కేసుకు సంబంధించి, 1915లో కలకత్తా కుట్ర కేసుకు సంబంధించి రాయ్ నిర్బంధించబడినాడు. 1915లో రాయ్

భారతదేశం నుంచి తప్పించుకొని 'డర్' అచ్చుటి నుండి 'దానా' పిలిఫైన్స్ చివరకు అమెరికా చేరి కొంతకాలం లాలా లజపతి రాయ్ తో కలసి పనిచేశాడు. అమెరికా నుండి 1919లో మెక్సికో వెళ్ళినాడు.. మెక్సికోలో ఉన్నప్పుడు అంతర్జాతీయ కమ్యూనిష్టయిన మైఖేల్ బరోడిన్ (Michael Barodin)తో పరిచయమై కమ్యూనిస్టుగా మారిపోయాడు.

రాయ్ బహు గ్రంథకర్త, ఆయన రచనలలో ప్రముఖమైనవి. 1. India in Transition, 2. Fascism, 3. Materialism) 4 Revolution and Counter Revolution, 5. Indian National Movement, 6. Peoples plan for economic development of India, 7. The Russian Revolution, 8. Reason, Romanticism and Revolution, 9. My experience of china, 10. Draft constitution of free india' మున్నగున్నవి.

యమ్.యన్. రాయ్ తత్వ విధానంలోను, ఆచరణ కార్యక్రమాలలోను వున్న మూడు దశలు -

1. విప్లవవాది :- ఆయన బాల్యం నుంచి 1919 వరకు కొనసాగుతుంది.

2. మార్క్సియవాది / కాని శ్యావిష్ణు:- ఇది 1919 నుంచి రమారమి 1946 వరకు కొనసాగింది.

3. రాడికల్ హూ.. ఆవిష్టు.. 1947 నుంచి చనిపోయేంత వరకు నవ్య మానవతా వాదిగా రాయ్ కన్పిస్తాడు.

9.2 విప్లవవాది (మొదటి దశ) -

రాయ్ చిన్నతనం మంచి జాతీయ విప్లవవాదిగా పెరిగాడు. అనేక రహస్య సంస్థలతో పరిచయము, సాన్నిహిత్యము- పెంచుకొని, కొన్ని రహస్య కార్యకలాపాలలో కూడ పాల్గొనుట జరిగింది. స్వామి రామతీర్థ, వివేకానంద. బంకింమ్ చంద్ర చటర్జీ, నాయ్ జాతీయ భావాలు రేకెత్తించిన వారిలో ప్రముఖులు. 1919 వరకు రాయ్ విప్లవనాదిగా వివిధ కార్యక్రమాలలో చురుకుగా పాల్గొన్నారు. ఒక విధంగా ఇది తన రాజకీయ జీవితానికి శిక్షణ కాలముగ పనిచేసింది. ఈ దశలో భారతదేశ దాస్య శృంఖలాలను విప్లవం ద్వారా. అదియును రహస్య పాయుద పోరాటము ద్వారానే ఛేదించవచ్చుననే ధృఢ సంకల్పముతో ఉన్నాడు. సాయుధ పోరాటమునకు కావలసిన ఆయుధాలు మరియు నిధులను విదేశాల నుంచి ముఖ్యంగా జర్మనీ నుంచి సరఫరా చేయుటకు సంధాన కర్తగా రాయ్ చాలా శ్రమపడ్డాడు.

1915 బెంగాలు విభజనకు వ్యతిరేకంగా బెంగాలు మరియు ఇతర రాష్ట్రాలలో అలజడి, అశాంతి దౌర్జన్యం మరియు హింసాకాండ చెలరేగాయి. జాతీయ విప్లవవాదులకు, విప్లవకారులకు ఇది ఒక అనుకూల పరిస్థితి అయింది. జితిన్ ముఖర్జీ అనే విప్లవ నాయకుని ఆధ్వర్యంలో కొంతమంది విప్లవకారులు బెంగాలులో ఆందోళనలు చేపట్టారు. అందులో రాయ్ ప్రముఖ పాత్ర వహించారు. ఆ పరిస్థితులలోనే స్వదేశీ ఉద్యమము (విదేశీ వస్తువులను బహిష్కరించి స్వదేశీ వస్తువుల వాడుక) మరియు జాతీయ విద్యావిధానము అన్న అంశాలు వివాదాలుగా రూపు దిద్దుకున్నాయి.

ఇండియాలోని బ్రిటీష్ వ్యతిరేకతను, జర్మనీ ప్రోత్సహిస్తూ, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వానికి అండగా వున్న భారతీయ సైన్యము ఐరోపా మంచి వైదొలగేలా ప్రయత్నాలు చేసింది. అదే అదనుగా తలంచి రాయ్ జర్మనీ నుంచి కొంత ఆయుధ సామాగ్రిని నిధులను సంపాదించ ప్రయత్నించాడు. కాని అనుకున్న విధముగ కొంత ధనమును

సంపాదించకల్గాడే కాని, ఆయుధ సామాగ్రిని జర్మనీ వారు అందించలేదు. మరొక మారు (1915 లో) రాయ్ జర్మనీ మంచి ఆయుధ సామాగ్రిని ఆశించి భంగపడినాడు. అంతే. కాకుండా తనకు సహాయపడతావన్న జర్మనీ రాయబారి అసహాయతను వ్యక్తపరచుటతో రాయ్ ఇండియాకి రాలేక అమెరికా వెళ్ళిపోయారు.

''మార్టిన్'' అన్న క్రైస్తవ బోధకుని వేషంలో శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో చేరినాడు. అచ్చట భద్రత లేని కారణంగా (Stanford) స్టాన్ఫడ్ విశ్వవిద్యాలయానికి చేరాడు. అచ్చటనే భారత జాతీయ ఉద్యమానికి స్పందిస్తున్న కొందరు భారతీయులను కలిశాడు. వారిలో ఒకడైన 'ధనగోపాల్ ముఖర్జీ' సలహా పై తన పేరును మానవేంద్రనాథ్ రాయ్ గా మార్చుకొని తన ఉనికిని బయటపడకుండా జాగ్రత్త పడినాడు.

మొదటి ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలోని మొదటి భాగంలో అమెరికా తటస్థ దేశంగా ప్రకటించుకుంది. అందువల్ల భారత తీయ ఉద్యమ ఆందోళనాకారులకు, వారి కార్యకలాపాలకు, అమెరికా అనువైన ప్రదేశంగా లేదు. అలాగని అమెరికాలో భారత సయోధ్యమానికి ప్రోత్సాహం లేదని కాదు. కాకపోతే ఈ ఆందోళనల వెనుక జర్మనీ మద్దతును మాత్రము అమెరికా చాల జాగరూకతతో అంచనా వేయసాగింది. అంతే కాకుండా మొదటి ప్రపంచ యుద్ధ చివరి కాలంలో అమెరికా కూడా జర్మనీ వ్యతిరేక ఎంత పక్షాలతో చేరుటతో, జాతీయ ఆందోళనకారులలో కొందరిని జర్మనీ ఏజంట్లుగా భావించి నిర్బందించుట జరిగింది. వారిలో మ్కరు. అయితే శిక్షపడేలోగానే రాయ్ బ్రిటీష్ అధిపత్యము తక్కువగా ఉన్న మెక్సికోకు పారిపోయాడు.

రాయ్ న్యూయార్క్ లో వుండగనే అమెరికన్ సోషలిస్టులతో పరిచయం ఏర్పడి, తనలో సామ్యవాద తత్వ బీజాలు నాటుకున్నాయి. వక్సికోలో కమ్యూనిస్టు మేధావుల సాహచర్యము ఎక్కువగా ఉండుటతో, రాయ్ మార్క్స్ తత్వాన్ని ఆకలింపు చేసుకోవటానికి గట్టిగ చేశాడు. తత్ఫలితంగానే రాయ్ కమ్యూనిస్టుగా మారాడు. జాతీయ విప్లవవాదిగా, జర్మనీ చేతిలో భంగపడుట వలన గానీ, మ్యూనిజం పై ఆశక్తి పెరుగుట వలన గానీ విప్లవవాదం పై ఆశక్తి సన్నగిల్లి, మార్క్సిస్టుగా జాతీయ ఉద్యమానికి తోడ్పడాలని నిర్ణయించుకున్నాడు.

9.3. మార్క్సియవాది (రెండవ దశ :-

యమ్.యన్. రాయ్ మెక్సిడిలో ఉన్నప్పుడు కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాన్ని క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేస్తూ, ఆ దృక్పధంలో భారతదేశ చిరకాల పరిస్థితులు గూర్చి విపులీకరిస్తూ వివిధ వార్తా పత్రికలకు వ్యాసాలు వ్రాశాడు. భారతదేశ సమస్యలన్నింటికి నూతన సందాయైన మార్క్సిస్టు ఆలోచనా విధానం సమస్యలను పరిష్కరించగలరని ఆశించాడు. అంతకు ముందు తనకు జర్మనీ నుంచి భించిన విధుల నుంచి కొంత భాగాన్ని మెక్సికోలో సోషలిస్టు కార్యకలాపాలకు ఉపయోగించాడు. అంతే కాకుండా అంతర్జాతీయ లేదా సోషలిస్టు ఉద్యమానికి తాను కూడా పాటుపడాలనే ధ్యేయంతో మిగిలిన దేశాలలోని కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాల గూర్చి తెలుసుకుంటూ, తన అభిప్రాయాలను వెలిబుచ్చుతూ వచ్చాడు. ఆ సందర్భములోనే మెక్సికోలో కమ్యూనిస్టు పార్టీని స్థాపించి. శద్యమాన్ని నడపటానికి నియమింపబడ్డ మైఖేల్ బరోడిన్ (Michael Borodin) అనే నాయకునితో రాయ్కి సన్నిహిత సాన్నిత్యము పడినందున, రాయ్ మార్క్సిస్టు జీవితంలో ఒక మలుపుగా చెప్పవచ్చు. అప్పటి నుంచి 'బరోడిన్' 'రాయ్'లు అంతర్జాతీయ స్యూనిస్టు (సదస్సులలో) మహా సభలలో ప్రముఖ పాత్ర వహించసాగారు.

రెండవ అంతర్జాతీయ కమ్యూనిస్టు మహా సభలలో (2nd communist intemational) రాయ్ కొక ప్రత్యేకత ఏర్పడింది. ఈ మహాసభలలో లెనిన్ ప్రతిపాదన ప్రకారం ఏ దేశములోనైనా ముఖ్యంగా వర్ధమాన దేశాలలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమము ఆ దేశ 'బూర్జువాల' (National Bourgeoisie) మద్దతుతో వడపాలి. దీనితో విభేదించిన రాయ్ 'వర్ధమాన దేశాలలో మాత్రం (ఇండియా) జాతీయ బూర్జువాలు కమ్యూనిస్టులకు వ్యతిరేకులే కాని ఏ మాత్రం వారికి సహకరించరని, పైగా విరోధులుగ మారే ప్రమాదం వుందని" ప్రతిపాదించారు. ఇండియాలో జాతీయ బూర్జువా వర్గం బ్రిటీష్ వ్యతిరేకత స్వాతంత్ర సముపార్జన వరకే పరిమితమని, స్వాతంత్రానంతరం కమ్యూనిస్టు ఉద్యమానికి బద్ధ శత్రువవుతుందని రాయ్ నొక్కి ఒక్కాణించారు.

ఆవిధంగా ఇండియా లాంటి వర్ధమాన దేశాల్లో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమము స్వశక్తి పై ఆధారపడుతూ చిన్న బూర్జువా వర్గాన్ని నిలుపుకునేందుకు ప్రయత్నించాలని రాయ్ విశదీకరించాడు. లెనిన్ అంతటి వాని ప్రతిపాదనను వ్యతిరేకించినందుకు రాయ్ ని గొరకు నిరసించినప్పటికీ, లెనినే స్వయంగా రాయ్ ప్రతిపాదనలోని సత్యాన్ని గ్రహించినందున రాయ్కి ఆ సభలో ప్రత్యేక స్థానం ఇవ్వబడింది. లెనిన్, రాయ్ లు ప్రతిపాదించిన రెండూ ఆ సభలో అంగీకరించబడ్డాయి. తత్ఫలితంగా భారతదేశ సమస్యకు సంబంధించినంత వరకు పరిస్థితులను బట్టి కమ్యూనిస్టులు ఎవరి మద్దతు ఎప్పుడు ఎలా తీసుకోవాలి అన్న విషయాన్ని కమ్యూనిస్టు ఉద్యమకారులకు వదిలివేస్తూ, మరియు అలాంటి ఉద్యమాలకు అంతర్జాతీయ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమము మద్దతు ఇవ్వాలని రాయ్ రాయ్ కోరాడు.

రాయ్ ప్రతిపాదనలు కార్యరూపం దాల్చలేదు. మూడవ ప్రపంచ కమ్యూనిస్టు మహా సభల తర్వాత తూర్పు దేశాల కొరకు ఒక కమ్యూనిస్టు సంస్థను నెలకొల్పటానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ఆ సందర్భములోనే భారతదేశంలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాన్ని బ్రిటీష్ కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ ద్వారా నడపాలని రష్యా ఆలోచించింది. కాని అప్పటికే రాయ్ జర్మనీ వెళ్ళి అచ్చటి భారత కమ్యూనిస్టు మద్దతుదారులను సంఘటిత పరచసాగాడు. అప్పటి నుంచి సాధ్యమైనంత వరకు బ్రిటీష్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ద్వారా కాక, జర్మన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ద్వారానే ఇండియాలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాన్ని నడపటానికి ప్రయత్నించాడు. 1926 నుంచి రాయ్ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమము కొరకు 'పీపుల్స్ పార్టీ'ని స్థాపించి చిన్న బూర్జువా వర్గాన్ని కలుపుకోవటానికి ప్రయత్నించాడు. ఇండియాలోని బ్రిటీష్ ప్రభుత్వము, జాతీయ బూర్జువాలు ఆశించిన సంస్కరణలను కేవలము తమ మార్కెట్ ప్రయోజనాల దృష్ట్యానే అంగీకరిస్తాయని. అసలైన సామ్యవాద స్థాపనకు ఉపయోగపడవని రాయ్ తన పార్టీ ద్వారా ప్రచారము చేశాడు. కాని అప్పటికే చైనాలో జాతీయ బూర్జువా వర్గం మద్దతును పొందలేక కమ్యూనిస్టు ఉద్యమము ఎలా దెబ్బతిన్నదో అందరికి తెలిసింది. అందువలన రాయ్ దృక్పధము సరియైనది కాదని గ్రహించి బ్రిటీష్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ద్వారానే ఇండియాలో కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాన్ని బలపరచాలనే దృక్పదం పెరిగింది.

1930 నుంచి 1936 వరకు రాయ్ జైలు శిక్షననుభవిస్తూ తత్వ శాస్త్రం. సైన్సు మున్నగు విషయాలను క్షుణ్ణంగా చదివి నూతన దృక్పదాన్ని ఏర్పరచుకోసాగాడు. 1936లో జైలు నుంచి విడుదలై రాయ్ భారత జాతీయ కాంగ్రెస్లో చేరి దానిలో తీవ్రవాద అనుకూలురను సంఘటిత పరచటానికి ప్రయత్నించాడు. ఆ సమయంలోనే తాను స్థాపించిన "Independent Indiaµ అను వారి పత్రిక, 1940 నుంచి 'Radical Humanist అను పేరుతో ఇప్పటికి ప్రచురింపబడుతున్నది. బ్రిటీష్ వలస విధానము కన్న జర్మనీ పాసిస్టు ధోరణి మరీ ప్రమాదకరమని

భావించి, రాయ్ 1942 క్విట్ ఇండియా ఉద్యమాన్ని వ్యతిరేకించాడు. దీనితో కాంగ్రెస్ కు దూరమై. రాయ్ 1946లో 'రాడికల్ డెమొక్రటిక్ పార్టీని' స్థాపించాడు.

9.4 రాడికల్ హ్యూమనిస్టు (మూడవ దశ) :-

రాయ్ యొక్క నూతన ధృక్పదాన్ని తీవ్ర / విజ్ఞాన / నవ్య మానవతా వాదము' (Radical / Scientific / New Humanism) అను పేరుతో ప్రచారము చేయసాగాడు. అతని ఉద్దేశంలో రాజకీయ ప్రచారమనునది రాజకీయ అధికారం కోసం కాక, ఒక రకమైన సాంస్కృతిక పునరు: జీవన ఉద్యమము కోసం లేక ఒక రకమైన తీవ్ర మానవతా ధృక్పదం కోసం జరగాలని రాయ్ అభిప్రాయం. అందువలననే తను స్థాపించిన 'రాడికల్ డెమొక్రటిక్ పార్టీని 1948లో రద్దు చేసి ప్రచార ఉద్యమాన్ని సాగించాడు.

రాయ్ యొక్క నవ్య మానవతా వాదములో రెండు అంశాలున్నాయి. మొదటిది మార్క్సిజం పై విమర్శనాత్మక సమీక్ష్య రెండవది నవ్య మానవతావాదము.

మార్క్సిజం పై విమర్శనాత్మక సమీక్ష :- రాయ్ దృష్టిలో మార్క్స్ ఒక మానవతావాది. మానవుని స్వేచ్ఛకు మార్క్సిజంలో ప్రాధాన్యత ఉంది. కాకపోతే మానవ చరిత్ర అంతటిని ఆర్థిక ధృక్పదంలోనే చూచుట సంకుచిత ఆలోచన విధానమని రాయ్ భావించాడు. ఈయన దృష్టిలో ఆర్థిక విధానమునకు భౌతిక / శారీరక అవసరాలకు సంబంధముంది. ఉత్పత్తికన్నా ఉత్పత్తి సాధనాల గురించిన భావన మానవుని మేధస్సులో ఉంటుందని, అదే సృజనాత్మక చర్య అని రాయ్ భావించాడు. అనంతరమే ఆర్థిక విధానము స్థిరపడుట మరలా మార్పు చెందుతూ ఉండుట జరుగుతుందని చెప్పినాడు. మరొక రకంగా చెప్పాలంటే రాయ్ దృష్టిలో మనిషి తన స్వీయ రక్షణ కొరకు సృజనాత్మకతలో స్వచ్ఛందముగ ఎన్నుకునే చర్యలు సమాజమునకు పునాది ఈ భావన ఏంజెల్స్' వెలిబుచ్చినట్లు ఆర్థికేతర అంశాలు కూడా చరిత్రకు ఆధారమనే అంశాన్ని బలపరుస్తున్నాయి.

మార్క్స్ ప్రతిపాదించిన 'గతి తార్కిక భౌతిక వాదం' కూడా రాజ్కా అంగీకారం కాదు. ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రం ప్రకారం.. భౌతిక ప్రపంచంలో జరిగే మార్క్స్ పదార్థం (matter) యొక్క రూపాంతరము మరియు అవిచ్ఛిన్నత వంటిదేకాని వ్యతిరేక ధోరణులకు చావుండదని రాయ్ భావము.

మార్క్సిజంలో వ్యక్తికి స్వేచ్ఛవున్నట్లు కన్పించినా ఆచరణలో వ్యక్తికి ప్రాధాన్యత కానరాదు. వర్గమనే ఊహాత్మక భావన వ్యక్తి ఉనికిని స్వభామును సంకుచితపరుస్తుంది. సమాజం కొరకు సామ్యవాద దృష్టితో చూచినప్పటికీ వ్యక్తి సమూహముకు దాసుడవుతున్నాడు. మరొక విధంగా చూస్తే మార్క్సిస్టు భావనలో సమాజ లక్ష్యం కోసం వ్యక్తి సాధనంగా మారుట కన్పిస్తుంది.

రాయ్ విభేదించిన మార్క్సిజంలోని మరొక అంశము. మిగులు విలువ సిద్ధాంతము. రాయ్ దృష్టిలో మిగులు విలువ లేనిదే పారిశ్రామిక పురోభివృద్ధి అసాధ్యము. కార్మిక శక్తిని దోచుకొనకుండగనే మిగులు విలువను ఏర్పరుచుట సాధ్యమని రాయ్ అభిప్రాయపడినాడు.

మార్క్సిజంలోని హింసాయుత విధానమును వర్గ పోరాటమును రాయ్ అంగీకరించలేదు. ప్రజాస్వామిక శాంతియుత పద్ధతులలో, విజ్ఞాన శాస్త్రం మరియు విద్య వంటి సాధనాల ద్వారా మానవునిలో సామాజిక స్పృహ

పెంచుకుంటూ హింసేతర మార్గాలను ఎంచుకుంటూ సమాజ మార్పు కోసం పాటు పడాలని రాయ్ ఆశించాడు.

9.5. నవ్య మానవతావాదము :-

రాయ్ దృష్టిలో నవ్య మానవతావాదము ఆధునిక విజ్ఞానము పై ఆధారపడిన స్వేచ్ఛ తత్వమే. మానవునికి తనకు కావలసిన హేతుబద్ధమైన సరియైన సామాజిక వ్యవస్థను ఏర్పరచుకునే సామర్థ్యము మానవ స్వభావములోనే అంతర్లీనముగ . ఉండువని రాయ్ భావించాడు. అలా ఏర్పరచుకొనుటకు మార్గము నైతికమైనది. సమాజ పురోగమనము తిరోగమనము నైతిక మార్గం పైనే ఆధారపడి ఉంటుందని రాయ్ నొక్కి చెప్పాడు. అయితే ఈ నైతిక మార్గము కేవలము మతపరమైనదిగా కాని లేక సాంప్రదాయ బద్ధమైనదిగా కాని ఉండదు. అది హేతుబద్ధమైనది మరియు సశాస్త్రీయమైనది. ఈ భావనను రాయ్, హాబ్స్, హెగెల్, మార్క్స్, ఫైటాచ్ (%ఖీవబవతీఋఎష్ట్ర%) మరియు లెనిన్ల నుండి గ్రహించారు.

9.5 వవ్య మానవతావాదము:-

1 భౌతికవాద పునాదులు :-

రాయ్ ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రం పై ధృడమైన విశ్వాసము కల్గి ఉండుటచేత సృష్టి అంతయు భౌతిక పదార్ధములో జరిగే రూపాంతరముగ' గ్రహించి భౌతికవాదిగా మారాడు. భౌతిక పదార్థమనగా అది ఒక రకమై శక్తి (Electrical Energy), కాకపోతే దానికి కాలము (Time) మరియు ప్రదేశము (Space)లకు సంబంధించినప్పుడే దానిని గురించి మానవునకు ఒక అవగాహన వస్తుంది. భౌతిక లేద సామాన్య శాస్త్రలలో ఈ సాగుక్తి (prediction) అనునది కాలము ప్రదేశము మరియు భౌతిక పదార్ధ రూపాంతరముల గూర్చియే తెలుపుతుంది. మరోలా చెప్పాలంటే కారణము. ఫలితముల సంబంధముల గూర్చి చెప్పగల్గుట వలననే సామాన్య భౌతిక మరియు ఇతర విజ్ఞాన శాస్త్రములు కూడా అభివృద్ధి చెందినవి.

మానవులు శారీరక నిర్మాణముతో కూడి ప్రకృతిలో భాగంగా భౌతిక పదార్థము లాగానే ఉంటారు. అందువలన భౌతిక పదార్థములలోని రూపాంతరములో లాగా మానవ మేధస్సులో కల్గే మార్పుల వలన గ్రాహక శక్తి వివిధ రకాలుగా మారుతూ వస్తుంది. భౌతిక శాస్త్రములో లాగానే కారణ ఫలితములను మానవ మనుగడలో (ఆలోచన - కార్యాచరణ) కూడా చూడవచ్చునని రాయ్ విశదీకరించాడు. మానవునిలోని అంతరాత్మామనరణము (conciousness) వాస్తవిక మనుగడ నుంచి పెరుగుతూ వస్తుంది. మానవుడు ప్రకృతిలో భాగము మరియు ప్రకృతి పై ఆధారపడి తన మనుగడను కొనసాగించుటకు ప్రకృతిని ఉపయోగించుకునే శక్తి గల జీవి. ఆ విధంగా భౌతిక ప్రపంచము ఏర్పడుటకు ఆధారమైన 'కారణము ఫలితముల' సంబంధాలు మానవునికి కూడా వర్తిస్తాయి.

ఆ విధముగా మానవ జీవితము రెండు అంశాలతో ముడిపడి ఉంటుంది. మొదటిది మానవునికి పకృతితో గల సంబంధము కాగా రెండవది తోటి మానవులతో గల సంబంధము. ఈ రెండు అంశాలతో కూడిన మానవ అనుభవంలో అంతరాత్మమసరణము సంకల్పమునకు (Will) దారి తీస్తుంది. సంకల్ప ప్రయత్నమే కార్యరూపం (action) దాల్చును. ఆ విధంగా రూపప మనుగడను గూర్చి తెల్పే పునాదులు మానవ స్థితి (పకృతి సంబంధ జీవితము)లో ఉంటాయి. ఇలా రాయ్ మానవ జీవితమునకు భౌతికపరమైన ప్రాతిపదికలు చూపాడు..

2. నైతిక విలువలు -

రాయ్ ప్రకారము మానవుడు హేతుబద్ధ మరియు నైతిక జీవి. రెండు (హేతుబద్ధ, నైతికత) మానవుని అంతరాత్మమసరణము నుండే అభివృద్ధి చెందుతాయి. అంతరాత్మమసరణ ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లుగ, పక్కృతి పరిసరాల స్పందనే. మరొకవైపు ప్రతి వ్యక్తి తోటి వారితో సహజీవనము చేస్తూ ఉంటాడు కనుక, ప్రకృతితో పాటు మానవ పరిసరాల ప్రతిస్పందననే అంతరాత్మమసరణ సామాజిక భావముగ భావించవచ్చు. అనగా మానవుని అంతరాత్మ ముసరణము (దీనిలోనిహేతు బద్ధత, నైతికత) ఒక వైపు ప్రకృతి పరంగా, మరొక వైపు సామాజిక పరంగా అభివృద్ధి చెందుతూ వస్తుంది.

మానవ సమాజము దృష్ట్యా మానవ మనుగడకు అతికీలకమైనది స్వేచ్ఛ అని రాయ్ నమ్మాడు. పక్కృతిలో భాగంగా పక్కృతి పై ఆధారపడుతూ మరియు మానవ సమూహంలో భాగంగా, మానవుల పై ఆధారపడుతూ మనుగడను సాగించుటకు: స్వేచ్ఛ అనే ఇచ్ఛ (self - preservation) మూలాధారము. అందువలననే స్వేచ్ఛను కూడా రాయ్ అంతరాత్మను సరణములో భాగంగానే గ్రహించాడు.

ఈ విధంగా మానవ జీవితమునకు స్వేచ్ఛ మూలాధారము. దానికి అడ్డువస్తున్న ప్రకృతి సంబంధమైన మరియు మానవ సంబంధమైన ప్రతి బంధకాలను తొలగించే ప్రయత్నాలే స్వేచ్ఛా పోరాటము. అదే హేతుబద్ధమైన మరియు నైతిక ఎ బర్ధమైన పోరాటము. ఇది రెండు స్థాయిలలో బరుగునని రాయ్ విశదీకరించాడు. ఒకటి భౌతిక పోరాటము కనీస అవసరాలు తీర్చుకుంటూ జీవించుటకు చేయవలసిన ప్రయత్నాలు మరియు రెండు నైతిక పోరాటము తోటివారి సహకారంతో మెరుగుబడే జీవితం కోసం చేసే ప్రయత్నాలు.

3. చరిత్ర తత్వము (Philosophy of History) :-

మార్క్స్ మానవ చరిత్రమ వర్గ పోరాటముల చరిత్రగా భావిస్తే యమ్.యస్. రాయ్ మానవ చరిత్రను స్వేచ్ఛాయుతమైన నైతికమైన పోరాటముగ భావిస్తాడు. భౌతిక స్థాయిలో భౌతిక అవసరాల కోసం, నైతిక స్థాయిలో నైతిక అవసరాల కోసం (సామాజిక సహకారం) ప్రయత్నించుటే రాయ్ దృష్టిలో చరిత్ర. కాకపోతే ఈ ప్రక్రియలో జరిగే హింసాత్మకమైన సంఘటనలు విజ్ఞాన శాస్త్ర లోపం వల్లనే జరిగాయని రాయ్ భావించాడు. విజ్ఞాన శాస్త్రము తత్ఫలితమైన సాంకేతిక సామర్థ్యము మానవ మనుగడకు ఉపయోగపడేలా చూచుకొనుటే మానవ చరిత్ర ధర్మము. ఇదంతయు పరిణామ క్రమకొనసాగింపే ఒక వ్యక్తి గాని, గుంపు గాని మానస జీవిత విధానాన్ని తీవ్ర స్థాయిలో మార్చుటకు చేసే ప్రయత్నాలు హింసాయుతము కావచ్చు. కాని రాయ్ దృష్టిలో విజ్ఞాన శాస్త్ర తోడ్పాటుతో మానవ మనుగడ స్థితిని మరుగు పర్చుటయనువది నైతిక సంబంధమైనది. ఇదే సరియైన విప్లవమని మరియు నవ్య మానవతా వాదమునకు దారి తీస్తుందని రాయ్ భావించాడు.

వ్యవస్థీకృత ప్రజాస్వామ్యము (organised democracy) :-

రాయ్ యొక్క నవ్య మానవతా వాదమును జాతి లేక వర్గముల దృష్ట్యా కాకుండ వ్యక్తి స్వేచ్ఛ దృష్ట్యానే ఆర్థం చేసుకోవాలి. సమాజంలో ఉండే ఏ సంస్థయైనా లేక సమాజమనే వ్యవస్థయైనా వ్యక్తి స్వేచ్ఛను హరించరాదు. మార్క్స్ వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు ఎంత ప్రాధాన్యత ఇచ్చినప్పటికి కమ్యూనిస్టు / సోషలిస్టు వ్యవస్థలలో సామూహిక అంతరాత్మమపరణము లేదా సామూహిక అహంకారము (collective ego) వ్యక్తి స్వేచ్ఛను అణగద్రొక్కేవిగా ఉ

న్నందుకు రాయ్ బాధపడినాడు. అలాంటి నిర్బంధ వ్యవస్థలలో వ్యక్తిని స్వేచ్ఛావాదిగా ఊహించలేము. అందువలననే రాయ్ తన విద్య మానవతా వాదము ద్వారా సామాజిక పునఃనిర్మాణము ఎలా జరగాలో విశదీకరించాడు.

ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లు వ్యక్తులు రెండు రకాల సంఘర్షణలలో మునిగి తేలుతుంటారు. భౌతిక మరియు నైతిక లేక సాంస్కృతిక సంఘర్షణలు. రాయ్ ఇక్కడ విజ్ఞాన శాస్త్రి పాత్రను, ప్రాముఖ్యతను చూపిస్తాడు. జ్ఞాన సముపార్జనలో పకృతి సంబంధమైన విషయాలను గూర్చి తెల్సుకొన్నప్పుడే సరైన పురోభివృద్ధి. ఆ జ్ఞానము మానవ మనుగడకు పయోగించుట అంతను లక్ష్యము. అందువలననే రాయ్ దృష్టిలో మానవ మనుగడ విజ్ఞాన శాస్త్రాభివృద్ధి పై ఆధారపడి ఉంటుంది. మానవ సంబంధాలు మెరుగుపడుట అంటే, ప్రకృతితో తద్వారా తోటి మానవులతో ఎంత సహకరింపు పొందగలం అన్నదే అతి పెద్ద

మాసిక సమస్య. మానవ సమాజ నిర్మాణమును ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థగా గ్రహిస్తాడు రాయ్. సమాజము కావలసిన రీతిలో నిర్మించునది వ్యక్తులే, వ్యక్తులు వారికున్న అవగాహనను (conscionsness based on relationship with nature and human beings) బట్టి సమాజ నిర్మాణమును కొనసాగిస్తారు.

రాయ్ యొక్క వ్యవస్థీకృత ప్రజాస్వామ్య భావనలో ముఖ్యంగా మూడు అంశాలున్నాయి.

1. సమాజ నిర్మాణంలో పూర్తిగా వ్యక్తుల పాత్ర..

2. అధికార వికేంద్రీకరణ మరియు

3. అధికాం కాంక్షతో కూడిన పార్టీలు లేకపోవుట (పార్టీరహిత),

వ్యవస్థీకృత ప్రజాస్వామ్యము ప్రజలచే నిర్మించబడి వారిచేతనే నడపబడేదిగా ఉండాలి. దాదాపు ప్రాచీన గ్రీకు లావినేయైనా ప్రత్యక్ష ప్రజాస్వామ్యములా ఉండాలి. కాకపోతే సమాజము యొక్క పరిమాణము పెరుగుతున్న కొద్దీ ప్రజల ప్రత్యక్ష ప్రాతినిధ్యము కష్టమౌతుంది. అందువలనే రాయ్ 'కమిటీ పద్ధతి'ని అనుకూలమైనదిగా భావించాడు. ఆ విధముగ రాయ్ యొక్క వ్యవస్థీకృత ప్రజాస్వామ్యము కమిటీ పద్ధతితో కూడిన ప్రజాస్వామ్యమే. గ్రామ స్థాయి నుంచి జాతీయ స్థాయి వరకు, నాలుగు అంచెలలో, గ్రామ, జిల్లా, రాష్ట్ర, కేంద్ర స్థాయిలలో ఈ కమిటీ పద్ధతి పని చేస్తుంది. రాయ్ అన్ని స్థాయిలలో కబ్జా గ్రామ స్థాయి కమిటీ పద్ధతికి అధిక ప్రాధాన్యత ఇచాడు తన దివ్య మానవతా వాదము యొక్క సంకల్ప సిద్ధిని గ్రామ స్థాయి కమిటీ పద్ధతితో కన్పించాలని కాంక్షించాడు. ఒకప్పుడు ఏ స్థాయిలోనైనా ఏర్పడ్డ ప్రజా కమిటీలు వివిధ సమస్యలను పరిష్కరించుకొనుట కోసం తగు సమాచార సేకరణ నిర్ణయాకరణ (పరిష్కార మార్గం) అమలు జరిగేలా చూచుకొనుట, 5 ప్రక్రియ. అంతయు అనగా సమాచార సేకరణ నిర్ణయాకరణ, అమలు ప్రక్రియలు ఉప కమిటీల ద్వారా నిర్వహించబడవచ్చును. ప్రజా ప్రతినిధులుగా గాని, ప్రభుత్వాధికారులుగా గాని ఉన్న మిగిలిన యంత్రాంగము ఈ కమిటీల నిర్వర్తనపై ఆధారపడి పని చేయాలి.

గ్రామ స్థాయి ప్రజా కమిటీల పాత్ర విశిష్టమైనది. ఇవి మిగతా స్థాయిలలో జిల్లా, రాష్ట్ర, కేంద్ర కమిటీల ప్రతినిధులను ఎన్నుకొనుటేకాక వారు ఆశించిన మేరకు పనిచేయకపోయినచే వారిని రీకాల్ (పునరాయనము) చేసే అధికారము కూడా వుంది. ఆ విధముగ వివిధ స్థాయిలలోని పరిపాలనను సరియైన ప్రజా పరిపాలనగా రూపొందించవచ్చు.

వ్యవస్థీకృత ప్రజాస్వామ్యములో ఈ ప్రక్రియను బట్టి రాజకీయ పార్టీలకు ఏ పాత్ర వుండదు. అన్న విషయాలను ప్రజలే కమిటీల ద్వారా సరష్కరించుకుంటూ, అవసరమైన మార్పులకు అవకాశమిస్తు కేవలం సమస్య పరిష్కార దృష్ట్యానే పాలని నిర్వర్తన కొనసాగిస్తారు. సాధారణంగా రాజకీయ పార్టీలన్ని అధికార దాహంతోను, అధికారాన్ని పొందాక దానిని

నిలుపుకొనుట కోసం కుహన రాజకీయాలను మరియు హింపా రాజకీయాలను ప్రోత్సహిస్తాయని రాయ్ గ్రహించి, పార్టీరహిత ప్రజాస్వామ్యాన్ని కోరాడు. ఈ భావనే జె.పి. నారాయణ్ను సర్వోదయ భావం వైపు నడిపించింది. రాయ్ యొక్క వ్యవస్థీకృత ప్రజాస్వామ్యానికి పునాది నవ్య మానవతావాద దృక్పరము. దీనిలో ముఖ్యాంశాలైన (1) భౌతిక వాద ప్రాతిపదికలు, మరియు విజ్ఞాన శాస్త్రము (2) వ్యక్తి ప్రాధాన్యత (3) స్వేచ్ఛా ప్రాతిపదికపై మానవ యత్నాలు – ఈ మూడింటికి తావున్న సమాజమే సరియైన మానవ సమాజముగ రాయ్ భావించాడు.

9.6 సారాంశం:-

మానవేంద్రనాథ్ రాయ్ ఆధునిక భారత రాజనీతి తత్వవేత్తలలోని ప్రముఖులలో ఒకరు. నవ్య మానవతావాదము. ఆధునిక భారత రాజనీతి తత్వ విచారములో ఒక ముఖ్య అంశముగ మన గల్గుచున్నది. యమ్.యన్. రాయ్ తత్వ విచారంలోను, ఆచరణ కార్యక్రమాలోను వున్న మూడు దశలు –

1. మాట మారియవాది,
2. మార్క్సియవాది
3. రాడికల్ హ్యూమనిస్టు

మానవ సమాజము దృష్ట్యా మానవ నునుగడకు అతి కీలకమైనది స్వేచ్ఛ అని రాయ్ నమ్మాడు. ఆయన మానవ చరిత్రన స్వేచ్ఛాయుతమైన నైతికమైన పోరాటముగ భావిస్తాడు. ఆయన నవ్య మనవతావాదము ద్వారా సామాజిక పునః నిర్మాణము. ఎలా జరగాలో విశదీకరించాడు.

9.7 మాదిరి ప్రశ్నలు :-

1. యమ్.యన్. రాయ్ విప్లవవాలి. దీని గూర్చి విశిష్టముగా వివరింపుము?

2. రాయ్ వారి అనుటకు కారణాలు తెలుపుము - 3. రాయ్ సవ్య మానవతావాదము గూర్చి వివరింపుము?

9.8 ఆధార గ్రంథాలు :-

1 Varma, V.P.	:	Modern Indian Plotical Thought
2 Sankar Ghose	:	Modem Indian Plotical Thought
3 Bali D.R.	:	Modem Indian Thought

పాఠం - 10

మహ్మదాలి జిన్నా

MOHHAMMAD ALI JINNAH

10.0 లక్ష్యం :

జిన్నా న్యాయవాద వృత్తిలో పేరు ప్రఖ్యాతులు గడించినాడు. ఆయన హిందూ ముస్లిం ఐక్యతకు పాటుపడి తరువాత మతం పేరుతో ప్రత్యేక రాజ్య ఆవిర్భావానికి మూలకారణమైనాడు. జిన్నా ద్విజాతీ సిద్ధాంతాన్ని, శాసనసభ్యునిగా, ప్రభుత్వ సలహాదారుగా, రాజకీయవాదిగా, ఆయన చేసిన సేవల్ని గూర్చి తెలుసుకోవటం ఈ పాఠం యొక్క లక్ష్యం.

II

విషయ సూచిక :

10.1 ఉపోద్ఘాతము

10.2 శాసనసభ్యునిగా జిన్నా

10.3 ముస్లింలీగ్ జిన్నా

10.4 రాజకీయవాదిగా జిన్నా 14.6 రెండ్ టేల్ సమావేశాలు

10.6 జిన్నా ద్విజాతి సిద్ధాంతం.

10.7 జిన్నా-పాకిస్థాన్

10.8 సారాంశము.

10.9 నమూనా ప్రశ్నలు

10.10 చదువదగిన గ్రంథాలు.

10.1 ఉపోద్ఘాతము

మహమ్మదాలీ జిన్నా కరాచీలో జన్మించినారు. ఈయన పుట్టిన సంవత్సరం అక్టోబర్ 20, 1875 లేదా డిసెంబర్ 23, ఉండవచ్చును. ఈయన సెప్టెంబర్ 10, 1948న మరణించినాడు. మహమ్మదాలీ ఉన్నా మొదట రాజకీయవాదిగా ఉండి హిందూముస్లిం ఐక్యతకు పాటుపడి తరువాత మతం పేరుతో ప్రత్యేక రాజ్య ఆవిర్భావానికి మూలకారణమైనాడు. జిన్నా న్యాయవాద వృత్తిలో పేరు ప్రఖ్యాతలు గడించినాడు. 1906లో ఈయన దాదా భాయ్ నౌరోజీకి వ్యక్తిగత కార్యదర్శిగా పనిచేయడం –తిరిగినది. గోఖలే ఉన్నా మీద చాలా ఉన్నతమైన అభిప్రాయం కలదు. ఈయన హిందూ ముస్లింల యొక్క ఐక్యతకు రాయబారి వీరి పనిచేయగలడని పేర్కొన్నాడు. గోఖలే అంటే ఉన్నాకు అత్యంత గౌరవాభిమానాలు కలవు. గోఖలేను జిన్నా రాజకీయ ఋషిగా చ జరిగినది. జిన్నా చాకచక్యం కల్గిన భయరహితమైన న్యాయవాది, ఒక బ్రిటీష్ మేజిస్ట్రేట్ నీవు మూడవ తరగతి మేజిస్ట్రేట్‌తో

వ్యవహరించడంలేదని నిందా పూర్వకంగా ప్రశ్నించినప్పుడు జిన్నా భయరహితంగా మీ ముందు ఉన్నది మూడవ తరగతి కౌన్సిల్ కాదు, మహాశేలవం అని సమాధానమిచ్చినాడు.

జిన్నా తన తొలిరోజులలో జాతీయవాదిగా ఉన్నారు. న్యాయవాదిగా ఉన్నా లోక్‌మాన్య తిలక్‌కు అనుకూలంగా గెలిచి వాదించినారు. ఆ విధంగా తిలక్‌ను కాపాడటం జరిగినది.

10.2 శాసనసభ్యునిగా జిన్నా :

1910 జిన్నా ఇంపీరియల్ కౌన్సిల్‌కు ముస్లిం ఎలక్టోరేట్ ద్వారా బొంబాయి నియోజక వర్గానికి ఎన్నికైనాడు. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ జిన్నా అనేక అంశాలపై ప్రసంగించినాడు. వానిలో ప్రధానమైనవి ఎలిమెంటరీ విద్యా బిల్లు, ట్రాన్స్‌ఫర్ ఆఫ్ రెజిస్ట్రేషన్ బిల్లు, ఇండియన్ క్రిమినల్ ఎమెండ్‌మెంట్ బిల్ మొదలైనవి. ఏప్రియల్ 1912న జిన్నా ఎలిమెంటరీ విద్యా బిల్లును గోఖలే ప్రవేశపెట్టినప్పుడు జిన్నా దానిని సమర్ధించినాడు. హార్ కోర్టు బట్లర్ దీనిని వ్యతిరేకించినాడు. జిన్నా ప్రెస్ బిల్లును కూ వ్యతిరేకించలేదు. ఈయన ఇండియన్ డిఫెన్స్ బిల్లును సమర్ధించినాడు. మొదట మతప్రాతిపదికపై నియోజకవర్గాలను వ్యతిరేకించినాడు. తరువాత ముస్లిం ప్రయోజనాన్ని సాధించడానికి గాను ప్రత్యేక ఎలక్టోరేట్లను అంగీకరించినాడు.

10.3 ముస్లింలీగ్ జిన్నా

అఖిల భారత ముస్లింలీగ్ స్థాపన 1906లో జరిగినది. దీని యొక్క తొలి సమావేశం ఆగాఖాన్ నాయకత్వాన ఢాకాలో జరిగినది. జిన్నా ముస్లింలీగ్ సభ్యుడుగా చేరడం మహమ్మద్ అలీని సయ్యద్ వజీర్ హుస్సేన్ ని అంగీకరింప చేసినాడు. ముస్లింలీగ్‌ను స్థాపించిన వెంటనే దానిలో చేరలేదు. మొదట ఉన్నా ముస్లింలీగ్ సంకుచిత భావాలను సమర్ధించేదిగా ఉందని పేర్కొన్నాడు. కాని 1912 లో ఈయన ముస్లింలీగ్ సభ్యుడుగా కాక కేవలం ఒక అతిథిగా ఆ సభకు హాజరుకావడం జరిగినది. ఈ సభలో ఆయన రాజ్యాంగపరమైన మార్పులు చేయవలసినదిగా కోరినాడు. మార్చి 22, 1913 లు అఖిలభారత ముస్లింలీగ్ ఒక నూతన రాజ్యాంగాన్ని లక్నో సమావేశంలో ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది. ముస్లింలీగ్, కాంగ్రెస్ ఉమ్మడి కోర్కె స్వపరిపాలన ఇందులో జిన్నా కృతకృత్యుడైనాడు. ఆ తరువాతి సంవత్సరమే ఈయన ముస్లింలీగ్ సభ్యుడుగా చేరినాడు. 1914 లో ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ తరుపున జిన్నా ఇండియా కౌన్సిల్లో సంస్కరణలను చేయడం కోసం ఇంగ్లాండ్ వెళ్ళినాడు.

1916 లో తిలక్ స్థాపించిన హోమ్‌రూల్ లీగ్ లో జిన్నా చేరలేదు. అక్టోబర్ 1916 జిన్నా 16 వ బొంబాయి ప్రొవిన్సియల్ కాన్ఫరెన్స్‌కు అధ్యక్షత వహించినాడు. దీనిలో హిందూ ముస్లింల ఐక్యత గురించి ఉద్భోదించినాడు. 1917 కలకత్తా కాంగ్రెసోలో జిన్నా కాంగ్రెస్ లీగ్ స్కీమును సమర్ధించినాడు.

ప్రభుత్వ సలహాదారుగా జిన్నా :

సహాయ నిరాకరణ ప్రారంభంలో జిన్నా తాను కాంగ్రెస్‌కు చెందనని పేర్కొన్నాడు. 1920లో నాగపూర్ కాంగ్రెస్ సహాయ నిరాకరణ తీర్మానాన్ని వ్యతిరేకించినాడు. ఈయన న్యాయవాదిగా రాజ్యాంగ పరమైన పద్ధతులపై నమ్మకముంచినాడు. 1921 ఫిబ్రవరి 19 పూనాలో జిన్నా గాంధీ ప్రవేశపెట్టిన సహాయనిరాకరణ ఉద్యమానికి ఖాదీకి బదులుగా రాజకీయ కార్యక్రమాన్ని ప్రవేశపెట్టవలసిన ఆవశ్యకత కలదని పేర్కొన్నాడు.

1924 మహమ్మదాలీ జిన్నా మడ్డిమాన్ కమిటీ సభ్యుడుగా నియమించబడినాడు. ఈ కమిటీ 1919 గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా చట్టం ఏ విధంగా పని చేయుచున్నదో గమనించడానికి ఏర్పాటు చేయబడింది. ఈ కమిటీ అల్ప సంఖ్యాక రిపోర్టుపై సంతకం చేయడం జరిగినది. ఈయనతో పాటుగా సప్రూ పరంజన్ పాయ్ శివస్వామి ఆయన్నార్ మొదలైన వారు ద్వం ప్రభుత్వాన్ని నిలిపి వేయవలసినదిగా కోరినారు. జిన్నా స్కీన్ కమిటీలో సభ్యుడుగా ఉన్నాడు. ఇది భారతదేశంలో " అధికారులను భారతీకరించడానికి ఉన్న సమస్యలను పరిశీలించడానికి ఏర్పడినది.

10. 4. రాజకీయవాదిగా జిన్నా:

జిన్నా యొక్క రాజకీయ స్థాయి చాలా ఎక్కువ. జిన్నా విజయవంతుడైన న్యాయవాదిగా, రాజకీయవేత్తగా పేరు సంపాదించినాడు. ఎడ్విన్ మాంటిగ్ సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ జిన్నాను ప్రశంసిస్తూ వ్రాసినాడు. జిన్నా చాలా తెలివైనవాడనియు, తన దేశంలో సమస్యలన్నింటిని తానే పరిష్కరించగలడని వ్రాసినాడు.

మితవాదుల స్థాయి తగ్గి అతివాదుల ప్రాబల్యం కోల్పోయిన 1920 తరువాత గాంధీ కాంగ్రెస్‌లో ప్రాధాన్యత కల్గిన నాయకుడుగా మారిన తరువాత జిన్నా యొక్క ప్రాధాన్యత తగ్గినది. జిన్నాకు గాంధీ ఆధిక్యత కల్గిన కాంగ్రెస్ ఇబ్బందికరంగా పరాణమించినది. ఈ కారణం వలన జిన్నా కాంగ్రెస్‌ను పూర్తిగా వదలివేసినాడు. జిన్నా ఆలీ సోదరులు ఆరంభించిన కిలాఫత్ ఉద్యమంలో తన భాగస్వామ్యం వహించలేదు. దానిని గాంధీ సమర్ధించినాడు. 1924లో జిన్నా మరియొకసారి ముస్లింలీగ్‌కు అధ్యక్షునిగా ఎన్నుకోబడినాడు. జిన్నా అభిప్రాయంలో హిందూముస్లింల మధ్య ఐక్యత లోపించినట్లయితే విదేశీపాలన కొనసాగుతూనే ఉంటుందని పేర్కొన్నాడు. 1924 లీగ్ ఒక తీర్మానాన్ని ఆమోదించడం జరిగినది. దానితో సమాఖ్య రాజ్యాంగం పూర్తిగా ప్రాదేశిక స్వయం ప్రతిపత్తి ఇవ్వడం మరియు భవిష్యత్తులు ప్రాదేశిక పునర్ విభజన వలన ముస్లిం వర్గాలకు పంజాబ్, బెంగాల్ వార్తువెస్ట్ ప్రాంటియర్ ప్రావిన్స్ ఏవిధమైన ఇబ్బందిలేకుండా చూడటం మొదలైన కోర్కెలను చర్చించడం జరిగినది.

1924 లో సెంట్రల్ అసెంబ్లీలో మోతిలాల్ నెహ్రూ స్వరాజ్ పార్టీ అనుగుణంగా జిన్నా ఓటు వేసినారు. జిన్నా మోతిలాల్ నెహ్రూకు అనుగుణంగా ఉన్నప్పటికి పూర్తి అధికారం లేక మోతిలాల్కు కేవలం సలహా ఇచ్చేవాడు. కిలాఫత్ మరియు సహాయనిరాకరణ ఉద్యమరోజులలో మతసామరస్యం నశించినది. 1924లో హిందు ముస్లిం సంఘర్షణ జరిగినది. ఢిల్లీలో ఒక ఐక్యతా సమావేశం జరిగినది. దీనితో స్వరాజ్యస్థాపనకు ఒక స్కీమును రూపొందించడం జరిగినది. కాని ఈ కమిటీలో ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను సమర్ధించడం జరిగినది. కాని ఈ కోర్కెను లాలాలజపతిరాయ్ త్రీవంగా విమర్శించినాడు. ప్రత్యేక నియోజక వర్గాలను కోరువారు భారతీయ ఐక్యతను కాంక్షించలేరు. ఒకసారి ప్రత్యేక నియోజకవర్గాలను సమర్ధించినట్లయితే సివిల్ వార్‌ను ఎవరు ఆపలేరని పేర్కొన్నాడు.

1927వ సంవత్సరంలో సైమన్ కమిషన్ను రాజ్యాంగ సంస్కరణలను రూపొందించడానికి ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసినది. జిన్నా కాంగ్రెస్‌తో పాటుగా బహిష్కరించడం జరిగినది. ముస్లింలీగ్ మరియొక వర్గం సైమన్ కమీషన్‌కు అనుకూలంగా చిర్‌చెండ్ సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ వైస్రాయ్‌కి చెప్పినాడు. జిన్నా కొరుకుడుపడని మనిషి చాలా ఉన్నతమైనవాడు. అతనిని వదలివేయమని చెప్పినాడు. జిన్నా ఇంపేరియల్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో కమీషన్‌కు

వ్యతిరేకంగా ఓటు వేసినాడు. బ్రిటీష్ వారికి ముస్లింలపైన పూర్తి విశ్వాసం కలదు. వారినుండి ఏ వ్యతిరేకత రాదు అని భావించినాడు. భిర్కెండ్ ఈ విషయంలో చాలా కోపోద్రిక్తుడైనాడు. ఆయన కోపంగా వైస్రాయ్‌కి ఉత్తరం వ్రాసినాడు. సైమన్ కమిషన్ ముఖ్యులైన ముస్లింలను చూడవలసిన ఆవశ్యకత కలదనియు జిన్నాను మినహాయించి మిగిలిన అల్ప సంఖ్యాక వర్గానాయకులను వెనుకబడినవర్గాల నాయకులను కలవవలసినదిగా కోరినాడు. ఆ విధంగా హిందువులను భయపెట్టవచ్చునని భావించినాడు. కమిషన్ ముస్లింలందరిని తనకనుగుణంగా మార్చుకుని తన రిపోర్టును ఇవ్వవచ్చని భావించినారు. ఇది పూర్తిగా హిందువులకు వ్యతిరేకంగా ఉంది. హిందువుల యొక్క అస్తిత్వాన్ని దెబ్బతీసేదిగా ఉందని చెప్పవచ్చును. వారు ఈవిధంగా చేసినప్పటికి జిన్నా సైమన్ కమిషన్‌ను తీవ్రంగా విమర్శించడం జరిగినది. ఆయన అభిప్రాయంలో సైమన్ కమిషన్ భారతీయ ఆత్మను అణచివేసేదిగా ఉందని పేర్కొన్నాడు.

1928వ సంవత్సరంలో మోతీలాల్ నెహ్రూ తన రిపోర్టులో భారతదేశానికి డోమినియన్ స్టేటస్ ఉండాలని పేర్కొన్నాడు. బలహీన వర్గాలకు రాజ్యాంగపరమైన సంరక్షణను ఇవ్వవలెననియు, లెజిస్లేచర్‌లో ముస్లింలకు పెద్ద మొత్తంలో ప్రాతినిధ్యాన్ని వారి యొక్క సంఖ్య ప్రాతిపదికపైన వారికి స్థానాలను కేటాయించాలని పేర్కొన్నాడు. ఈ రిపోర్టు ముస్లింలకు ప్రత్యేక నియోజ వర్గాలను కేటాయించాలన్న భావనను వ్యతిరేకించడం జరిగినది. అఖిల పక్ష సమావేశంలో ఈ రిపోర్టు పరిశీలించడానికి ఉంచినప్పుడు హిందూ మహాసభకు ప్రాతినిధ్యం వహించిన జయకర్ సెంట్రల్ లెజిస్లేచర్లో ముస్లింలకు 25% మాత్రమే ఎ ప్రాతినిధ్యం ఇవ్వాలని వాదించినాడు. ముస్లిం లీగ్ తరపున జిన్నా 33 1/3 వంతు కావాలని పేర్కొన్నాడు. తాను ముస్లింగా కాక ఒక భారతీయునిగా మాట్లాడుతున్నానని పేర్కొన్నాడు. దీనిని తేజ్ బహుదూర్ సప్రూ అంగీకరించినాడు కాని ఈ ప్రతిపాదనను ఎ అంగీకరించకపోవటం వలన ఉన్నా బాగా నిరాశకు గురియైనాడు. దీనికి ప్రధాన కారణం కాంగ్రెస్‌లో ఎక్కువ భాగం హిందు మహాసభ ప్రాబల్యం కలదు. ఆ విధంగా ముస్లింలకు తగిన న్యాయం జరగలేదు.

ఈ ఒక్క అంశం వలన జిన్నా 14 అంశాల ఫార్ములా తాను రూపొందించినాడు. దీని ప్రకారం బలహీనమైన సమాఖ్య రాజ్యం ప్రత్యేక నియోజక వర్గ వ్యవస్థను ముస్లింల యొక్క రక్షణకు ఏర్పాటు చేయాలని యు సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీలో ముస్లింలకు 1/3 వంతు కంటే తక్కువగా ఉండరాదని పేర్కొన్నాడు. ఈ 14 సూత్రాల ఫార్ములాను 1929లో కాంగ్రెస్ నిశితంగా విమర్శించడం జరిగినది. దీనితో జిన్నా తీవ్ర నిరాశకు గురియైనాడు.

10.5 రౌండ్ టేబిల్ సమావేశాలు జిన్నా:

జిన్నా మొదటి రెండవ రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్సుకు లండన్ వెళ్ళినాడు. అక్కడ ఉన్నా యొక్క విజ్ఞాపన మేరకు డాక్టర్ మాన్ జీ హిందూ మహాసభ నాయకుడు జాయింట్ ఎలక్ట్రోరేట్ల స్థాపనలో కొన్ని రాయితీలు కల్పించడానికి అంగీకరించినాడు. కాని జయకర్, రామసీమెక్ డొనాల్డ్ సంభాషణలను నిలిపి వేయవలసినదిగా కోరినారు. హిందువులకు ఎక్కువ రాయితీలు ఇవ్వడం, ఎన్ని ఎక్కువ రాయితీలు కల్పించాలని నిర్ణయించే బ్రిటీష్ ప్రభుత్వమని పేర్కొన్నాడు. రెండవ రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్స్లో కాంగ్రెస్ సాధ్యం కాని కోరికలను కోరటం వలన విఫలమైనదని జిన్నా అభిప్రాయపడినాడు. ఈ రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్స్లో జిన్నా పరిస్థితి చాలా క్లిష్టంగా ఉంది. హిందువులు ఆయన ముస్లిం మతానికి చెందిన వాడని అనుకోగా, ముస్లింలు జిన్నా హిందువులకు అనుకూలమని భావించేవారు. రాజులు ఆయనను ప్రజాస్వామ్యవాది అని భావించేవారు. బ్రిటీష్ వారి అభిప్రాయంలో ఈయన

అతివాదిగా ముద్రవేయబడినాడు. జిన్నా యొక్క అవసరం ఎవరికి లేకుండా పోయినది. 1936 మార్చిలో తనంతట తాను గానే చెప్పినాడు. తాను హిందువులను, ముస్లింలను, రాజులను, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వాన్ని గూడ అసంతృప్తి పరిచానని పేర్కొన్నాడు.

జిన్నా మూడవ రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్స్ మరియు జాయింట్ పార్లమెంట్ కమిటీని వదలివేయటం జరిగినది. ఈ సమయంలో జిన్నా రాజకీయాల పట్ల ఆసక్తిని చూపలేదు. ప్రీవీ కౌన్సిల్ ప్రాక్టీసు కొనసాగించినారు. ఇంగ్లండ్లో ఒక ఎస్టేటు సంపాదించినాడు. రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్స్ అనుభవంతో తాను నిరాశ చెంది లండన్లో స్థిర నివాసమేర్చుకొన్నాడు.

1933 నియకత్ ఆలీ లండన్ వెళ్ళి జిన్నాను భారతదేశానికి తిరిగి రావలసినదిగా ఒప్పించడం జరిగినది. భారతదేశంలో ముస్లింలకు నాయకత్వం వహించవలసినదిగా కోరినాడు. జిన్నా 1934 ఏప్రియల్లో తిరిగి భారతదేశానికి తిరిగి వచ్చి ఇక్కడ వున్న పరిస్థితిని పరిశీలించి తిరిగి వెనుకకు వెళ్ళినాడు. తరువాత బొంబాయిలో ఉన్న ముస్లింలు సెంట్రల్ లెజిస్లేచరు ఆయన పేరును నిర్ణయించడం జరిగినది... దీనికి ఆయన ఎన్నిక కాబడినాడు. మహమ్మదాలీ 1930లో చనిపోయే వరకు ముస్లింలీగు అఖిల భారతస్థాయిలో నాయకుడే లేడు. అక్టోబర్ 1935లో జిన్నా తిరిగి భారతదేశానికి వచ్చాక ఆయన దానికి నాయకుడు అయినాడు.

1935లో జిన్నా హిందూ ముస్లింల ఐక్యత సాధించినట్లయితే సగం స్వతంత్ర పోరాటాన్ని సాధించినట్లే. దీనిని సాధించనిచో హిందువులు ముస్లింలు బానిసలమవుతామని పేర్కొన్నాడు. అక్టోబర్ 1936లో 80 మిలియన్ల ముస్లింలు ఉదార అభివృద్ధి వర్గంగా తయారు చేయాలని వారు ఇతర వర్గాలలో కలిసికట్టుగా పని చేసినట్లయితే దేశానికి గొప్ప సేవ చేసిన వారవుతారని పేర్కొన్నాడు.

1937 ఎన్నికలకు ముందు జిన్నా జాతీయ ప్రభుత్వాన్ని కావాలని కోరినాడు. ఆత్మ గౌరవాన్ని కోరే భారతీయుడు కూడ,విదేశీ ఆధిపత్యాన్ని సహించడని పేర్కొన్నాడు. ఎన్నికల తరువాత లీగ్ కాంగ్రెస్ సంకీర్ణ ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేయవచ్చునని ఊహించినాడు. జూలై 1937లో అబ్దుల్ కలామ్ ఆజార్ మరియు ఖాలీ క్వాజామాన్ లీగ్ సభ్యులకు ఒక సూచన చేయడం. జరిగినది. కేబినెట్లో లీగ్ ఒక ప్రత్యేక వర్గంగా పని చేయలేదని పేర్కొన్నారు. కాని ఈ అంశంలో చర్చలు విఫలమైనవి. ఆజాద్లీగ్ సభ్యులు తమ అంతర్మాత ప్రభోదానుసారంగా మతపరమైన అంశాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని ఓటు చేయడాన్ని వ్యతిరేకించినాడు.చర్చలు విఫలమైన తరువాత అజాద్ ఉత్తర్ ప్రదేశ్ కేబినెట్లో ఇద్దరు లీగ్ సభ్యులను మంత్రులుగా నియమించవలసినదిగా కోరినాడు. కాని నెహ్రూ ఒకరి కంటే ఎక్కువ తీసుకోవడానికి అంగీకరించలేదు. ఈ విషయంలో అజాద్ బాధపడటం జరిగినది. జనవరి 1937 ఉన్నా నెహ్రూకు ఉత్తరం వ్రాయడం జరిగినది. దానిలో జిన్నా భారతదేశంలో రెండు శక్తులు పని చేయుచున్నాయని పేర్కొన్నాడు. ఒకటి బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యవాదం, రెండవది భారత జాతీయవాదం, కాంగ్రెస్ ప్రాతనిధ్యంలో నడిచేది అని పేర్కొన్నాడు. ఈ విధంగా లీగ్ ఒక రాజకీయ శక్తిగా పనిచేయలేదు. అంతేకాక నెహ్రూ ఖాలీ క్వాజామాన్ హిందూ ముస్లింల సమస్య మేధావులకు భూస్వాములకు మాత్రమే వచ్చిన సమస్య వారి యొక్క ఉద్దేశంలో ముస్లింలకు లెజిస్లేచర్లో ప్రత్యేక వర్గంగా ఉంచాలని వారు భావించినారు. కాని నెహ్రూ వారిని విమర్శిస్తూ తాను సామాన్య ముస్లింల జనాభా యొక్క సమస్యలను, దారిద్ర్యాన్ని గూర్చి ఆలోచించినాడని

ముస్లిం నాయకులు కేవలం కౌన్సిళ్ళలో సీట్ల శాతం గూర్చి మాత్రమే ఆలోచించినాడనిపేర్కొన్నాడు. దీనితో జిన్నా బాగా నిరాశ చెందినాడు. దీని ప్రభావం వలన కాంగ్రెస్ లీగ్ సంభాషణలు విఫలమైనాయి.

లక్నో సమావేశంలో అక్టోబర్ 1937 ప్రభుత్వం ఏర్పడిన 3 నెలల తరువాత కాంగ్రెస్ మంత్రివారి ఆఫీస్కి రావటం లో జిన్నా కాంగ్రెస్ను తీవ్రంగా విమర్శించినాడు. వారు కేవలం హిందువులకు అనుగుణమైన విధానాన్ని అనుసరిస్తున్నాడనియు, ఇది ముస్లింలకు న్యాయం చేకూర్చలేదనియు పేర్కొన్నాడు. ఏ హిందూ నాయకుడు ముస్లింల సమస్యను పరిగణలోకి తీసుకోలేదు. ముస్లింలు అందరూ కేవలం వ్యవస్థాత్మకమైన కృషి సల్పడం ద్వారానే అధికారంలోకి వచ్చే అవకాశం కలదని పేర్కొన్నాడు.

10.6 జిన్నా ద్విజాతి సిద్ధాంతం:

లక్నో సమావేశం తరువాత జిన్నా ద్విజాతి సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించినాడు. దీని ప్రకారం రెండు జాతులు ఎల్లప్పుడు ఒకరిని ఒకరు ఎదుర్కొంటూనే ఉన్నారు. ప్రతి ప్రోవిన్స్లోను ను ప్రతి నగరంలోను ప్రతి గ్రామంలోను వారి మధ్య తేడాలు ఉన్నాయి.

కాంగ్రెస్ పరిపాలన యొక్క అనుభవం తరువాత ఉన్నా అధిక సంఖ్యాకుల పాలన అంటే కాంగ్రెస్ పాలన అని ఉన్నా అభిప్రాయపడినాడు. అంతేకాక ఇది హిందూపాలన అని కూడ అభిప్రాయపడినాడు. 1937 అక్టోబర్లో అధిక సంఖ్యాక వర్గానికి చెందినవారు. స్పష్టంగా హిందూస్థాన్ హిందువులకు అని నిరూపించడం జరిగినది. జిన్నా అభిప్రాయంలో నెహ్రూ కాంగ్రెస్ యొక్క కార్యక్రమాన్ని రూపొంది ముస్లిం జనాభాను కలిసి వారికి తెలియచేయడం జరిగినది. ఇది ముస్లింలీగ్కు పెద్ద సమస్యగా తయారైనది.

1938లో నెహ్రూ జిన్నాకు వ్రాసిన లేఖలో ముస్లింల యొక్క ప్రధాన సమస్య లేవనే విషయం తనకు స్పష్టంగా తెలియదని పేర్కొన్నాడు. వివాదానికి కారణమేమనే విషయం తనకు తెలియదని పేర్కొన్నాడు. జిన్నా దానికి సమాధానంగా ముస్లింలు అనుభవిస్తున్న బాధలు నిజమైనవనియు వాటిని గురించి ఆశ్చర్యాన్ని కల్గిస్తుందని పేర్కొన్నాడు. తరువాత జిన్నా కాంగ్రెస్ పాలస ప్రోవిన్స్ లో కొనసాగినట్లయితే సివిల్వార్ తప్పదని తమ సైన్యాన్ని తయారు చేస్తున్నాననియు దెబ్బకు దెబ్బతీయడం ఖాయమని పేర్కొన్నారు. గాంధీ పేర్కొన్న అహింసా పోరాటాన్ని విమర్శించడం జరిగినది. గాంధీ జిన్నాడు వ్రాసిన లేఖలో లక్నో ఉపన్యాసం కేవలం కాంగ్రెస్ మీద యుద్ధాన్ని ప్రకటించినట్లుగా ఉందని వ్రాసినాడు. జిన్నా దానికి సమాధానంగా ముస్లింలు తమని రక్షించుకోవడానికి చేసిన ప్రయత్నమని పేర్కొన్నాడు.

అక్టోబర్ (October) 1938లో జిన్నా కాంగ్రెస్ మంత్రుల పశుప్రాయమైన అణచివేసే ధోరణిని లీగ్ పట్ల వ్యవహరించడం. జరుగుతున్నది. తాను రాజ్యాంగ వాదాన్ని సమర్థించినాననియు తనకు కాంగ్రెస్ అనుసరించిన రాడికల్ విధానం నచ్చలేదని పేర్కొన్నాడు. ఈ ధోరణికి వ్యతిరేకంగా ఉన్నా ప్రత్యక్ష చర్యకు పూనుకోవలసిన ఆవశ్యకత కలదని పేర్కొన్నాడు. దీనిని ఫజుల్క్, సికిగీదర్ హయత్ ఖాన్, సమర్థించినాడు. లీగ్ దీని కోసమై ఒక ప్రత్యేక కమిటీని ఏర్పాటు చేయడమైనది. దీని ద్వారా కాంగ్రెస్ పాలిత ప్రోవిన్సులలో ముస్లింల యొక్క సమస్యలను అధ్యయనం చేయవచ్చునని భావించినారు. ఈ కమిటీలు ఫిరాపూర్ రిపోర్టు మరియు షరిఫ్ రిపోర్టును పరిశీలించినది. ఈ రిపోర్టు పూర్తిగా కాంగ్రెస్ పాలన గూర్చి చేసిన విమర్శలే అప్పటి వైస్రాయ్ వీటిపై న్యాయపరమైన

విచారణను చేయవలసినదిగా కోరినాడు. కాంగ్రెస్ పాలనకు వ్యతిరేకంగా ఉంది అనే విషయం నిరూపించడం జిన్నాకు సాధ్యం కాలేదు..

కాని, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం ముస్లింలీగ్ కు సానుభూతి వైఖరిని ప్రదర్శించడం జరిగినది. బ్రిటీష్ వారు వారి పరిపాలనను బాగుగా సమర్ధించడం జరిగినది.

1939లో జిన్నా ఒక ప్రకటనను చేయడం జరిగినది. అధికారాన్ని ముస్లింలకు ముస్లిమేతరులకు చెరినగం పంచుకోవాలనియు ముస్లిం భారతదేశం ముస్లింమేతర భారతదేశంగా ఉండాలని భావించినాడు. జిన్నా హిందూ సామాజిక వ్యవస్థను నిశితంగా విమర్శించడం జరిగినది. డిసెంబర్ 22, 1939ని విముక్తి దినంగా పండుగ చేసుకోవడం జరిగినది. ఏడు ప్రోవిన్సులలో మంత్రులు రాజీనామా చేయడం జరిగినది. దీనితో వారు కాంగ్రెస్ యొక్క ఆధిపత్యం నుండి విముక్తి పొందినారనియు వారికి సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ కాంగ్రెస్ నుండి లభ్యమైనట్లుగా భావించినాడు.

నవంబర్ 1939లో జిన్నా వినితి వైస్రాయ్కి రాజ్యాంగ సంస్కరణలను హిందువులకు ముస్లింలకు ఆమోదయోగ్యం కాకుండా చేయరాదని పేర్కొన్నాడు. విని త్అని ముస్లింల యొక్క భావాలకు తగిన విలువ ఇవ్వలేదని జిన్నా భయరహితంగా తెలియచేసినాడు. జిన్నా ఏప్రియల్ 1940లో పార్లమెంట్ 80 మిలియన్ల ముస్లింల సబ్జెక్టను రాజ్యాంగం రూపంలో తీసుకొని వచ్చినట్లయితే శాంతియుతంగా తమ జీవనం కొనసాగించవచ్చునని భావించినాడు. దీని వలన ముస్లింలకు నూతన శక్తి వస్తుందని జిన్నా సంతృప్తి పడినాడు. ఇది విలో శక్తిని కూడ ఇచ్చినది. ఈ శక్తి పాకిస్తాన్ ఆవిర్భావానికి ఆధారభూతమైనది.

1939లో ముస్లిం విద్యార్థులు పాకిస్తాన్ స్థావనకు ఆసక్తిని కన్పరచడం జరిగినది. ఈ కోర్కెను జిన్నా అంగీకరించినాడు. మార్చి 26, 1940లో ముస్లింలీగ్ పాకిస్తాన్ తీర్మానాన్ని ఆమోదించడం జరిగినది. దీనికి అధికారికంగా తమ మద్దతును తెలియచేయడం జరిగినది, దీనికి రాజ్యాంగ బద్ధమైన ప్రణాళిక ఏది పని చేయదు. ఎక్కడైతే ముస్లింలు సంఖ్యా బలం ఎక్కువగా ఉన్నాయో ఆ ప్రాంతాలకు ఉత్తర పశ్చిమ మరియు తూర్పు రాష్ట్రాలకు సర్వం సహధికార సార్వభౌమాధికారం ఇవ్వవలసినదిగా కోరినాడు. జిన్నా అభిప్రాయంలో ముస్లింలు అల్ప సంఖ్యాక వర్గాలకు చెందిన వారని పేర్కొనుట తప్పు, వారు ఆ వర్గాలకు చెందరు. వారు మొత్తం ఒకే జాతిగా ఉన్నారు. హిందువులు ముస్లింలు రెండు వేర్వేరు మత తరహాలకు చెందివారు. రెండు భిన్నమైన నాగరికతలకు చెందినవారు. వారు హిందువులతో వివాహ సంబంధాలు కలుపుకొనేవారు కాదు, కలిసి భోజనాలు చేయరు. వారి చరిత్ర వేరు, పురాణాలు వేరు. వారి నాయకులు వేరు. ఈ రెండు జాతులు కలిసి బ్రతకడం సాధ్యం కాదు వారు. ఒక రాజ్యంగా ఉంటే అనుకొని ఉపద్రవాల సంభవించే అవకాశం ఉంది.

భారతదేశంలో ప్రధాన సమస్య మతపరమైనది కాదు. అంతర్జాతీయమైనది. భారతదేశంలో కూడ రెండు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి కల్గిన జాతి రాజ్యాలుగా చేయాలని భారత ఉపఖండం ఒకటిగా ఉంది. మిగిలిన ప్రపంచ రాజ్యాలను చూసినట్లయితే. బాలన్ పెనిన్సులాలో 8 సార్వభౌమ రాజ్యులుగా విభజన పొందడం జరిగినది. అదే విధంగా భారతదేశం రెండు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి పొందిన రాజ్యాలుగా విభజన పొందగలవని పేర్కొన్నాడు.

కాంగ్రెస్ సమర్ధించిన అంకగణిత ప్రజాస్వామ్యం బ్రిటన్లో విజయవంతమైనది. బ్రిటన్ ఒకే రాజ్యంగా ఉంది. భారతదేశంలో ప్రభుత్వం హిందువుల ఆధిక్యతతో ఉంది. బ్రిటన్లో ప్రభుత్వాలు మార్పు చెందుతూ ఉంటాయి. ఈ రోజు కన్జర్వేటివ్ ప్రభుత్వం, రేపు లిబరల్ ప్రభుత్వం, ఇంకొకసారి లేబర్ ప్రభుత్వం వచ్చేవి. కాని భారతదేశంలో శాశ్విత ప్రభుత్వం ఉంది. అది కేవలం హిందువులతో నడుపబడుచున్నది. కనుక ఈ విధమైన ప్రజాస్వామ్యం భారతదేశానికి పనికిరాదని ఉన్నా అభిప్రాయపడినాడు.

భారతదేశం సమగ్రతకు, ఐక్యతకు ప్రధానకారణం, బ్రిటీష్ వారి పాలన అనియూ తుపాకీ గుళ్ళతో ఈ ఐక్యత సాధ్యమైనదనియు వారి పాలన అంతమైనచో భారతదేశం రెండుగా విభజించే అవకాశం ఉందని పేర్కొన్నాడు..

10.7 జిన్నా - పాకిస్తాన్:

పాకిస్తాన్ తీర్మానంలో స్పష్టత లోపించినది. ఇందులో ఏ ప్రాంతాలు ఉండాలి అనే విషయం మాత్రం స్పష్టంగా వివరించలేకపోయినారు. భారతదేశంలో ఉత్తర పడమర ప్రాంతాలు సింధూ బెలూచిస్తాన్ నార్తు వెస్ట్ ఫ్రాన్టియర్ ప్రావిన్స్ పంజాబ్ కలిపి తూర్పు ప్రాంతంలో బెంగాల్ కలిపి మరియొక సార్వభౌమ రాజ్యంగా ఏర్పడుతుందా లేక ఒకే సార్వభౌమ రాజ్యంగా పాకిస్తాన్ ఏర్పడుతుందా అనే సందేహాన్ని వ్యక్తం చేసినాడు. ఈ అంశం పై ముస్లింలలో ఏకాభిప్రాయం లేదు.

జాతీయ ముస్లింలీగ్ ఢిల్లీలో 1940 ఏప్రియల్ సమావేశం జరిగినది. దీనికి అల్లాబక్స్ సింధ్ ముఖ్యమంత్రి ఆరంభించడం జరిగినది. ఈయన ముస్లిం లీగలు ముస్లింల యొక్క బాధ్యత వహించడం తమ హక్కుగా భావించడం జరిగినది. దీనిని వారు వ్యతిరేకించడం జరిగినది. జాతీయ ముస్లింలు ప్రత్యేకమైన ఒంటరి ప్రాంతాన్ని ఇష్టపడలేదు. వారు అఖండ భారతావనిని కోరడం జరిగింది. భారతదేశం హిందువులకు, ముస్లింలకు జన్మభూమి అని పేర్కొన్నారు.

క్రిప్స్ రాయబారం 1942లో నూతన రాజ్యాంగాన్ని ప్రావిన్సులలో ప్రవేశపెట్టాలని పేర్కొన్నాడు. ఇది భారత యూనియన్కు బయట ఉంటుందనియు వారి యొక్క రాజ్యాన్ని వారు ఏర్పాటు చేసుకోగలరని పేర్కొన్నాడు. సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ అమెరికా వైస్రాయకి ఉన్నా ఉత్తరం వ్రాయడం జరిగినది దీనిలో మేము ముస్లింలు రక్షించుకొనుటకు పాకిస్తాన్ ను అంగీకరించినామని పేర్కొన్నాడు. ముస్లింలీగ్ లో వారికి మెజారిటీ లేదు అంతేకాక ముస్లిం పాలిత ప్రాంతాలలో ఎక్కువ భాగం ట్రిప్స్ రాయబారాన్ని అంగీకరించలేదు.

1942లో క్విట్ ఇండియా ఉద్యమంలో కాంగ్రెస్ యొక్క ప్రధాన ఉద్దేశం దేశంలోని ప్రాంతాలకు స్వతంత్ర్యాన్ని -సముపార్జించడం అని పేర్కొనడం జరిగినది. ఇది బ్రిటీష్ వారికి పెద్ద తలనొప్పిగా తయారైనది. 1943లో ఉన్నా మూడు సంవత్సరాల తరువాత పాకిస్తాన్ తీర్మానమొక్కటే ముస్లింలకు పరిష్కారమని భావించినాడు. ముస్లింలకు ఇది జీవన్మరణ సమస్య అయినది. ఏప్రియల్ 1943లో గాంధీ జైలులో ఉన్నాడు. మీ 1944లో గాంధీ జైలు నుండి విడుదలైన తరువాత తాము ముస్లింలకు, ఇస్లాంకు శత్రువుని కానని పేర్కొన్నాడు. జిన్నా గాంధీని బొంబాయిలో కలవడానికి ఇష్టపడినాడు.

కాని శ్యాంప్రసాద్ ముఖర్జీ హిందూ మహాసభ నాయకుడు గాంధీని జిన్నా కలవడానికి ఇష్టపడలేదు. జయకర్ కూడా ఈ విషయంలో కూడా గాంధీని జాగరూకునిచేసినాడు. జిన్నా గాంధీతో జరిపిన చర్చలలో పాకిస్తాన్ కావాలనే విషయంలో మార్పులేదు. ఈ చర్చల చివరిలో సి. రాజగోపాలాచారి ప్రతిపాదనను చర్చించడం జరిగినది. దీని ప్రకారం ఉత్తరం పడమర మరియు తూర్పు భారతదేశంలో ముస్లింలు అత్యధిక సంఖ్యాకులుగా ఉన్నారు. ఈ ప్రాంతాలలో ఫైలిసైట్ నిర్వహించడం జరిగినది. ఇది వయోజన ఓటింగ్ ద్వారా నిర్వహించడం, ప్రత్యేక రాజ్యాన్ని ఏర్పాటు చేయటం మొదలైనవి. గాంధీ ప్రత్యేక రాజ్యం భారత సమాఖ్యలో ఉండి విదేశీ వ్యవహారాలు రక్షణ మరియు అంతరంగిక సమాచారాలు, కస్టమ్స్ మరియు కామర్స్ శాఖలు ఉమ్మడి ప్రయోజనాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని నడపబడతాయని పేర్కొన్నాడు. ఇది బ్రిటీష్ వారు భారతదేశాన్ని వదలి వెళ్ళే వరకుననియు వారు వెళ్ళిన తరువాత పాకిస్థాన్ మరియు ఇండియా అనే రెండు స్వతంత్ర రాజ్యాలు ఏర్పడతాయని ఇది లాహోర్ తీర్మానం యొక్క సారాంశం. అక్టోబర్ 1944లో హిందూ ముస్లిం సమస్యకు ఒకే ఒక పరిష్కారం భారతదేశాన్ని రెండు సార్వభౌమాధికార రాజ్యాలుగా విభజించడం అని అభిప్రాయపడినాడు.

1946 ఎన్నికలలో ముస్లింలీగ్ 30 స్థానాలను పూర్తిగా సెంట్రల్ లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీకి ఎన్నిక కావడం జరిగినది.. దాదాపుగా అన్ని ప్రావిన్సులో 492కు 425 సీట్లను గెలుచుకోవడం జరిగినది. అవి ముస్లింలకు కేటాయించబడినవి. ఈ సీట్లని పాకిస్తాన్ స్థాపనను ఆధారం చేసుకొని గెలిచినవే ఈ సంఘటన జిన్నాకు ఊతమిచ్చినది.

1946లో కేబినెట్ మిషన్ సరళ సమాఖ్యపై తన దృష్టిని సారించడం జరిగినది. కేంద్రానికి పరిమిత అధికారాలు ఇవ్వడం జరిగినది. ప్రావిన్సులను మూడు వర్గాలుగా విభజించడం జరిగినది. హిందువులు ముస్లింలు ఎక్కువ జనాభా ఉన్నారు. 'మూడవ స్థాయి' ఇరువురు సమానంగా ఉన్నారు. కాంగ్రెస్ ముస్లింలీగ్ ఇరువురు కొన్ని అభ్యంతరాలతో ఈ కెబినెట్ మిషన్ ఎంప్రణాళికను అంగీకరించడం జరిగినది. నెహ్రూ దానికి కొన్ని అభ్యంతరాలు తెలియచేయడం జరిగినది. పెతిక్ లారెన్స్ భారత ప్రధాన కార్యదర్శి హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్స్ లో జూలై 1946లో భారత రాజ్యాంగ సభ గూర్చి వ్యాఖ్యానించడం జరిగినది. జిన్నా నెహ్రూ. చేసిన వ్యాఖ్యలకు తీవ్ర అభ్యంతరం తెలియచేసి కేబినెట్ ప్లాన్ను వ్యతిరేకించి రాజ్యాంగ సభను లీగ్ సభ్యులను బహిష్కరించమని – కోరినాడు.

జులై 1946లో జిన్నా శాంతి పూర్వక ఒప్పందానికి రావడం లీగ్ పరిమిత పాకిస్తాన్కు తన అంగీకారాన్ని తెలియచేయడం జరిగినది. దాని ప్రకారం రక్షణ, విదేశీ వ్యవహారాలు, సమాచార వ్యవహారాల శాఖలను యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియాకు ఎం అప్పగించడం జరిగినది. లీగ్ ఒక వైపు పాకిస్తాన్ వైపు దృష్టిని సారిస్తూనే రెండవ వైపు బ్రిటీష్ పాలన నుండి దాస్య విముక్తి సాధించాలని మరియు భవిష్యత్తులో హిందూ ఆధిపత్యం నుండి తమని కాపాడుకోవాలనే అంశాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొనుట జరిగినది. 1946లో అఖిల భారత కాంగ్రెస్ కమిటీ కేబినెట్ మిషన్ ప్రణాళికను అంగీకరించడం జరిగినది. కాని జిన్నా అప్పటికే ఇది చాలా ఆలస్యమైనదనియు లీగ్ ఎప్పటికీ పాకిస్తాన్ విషయంలో తన నిర్ణయాన్ని మార్చుకోదనియు పేర్కొన్నాడు..

1946 ఆగస్టులో వైస్రాయ్ నెహ్రూను ఇన్దరమ్ గవర్నమెంట్ను కేంద్రంలో ఏర్పాటు చేయమని ఆహ్వానించడం జరిగినది. దీనిలో ముస్లింలీగ్ సభ్యుల నాయకత్వంలో చేయడం జరిగినది.

నియాఖత్ ఆలీఖాన్ భారతదేశం రెండు రాజ్యాలు కావాలనియు ఆపద్ధర్మ ప్రభుత్వంలో నెహ్రూ నాయకత్వాన్ని వారు అంగీకరించలేదు. వారికి ఉమ్మడి సమిష్టి బాధ్యతలేదని పేర్కొన్నాడు. ఘజనఫర్ ఆలీఖాన్ మొదలైనవారు ఆపద్ధర్మ ప్రభుత్వంలో చేరడానికి ప్రధాన కారణం పాకిస్తాన్ అనే లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి. డిసెంబర్ 9న రాజ్యాంగ సభ మొదటిసారి సమావేశమైనప్పుడు లీగ్ సభ్యులు హాజరు కాలేదు.

మౌంట్ బాటన్ గవర్నర్ జనరల్ చివరకు ఒక నిర్ణయానికి రాక తప్పలేదు. ఈ సమస్యకు ఒకేఒక పరిష్కారం దేశవిభజన ద్వారానే సాధ్యమౌతుందని అభిప్రాయపడినాడు. మౌంట్బాటన్ ప్రణాళిక జూన్ 1947లో దేశవిభజనకు రూపుదిద్దుకొన్నది. ఈ విధంగా సైయ్యద్ అహమ్మద్ ఖాన్ మరియు ఇక్బాల్ ఆశయాలతోపాలుగా 1940 లీగ్ తీర్మానం వాస్తవంలోకి వచ్చినది. అధికారాన్ని బదిలీ చేయడం ద్వారా ఆగస్టు 15,1947లో పాకిస్తాన్ ఆవిర్భవించినది.

మౌంట్‌బాటన్ భారత్ పాకిస్తాన్ డొమీనియన్లకు మొదటి గవర్నర్ జనరల్ కావాలని అనుకొన్నాడు. నెహ్రూ దానికి తన అంగీకారాన్ని తెలియచేసినాడు. కాని జిన్నా దానికి అంగీకరించలేదు. జిన్నా పాకిస్తాన్ మొదటి గవర్నర్ జనరల్ అయినాడు. జిన్నా తన జీవిత కాలంలో పాకిస్తాన్‌ని చూస్తానని అనుకోలేదు. చివరకు తన కలను నిజం చేసుకోవడం జరిగినది. జిన్నా పాకిస్తాన్ మతాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని ఆవిర్భవించిందని అభిప్రాయపడినాడు. పాకిస్తాన్ రాజ్యాంగం కూడా ఇస్లాం రాజ్యాన్ని అంగీకరించినది.

జిన్నా ఆర్థిక వ్యవస్థలో కూడ ఇస్లాం భావాలను ప్రవేశపెట్టినాడు. జూలై 1948లో జిన్నా మరణించే వరకు పాశ్యాత్య ఆర్థిక వ్యవస్థ అనేకమైన అపరిష్కృతమైన సమస్యలను సృష్టించినదనియు దీనివలన రెండు ప్రపంచ యుద్ధాలు వచ్చినవి అని అభిప్రాయపడినారు. ఇప్పటి పాశ్చాత్య ఆర్థిక సిద్ధాంతం పాకిస్తాన్ కు పనికి రాదన్నాడు.

జిన్నా స్వతహాగా మతపరమైన భావాలు కల్గినవాడు కాదు. ఈయన ఒక రాజకీయవేత్త ఈయన కొంత కాలం భారతజాతీయవాదిగా ఉన్నాడు. తరువాత బ్రిటీష్‌కు సామ్రాజ్యవాదుల యొక్క విభజించు పాలించు విధానాన్ని సమర్ధించినాడు

14.8 సారాంశము

గోఖలే జిన్నా మీద చాలా ఉన్నతమైన అభిప్రాయం కలదు. ఈయన హిందూ ముస్లింల ఐక్యతకు రాయబారి వలే పనిచేయగలడని పేర్కొన్నాడు. జన్నా చాకచక్యం కల్గిన భయరహితమైన న్యాయవాది. 1910 లో జిన్నా ఇంపీరియల్ కౌన్సిల్‌కు ముస్లిం ఎలక్టోరేట్ ద్వారా బోంబాయి నియోజక వర్గానికి ఎన్నికైనాడు. అఖిల భారత ముస్లింలీగ్ స్థాపన 1906లో జరిగినది. దీని యొక్క తొలి సమావేశం ఆగాఖాన్ నాయకత్వాన ఢాకాలో జరిగినది. జిన్నా ముస్లింలీగ్ సభ్యుడుగా చేరడం మహ్మద్‌అలిని సయ్యద్ నజీర్ హుస్సేన్‌ని అంగీకరింపచేసినాడు. ముస్లింలీగ్ కాంగ్రెస్ ఉమ్మడి కోర్కె స్వపరిపాలన ఇందులో జిన్నా కృతకృత్యుడైనాడు. 1920లో నాగపూర్

కాంగ్రెస్ సహాయనిరాకరణ తీర్మానాన్ని వ్యతిరేకించినాడు. 1921 ఫిబ్రవరి 19 పూనాలో ....గాంధీ ప్రవేశపెట్టిన సహాయనిరాకరణ ఉద్యమానికి ఖాదీ బదులుగా రాజకీయ కార్యక్రమాన్ని ప్రవేశపెటవలసిన ఆవశ్యకత కలదని పేర్కొన్నాడు. 1924 మహమ్మదాలీ జిన్నా మడ్డిమాన్, కమిటీ సభ్యుడుగా నియమించబడినారు. ఈయనతో పాటుగా నెహ్రూపరంజన్ పాయ్ శివస్వామి అయన్నార్ మొదలైన వారు ద్వంద్వ ప్రభుత్వాన్ని నిలిపి చేయవలసినది. కోరినారు. జిన్నా యొక్క "రాజకీయ స్థాయి చాలా ఎక్కువ జిన్నా విజయవంతుడైన న్యాయవాదిగా, రాజకీయవేత్తగా పేరు ప్రతిష్టలు సంపాదించినాడు. ఎడ్విన్ మాటింగ్ సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ జిన్నాను ప్రశంసిస్తూ వ్రాసినారు. 1924 లో సెంట్రల్ అసెంబ్లీలో మోతిలాల్ నెహ్రూ స్వరాజ్ పార్టీ అనుగుణంగా జిన్నా ఓటు వేసినారు. జిన్నా మోతీలాల్ నెహ్రూకు అనుగుణంగా ఉన్నప్పుటికి పూర్తి అధికారం లేక మోతిలాల్‌కు కేవలం సలహా ఇచ్చేవాడు. 1928వ సంవత్సరంలో మోతీలాల్ నెహ్రూ తన రిపోర్టులో భారతదేశానికి డోమినియన్ స్టేస్ ఉండాలని పేర్కొన్నాడు. బలహీన వర్గాలకు రాజ్యంగపరమైన సంరక్షణను ఇవ్వవలెననియం, లెజిస్లేచర్‌లో ముస్లింలకు పెద్ద మొత్తంలో ప్రాతినిధ్యాన్ని వారి యొక్క సంఖ్యా ప్రాతిపదికపైన వారికి స్థానాలను కేటాయించాలని పేర్కొన్నాడు. అఖిలపక్ష సమావేశంలో ఈ రిపోర్టు పరిశీలించడానికి జయకర్ సెంట్రల్ లెజిస్లేవర్లో ముస్లింలకు 25% లీగ్ తరపున జిన్నా33.1/3% వంతు కావాలని పేర్కొన్నాడు. ఈ ఒక్క అంశం వలన జిన్నా 14 అంశాల ఫార్ములా తను రూపొందించినాడు. ఈ 14 సూత్రాల ఫార్ములాను 1929లో కాంగ్రెస్ విశితంగా విమర్శించడం జరిగింది. 1935లో జిన్నా హిందూ ముస్లింల ఐక్యత సాధించినట్లయితే సగం స్వతంత్ర పోరాటాన్ని సాధించినట్లే. లక్నో సమావేశం తరువాత జిన్నా ద్విజాతి సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించాడు. 1939లో ముస్లిం విద్యార్థులు పాకిస్థాన్ స్థాపనకు ఆసక్తిని కనపరచడం జరిగింది. ఆ కోర్కెను జిన్నా అంగీకరించినారు. జులై 1946లో జిన్నా శాంతి పూర్వక ఒప్పందానికి రావడం లీగ్ పరిమిత పాకిస్థాన్కు తన అంగీకారాన్ని తెల్పడం జరిగినది. జిన్నా పాకిస్థాన్ మొదటి గవర్నర్ జనరల్ అయినాడు. జిన్నా ఆర్థిక వ్యవస్థలో కూడా ఇస్లాం భావాలను ప్రవేశపెట్టినాడు. జిన్నా స్వతహాగా మతపరమైన భావాలు కల్గినవాడు కాదు. ఈయన ఒక రాజకీయవేత్త. ఈయన కొంతకాలం భారత జాతీయవాదిగా ఉన్నాడు.

10.9 నమూనా ప్రశ్నలు

1. జిన్నా దిజాతి సిద్ధాంతాన్ని వివరించండి?

2. హిందూ ముస్లిం ఐక్యతకు జిన్నా ఏ విధంగా పాటుపడినాడో తెలుపుము?

10.10 చదువదగిన గ్రంథాలు:-

1.	Modern Indian Political Thought	:	Sankar Ghosh
2.	Modern Indian Political Thought	:	V.P. Varma
3.	Speeches and Writings of Mr. Jinna	:	Ed Jamiluddin Ahmad
4.	Divide and Quit	:	Pendred Moon
5.	Indian Muslims	:	Ram Gopal
6.	Pathweay to Pakistan	:	Khallquzz Aman

డా।। యల్. శారద

పాఠం - 11
డా॥ బి. ఆర్. అంబేద్కర్

11.0 లక్ష్యం :-

మైనారిటీ వర్గ నాయకుడిగా అంబేద్కర్‌కి ఉన్న విశిష్ట స్థానాన్ని గూర్చి, కుల వ్యవస్థ అభివృద్ధి కొరకు, షెడ్యూల్డ్ కు బాగు కొరకు, అంటరానితనాన్ని రూపుమాపుటకు ఆయన ప్రతిపాదిచిన రాజ్య సామ్యవాద లక్షణాలను గూర్చి తెలుసుకోవటం పాఠం యొక్క లక్ష్యం.

పాఠ్యాంశ విషయసూచిక:-

11.0 లక్ష్యం
11.1. పరిచయం
11.2. సంగ్రహ జీవిత విశేషాలు - రచనలు
11.3. అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థ భావాలు
11.4. అంబేద్కర్ మైనారిటీలు, అల్ప సంఖ్యాక వర్గాలు
11.5. అంబేద్కర్ రాజకీయ భావాలు విశ్లేషణ
11.6 అంబేద్కర్ లౌకికవాదం
11.7. అంబేద్కర్ ప్రతిపాదించిన రాజ్య పామ్యవాద లక్షణాలు
11.8. సారాంశము
11.9. మాదిరి ప్రశ్నలు
11.10. ఆధార గ్రంధాలు

11.1. పరిచయం

భారత రాజ్యాంగ రచయిత అంబేద్కర్ గొప్ప విద్యావేత్త, సర్వశాస్త్రి విశారదుడు. న్యాయశాస్త్రం, మానవ శాస్త్రం, రాజని శాస్త్రం, అర్ధ శాస్త్రం ఆయన ఆసక్తితో అధ్యయనం చేశాడు.

11.2 సంగ్రహ జీవిత విశేషాలు - రచనలు :-

డా॥ భీమ్‌రామ్ రామ్‌జీ అంబేద్కర్ 1891వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 14వ తేదీన మహారాష్ట్రలోని మెహో గ్రామంలో జన్మించాడు. తండ్రి రాంజీ, తల్లి భీమాబాయి. తల్లిదండ్రులు అతనికి పెట్టిన పేరు భీమారావు, స్కూల్లో రికార్డులను బట్టి అతన ఇంటిపేరు అంబావదేకర్. అంబేద్కర్ గురవు గారు ఆ పేరును తన ఇంటి పేరు మీదుగా అంబేద్కర్‌గా మార్పించారు. పేరుతోనే అంబేద్కర్ ప్రసిద్ధుడయినాడు. అంటేద్కర్ సతారా గ్రామం మంచి తన ప్రాథమిక విద్యను ప్రారంభించాడు. 190 సంవత్సరములో మెట్రిక్, 1912లో బి.ఏ. విద్యను పూర్తి చేశాడు.

తదనంతరము బరోడా మహారాజు సహాయంతో ఉన్నత విద్య నిమిత్తము అమెరికా వెళ్ళాడు. 1915లో యం.ఏ. పూర్తి చేసి 1921లో లండన్‌లో యం.ఎస్.సి. డిగ్రీ పొందారు. 1923వ సంవత్సరము ఆర్థిక శాస్త్రములో డాక్టరేట్ పట్టాను పొందారు. ఇదే సంవత్సరములో బార్ ఎట్‌లా అయినాడు.

1952 కొలంబియా విశ్వవిద్యాలయం నుండి "డాక్టర్ ఆఫ్ లాస్" బిరుదంతో డిగ్రీ పొందారు. 1953లో ఉస్మానియ విశ్వవిద్యాలయం నుండి "డాక్టర్ ఆఫ్ లెటర్స్" బిరుదంతోను ఘన సత్కారాలను పొందాడు. రాంజీ పూర్వీకులు కొంకణ ప్రాంతాన చెందినవారు. రత్నగిరి జిల్లాలోని మంజున్డు 5 మైళ్ళ దూరంలో వున్న 'అంబాడదే' రాంజీ వంశీయుల స్వగ్రామం. కుటుంబానికి ఆ గ్రామంలో ఒక ప్రత్యేక గౌరవం ఉండేది. ప్రతి ఏటా జరిగే గ్రామదేవత ఉత్సవాలకు ఉపయోగించే పల్లకి వి ఇంటనే ఉంచేవారు. అంబేద్కర్ తాతగారైన మాలోజీ సక్పాల్ 'మహర్షి' కులానికి చెందినవాడు. నిమ్నజాతి కులాలన్నింటిలో 'మహర్లు' కొంత సాహసవంతులుగా కనిపిస్తారు. అంబేద్కర్కు బాల్యదనలో తన పదిహేనవ ఏట వివాహము జరిగింది. అవి బాల వివాహాలు ఆచరణలో ఉన్న రోజులు. మెట్రిక్ పాసయిన కొద్ది రోజులకే అంబేద్కరు వివాహము జరిగింది. 1935లో అంబేద్క మొదటి భార్య మరణానంతరము, మరల 1948లో బ్రాహ్మణ కులానికి చెందిన డా॥ శారదను ద్వితీయ వివాహం చేసుకొన్నాడు.

అంబేద్కర్ రచనలు:-

అంబేద్కర్ రాజకీయవేత్త మాత్రమే కాదు, మంచి పరిశోధకుడు, బహుగ్రంథకర్త. తాను తలపెట్టిన కార్యక్రమానికి అనువుగా భారతీయ శాస్త్ర పురాణాలను పరిశీలించి అనేక విషయాలను అధ్యయనం చేశాడు. ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య విజ్ఞానాలను అవగాహన చేసుకొని సిద్ధాంతీకరించాడు. ఆర్థిక శాస్త్రం, రాజకీయ శాస్త్రం ఆయనకు అభిమాన పాత్రమైన విషయాలు. ఆయన రచనలన్నీ ఇంగ్లీషు భాష లోనే వున్నాయి. ఆయన రచనలు ఈ విధంగా ఉన్నాయి.

1. **ఏనిషియంట్ ఇండియన్ కామర్స్ (1915):-** కొలంబియా విశ్వవిద్యాలయంలొ యం.వి. కోసం వ్రాసిన పరిశోధక వ్యాసం ఇది.

2. **ది ప్రాబ్లెమ్ ఆఫ్ ఎ రూపీ (1922):-** ఇది ఆయన లండన్ స్కూల్ ఆఫ్ ఎకనామిక్స్ కు సమర్పించిన సిద్ధాంత వ్యాసం, దీనికి ఆయనకు డాక్టరేట్ డిగ్రీ లభించింది. దీనిలో అంబేద్కర్ చూపిన తర్క నైపుణ్యమూ, బుద్ధి సూక్ష్మత ఆసాధారణమైనవి. 3.

3. **ప్రావిన్షియల్ డీ సెంట్రలైజేషన్ ఆఫ ఇంపీరియల్ ఫైనాన్స్ ఇన్ బ్రిటీష్ ఇండియా (1923):-** ఇది సిద్ధాంత వ్యాసం దీనికి అంబేద్కర్కు 'డాక్టర్ ఆఫ్ సైన్స్ డిగ్రీ లభించింది.

4. **రేవడ్ గాంధీ అండ్ జిన్నా:-** ఇది మహాదేవ గోవింద రేవడ్ 101వ జయంత్యుత్సవ సందర్భంగా తయారు చేసిన వ్యాసం.

5. **ది ఎవల్యూషన్ ఆఫ్ ప్రావిన్షియల్ ఫైనాన్స్ ఆవ్ బ్రిటీష్ ఇండియా (1925):-** బ్రిటీష్ ప్రభుత్వం భారత దేశంలో అనుసరిస్తున్న దండ నీతిని ఇందులో విమర్శించాడు. మాంటేగ్ చేమ్సుపర్డు సంస్కరణల ప్రసక్తి కూడా ఇందులో వుంది.

6. **ఎన్హిలేషన్ ఆఫ్ కాస్ట్ (1936):-** ఇది వర్ణ వ్యవస్థ పై గొప్ప విమర్శనాత్మక వ్యాసంగా ప్రసిద్ధి చెందింది.

7. **ఫైనాన్సియల్ హిస్టరీ ఆఫ్ బ్రిటీష్ ఇండియా:-** ఈ గ్రంథ రచనకు 1936లో ప్రణాళిక సిద్ధం చేసుకొన్నాడు. కానీ అది అసంపూర్తిగానే వుంది.

8. **థాట్స్ ఆన్ పాకిస్థాన్ (1940):-** ఇది ఉత్తమ శ్రేణి గ్రంథంగా ప్రశంసలు పొందింది. ఇందులో దేశ సమకాలీన పరిస్థితులు చర్చించాడు.

9. **వాట్ హిందూస్ హవ్ డన్ టు ది ఆర్టిల్ బుల్స్ (1943):-** ఈ పుస్తకంలో కొన్ని అధ్యాయాలు మాత్రమే వ్రాశాడు. ఇది అసంపూర్తిగానే వుండిపోయింది.

10. **వాట్ కాంగ్రెస్ అండ్ గాంధీ హేవ్ డన్ టు అన్టచ్ల్స్ (1945):-** ఇది గొప్ప విమర్శనాత్మక గ్రంథం, కాంగ్రెస్‌కు ఆశనిపాతమైన రచన, దళితుల ఓట్లు కాంగ్రెస్కు ఎక్కువగా రాలేదని దీనిలో నిరూపించాడు. గాంధీకి, కాంగ్రెస్‌కు దూరంగా వుండాలని మైనారిటీ వర్గాల వారికి సూచించాడు.

11. **హు వన్ శూద్రాస్ (1946):-** ఈ గ్రంథంలో ఇండో ఆర్యన్ సమాజంలో నాలుగో వర్గం ఏర్పడటానికి దోహదం చేసిన పరిస్థితులను వివరించాడు.

12. **థి ఆన్టేచబుల్స్ (1948):-** బౌద్ధ ధర్మాన్ని అనుసరించిన వారూ, బ్రాహ్మణులచే వెలివేయబడినవారు, అంటరాని వారయ్యారని ఇందులో సిద్ధాంతీకరించాడు..

13 1951 మేలో 'బుద్ధుడు అతని ధర్మ భవిష్యం' అనే విషయం పై కలకత్తా నుండి వెలువడే 'మహాబౌద్ధ పత్రికలో ఒక వ్యాసం వ్రాశాడు. తరువాత అది పుస్తకంగా వచ్చింది.

11.3 అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థ - భావాలు :-

అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థ పై భావాలు ఆయన సామాజిక నేపథ్యం ప్రత్యక్ష ఫలితం, పాశ్చాత్య భావాలైన స్వేచ్ఛా సమానత్వం, సౌభ్రాతృత్వము సంబంధించిన తనకు గల విస్తృతమైన పరిజ్ఞాన ఫలితంగా ఆయన భారతదేశంలో పాతుకుపోయిన కులవ్యవస్థ దోపిడీతత్వాన్ని స్పష్టంగా గుర్తించగలిగాడు. భారతదేశంలో కులవ్యవస్థ జాతీయ ఐక్యతకు, సమైక్యతకు ఆవరోధంగా రూపొందిందని. ఆయన విమర్శించాడు. కులవ్యవస్థ ప్రతిపాదించిన పని విభజన (Division of Labour) సక్రమైనది కాదని ఆయన వాదించాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం కులవ్యవస్థ ప్రతిపాదించిన పని విభజన హేతుబద్ధరహితమయినది, అసమంజన మయినది. అశాస్త్రీయమైనది. కులవ్యవస్థ ప్రతిపాదించిన కర్మ సిద్ధాంతముతో పూర్తిగా ముడిపడి వుంది. కర్మ సిద్ధాంతం వ్యక్తులలో చొరవము నశింపజేసి వారిలో ఆత్మన్యూనతను ప్రేరేపిస్తుంది. కులవ్యవస్థ వ్యక్తులు కులపరంగా సక్రమించిన వృత్తులు తప్ప మరే ఇతర వృత్తులను చేపట్టకుండా నిషేధిస్తుంది. దీని ప్రకారం వ్యక్తులు తమకు ఇష్టం వున్నా లేకున్నా తమ తమ కుల వృత్తులలోని. జీవితాంతము కొనసాగాలి. వారు తమ కుల వృత్తులను విసర్జించేందుకు మార్గమేమీ లేదు. ఈ విధంగా కులవ్యవస్థ ఆర్థికాభివృద్ధికి పెద్ద అవరోధంగా రూపొందింది..

అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థతో పాటు కులవ్యవస్థ ప్రత్యక్ష ఫలితం అయిన అంటరానితనం కూడా తీవ్రంగా నిరసించాడు.. భారతదేశంలో షెడ్యూల్డ్ కులాల వారు అనేక శతాబ్దల నుంచి అనుభవిస్తున్న నికృష్టమయిన పరిస్థితులకు, దుస్థితికి ఈ అంటరానితనమే. ప్రధాన కారణమని ఆయన అనేక సందర్భాలలో ఉద్ఘాటించాడు. అంటరానితనం ఆయా వర్గాల ప్రజల మూర్తిమత్వాన్ని అభివృద్ధి చెందకుండా నిరోధించటమే కాక వారి ఆర్థిక ప్రగతికి కూడా తీవ్రమయిన ప్రతిబంధకం అయ్యింది. అంటరానితనం వల్ల ఈ వర్గ ప్రజలు అనేక పౌర హక్కులను, సౌకర్యాలను కోల్పోవలసి వచ్చింది. కులవ్యవస్థను ఖండించే లేదా నిర్మూలించే ప్రజాభిప్రాయం లేదా యంత్రాగం ఏదీ లేకుండా పోవడం వల్ల ఈ వ్యవస్థ నిరాటంకంగా కొనసాగుతూ వచ్చింది. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం అంటరానితనం సమస్య వర్గ పోరాట సమస్య ఒక వర్గం ప్రజలు మరొక వర్గం ప్రజల పై తలపెట్టే అన్యాయానికి ప్రతీక. అంటరానితనం యదాలాపంగా ఉద్భవించిన వ్యవస్థ కాదు. అయినప్పటికీ ఈ వ్యవస్థకు శాశ్వత స్వభావము వుంది. ఇంకోమాటలో చెప్పాలంటే అంటరాని వారికి ఇతరులకు మధ్య శాశ్వతమైన పోరు సంభవిస్తున్నది. అంబేద్కర్ అభిప్రాయం ప్రకారం అంటరానితనం బానిసత్వానికంటే ఎంతో భిన్నమైనది. ఎంతో ప్రమాధకరమయినది కూడ. బానిసత్వానికి లేని దోపిడీ ప్రవృత్తి అంటరానితనానికి వుంది. అంటరానితనం అవదుల్లేని ఆర్థిక దోపిడీ వ్యవస్థ వంటిది.

దేశ రాజకీయ వ్యవస్థ పై కులవ్యవస్థ ప్రభావాన్ని ఈ క్రింది విధంగా వివరించాడు.

1. కులవ్యవస్థ ప్రభావం చేత ఎన్నికలలో ప్రజలు కుల ప్రాతిపదిక మీరే తమ ఓటు వేయడం జరుగుతుంది. అందుచేత సమర్థవంతమయిన వ్యక్తులు ఎన్నిక చేసే అవకాశం తక్కువ.

2. మెజారిటీ కులం కేవలం తమ జనాభా ఆధారంగా ఎక్కువ శాతం సీట్లు పొందే అవకాశం ఉంది.

3. కొన్ని పరిస్థితుల్లో మైనారిటీ వర్గాల ప్రజలు (ఓటర్లు) మెజారిటీ వర్గ అభ్యర్థులకు తప్పనిసరిగా ఓటు చేయవలసి వుంటుంది.

4. మైనారిటీ వర్గ ప్రజల జనాభా పరిమితం కావటం చేత వారి అభ్యర్థులను మెజారిటీ వర్గ అభ్యర్థుల పై గెలవటం అసాధ్యం.

5. కులవ్యవస్థ ఫలితమయిన అసమానతల వల్ల ఉన్నత కులాలకు చెందిన ఓటర్లు దిగువ కులాలకు చెందిన అభ్యర్థులకు ఓటు వేయడం జరుగదు.

అయితే దిగువ కులాలకు చెందిన ఓటర్లు ఉన్నత కులాలకు చెందిన అభ్యర్థులకు ఓట్లు వేయటం గర్వకారణంగా భావించే అవకాశం వుంది. అందుచేత దిగువ కులాలకు చెందిన అభ్యర్థులు ఎన్నికలలో గెలిసే అవకాశము లేదు.

ఈ విధంగా కులవ్యవస్థ ఒంటరితనం తత్వాన్ని సంతరించుకొనడం కాక ఒంటరితనం ఒక గొప్ప సుగుణంగా చేసింది.

కులవ్యవస్థ పై అంబేద్కర్ ప్రతిపాదించిన భావాలను విమర్శిస్తూ గాంధీ ఈ విధంగా పేర్కొన్నాడు:-

కులవ్యవస్థకు మతంతో ఎటువంటి సంబంధం లేదు. అది కేవలం ఒక ఆచారం (%ఎబర్‌శీఎ%) మాత్రమే. కులవ్యవస్థ ఆధ్యాత్మికత, జాతి అభ్యున్నతికి ప్రమాదకరమని నేను భావించడం లేదు. హిందూ మతంలోని వర్ణ, ఆశ్రమ వ్యవస్థలకు కులవ్యవస్థకు ఎటువంటి సంబంధం లేదు. వర్ణ వ్యవస్థ వ్యక్తుల హక్కులను కాకుండా వారి విధులను నిర్వచిస్తుంది. కులవ్యవస్థ ప్రతిపాదించిన సూత్రాలు మానవ సంక్షేమానికి, వారి మధ్య సత్సంబంధాలు ఏర్పడటానికి దోహదం చేస్తుంది. కులవ్యవస్థ ఏర్పరచిన వృత్తులలో ఆదమం, ఉన్నతం అనే వ్యత్యాసం : లేదు. ఆ వృత్తులన్నీ మంచివే, చట్టబద్ధమయినవే, సమాన హోదా కలిగినవే.

కులవ్యవస్థ వల్ల కలిగే దుష్ట ఫలితాలను దృష్టిలో వుంచుకొని అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థను పూర్తిగా నిర్మూలించాలని (Anititation of Caste) వాదించాడు. కుల నిర్మూలనకు కొన్ని విస్పష్టమయిన కారణాలను ప్రతిపాదించాడు. అవి

1. కులవ్యవస్థ అసమర్థతను అన్ని స్థాయిలలో పెంపొందింపచేస్తుంది.
2. కులవ్యవస్థ ప్రకారం బ్రాహ్మణులు మాత్రమే ఉపాధ్యాయులు, మేధావులు, ఈ భావం సమాజంలో సంస్కరణలను ప్రతిఘటిస్తుంది.
3. కులవ్యవస్థ కేవలం పని విభజన మాత్రమే కాదు. అది వ్యక్తులను విభజిస్తుంది.
4. కులవ్యవస్థ హిందువులను పూర్తిగా అవ్యవస్థీకరణకు గురి చేసింది. వారిని నిర్వీరులను చేసింది.
5. కులవ్యవస్థలో సమాజ వ్యతిరేక భావం వుంది.
6. కులవ్యవస్థ వ్యక్తులలో స్వార్థపరతత్వాన్ని, సంకుచిత భావాన్ని పెంపొందింప చేస్తుంది.
7. కులవ్యవస్థ పాతుకుపోయిన సమాజంలో ఐక్యతను సాధించటం ఆసాధ్యం.
8. కులవ్యవస్థ వ్యక్తులలో విశాల దృక్పథాన్ని, సేవాదృక్పధాన్ని పూర్తిగా నిర్మూలిస్తుంది.
9. కులం, వర్ణం రెండూ ప్రమాదకరమయినవి.
10. కులవ్యవస్థలో హేతుబద్ధతకు తావు లేదు.

ఈ విధంగా అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థ ప్రమాదభరిత స్వభావాన్ని బహిర్గతం చేస్తూ ఆ వ్యవస్థను సమూలంగా నిర్మూలించాలని ఉద్ఘాటించాడు. అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థ, నిర్మూలన పై ప్రతిపాదించిన భావాలు హిందూమత పునాదులను ప్రశ్నిస్తున్నాయి. అయితే ఆయన భావాలు ఎంత వరకు ఆచరణాత్మకం అయ్యేది సందేహస్పదం. అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థ నిర్మూలనకు తాను ప్రతిపాదించిన సూచనలను రాజ్యం అమలుపరచాలని వాదించాడు. ఇది కూడా అసాధ్యమే.

అయితే అంబేద్కర్ ఈ వాస్తవాన్ని గుర్తించ గలిగాడు. కులనిర్మూలనకు తాను ప్రతిపాదించిన సూచనలు అమలుపరచటం సాధ్యంకాదని 'కూడ ఆయన గుర్తించ గలిగాడు. అందుచేత ఆయన తన వాదనలలోని హేతుబద్ధతను గుర్తించి తమ పాత సాంప్రదాయాలను విసర్జించి సమానత్వం, స్వేచ్ఛ, సౌభ్రాతృత్వంల సూత్రాలపై

ఆధారపడిన ఒక నూతన సామాజిక వ్యవస్థను ఏర్పరచాలని హిందువులకు భోదించాడు.

అంబేద్కర్ మైనారిటీలు, అల్ప సంఖ్యాక వర్గాలు:-

భారతదేశంలోని మైనారిటీ వర్గానికి చెందిన నాయకులలో అంబేద్కర్కి అతి ప్రధానమైన, విశిష్టమయిన స్థానం వుంది. మైనారిటీ వర్గ నాయకుడుగా అంబేద్కరు వున్న ప్రాముఖ్యత ప్రజ్ఞాదరణ మరే ఇతర మైనారిటీ వర్గ నాయకులకు లేదనటం అతిశయోక్తి కాదు. అంబేద్కర్ మైనారిటీ వర్గ ప్రజల సంక్షేమం పట్ల కనబరిచిన ఆసక్తి, వారి అభివృద్ధికి ఆయన మేధోపరంగా.. రాజకీయపరంగా చేసిన కృషి ఈ వర్గాల ప్రజల నెల్ల రాజ్యాంగము ప్రదర్శించిన ఆసక్తి కన్నా విస్తృతమైనవి. సమున్నతమైనవని చెప్పటం సమంజనమే. వాస్తవానికి మైనారిటీ వర్గ ప్రజల సమస్య అంటేర్కర్ ప్రతిపాదించిన సామాజిక ప్రజాస్వామ్యం (Social Democracy) ప్రణాళికలో అత్యంత కీలకమైన అంశం. అంబేద్కర్ 1919లో సౌత్ బరో (South Borough) సంఘము ముందు ఇచ్చిన సాక్ష్యం. బొంబాయి శాసన మండలిలో ఆయన చేసిన ఉపన్యాసాలు. 1928లో నియమించిన సైమన్ కమీషన్కు ఆయన అందించిన సహకారం. 1930 – 31లో నిర్వహించిన రౌండ్ టేబుల్ (Round Table Conferences) సమావేశాలలో ఆయన చేసిన ఉపన్యాసాలు, భారత రాజ్యాంగ రచన మొదలైనవి అన్నీ మైనారిటీ వర్గ ప్రజల పట్ల అంటేర్కరు వున్న ఆసక్తి, తపనకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనాలు.

మైనారిటీ వర్గంగా షెడ్యూల్డ్ కులాలను ఉద్ధరించటమే అంబేద్కర్ జీవితాశయం, అయినప్పటికీ ఆయన ఇతర మైనారిటీ వర్గ ప్రజలను నిర్లక్ష్యం చేయటం లేదు. షెడ్యూల్డ్ కులాల పట్ల ఆయన కనపరిచిన ఆసక్తి వారి అభివృద్ధి పట్ల ఆయన ధృక్పధం మైనారిటీ ప్రజల వర్గాలు పై కూడ తీవ్రమైన ప్రభావాన్ని కనబరచాయి. 1945 మే నెలలో బొంబాయిలో చేసిన ఒక ప్రసంగము ద్వారా అంబేద్కర్ మైనారిటీ వర్గ ప్రజల సమస్యల పట్ల, సంక్షేమం పట్ల తన విధానం ఏమిటో స్పష్టం చేశాడు. ఈ ఉపన్యాసంలో అంబేద్కర్ శాసన సభల్లో మైనారిటీ వర్గ ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం కల్పిచటం అనే అంశం పై సుదీర్ఘంగా చర్చించి సంబంధించిన ఐదు సూత్రాలను ప్రతిపాదించారు.

1. మైనారిటీ పాలన సైద్ధాంతపరంగా ఆపాధ్యం, ఆచరణ పరంగా న్యాయ విరుద్ధం.
2. శాసన సభల్లో మైనారిటీ వర్గాలకు కల్పించే సాపేక్షక ప్రాతినిధ్యం, ఆ వర్గం తన పాలనను స్థాపించేటంత విస్తృతంగా వుండరాదు.
3. శాసన సభల్లో స్థానాలను కేటాయించటంలో మైనారిటీ వర్గం, మెజారిటీ వర్గాల ప్రజలకు హాని కలిగించే విధంగా స్థానాల పంపిణీ జరగాలి.
4. ఈ స్థానాల కేటాయింపులో మొత్తం మైనారిటీ వర్గాలు కలిసి సంయుక్తంగా మెజారిటీ వర్గం పై ఆధారపడకుండా –స్వంతగా తమ ప్రభుత్వం ఏర్పరుచుటకు దోహదం చేసే విధంగా వుండాలి.
5. ఈ స్థానాల కేటాయింపులో మైనారిటీ వర్గాలకు స్థానాలు వారి సామాజిక, ఆర్థిక, విద్యా పరిస్థితులకు అనుగుణంగా వుండాలి.

ఈ విధంగా అంబేద్కర్ శాసన సభటి వివిధ వర్గాలకు సమతుల్యమయిన ప్రాతినిధ్యం కల్పించే ఆశయంతో తాను పై 5 సూత్రాలను ప్రతిపాదించాడు.

అంబేద్కర్ కార్యనిర్వాహక విభాగంలో హిందువులతో పాటు, ముస్లింలు, షెడ్యూల్డ్ కులాలకు కూడ ప్రాతినిధ్యం ఉండాలని, వాదించాడు. ఈ ప్రాతినిధ్యం పరిమాణం శాసన సభలలో ఈ వర్గాల పరిమాణంతో సమానంగా వుండాలని అంబేద్కర్ సూచించాడు.. అంబేద్కర్ కేంద్ర – రాష్ట్ర క్యాబినెట్ లో సిక్కులు, తదితర మైనారిటీ వర్గాలకు 1 లేదా 2 స్థానాలను ప్రత్యేకంగా కేటాయించాలని కూడ వాదించాడు. దీంతోపాటు ఆంగ్లో ఇండియన్లు, భారతదేశ క్రైస్తవులకు పార్లమెంటరీ కార్యదర్శుల స్థానాలలో కొన్నింటిని కేటాయించాలని కూడా అంబేద్కర్ వాదించాడు. అంబేద్కర్ చేసిన మరో విప్లవాత్మక మానవ ఏమిటంటే క్యాబినెట్లోని 'మైనారిటీ వర్గాలకు చెందిన మంత్రులను పార్లమెంటులోని ఆయా వర్గాలకు చెందిన ప్రతినిధులు ఎన్నుకోవాలి.

ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలలో సమాజంలోని అన్నీ వర్గాల ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం వుండాలని వాదించాడు. ఈ ఉద్యోగాలలో ఏ వర్గానికి చెందిన ప్రజలకు ఆధిక్యతను కట్టబెట్టరాదని ఆయన ఉద్ఘాటించాడు. చట్టబద్ధత కల్పించాలని కూడ ఆయన పేర్కొన్నాడు. ఈ సందర్భంలో అంబేద్కర్ భారతదేశంలో రాజకీయపరమైన మెజారిటీకి భిన్నమైన, మతపరమైన మెజారిటీ (Communal Majority) ఉద్భవించినదనీ అది శాశ్వతమైనదనీ, స్థిరమైనదని పేర్కొన్నాడు. అంబేద్కర్ రాజ్యాంగ పరిషత్కు సమర్పించిన ఒక విజ్ఞాపన పత్రంలో మైనారిటీ వారి హక్కుల పట్ల ప్రత్యేకమైన ఆసక్తిని ప్రదర్శించాడు.

అంబేద్కర్ భారతదేశంలో పార్లమెంటరీ తరహా కార్య నిర్వాహక వర్గ విధానం ప్రవేశ పెట్టబడటం వల్ల దేశంలోని మతపరమైన మెజారిటీకి శాశ్వతంగా కార్య నిర్వాహక అధికారం సంక్రమించే పరిస్థితి ఉత్పన్నం అవుతుందని వాదించాడు. దీని ఫలితంగా మైనారిటీ ప్రజల జీవితాలకు, స్వేచ్ఛకు, మఖ సంతోషాలకు కీడు కలుగుతుందని కూడ ఆయన భావించాడు. దీనికి కారణం. చూపిస్తూ అంబేద్కర్ పార్లమెంటులో మెజారిటీ సాధించి ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పరచిన రాజకీయపార్టీ మంత్రి వర్గంలో తన పార్టీకి చెందని –వ్యక్తులకు స్థానం కల్పించకపోవడం జరుగుతుంది. అంతేకాక ఈ రాజకీయ పార్టీ పార్లమెంటులో తన మెజారిటీని నిలుపుకోగలిగినంత కాలం మాత్రమే పదవిలో కొనసాగుతుంది. ఈ పద్ధతి మెజారిటీ, రాజకీయ మెజారిటీ అనే ఊహన్ పై ఆధారపడి వుంది. కానీ వాస్తవంలో భారతదేశంలో రాజకీయ మెజారిటీ అని ఏదీలేదు.

ఈ కారణం చేత అంబేద్కర్ భారతదేశానికి అమెరికా కార్యనిర్వాహక నమూనాను ప్రతిపాదించాడు. ఆయన భారతదేశం తన పరిస్థితులకు మైనారిటీ వర్గ ప్రజల అవసరాలకు అనుగుణంగా అమెరికా కార్య నిర్వాహక వర్గ నమూనాను మార్పు చేసి స్వీకరించాలని వాంచించాడు. ఈ విధంగా అంబేద్కర్ పార్లమెంటరీ తరహా కార్యనిర్వాహక వర్గ విధానాన్ని తిరస్కరించాడు. మైనారిటీ వర్గ ప్రజల ప్రయోజనాలను, మెజారిటీ వర్గ ప్రజలతో ఏర్పడిన ప్రభుత్వం కాలరాయకుండా ఉండేందుకే అంబేద్కర్ భారతదేశం, అమెరికా తరహా అధ్యక్షపాలనను ప్రతిపాదించినట్లు గుర్తించవచ్చు. దేశంలోని మైనారిటీలను సామాజికపరమైన, అధికారపరమైన నియంతృత్వం నుంచి పరిరక్షించేందుకు అంబేద్కర్ ఒక అధికారిని నియమించాలని సూచించాడు.

ఈ అధికారికి ఆడిటర్ జనరల్ హెూదాను కల్పించాలని కూడ ఆయన సూచించాడు. దీంతో పాటు కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు మైనారిటీ వర్గ ప్రయోజనం కోసం తగిన విధులను కేటాయించాలని ఆయన ప్రతిపాదించాడు.

1953లో అంబేద్కర్ మైనారిటీ వర్గ ప్రజల సమస్యల పరిష్కారానికి ఒక నూతన ధృక్పరాన్ని ప్రతిపాదించాడు. అంతేకాకుండా అంబేద్కర్ వివిధ రాష్ట్రాలలో నివసించే అల్ప సంఖ్యాక భాషా వర్గాల ప్రయోజన పరిరక్షణకు ప్రత్యేక విధానాన్ని అవలంభించాలని సూచించాడు. ఈ సందర్భంలో ఆయన 1955లో నియమించిన రాష్ట్రాల పునర్విభజన సంఘం తన నివేదికలో పొందుపరచిన ప్రతిపాదనలను తీవ్రంగా విమర్శించాడు. ప్రధానంగా ముఖ్యంగా ఆయన భాషా సూత్రాల ప్రాతిపదికగా రాష్ట్రాలను ఏర్పరచటం వ్యతిరేకించాడు.

ఈ విధంగా అంబేద్కర్ మతపరమైన మెజారిటీ నిరంకుశత్వం నుంచి మైనారిటీ వర్గాల ప్రయోజనాలను పరిరక్షించే అనేక ప్రతిపాదనలను చేశాడు. ఆయన శాసన సభ, కార్యనిర్వాహక వర్గం ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలలో మైనారిటీ వర్గాలకు తగిన ప్రాతినిధ్యం కల్పించాలని ప్రతిపాదించటంతో పాటు పెద్ద రాష్ట్రాల ఆధిక్యత మంచి చిన్న రాష్ట్రాలను పరిరక్షించటానికి తగిన సూచనలను చేశాడు. ఈ దిశలో ఆయన చేసిన ప్రతిపాదనలలో భారతదేశం అమెరికా తరహా కార్యనిర్వాహక వర్గ విధానమును అనుసరించాలని చేసిన సూచన అత్యంత ప్రధానమైనది. ఈ విధానాన్ని అవలంబించటం వల్ల మైనారిటీ వర్గ ప్రజలు సురక్షితంగా జీవించగలరని. కార్యనిర్వాహక వర్గంలో వారికి తగిన ప్రాతినిధ్యం లభిస్తుందని ఆయన పేర్కొన్నాడు. ఈ విధంగా అంబేద్కర్ అమెరికా తరహా కార్యనిర్వాహక వర్గ విధానం దేశంలోని మైనారిటీ వర్గ ప్రజల అవసరాలకు అనుగుణంగా వుందని ఆయన వాదించాడు.

11.5 అంబేద్కర్ రాజకీయ భావాలు - విశ్లేషణ :-

అంబేద్కర్ రాజకీయ సైద్దాంతిక భావజాలం ప్రధానంగా సామాజిక, ఆర్థిక భావజాలం, ఆయన భావజాలానికి సార్వజనీన నిర్వకాలిక గుర్తింపు వుంది. ఆయన రాజకీయ తాత్వికత కాల్పనికమైంది. ఆదర్శపూరితమయినది కాదు. ఆయన అభిప్రాయం. ప్రకారం రాజకీయ, సామాజిక తాత్వికత ప్రధానంగా వ్యక్తులకు సమస్యలకు అవసరాలకు సంబంధించి ఉండాలి. దీనికి అనుగుణంగానే అంబేద్కర్ రాజకీయ తాత్వికత కీలక మానవ సమస్యలకు, అంశాల వ్యక్తీకరణ. ఆయన తాత్వికతలో సిద్ధాంతానికి ఆచరణను అనుసంధానించాడు. ఆయన భావజాలం సమస్యలను పరిష్కరించే, సంఘర్షణలను నివారించే ధృక్పదాన్ని కలిగి ఉంది. అందుచేత సహజంగానే ఆయన తన రాజకీయ భావజాలంలో ఒక భాగంగా వ్యక్తి, సమాజం పట్ల ఒక ప్రత్యేక దృక్పదాన్ని ఏర్పరచుకొన్నాడు. దీనికి అనుగుణంగా ఆయన రాజకీయ తాత్వికతలో వ్యక్తి కేంద్ర బిందువు. అంబేద్కర్ అభిప్రాయం ప్రకారం వ్యక్తి. సమాజం మౌలికమయినవి అయినప్పటికి రాజ్యం (state) ఒక ఆవశ్యక వ్యవస్థ. అందుచేత ఆయన అధాచక వారి కాదు. అంతేకాక ఆయన పాల్స్, హెగెల్ ప్రతిపాదించిన నిరపేక్ష రాజ్యభావనను సమర్థించలేదు. అంతేకాక ఆయన రాజ్యం అతిమం అయ్యింది అనే వాదనను. అంగీకరించలేదు. అంబేద్కర్ రాజ్యాన్ని వ్యక్తులు మంచిని సాధించే సాధనంగా మాత్రమే గుర్తించాడు. అయితే ఆయన సమాజంలో క్రమబద్ధతను, శాంతి భద్రతలను సాధించే సంస్థగా రాజ్యానికి తగిన విలువను ఆపాదించాడు. ఆయన సుస్థిరమయిన రాజ్యాన్ని వాంఛించాడు. రాజ్యం ప్రజల సంక్షేమానికే చట్టాన్ని రూపొందిస్తుంది. కాబట్టి వాటిని గౌరవించటం, శిరసావహించటం, విధేయతను ప్రదర్శించటం కనీస ధర్మం.

అంబేద్కర్ రాజకీయతత్వ విచారాన్ని పరిశీలిస్తే ఆయన ప్రజాస్వామ్యానికి, పార్లమెంటరీ వ్యవస్థకు, సోషలిజానికి, స్థానిక ప్రభుత్వ వ్యవస్థకు కీలక ప్రాధాన్యతను ఇచ్చినట్లు గుర్తించవచ్చు. ఆయనకు ఈ వ్యవస్థల

పై సమగ్రమయిన దృక్పదమే కాక వాటి పట్ల సకారాత్మకమైన, నిర్మాణాత్మకమైన ధృక్పదం వుంది. స్వభావ సిద్దంగా అంబేద్కర్ ఉదార ప్రజాస్వామ్యవాది. ఆయన 'షెడ్యూల్డ్ కులాల పట్ల ప్రత్యేకమైన ఆసక్తిని కనపరచినప్పటికీ, ప్రజాస్వామ్యం, అత్యున్నత ప్రధాన ప్రజాస్వామ్య లక్షణమైన సమానత్వ సూత్రాన్ని విస్మరించలేదు. రక్తపాత రహితంగా ప్రజల సామాజిక, ఆర్థిక జీవితాల్లో విప్లవాత్మకమైన మార్పును ప్రవేశపెట్టి ప్రభుత్వ రూపం, విదానమే ప్రజాస్వామ్యమని అంబేద్కర్ ప్రజాస్వామ్యాన్ని నిర్వచించాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం ప్రజాస్వామ్యం ఒక ప్రభుత్వ రూపమే కాదు. మౌలికంగా ఆది ప్రజల అనుబంధాన్ని. ఉమ్మడి అనుభవాన్ని పెంపొందింపచేసే సాధన, ప్రజాస్వామ్యం వ్యక్తుల పట్ల గౌరవాన్ని అభిమానాన్ని పెంపొందింపజసే ధృక్పదం.

అంబేద్కర్ అభిప్రాయం ప్రకారం లౌకిక ధృక్పరం కలిగిన ప్రజాస్వామ్యమే సంపూర్ణమయిన వాస్తవమైన ప్రజాస్వామ్యం. ఆయన రాజకీయ రంగాలలోనే కాక సామాజిక ఆర్థిక రంగాలలో కూడ ప్రజాస్వామ్యం నెలకొనాలని ఉద్ఘాటించాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం సామాజిక, ఆర్థిక ప్రజాస్వామ్యం రాజకీయ ప్రజాస్వామ్యానికి విడదీయరాని సంబంధం వుందని భావించాడు. అయితే ఈ సూత్రం రాజ్యాంగంలో ప్రతిభింబించలేదని ఆయన గుర్తించాడు.

అంబేద్కర్ అభిప్రాయం ప్రకారం రాజకీయ అధికారం, సామాజిక, ఆర్థిక ప్రగతికి మార్గం. ఈ భావం కారణంగానే అంటేద్కర్ అనగారిన వర్గాలకు ప్రత్యేక నియోజక వర్గాలుండాలని వాదించాడు. అంబేద్కర్ ప్రజాస్వామ్యంలో ఎటువంటి నిరకుశత్వానికి చోటు లేదని ఉద్ఘాటించాడు. ఈ విధంగా అంబేద్కర్ రాజకీయ తత్వ విచారంలో జాన్లాక్ తత్వ విచారం ప్రస్ఫుటంగా ప్రతిబింబిస్తుంది. జాన్లాక్ బాగా అంటిద్కర్ రాజకీయ, ఆర్థిక ఉదారవాదాన్ని సమర్థించాడు. అంబేద్కర్ రాజకీయ భావాలను విశ్లేషిస్తే ఆయన ప్రజాస్వామ్యబద్ధమయిన సామ్యవాదాన్ని సమర్థించినట్లు గుర్తించవచ్చు.

విశ్లేషణ : భారతదేశ రాజకీయాలలో అంబేద్కర్‌కు విశిష్ట స్థానం లభించటానికి రెండు రకాల కారణాలను పేర్కొనవచ్చును. ఒకటి. అంబేద్కర్ భారత రాజ్యాంగ నిర్మాతగా స్వేచ్ఛా, సమానత్వం, సౌభ్రాతృత్వంతో సూచించిన సామాజిక ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థకు, ఆదర్శవంతమయిన సమాజాన్ని ప్రతిష్టించాలని ఆశించాడు. రెండు, అణచివేతకు గురవుతున్న వర్గ ప్రజల విముక్తికి జీవితాంతం ఆయన చేసిన పోరాటం, తన జీవితాంతం సాగించిన ఈ పోరాటంతో అంబేద్కర్ ఒక ప్రత్యామ్నాయ సామాజిక వ్యవస్థను స్థాపించాలని ఆశించాడు. అంబేద్కర్ సూచించిన ప్రత్యామ్నాయ సామాజిక వ్యవస్థ హిందూ తాత్వికతలకు వ్యతిరేకంగా, బౌద్ధ, మార్క్సిస్టు తాత్వికతలను ప్రతిబింబిస్తుంది. అంబేద్కర్ భవిష్యత్తులో మానవాళి బుద్ధుడు, మార్క్స్ ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతాలలో ఒక దానిని అనుసరిస్తుందని ప్రగాఢంగా విశ్వసించాడు. అయితే ఆయన అంతిమంగా మార్క్సిజమ్ కంటే బుద్ధుని సిద్ధాంతాల పై మొగ్గు కనబరచాడు.

అంబేద్కర్ భారతదేశంలోని అణగారిన వర్గాలను ఒకే ఏకీకృత వర్గంగా లేదా ఆర్థిక వర్గంగా పరిగణించలేదు. భారత సామాజిక వ్యవస్థ పై ఆయనకు గల అపారమైన పరిజ్ఞానం కారణంగా అంబేద్కర్ భారత సామాజిక వ్యవస్థ, ప్రధానంగా కుల వ్యవస్థను అనేక భిన్నత్వాలతో మారిన ఒక సామాజిక దృగ్గోచరంగా పరిగణించాడు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం భారతదేశ సమాజం క్రమానుగత శ్రేణి పంథాలలో అనేక వర్గాలుగా విభజితమైంది. అందుచేత ఈ సమాజంలో ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ మనుగడకు జీవసరమైన సమానత్వం, సౌభ్రాతృత్వం భావాలు

వృద్ధి చెందలేవు. కులవ్యవస్థ కేవలం ఒక పని విభజన మాత్రమే కాదు. ఈ వ్యవస్థ. సామాజికాహార ప్రాతిపదిక మీద కార్మికులను శ్రేణిత్వం పంథాలో విభజనకు దారి తీసింది. ఈ విభజన యస్వభాసిద్ధ దృక్పథం లేదా' సర్వోజనితంగా సంభావించినాడు.

11.6 అంబేద్కర్ లౌకికవాదం :-

అంబేద్కర్ బౌద్ధమతాభిమాని అయినప్పటికి ఆయనలో లౌకికవాద తత్వం అంతర్లీనంగా వుంది. ఆయన మతం సమాజానికి అవసరం అనే నిరంతరం వాదిస్తూ వచ్చాడు. అయినప్పటికి ఆయన మతం నియమాలను పఠించటాన్ని తిరస్కరించాడు. అంబేద్కర్ మతాన్ని సమాజానికి పునాదిగా పరిగణించాడు. దీనిని బట్టి అంబేద్కర్ నియమాల పై ఆధారపడిన మతాన్ని సమర్థించినట్లు. గుర్తించవచ్చును. సాంప్రదాయబద్ధమైన మత నియమాలను నిబంధనలను నిర్మూలించి, వాటి స్థానంలో మత సూత్రాలను ఏర్పరచటం ద్వారా భారతదేశంలో వాస్తవమైన మతాన్ని వాదించడం ఆయన లౌకిక తత్వాన్ని వెల్లడిస్తుంది. అంతేకాక అంబేద్కర్ మతం శాస్త్రీయతకు అనుగుణంగా ఉండాలని వాదించాడు. హేతుబద్ధత లేని మతం హాస్యాస్పదంగా రూపొంది, మానవుల జీవితాన్ని శాసించే మాత్రంగా తన శక్తిని కోల్పోతుంది. చివరకు పూర్తిగా విచ్ఛిన్నం అవుతుందని కూడ వాదించాడు. ఈ అభిప్రాయాలు అంబేద్కర్ లౌకిక వాదంపై అంబేద్కర్కు గల ప్రగాఢ విశ్వాసాన్ని అధికారమతంగా పరిగణించరాదనే సూత్రం. భారత రాజ్యాంగం సూత్రాలలో కీలకమైందిగా రూపొందింది.

11.7 అంబేద్కర్ ప్రజాస్వామ్య సామ్యవాద సిద్ధాంతం -

అంబేద్కర్ పరిపూర్ణమైన సామాజిక సంస్కరణ కర్త, ఆయన భారత సమాజంలో గల సాంప్రదాయ విలువలకు తీవ్రంగా ఖండించి, వాటి స్థానంలో నూతన విలువలను ప్రతిపాదించాడు. ఆయన సూచించిన నూతన, ఆదర్శ సమాజం ఆధునిక భారతదేశ పరిస్థితులకు అనుగుణంగా వుంది. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం వ్యక్తి తన సంక్షేమానికి తానే బాధ్యుడు. అయినప్పటికీ సమాజ శ్రేయస్సును కాంక్షించే బాధ్యత కూడ వ్యక్తి పై వుంది. సమాజం వ్యక్తులందరికీ సమానంగా సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ న్యాయాన్ని అందించాలని వాదించాడు. ఈ లక్ష్యాన్ని ప్రజాస్వామ్య సామ్యవాద పంథాలో సాధించాలని ఆయన ఉద్ఘాటించాడు.

ఆయన ఆర్థికాభివృద్ధి సాధనకు ఒక విన్నూత్న రాజ్య సామ్యవాద నమూనాను సూచించాడు. ఈ నమూనాకు రెండు లక్షణాలున్నాయి.

1) ఈ నమూనా ఆర్థిక వ్యవస్థలోని కీలక రంగాలలో జోక్యాన్ని, నియంత్రణను ప్రతిపాదిస్తుంది.

2) ఈ నమూనా కేవలం శాసనం ద్వారా మాత్రమే పామ్యవాదాన్ని సాధించటాన్ని తిరస్కరిస్తుంది.

అంబేద్కర్ ప్రతిపాదించిన రాజ్య పామ్యవాద లక్షణాలు:-

అంబేద్కర్ ప్రతిపాదించిన రాజ్య సామ్యవాద లక్షణాలు ఈ క్రిందివి.

1. కీలక పరిశ్రమల జాతీయకరణ

2 మౌళిక పరిశ్రమలు జాతీయకరణ

3.వ్యవసాయ పరిశ్రమను ప్రభుత్వ రంగ సంస్థగా ఏర్పాటు చేయడం

4. పరిశ్రమలు, వ్యవసాయభూములు. ఇన్సూరెన్స్‌లపై ప్రైవేటు వ్యక్తులకు గల హక్కులను ప్రభుత్వ స్వాధీనపరచుకొని డిబెంచర్స్ రూపంలో వారికి తగిన పరిహారాన్ని చెల్లించడం

5. వ్యవసాయ పరిశ్రమ ఈ క్రింది విధంగా పునర్‌వ్యవస్థీకరించడం

(i) వ్యవసాయ పారాలను ఏర్పాటు చేసి వాటిని ఉమ్మడి పాతాలుగా మార్చటం

(ii) ప్రభుత్వం సేకరించిన భూములుగా విభజించి

(iii) వ్యవసాయ ఫారాలను ప్రభుత్వం నిర్దేశించిన నియమాలు, నిబంధనలకు అనుగుణంగా సాగు చేసుకునేందుకు వీలు కల్పించటం.

(v) ఉమ్మడి వ్యవసాయ పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టడం.

ఈ విధంగా అంబేద్కర్ వ్యవసాయ రంగాన్ని ప్రభుత్వ పరం చేయటంతో పాటు ఉమ్మడి వ్యవసాయ పద్ధతి సూచించాడు. అంతేకాక పారిశ్రామిక రంగంలో సవరించిన రాజ్య సామ్యవాద పద్ధతిని ప్రవేశ పెట్టాలని కూడ సూచించాడు. అంబేద్కర్ సూచించిన సామ్యవాద, ప్రణాళికను అనుసరించి పరిశ్రమలలో వ్యవసాయానికి అవసరమైన పెట్టుబడులను ప్రభుత్వమే సమకూర్చాల్సి వుంటుంది. అంబేద్కర్ ప్రతిపాదించిన భీమా జాతీయకరణ వల్ల రెండు ప్రయోజనాలు ఉన్నాయి. ఒకటి, ప్రజలకు చెల్లించవలిసిన భీమా మొత్తానికి ప్రభుత్వ గ్యారంటీ ఉంటుంది. రెండు, ఆర్థిక అభివృద్ధి ప్రణాళికల అమలుకు అవసరమైన వనరులు ప్రభుత్వానికి సమకూరతాయి. అంబేద్కర్ అభిప్రాయపడినట్లు వేగవంతమైన పారిశ్రామిక అభివృద్ధికి అత్యంత ఆవశక్యం, ప్రైవేటు రంగం వల పారిశ్రామికాభివృద్ధి మందకొడిగా మాత్రమే సంభవిస్తుంది. అంతేకాక ప్రైవేటు రంగం వల్ల సమాజంలో ఆర్థిక అసమానతలు పెరిగే అవకాశం వుంది..

అయితే అంబేర్కర్ తాను ప్రతిపాదించిన రాజ్య సామ్యవాదం ప్రణాళికా అమలు శాసనసభల ఇష్టాయిష్టాలకు వదిలి వేయరాదని ఉద్ఘాటించాడు. ఈ సామ్యవాదాన్ని రాజ్యాంగం ద్వారా ఏర్పాటు చేయాల్సి వుంటుంది. దాని వ్లల పామ్యవాద ప్రణాళికలను సవరించటానికి లేదా పూర్తిగా రద్దు చేయటానికి మెజారిటీ ఆధీనంలో ఉండే పార్లమెంటుకు ఎలాంటి అధికారం ఉండరాదు. దీనిపట్ల పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ పరిధిలోనే రాజ్య సామ్యవాద స్థాపనకు అవకాశం ఏర్పడుతుందని అంబేద్కర్ వాదించాడు. ఈ విధంగా అంబేద్కర్ సామ్యవాద స్థాపన, పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థ కొనసాగింపు, నియంతృత్వ నివారణ అనే మూడు లక్ష్యాల పాధనకు అనుగుణమైన సమగ్రమైన ప్రణాళికను ప్రతిపాదించాడు. ఈ మొత్తం మీద అంబేద్కర్ ఆర్థికాభివృద్ధి ప్రక్రియలో రాజ్యానికి అతి కీలకమైన పాత్రను కల్పించాడు. అయితే రాజ్యం తన పాత్రను ప్రజాస్వామ్య సూత్రాలకు, సామాజిక సూత్రాలకు అనుగుణంగా నిర్వర్తించాలని అంబేద్కర్ ఉద్ఘాటించాడు.

అంబేద్కర్ సామ్యవాదం, కమ్యూనిజం మధ్య విభజన చేశాడు. ఆయన సామ్యవాదం మౌలిక భావాల అంశాల పై కొన్ని సందేహాలు వ్యక్తపరచాడు. ఆయన బుద్ధుడు, మార్క్స్ ల సామ్యవాదాల భావాలను తులనాత్మకంగా పరిశీలించి, ఈ ఇద్దరు ప్రతిపాదించిన సామ్యవాదం ప్రవేటు ఆస్థికి వ్యతిరేకమని పేర్కొన్నాడు.

అంబేద్కర్, మార్క్స్ ప్రతిపాదించిన సామ్యవాద భావాల పట్ల ఎక్కువ ఆసక్తిని కనబంచాడు. అందుచేత భారత రాజ్యాంగంలో పొందుపరచిన సామ్యవాద భావాలు. సమానత్వం అంతర్లీనంగావున్నాయి.

బుద్ధుడు ప్రతిపాదించిన సామ్యవాద ప్రణాళికలో తాత్వికాంశాలు ఎక్కువగా చోటు చేసుకున్నాయి. అంబేద్కర్ ప్రజాస్వామ్య సామ్యవాద భావాలను అవగాహన చేసుకునేందుకు ఆయన తాత్విక రచనలను అధ్యయనం చేయటం అవసరం. అంబేద్కర్ తాత్విక రచనలన్నీ ఆయన గొప్ప ప్రజాస్వామ్య వాది అనే వాస్తవాన్ని ఋజువు చేస్తాయి. ఈ కోణం నుంచి చూస్తే భారతదేశ కమ్యూనిస్టులు, సోషలిస్టులు అంబేద్కర్ భావాలను అవగాహన చేసుకోవటంలో విఫలమయ్యారని గుర్తించవచ్చు. భారతదేశంలో నెలకొన్న పరిస్థితులకు అనుగుణంగానే అంబేద్కర్, మార్క్స్, బుద్ధుడు ప్రతిపాదించిన భావాలను తన సామ్యవాద ప్రణాళికలో సమైక్య పరిచాడు.

కొందరు రచయితల అభిప్రాయం ప్రకారం అంబేద్కర్ సామ్యవాదం ఆహింసా మార్గం ద్వారా ప్రవేటు ఆస్తిని రద్దుపరచటం ఇదే అంశం చుట్టూ కేంద్రీకృతం అయ్యింది. అంబేద్కర్ భూమి కొందరిలో కేంద్రీకృతం కావటం ఆర్థికాభివృద్ధికి ఏ విధంగా తోడ్పడదని వాదించాడు. పారిశ్రామిక రంగంలో యాంత్రీకరణను అంబేద్కర్ వ్యతిరేకించలేదు. ఈ అంశంలో అంబేద్కర్ గాంధీ వారంతో పూర్తిగా నిలిన్నిస్తాడు. అంబేద్కర్ వాదన ప్రకారం యాంత్రీకరణ ఒక చెడు కాదు. అంతేకాక యాంత్రికరణ వల్ల కలిగే దుష్ఫలితాలను నివారించే విధంగా భారతదేశ సామాజిక వ్యవస్థను మార్పు వ్యయాలని సూచించాడు. ఏమైనప్పటికీ అంబేద్కర్ దేశంలో ఆర్థికాభివృద్ధి వేగంగా సాధించేందుకు పారిశ్రామీకరణ ఆవశ్యకమని ఉద్ఘాటించాడు.

అంబేద్కర్ కారల్ మార్క్స్ ప్రతిపాదించిన శాస్త్రీయ సామ్యవాద సిద్ధాంతములో కొన్ని మౌళిక లోపాలు వున్నాయని గుర్తించటం వల్లే ఆయన భారతదేశ పరిస్థితులకు అనుగుణమైన ప్రజాస్వామ్య సామ్యవాదాన్ని ప్రతిపాదించాడు. కారల్ మార్క్స్ కు భిన్నంగా అంబేద్కర్ ప్రతిపాదించిన సామ్యవాద సిద్ధాంతాలలో సమానత్వానికి కీలక స్థానం ఉంది. అంబేద్కర్ సమానత్వానికి, వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు బాలా ప్రాధాన్యతను కల్పించాడు. వ్యక్తి స్వేచ్ఛను పరిరక్షించడం రాజ్యం బాధ్యతలలో కీలకమైందని అంబేద్కర్ నొక్కి చెప్పాడు. అయితే వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు హాని కలిగించడం రాజ్య సామ్యవాదాన్ని స్థాపించటం ఎలాగో అస్పష్టంగా వివరించలేకపోయాడు. అయితే ఆయన ఈ సమస్యకు రాజ్యాంగం ద్వారా ఒక పరిష్కార మార్గాన్ని సూచించాడు. అయితే భారత రాజ్యాంగం అమలులోకి వచ్చాక రామ్ సూచించిన పరిష్కార మార్గం అర్థరహితమని ఆయన గుర్తించాడు.

11.8 సారాంశము :-

ఈ పాఠంలో అంబేద్కర్ రాజకీయ, సామాజిక, తాత్వికతల పై చేసిన చర్చ ప్రాతిపదికగా అంబేద్కర్ ప్రతిపాదించిన సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ భావాలకు ఆధునిక భారత రాజనీతి తత్వ విచారంలో అత్యున్నత స్థానం వుంది అనే వాస్తవాన్ని గుర్తించవచ్చును. ఆయన భారత సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ వ్యవస్థల పై

తనకు గల విస్తృతమైన అవగాహన, పరిజ్ఞానాల ఆధారంగా ఈ నాటి పై విశిష్టమైన భావనలను కూడా ప్రతిపాదించినట్లు కూడ గుర్తించవచ్చును. అంబేద్కర్కు గల విశిష్టత ఏమిటంటే ఆయన భారతదేశ రాజకీయ, ఆర్థిక వ్యవస్థలకు దేశ సామాజిక వ్యవస్థ కోణం మంచి విశ్లేషించాడు. ఆయనకు గల ఈ ధృక్పధం అనేక విమర్శలకు గురైనప్పటికీ, భారతదేశ చారిత్రక నేపథ్యంలో పరిశీలిస్తే అంబేద్కర్ ధృక్పదం సమంజసమైనది. సహేతుకమైంది. గుర్తించవచ్చును. ఎందుచేతనంటే సాంప్రదాయబద్ధమైన భారతదేశంలోని మతం, సామాజిక వ్యవస్థ సమాజంలోని అన్ని అంశాలను ప్రభావితం చేస్తున్నది. అంబేద్కర్ సామాజిక తాత్వికతలో కొంత స్థాయిలో అతివాదం గోచరించినప్పటికీ ఆయన రాజకీయ తాత్వికతలో ఉదారవాదం సంపూర్ణంగా ప్రతిబింబిస్తుంది. ప్రజాస్వామ్యం పై, పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ పై, ప్రజాస్వామ్య కీలక సూత్రాలైన సమానత్వం, సౌభ్రాతృత్వం, స్వేచ్ఛల పై ఆయన కనబర్చిన ప్రాధాన్యత, నిరంకుశత్వం, ఉద్యోగిస్వామ్యం, అసమానతల వల్ల ఆయన ప్రదర్శించిన తీవ్రస్థాయి వ్యతిరేకత, ఆయన ఉదారవాద తత్వానికి గొప్ప నిదర్శనం.

అంబేద్కర్ భారత సమాజంలో నెలకొన్న అప్రజాస్వామిక లక్షణాలన్నింటిలో గల వ్యవస్థ పై తన పూర్తి దృష్టిని కేంద్రీకరించాడు. అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థను విమర్శించినంత స్థాయిలో మరే ఇతర అంశాన్ని విమర్శించలేదు. అంబేద్కర్ కులవ్యవస్థ అమానవీయ కోణాన్ని తన విస్తృత రచనల ద్వారా బహిర్గతం చేయడమే కాక కులవ్యవస్థ నిర్మూలనకు అనేక మార్గాలలో తన జీవితాంతం అవిశ్రాంత పోరాటాన్ని సాగించాడు.

ఈ విధంగా అంబేద్కర్ తాత్వికత, ఆలోచనల్లో పాశ్చాత్య రాజనీతి తత్వ విచారంలోని ప్రజాస్వామ్యం, లౌకిక వాదం, ఉదారవాద భారతీయ రాజనీతి తత్వ విచారంలోని ఆహింస, సర్వమానత్వం, సౌభ్రాతృత్వం, మానవీయ విలువలు సమ్మిళితమై అంతర్లీనంగా ప్రవహిస్తున్నాయి. అంతేకాక అణగారిన జాతుల ప్రజల విముక్తి సముద్ధరణ పట్ల ఆయన ప్రదర్శించిన ఆసక్తి కూడ ఆయనలో దాగివున్న ఉదారవాదం, మానవతావాదాలకు ప్రతీక,

11.9 మాదిరి ప్రశ్నలు :-

1. అంబేద్కర్‌ను ఒక ఉదారవాద రాజనీతి మేధావిగా నీవు ఎలా అంచనా వేయుదువు?.
2. భారత రాజ్యాంగ రూపకల్పనకు డా॥ బి.ఆర్. అంబేద్కర్ సేవలను మదింపు చేయుము.
3. అంబేద్కర్ రాజకీయ భావనలను క్షుణ్ణంగా పరిశీలింపుము.
4. మైనారిటీ, అల్ప సంఖ్యాక వర్గ ప్రజల కోసం అంబేద్కర్ చేసిన సేవలను విశ్లేషణాత్మకంగా పరిశీలింపుము.

11.10 ఆధార గ్రంథాలు :-

1. Jatva, Dr.	:	" The Political philosophy of Dr. Ambedkar" (1965)
2. Ambedkar writings and speeches	:	Education Department, Government of Maharastra (1987)
3. Chandra mouli, V.	:	B.R. Ambedkar Man and His Vision, (1990)
4. Chalam, K.S.	:	The relavence of Ambedkarsim in India, (1993)

రచయిత

మొగలి రవిశేఖర్

304PO21

మాదిరి ప్రశ్నాపత్రం

M.A. POLITICAL SCIENCE

SEMESTER - III - PAPER-IV

MODERN INDIAN POLITICAL THOUGHT

Time: Three hours Maximum: 70 marks

Answer ALL Questions (4x15-60)

1. (a) Discuss the social reforms philosophy of Rammohan Roy

   రామ్‌మోహన్ రాయ్ యొక్క సామాజిక సంస్కరణ తత్వాన్ని చర్చించండి?

   Or

   (b) Elucidate Tilak's contribution in the Indian Nationalist Movement

   భారత జాతీయోద్యమంపై తిలక్ భావాలు తెల్పండి?

2. (a) Explain Gandhian philosophy with reference to satyagraha

   గాంధీ తత్వం ప్రకారం సత్యాగ్రహ భావనను చర్చించండి?

   Or

   (b) Elaborate Gandhiji's concepts of state and government.

   రాజ్యం మరియు ప్రభుత్వంపై గాంధీ భావనలను చర్చించండి?

3. (a) Elucidate Nehru's political and social ideas.

   నెహ్రూ యొక్క రాజకీయ & సామాజిక భావాలను తెల్పండి?

   Or

   (b) Explain the philosophy of Ram Manohar Lohia.

   రామ్‌మనోహర్ లోహియా తత్వాన్ని వివరించండి?

4. (a) Explain Dr. B.R. Ambedkar Social Philosophy

   డా॥బి.ఆర్ అంబేద్కర్ తత్వ బోధనను చర్చించండి?

   Or

   (b) Critically examine Jinnah's views on Indian Muslims.

   భారత ముస్లింలపై జిన్నా దృష్టిని పరీక్షించండి?

5. Write short notes on any TWO of the following. (2 x 5 = 10)

(a) Add a note on Dayananda Saraswati.

దయానంద సరస్వతి

(b) Describe about Means and Ends.

మీన్స్ మరియు ఎండ్స్ గురించి వివరించండి.

(c) Discuss on MN Roy.

మానవేంద్రనాథ్‌రాయ్

(d) Detail on Social reforms.

సామాజిక సంస్కరణలు